ibi ſoluit de ſuo:hîc de hereditate.ſed hoc nõ valet:quia hîc poſitum eſt ꝙ de ſuo ſoluit:vt in prin.huius legis. Alij dicũt quòd hæc in bonæ fidei:illa in malæ fidei : licèt ibi in eod.§. poſuiſſet de bonæ fidei. Tu dic quòd hîc ſoluit de ſuo: & repetit propter iuſtã ignorantiam:quia ſic in teſtamẽto ſcriptũ inuenit: vt inſti. de act. §. ſi quis agens. Sed ibi ſoluit putatiuo creditori de ſuo, cui nõ habuit tam iuſtam cauſam ſoluendi: & ideo nõ reputat ibi, ſed hîc ſic. Vel dic ꝙ ibi erant legata à legitimo repetita.

actionibus [a] petitori [b] vt ſuo periculo eas exerceat.

Si pecunia per poſſeſſorem depoſita perditur, poſſeſſor cedendo actionem liberatur. Bartolus.

XVIII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

ITem videndum ſi poſſeſſor hereditatis venditione per argẽtarium [c] facta pecuniam apud eum perdiderit, an petitione hereditatis teneatur, quia nihil habet, nec conſequi poteſt. Sed Labeo putat eum teneri, quia ſuo periculo malè argentario credidit. [d] Sed Octauenus ait nihil eum præter actiones præſtaturum. [e] ob has igitur actiones petitione hereditatis teneri. [f] Mihi autem † in eo qui mala fide poſſedit Labeonis ſententia placet: [g] in altero verò qui bona fide poſſeſſor eſt, Octaueni [h] ſententia ſequenda eſſe videndum.

Poſſeſſio iuris vel rei pendente iudicio ſuperueniens venit in hac actione. Bartolus.

Si quis cum peteretur ab eo hereditas, neque rei [i] neque iuris [k] velut poſſeſſor erat, verùm poſtea aliquid adeptus eſt: an petitione hereditatis videatur teneri? Et Celſus libro quarto digeſtorum rectè ſcribit hunc condemnãdũ, licèt initio nihil poſſedit. [l]

a *Actionibus*. quas habet cõtra eum cui ſoluit de ſua burſa.

b *Petitori*. id eſt vero heredi. Accurſius.

ITem videndum.] CASVS. Poſſeſſor her. pertinentis ad me vaſa argentea de here. tradidit campſori ad vendendũ. vẽdidit, & amiſit pretiũ. an teneatur peti.here? Et dicitur ꝙ non:cũ nihil conſequi poſſit. Sed Labeo dicit eũ indiſtinctè teneri: & reddit rationẽ. Sed Octauenus dicit contra: quia dicit eum indiſtinctè teneri tãtum peti.here. vt cedat act. contra argenta. vel cõtra cãpſorem. Vlpi. diſtinguit, an is qui poſſidebat here. poſſideat eam bo.fi. aut mala. ſi bona, obtinet quod dicit Octauenus. ſi mala, ſeruatur quod dicit Labeo. [SI QVIS.] Si is à quo petitur hereditas, lit. cõteſt. paucas res de here. poſſidet, & pendente lite alias res adeptus fuerit, an ratione illarum debeat conueniri? Dicitur quòd ſic poteſt. Viuia.

† Allegatur iſte text. ſecũdum Bal. quòd dicta teſtium ſunt ad concordiam reducenda. concor. extra in cap. cum tu fili. de teſti. & infra. e. l. illud.

c *Per argentarium*. puta ſcyphi argentei. Et idem ſi per proxenetam librum.

d *Credidit*. id eſt confidit, quaſi mala electio ſit in culpa:argu. ſ. de nego.geſt. nam & Seruius. §. fi. Accurſius.

e *Præſtaturum*. & eſt ratio pro eo. j. de pecu. quod debetur. in fi.

f *Teneri*. ſcilicet ait Octauenus.

g *Placet*. vt ſit in ſuo periculo:vt infra de rei vindi. l. ſi nauis. in prin. & §. fina. & l. Iulianus. j. §. idem Iulianus. verſi. vſque adeo. & verſi. quod ſi dolo.

h *Octaueni*. ſcilicet vt non teneatur:vt infra eod. illud. & l. Iulianus ſcribit.

i *Rei*. ſcilicet corporalis.

k *Iuris*. vt incorporalis. & ſic impropriè dicitur poſſideri, & ideo dicit, velut.

l *Poſſedit*. vt ſupra eod. l. iiij. & l. quòd ſi in diem. in prin. ſic in actione de peculio:vt infra de peculio. quæſitum. ſic & in actione ad exiben. vt infra ad exhi. l. tigni. §. ſi quis. & in rei vindi. vt infra de rei vindi. l. ſin autem. §. j. Accurſius.

m *Nunc videamus*. vidimus cui competat: vt ſupra eo. vſque ad l. regulariter. & contra quem, vt abinde vſque huc. nunc quid in ea veniat, videamus, quod expediet vſque ad. §. præter hæc. qui eſt infra. e. l. item veniunt.

n *Venire*. vt infra. l. proxi. & l. item veniunt. §. cum prædiximus. Accurſius.

o *Siue iura*. excipe ſeruitutes:vt. j. l. proxi. in fi. Sed certè ſic poteſt excipi quicquid de nouo quæritur:vt. j. e. ſi à dño vel à patre. §. ſi poſſeſſor. Sed nũquid & feuda veniunt quæ quis iure hereditario non habet, ſed domini beneficio:vt in conſue. feu. quid ſit feudum. c. j? reſpon. ſic, ſi filius maſculus eſt qui agit vel alius deſcẽdens maſculus, non fœmina, niſi ex pacto:ſed agnati agunt potius qui poſſunt feudo ſeruire:vt de ſuc. feu. cap. j. Accurſius.

A ET non tantum.] CASVS Dictum eſt ſupra quibus pet. here. competit: & aduerſus quos:nunc eſt videndũ quæ veniant in pe.here. & caſus eſt talis in hac. l. cũ. §. præceden. Here. ad me perti. poſſidebas:ago cõtra te peti.here. veniũt in hac peti.here. omnia hereditaria. Itẽ veniunt in here. pe. res pignori datæ defũcto. Itẽ res cõmodatæ defuncto. Itẽ res depoſitæ apud defunctũ veniunt: & ſi ego habebã hypothecariã pro reb[us] pignoratis: nõ ideo minus imo magis veniũt in here.peti. Item licet pro rebus cõmodatis vel pro depo. nõ daretur defuncto act. aliqua ſi caderet à poſſ. tamen æquũ eſt vt veniãt in here. peti. quia harum rerũ periculum pertinebat ad heredẽ. [QVOD SI.] Titius poſſidẽs aliquã rẽ pro emptore, & ſic cœpit vſucapere, deceſſit: & me inſtituit: vnde ego heres animo here. adiui: & ita completa eſt vſucapio p me heredẽ: an illa res veniat in here.pet. ſi ago cõtra poſ. pe.here? Dicitur quod nõ venit: ſed petere debeo rei vin. contra quã non opponitur exceptio. [VENIVNT.] Here. Titij ad me pertinebat: qui heredem me inſtituit: ille Titius iurauit rem quandã poſſidentis non eſſe. vnde cũ illã poſſideas, cõtra te pe. here. ago. an ille fundus veniat in peti. here? Et rñ. quod ſic. & ſi tua culpa amiſiſti illũ fundũ. diſtingue. aut bo.fi. poſſidebas: aut mala fide: & tũc ſimiliter multo magis teneris [SERVITVTES] Titius habebat prædia, quibus ſeruitutes debebãtur ex prædiis Sẽpronij: & deceſſit me here. relicto. Sẽproni[us] cuius eſt prediũ ſeruiens, dicit ſe fore heredẽ. ego verus heres cœpi experiri aduerſus eũ peti. here. quæritur an ſeruitutes debitę prædiis Titij veniãt in pe.here. vel non? Et reſpõ. quod nõ: ſed ego potero agere cõfeſſoria. Viu.

Hic exponit verbum, vel rẽ hereditariam, poſitum in. l. generaliter, ſupra eo. & breuiter hoc intẽdit: In hoc iudicio veniunt omnes res ſiue ſint iura, ſiue ſint corpora, ſiue ad defunctum ſpectabant iure dominij, ſiue poſſeſſionis, ſiue detentionis. hoc dicit cum principio. l. ſeq. Bartolus.

B Nunc videamus [m] † quæ veniãt in hereditatis petitione. & placuit vniuerſas res hereditarias in hoc iudicium venire, [n] ſiue iura, [o] ſiue corpora ſint:

XIX. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

ET non tãtùm hereditaria corpora, ſed & quæ non ſunt hereditaria, quorũ [p] tamen periculũ ad heredẽ pertinet: vt res pignori datæ defuncto, vel cõmodatę, depoſitæve. [q] Et quidem rei pignori datæ etiã ſpecialis petitio eſt, vt & C hereditatis petitione [r] contineatur ſicut illæ quarum nomine Publiciana competit. [ſ] Sed licèt earum nomine quæ cõmodatæ vel depoſitæ ſunt, nulla ſit facile [t] actio, quia tamẽ periculum earum ad nos pertinet, æquum eſt eas reſtitui. [u]

Quod non fuit defuncti, ſed eſt heredis: in hac actione non venit. Bartolus.

Quòd ſi *pro emptore* vſucapio ab herede [x] impleta ſit: non

D

† Bal hîc dicit iſtũ text. not ad hoc quòd heres debet ponere in inuentario nõ ſolum res teſtatoris, verũ etiam res per eũ detẽtas ex quacunque cauſa vel pignoris vel commodati, vel alia. Bolo.

p *Quorum*. ſcilicet non hereditariorum.

q *Depoſitæve*. nã harum quãdoque depoſitarius periculum præſtat : vt ſi repromiſit ante, vel culpam commiſit:vt infra vi bon. rap. l. ij. §. & generaliter.

r *Petitione*. id eſt hypothecaria: vt ideo meritò hereditatis petitione contineatur. vel lege vt, pro quamuis.

ſ *Competit*. vt quia defunctus emit à non domino.

t *Facile*. quãdoque enim datur:vt. j. vi bo. rap. l. ij. §. & generaliter. & inſti. de ob. quæ ex delict. naſ. §. quę de fullone. & cum alij cõmodat cõmodatorio. Azo. Itẽ & quando dominiũ trãſiuit:vt ar. j. loc. l. in naue. Sed quid ſi rem meã tibi cõmodaui: nunc reperis penes aliũ: nũquid poteris agere cõtra eũ? Reſpõ. nõ aliqua actione, ſed forte iudicis officio, ſecundum H. & ideo dicit, non facile. ſed an ego potero agere contra eã per actionem commodati? Reſpon. non, ſed per actionem in rem. E

u *Reſtitui*. per peti.here. cum poſſeſſor pro herede vel pro poſſ. poſſideat.

x *Ab herede*. ſ. vero qui nunc petit. ſed quomodo compleuit ſi nec poſſedit? Reſpõ. hereditas cõplet ſecũdũ M. arg. inſti. de ſtip. ſer. in prin. vel heres etiam ſine poſ. ſecundum H. vt. j. de vſuc. l. cœptã. ſi nemo. ſ. alius poſſeſſionẽ adeptus fuit. aliàs interrupta fuit vſucapio:vt. j. de vſuc. l. poſſeſsio teſtatoris. ſed quid ſi teſtamẽtum dicitur inofficioſum, & inſtitutus vſucapit : venit in petitionẽ hereditatis? Reſpõ. ſic, cũ omnia rumpantur per querelã.

veniet [a] in hereditatis petitione: quia heres, [b] id eſt petitor [c] eam vindicare poteſt: [d] nec vlla exceptio [e] datur poſſeſſori.

Res pro quibus defuncto non competebat actio, ſed retentio, veniunt in hoc iudicio. Bartolus.

Veniunt & hæ res in hereditatis petitionem, in quibus poſſeſſor [f] retentionem habuit, non etiam petitionem: veluti ſi iurauerat defunctus [g] petitoris rem non eſſe, [h] & deceſſerit: debent hæ quoque reſtitui. [i] Imò & ſi poſſeſſor [k] ſua culpa eas amiſerit, [l] tenebitur hoc nomine. Idémque erit & in prædone: [m] licet hic propter culpam [n] non teneatur: quia nec hic debet has res retinere. [o]

Quod nõ poteſt reſtitui, in hac actione non venit. Bartolus.

Seruitutes [p] in reſtitutionem * hereditatis non venire ego didici: [q] cum nihil [r] eo nomine poſ-
B ſit reſtitui: [ſ] ſicut eſt in corporibus, & fructibus. [t] ſed ſi [u] non patiatur ire & agere, propria actione [x] conuenietur.

* petitionẽ.

Empta cauſa hereditatis, quæ hereditati ſunt neceſſaria, veniũt in hac actione. Bartolus.

XX. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

a *Non veniet.* ſed in fami. erciſ. iudicio ſic: vt infra fami. erciſ. l. veniunt. Azo.

b *Quia heres.* hæc non eſt bona ratio: vt ideo hæc nõ detur, quia alia competit: vt. ſ. e. l. §. & quidem. iam enim nunquam haberet locum actio, cum heres ſemper habeat vindicationẽ omniũ quę habuit defunctus: vt. ſ. e. quod ſi in diẽ. in fi. niſi in caſu: vt in fi. huius. l. vbi alia hãc excludit. Sed ibi ideò, qa confeſſoria naſcitur: in præſenti prohibitione ideo defuncto non cõpetit: ſed heredi datur vt propria: vt ibi dicit. Vt ergo hæc ſit bona ratio, dic qa poteſt vindicare. ſ. ipſe tãtùm: nõ autẽ defunctus potuit: vt arg. ſ. eo. quòd ſi in diem. §. non ſolũ. verſi. ſed ſi heredis. &. §. pe.

c *Petitor.* ſcilicet tantũ.

d *Poteſt.* non autẽ defunctus.

e *Nec vlla exceptio.* nimis large locutus eſt: reſtringe ergo ad exceptiones quæ alibi continentur: vt. C. de edi. diui Hadria tol. l. quamuis. Azo. Hoc nõ placet: quia illa in poſſeſſorio. vel melius nulla ſcilicet, quòd detur peti. here. non hæc quæ intenditur, ſcilicet rei vindi. Accurſius.

f *Poſſeſſor.* id eſt defunctus.

g *Defunctus.* qui poſsidebat.

h *Non eſſe.* non autem ſuam eſſe: quia tunc ageretur: vt infra de iureiuran. ſed & ſi poſſeſſori.

i *Reſtitui.* ſed nonne melior eſt heredis conditio, quàm defuncti? Reſpondeo, non: quia illi viuenti non expediuit agere: quia poſsidebat. præterea ſi iſte poſſeſſor huius rei vt heres ſe defendit: æquum eſt vt reſtituat ſi inueniatur non heres.

k *Imò & ſi poſſeſſor.* bo. fi. vt ex eo quod ſequitur, patet: quia ſpecialiter de prædone dicit. dic ergo quòd iam erat mota controuerſia, aliàs non teneretur: vt. j. eo. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut.

l *Eas omiſerit.* vt quia non oppoſuit excep. vel negligenter amiſerit: vt. j. de rei vindi. l. ſi culpa. Accurſius.

m *Prædone.* vt infra. e. ſed & ſi lege. §. quod autem ait ſenatus. licèt hic, ſcilicet prædo propter culpam non teneatur, id eſt non ideo quia culpã cõmiſit teneatur: ſed quia prædo eſt. vel ſubaudi, tantùm. & ſic non obſtat. j. e. ſed & ſi lege. §. ij. quæ eſt contra
D vbi dicit eum de culpa teneri. Vel dic, non tenetur propter culpam ſimplicẽ, ſed propter culpam dolo admixtam. ſi autem velit quis dicere, nõ tenetur propter culpã, ſed potius propter dolum: malè diceret, quia in dolo culpa eſt: ſed non econtra: vt. ſ. de mino. l. ſi ex cauſa. §. ſi mulier. Accurſius.

Dolus culpã continet, ſed non ecõtra.

n *Propter culpam.* ſcilicet ſimplicem.

o *Retinere.* ſi habet, vel non habet.

p *Seruitutes.* debitas prædiis hereditariis.

q *Didici.* malè didiciſſe videtur. nã veniunt in interdicto quorum legatorum, ſi legatarius eas occupauit ſua auctoritate: vt. j. quorum leg. l. j. §. quod autem ait prætor. quæ eſt contra. Sol. dicũt quidã ꝙ hîc in prædialibus, ibi in perſonalibus ſeruitutibus loquitur. nam & perſonales poſſunt obligari, nõ reales: vt. j. de pig. l. ſi is qui. §. pe. &. §. fi. Sed hoc nõ placet, qa cũ & ibi locutus eſſet de perſonalibus, ſubiunxit idẽ in alia ſeruitute. Dicas ergo
E ꝙ hîc loquitur de ſeruitutibus quæ debebãtur hereditariis prædiis. ibi ecõtra de his quæ debebãtur à prædiis hereditariis quas ſua auctoritate legatariꝰ occupauit. & ſic eſt alius caſus. Nõ autẽ placet vt dicas aliud in interdicto, quã in actiõe: qa illud interdictũ ſicut & hęc actio punit eũ qui pro poſſeſſore poſsidet. Ac.

r *Cum nihil.* mala ratio.

ſ *Reſtitui.* ſed tamẽ patientia eſt pro traditione: vt infra de vſufru. l. iiij. §. dare. &. j. de Pub. in rem act. ſi ego. §. j. Hæc tamen ratio non eſt bona: quia magis pro incorporali re agitur, ſcilicet pro actione cedẽda: vt ſupra. e. quòd ſi in diem. §. fi. Sed illa eſt ratio: quia actio ex præſenti prohibitione heredi facta naſcitur: vt ſupra. §. quòd ſi pro emptore. Accurſius.

t *In fructibus.* qui poſſunt reſtitui.

u *Sed ſi.* bona ratio. Accurſius.

x *Propria actione.* ſcilicet confeſſoria, per quam intendam ius eſſe mihi vtendi & agendi. Azo. vt infra ſi ſer. vin. l. ij. Et dic pro-
A pria actione, quæ neque defũcto neque heredi competiit: vt dixi. ſ. §. quòd ſi pro emptore. ſ. proxi.

ITem veniunt.] CASVS. Hereditatem ad me pertinentem mala fide poſſides: & quædam cauſa hereditatis emiſti: an illa veniãt in here. peti? Et Rñ. ꝙ ſic, ſiue de tua burſa, ſiue de her. emeris: dũmodo hereditatis nomine emeris. aliàs nõ veniũt. ſed cum emiſti de tua burſa: ego verꝰ heres debeo reſtituere pretiũ. Vltimò dicit quod nõ oĩa pecunia hered. cõparata veniũt in peti. here. vt ecce poſſeſſor ex pecunia here. emit ſeruũ, & ab eo petitur peti. her. an ille homo, an pretium? diſt. an interfuit here. eum emi: aut nõ. primo caſu venit, ſecũdo non: ſed pretiũ ꝙ ex hereditate fuit ſolutum. [SIMILI.] Tu here. ad me perti. poſſidebas, ex qua prædiũ vendidiſti. ſi ſine cauſa feciſti, teneris reſtituere pretium tantùm. [ITEM NON SOLVM.] Poſsidebas here. ad me perti. in hered. peti. multa veniunt. ſed nunquid & fructus & partus veniunt? Et reſpõ. quòd ſic: quia hereditas augmẽtum recipit & deminutionem. & hoc dicit in prin. huius. §. & in
C fi. in medio diſtinguit: an quid adquiritur ex re here. & tunc teneris reſtituere, & veniunt in here. peti. aut extrinſecus, puta ex re tua: & tunc non teneris. [CVM PRÆDIXIMVS.] Aliquis combuſcit domum Titij: & ſic ei tenebatur act. l. Aquil. quæ actio creſcit per inficiationem: & ſic ad duplum: an hæc actio cum incremento veniat in here. peti. quæritur. Et reſpon. quòd non: ſed ſimplum tantùm veniet. [IDEM RECTE AIT.] Te conueniebam noxali iudicio, & condemnatus es mihi in. x. vel debere mihi ſeruum pro noxa: quod nõ feciſti intra tempus quadrimeſtre: amodò nõ poteris dare pro noxa: nec liberare te potes dando ſeruum pro noxa, ſi conueniaris. (PRÆTER.) Diximus ſupra, cui, & aduer. quem here. peti. competat: & etiam quæ in ea veniant. hîc dicit quòd multa alia ſunt quæ in ea veniunt. Vnde imperator fecit libellum ſiue epiſtolam, & miſit ad ſenatum ſuper illis quærẽs quid eis videatur. & ſenatores reſpõderunt, & quatuor capitula comprehẽderunt: puta Titius inſti-
D tutus erat: & duos ſibi heredes inſtituit: quorũ vnus adiuit pro parte ſua: alius autem antequam adiiſſet, deceſsit, & ita eius pars facta eſt caduca: & ſic fiſco deferẽda. alius coheres adiuit eã partem credens ſibi accreſcendam: & ſic eam bona fide poſsidebat: & ſic eam vendidit Mæuio. fiſcus cœpit aduerſus eum experiri peti. here. an ad vſuras teneatur. Et reſpõ. quòd non, ſed ad pretia bene tenetur. & hoc in prima. Secundò dicit quòd ſi malæ fidei poſſeſſor eſt, tenetur de rebꝰ omnimodo, ſiue habeat, ſiue nõ: ſed ſi bo. fi. poſſ. eſt, nõ tenetur niſi inquantum locupletatus eſt. (PETITAM.) Dictum eſt. ſ. e. l. §. cum antequam. quæ petantur à fiſco. vult illud exponere. nam dicitur tunc peti à fiſco, quando illi poſſeſſori quomodo modo denũtiatur quòd ad fiſcũ pertineant. (APTANDA.) Nunc incipit iuriſconſul. verba ſenatus exponere. dicit enim. ſ. ea. l. §. cum antequam. cum pars deuoluitur ad fiſcum vt caduca, tria nota. Et primò in eo quòd dicit, pars. Secundò in eo quòd dicit, caduca. Tertio in eo quòd dicit,
E fiſco petatur. Nam quòd dicit, pars, nõ eſt vis. nam idem eſt & ſi tota. Itẽ in eo quòd dicit, caduca, nõ eſt vis: quia quocũque modo deferatur ad fiſcum, fiſcus habebit. Itẽ in eo quòd dicit, fiſco, non eſt vis. nam & ſi deferatur homini priuato aliquo ti. idem erit, quia habet eã here. & illud ſenatuſconſul. locum habet nõ ſolum in here. ſed etiam in caſtrenſi peculio vel quaſi. [PETITAM.] Nunc exponit iuriſconſul. illud verbum. ſ. e. l. §. petitam. (CÆTERVM.) Here. vel ad me vel ad fiſcum pertinentem poſſidebas ſciẽter: res quaſdam ex iſta here. vendidiſti: quæritur ad quid mihi teneris. & quidem ſi es ma. fi. poſſ. quia tibi denũtiatum eſt, vel ſcis ad me pertinere: teneris ad illas res vẽditas: & etiam fructus earum. ſi es bo. fi. teneris ad pretia tãtum. ſed huic definitioni videtur obſtare epiſtola cuiuſdã imperatoris, in qua dicitur quòd malæ fi. poſ. liberetur reſtituẽdo pretium, vnde eſt cõtra ſenatũ. Sed diſtingue: aut malæ fi. poſſ. alienat res ſteriles, & habet locũ epiſtola. aut alienat nõ ſteriles, ſed alias bonas: & tunc

UNED

tunc habet locum ſenatus[L I C E T.]Here.ad me pertinen.poſſidebas ſiue credas te heredem de iure ciuili, ſiue de iure prætorio,vel alio modo:locum habet ſenatus : & haberis loco bo. fi. poſſ.& ideo non teneris mihi ad pretium.Viuianus.

a *Item veniunt*.hæc lex loquitur in malæ fi.poſ.vſque ad.§. præter hæc. & hoc innuit circa prin.& ſi qua alia neceſſaria &c.nã bonę fi.etiam non neceſſaria reddit, & non tenetur de ptetio.hic autem ſibi retinet non neceſſaria, & pretium reddit, & hoc innuit. ĩ. §. ſed nõ omnia.in fi. §. item innuit poſtea ibi,ſimili modo nam ſi eſſet bo. fi.poſ. nõ teneretur de culpa:vt.ĩ.eod. ſi quid poſſeſſor.§.ſicut.

b *In hereditatẽ*.i.in hereditatis petitionẽ.Ac.

c *Cauſa*.neceſſaria.

d *Sunt comparata*.dicta neceſſaria.

e *Sine dubio*. ſi tamen nomine hereditatis emit.aliàs ſecus:vt infra ſubiicit : ſed nõ omnia &c.&.ĩ.eo.ſed & ſi. §. j.arg.ĩ. de preca. ſi ſeruus.& facit infra de le. ij.imperator.§.fi.&.le. ſeq. ſed in eo qui emit ex pecunia pupilli, vel militis, ſecus eſt : quia datur electio militi & pupillo:vt.C.arbi.tut. l.curator.& de rei vin. l.ſi vt proponis.

Item veniunt[a] in hereditatẽ[b] etiam ea quæ hereditatis cauſa[c] comparata ſunt: vt puta mãcipia,pecoráque,& ſi qua alia quę neceſſario hereditati ſunt comparata.[d] Et ſi quidem pecunia hereditaria ſint comparata, ſine dubio[e] venient. ſi verò non pecunia hereditaria:videndum erit. Et puto etiã hæc venire ſi magna vtilitas hereditatis verſetur: pretiũ ſcilicet reſtituturo herede.[f] Sed non omnia[g] quæ ex hereditaria pecunia comparata ſunt, in hereditatis petitionem veniunt.

Denique ſcribit Iulianus libro ſexto Digeſtorum, ſi poſſeſſor[h] ex pecunia hereditaria hominẽ[i] emerit, & ab eo petatur hereditas: ita venire in hereditatis petitionem, ſi hereditatis interfuit[k] eum emi.at ſi ſui cauſa[l] emit,pretium venire.[m]

Res vendita abſque neceſſitate, venit in hac actione. quòd ſi vendita eſt ex neceſſitate, tunc pretium eius venit in hàc actione.Bartolus.

Simili modo[n] & ſi fundum hereditarium diſtraxit,* ſi quidem ſine cauſa:& ipſum fundum,[o] & fructus in hereditatis petitionem venire. quod ſi æris exoluẽdi gratia hereditarij id fecit,[p] non amplius venire quàm pretium.

* diſtraxerit.

Hereditas augetur acceſſionibus : ideo omnes acceſsiones eius in hac actione veniunt. Bartolus.

Item non ſolum ea quæ mortis tẽpore fuerũt,ſed & ſi qua poſtea augmẽta hereditati[q] acceſſerũt, venire in hereditatis petitionem. Nam hereditas & augmẽtũ recipit, & deminutionem.[r] Sed ea quæ poſt aditam[ſ] hereditatẽ accedunt: ſi quidem ex ipſa hereditate, puto hereditati accedere. ſi extrinſecus,[t] non: quia

B perſonæ poſſeſſoris accedunt. Fructus autem omnes[u] augent hereditatem, ſiue ante aditam, ſiue poſt aditam hereditatem acceſſerint. Sed & partus ancillarum ſine dubio augent hereditatem.

Quod vna actio deuoluitur in aliam,intelligitur deuolui ſecundum eius naturam primæuã, nõ ſecundum accidentalem. Barto.

Cũ prædiximus[x] † omnes hereditarias actiones in hereditatis petitionẽ venire:quæritur vtrũ cũ

C ſua natura veniãt,an cõtra: vt puta eſt quædã actio quæ inficiatione creſcit:vtrũ cũ ſuo incremẽto, an verò in ſimplũ venit vt legis Aquiliæ? Et Iulian⁹ libro ſexto Digeſtorũ ſcribit ſimplũ ſoluturũ.[y]

Quando vnum eſt in obligatione, aliud in ſolutione ex diſpoſitione legis:tunc permittitur poteſtas ſoluendi, donec ſuper actione iudicati lis fuerit conteſtata. Bar.

Item rectè ait, ſi noxali iudicio condẽnatus ſit poſſeſſor[z] defuncto,non poſſe eum dedentem

D noxæ officio iudicis liberari: quia tamdiu quis habet noxæ dedendæ facultatem, quandiu iudicati[a] cõueniatur.[b] Poſt ſuſceptum

f *Herede*.ſcilicet vero, qui euicit hereditatem & pretium dic iuſtum, vt in ſimili caſu:vt.ĩ.e. ſi poſſeſſor.j.§.fi. & ſic fit vbi rem inutilem diſtraxit : vt infra ea. l. §. pe. Sed arg. contra infra de in rem ver.ſi res. Accurſius.

g *Sed non omnia*.ſ.prædicta neceſſaria.Ac.

h *Si poſſeßor*. ſcilicet malæ fidei.

i *Hominem*.neceſſarium.

k *Interfuit*.id eſt cum neceſſarius fuiſſet hereditati,& hereditatis nomine emit.

l *Cauſa*.& ita fuit in culpa.

m *Pretium venire*.ſcilicet ex hereditate ſolutum.

n *Simili modo*.ſcilicet per contrarium. & diſtinguitur, vẽdiderit neceſſario.vel non.

o *Fundum*.ſi redimere poteſt:alioquin quantum in litem iuratum fuerit,dabitur actori:vt.ĩ.e.ſi poſſeſſor.j.§.fi.Ir.

p *Fecit*.in quo poſſeſſore hic loquitur?ſi enim in bo.fi. non niſi in quãtũ eſt locupletior tenetur:vt.ĩ.ea.l.§.eos autẽ.quod in ſuperiori reſpõſo hîc negat.& ſi in malæ fi.ad res omnino tenetur: vt.ĩ.ea.l.§.pe.quæ eſt cõtra.ꝙ hic negat. Sed reſpõ.& ſoluo: ꝗa in ma.fi.poſ.dixit:vt in prĩ.legis dixi.nã & ma.fi.poſ.diſtrahit rẽ ꝗ onerat hereditatẽ:vt.ĩ.e.l.§.pe.Vel dic,non ampli⁹ venire quã pretiũ.ſ.ſi hoc petitor elegerit. & dic pretium.ſ.iuſtũ: vt.ĩ.eo.ſi poſſeſſor.§.fi.& huic verbo,ꝙ pretiũ hac actione petatur, facit s̃.e.ſed vtrũ.§.debitor.&.l.ꝙ ſi in diem.§.non ſolùm.Accurſius.

q *Hereditati*.iacenti.

r *Deminutionem*.vt.s̃.quod me.cau.ſi ipſa.

ſ *Aditam*.à putatiuo herede.

t *Extrinſecus*. iſtud extrinſecus, non omnia extrinſeca inducit: ſed tantùm ea quæ perſonæ poſſeſſoris accedunt: vt habes duos caſus.ĩ.eo.l.at vbi.Item alium.ſ.quando per ſeruum hereditariũ ex re poſſeſſoris:vt.ĩ.e.per ſeruũ. &.l. ſeq. aliàs aliter accipitur: vt.ĩ.de pecu.leg.l.denique.§.fi.

A u *Omnes*.ſ.naturales.& ĩduſtriales & ex eo ꝙ dicit,augẽt:vt. C. e.ſi poſt.ibi,fructib⁹ em̃ &c.&.ĩ.e.l.ſed & ſi.§.augẽt.ĩ fi.& l.ſeq. dicũt qdã vt V.ꝙ in pe.he.bo.fi.poſſ.nõ facit fruct⁹ ſuos:vt hîc, &.ĩ.e.l.ancillarũ.&.l.illud.§.prædo.Quo nihil eſt falſi⁹.cũ enim cõſtet ꝙ ex eius re ſibi quæratur:vt.ĩ.e.l.niſi.ergo & fruct⁹ ſuos facit:vt.ĩ. de adqui.re. do.l.quæſitũ. ſed licèt faciat ſuos,nihilomin⁹ veniũt in hac actione: vt hîc: ſicut in redhibitoria: vt. ĩ. de ædilit.l. edic.l.cũ autẽ.§.fi.&.l. ſe. Præterea pone eum ſcriptum,& in querela inoffi.teſt.victũ,fruct⁹ nõne fecit ſuos?Vtique quod ergo hîc dicitur, augetur hereditas, verũ eſt,quia poſſunt peti iure actionis : & ſic augẽt hereditatẽ.i. peti.here. licèt in rei vin. per iudicis officiũ petãtur ſi bo.fi fuit poſſ.vel ſi ma.fi.petũtur iure actionis.i.p rei vin. Sed nõ.ꝙ alia eſt rei vin. ꝗ datur pro fructib⁹:alia quæ datur ꝑ re: ſed peti.here.cũ ſit vna actio & rẽ & fruct⁹ ſimul cõtinet,vnde dicitur fructibus augeri : at in rei vin.nõ augetur:ꝗa alia eſt illa quæ ꝑ fructib⁹ datur.nec ob.d.l.ancillarũ. quia licèt videatur ibi innui ꝙ hereditaria veniant:hi autem fructus non ſunt hereditarij ſi fiant poſſeſſoris. non enim ſola hereditaria veniũt. nã & pecuniæ à debitoribus exactæ inter pretia rerũ veniũt in peti. here. & tamẽ nõ ſunt hereditariæ. Itẽ nec prædicta.l.illud.§.prædo.ꝗa licet ibi videatur dici ꝙ ideo hereditatẽ augeãt, ꝙ non facit ſuos: vnde cũ fructus quos bo.fi.poſ. ꝑcipit augeant,ideo nõ videatur ſuos facere:dicas ꝙ hoc nõ ſequitur. præterea ſi verum eſſet quod dicũt:ergo incertum eſſet ante lit. cõteſt.vtrum hic poſſeſſor fecerit fructus ſuos. non enim eſt certũ an rei vindi.vel peti.hære.conueniatur:quod nihil eſt.

Rei vindicatio duplex.

† Bal. dicit iſtũ tex. ſingu.ad hoc ꝙ actio ſubrogata ſapit naturã eius in cuius locum ſubrogatur, ſi natura eſt naturalis: ſecus ſi accidentalis. & hoc probat tex. noſter optimè.

x *Cum prædiximus*.vt.s̃.eo.l.item videndum.§.fi.

y *Simplum ſoluturum*.aliud eſt in actione ſerui corrupti:quia naturaliter ab initio in duplum eſt:vt.ĩ.de ſer.cor.l.vt tantum.iſta verò in ſimplum,,quanuis ex negatione creſcat,vt.ĩ.ad le.Aqui. inde Neratius.§. hæc actio. Azo. Sed quid eſt in actione quod metus cauſa?Reſpon.idem quod in.l. Aquilia. nã pœna non eſt

E ab initio debita:vt.s̃.quod me.cau.ſi cũ ex.§.in hac actione.Io. ſic & infra de pecu.l.ſed ſi damnum .§. ſiue autem verſi. ſed eſt quæſtionis.& infra fa.erciſ.l. & puto.in fi.&.l.ſeq.

z *Poßeßor*.qui nunc poſſidet hereditatem : cuius ſeruus primò dederat damnum defuncto.

a *Iudicati*.id eſt actione in factum ex re iudicata.

b *Conueniatur*. aliàs eſt, conueniatur : & aliàs, non conueniatur : & idem eſt ſenſus. Et no. quòd quis in damno condemnatur : ſed noxæ deditio eſt in ſolutione : vt infra de noxa. l. j. & infra de re iudi. l. miles. §. decem. & inſtitu. de offi. iudi. in prin.quam licentiam habet damnatus vſquequo iudicati conueniatur,vt ſola hac.l.dicitur.quod expone ideſt vſque ad id tẽpus quo iudicati poſſit cõueniri,ſcilicet quadrimeſtre : vt. C. de vſur.rei iudi.l.ij.tranſacto autẽ hoc tempore non erit noxæ deditio in ſolutione : cum id ſolui debeat, quod fuit in condemnatione,ſecundum Ir.Vel dic, vſque ad lit. cõteſt. poſt quatuor

menſes etiam poteſt ſe liberare:non poſtea ſecũdum Azo.Item not.hîc quòd quædã cõceduntur dãnato in quadrimeſtre tempus,prout Ir.intellexit,quę poſtea nõ permittũtur:vt hîc, &c.ſ. quod me.cauſa.ſi cũ ex.§.quatenus.verſic.quòd ſi homo.&c. C. de vſur.rei iudi.l.iij.& ſupra de arbi.ſi cum.§.fin.&.l.ſeq.

a *Suſceptum autem iudicium*. ſcilicet actione in factũ ex re iudicata.
b *Suſcepit*.actionem in factum.
c *Petitionem*. quæ datur eius actionis in factum loco.
d *De petitione*.id eſt de ipſa actione.
e *De quibus*. ſcilicet omnibus.
f *Relatis*. ſcilicet prius & ſtatim incipit, pridie &c.
g *Pridie Idus Martias*. id eſt per quindecim dies intra menſem.
h *Cõſules*.quatuor cõſules erant:duo conſtituti,& duo in futurum deſignati.Io. nã calẽd. Ianuariis conſulatũ ingrediebantur, ſed ante deſignabãtur : vt infra de condit. & demonſtra. Publius Mæuius. in prin. & in authẽ. de conſuli. §. hæc omnia. coll.iiij.Azo. in adminiſtratione ergo erant tantum duo:vt.ſ.de orig.iur.l.ij.§.exactis.
i *Verba*. reſponſionis quæ ſtatim habes.
k *Parthici* . quia Parthos deuicerat.
l *Hadrianus* . hoc eſt proprium nomẽ eius.
m *Quinto nonas*.i. per tres dies circa principium.& ita quinto nonas fuit ꝓpoſita quæſtio à principe ſenatoribus,& eorum conſulibus qui præerant : vt inſti.de iur.natu. §. lex eſt.&reſpõſio data fuit pridie idus Martias.
n *Libello* . in ſcriptis enim imperator quęſiuit,quod voluit ſcilicet de petitione hereditatis, & de rebus, & pretio,& ſimilibus quæ in peti. here. veniunt. & appellatur hic libellus oratio,quam fecit ad ſenatum princeps,vt patet.ĵ. eo.ſi & rem.&.l.illud.Accurſius.
o *Complexus*.ſubaudi,quærens quid &c.
p *Placeat*.ſenatui.
q *Cum antequam*. Ruſticus deceſſit duobus relictis heredibus: quorum vnus poſt mortem teſtatoris,& ante aditam hereditatẽ deceſſit,vnde ſua pars ad fiſcũ deuenit.q̃nolibet petẽte, ſiue deferente:non autẽ coheredibus accreſcit:ſecundum hæc iura.Sed hodie ſecus:vt hîc,&. C.de cadu. tol. §. & cum triplici. &. ĵ. de iur.fiſ.l. j. Vel pone quòd accommodauit fidem de reſtituendo non capaci:vt.ĵ. de vul. ſubſtit. l. ex facto. §. Iulianus. Et nota quòd hæc verba huius ſenatuſconſulti exponuntur infra per varias leges.hoc ergo primum exponitur infra ea. l. §. ait ſenatus. Idem dic de pro non ſcripto,& caduco,& quaſi caduco: vt not. infra titu.j.l.fin.
r *Caducæ*.id eſt caducorum iure.Azo.
ſ *Exiſtimant*.& ſic ſunt bonæ fidei. & hæc expone vt infra ea. l. §.à quo.&.§.cæterum.
t *Placere*.ſcilicet cenſuerunt ſenatores:quod eſt in fine.§.
u *Redactæ*.hoc verbum exponitur.ĵ.l.proxi.§.redactæ.&.§. ſeq. Accurſius.
x *In ſimilibus*. ſcilicet in pro non ſcripto, ſcilicet ſi alius heres

* Quo caueatur quid & ex quo tempore euicta hereditate reſtituẽdum ſit. ait D. Marcus l. 1. C.eod.
† Ann. vt. cõd.883.
* Bal. dicit hîc iſtũ tex. valde nota. ad hoc quòd cõſules electi in futurũ poſſunt cum præſidibus qui adminiſtrant,facere reformationes:& habẽt vocem cum eis antequã adminiſtrẽt. Bo. Cur in hoc ſenatuſcõſ.quatuor Conſulũ nomina adſcribãtur,explicat Alcia.lib. 5.Parerg. ca. 10.
† Pro ĩcluſis quidam putãt legendũ, pontifex pater patriæ. quaſi Tribonianus non rectè legerit has notas.P.PP. quibus non auſculto.
* Diſtraxerunt.

iudicium [a] non poteſt noxæ dedendo ſe liberare : ſuſcepit [b] autem per petitionem [c] hereditatis.

Hîc incipit quatta pars huius titu. in qua iuriſconſultus continuat ſe, volens recitare verba ſenatuſconſulti, & eius expoſitionem in hac materia. Et primò continuat ſe. Secundo ponit narrationem. Tertiò ponit ſtatum ſenatuſconſulti, vſque ad. §. aptanda. Secunda ibi, pridie. Tertia ibi, cum antequam. Et quia ſenatuſconſultũ locutum eſt breuiter: ideo nõ indiget ſummario. Bartolus.

Præter hæc multa reperimus tractata & de petitione [d] hereditatis, de diſtractis rebus hereditariis, de dolo præterito, & de fructibus : de quibus [e] cum forma ſenatuſconſulto ſit data, optimum eſt ipſius* ſenatuſconſulti interpretationem facere,verbis eius relatis : [f] *Pridie*† *Idus Martias* [g] *Quintus Iulius Balbus,& Publius Iuuentius Celſus, Titius Aufidius, Oenus Seuerianus, conſules,* [h] * *verba* [i] *fecerunt de his quæ imperator Cæſar Traiani Parthici* [k] *filius, diui Neruæ nepos Hadrianus* [l] *Auguſtus imperator, maximuſque* [*princeps propoſuit*] † *quinto nonas* [m] *Martias, quæ proximæ fuerunt, libello* [n] *complexus* [o] *quid fieri placeat:* [p] D *de qua re ita cenſuerunt. Cum antequam* [q] *partes caducæ* [r] *ex bonis Ruſtici fiſco peterentur : hi qui ſe heredes eſſe exiſtimant,* [ſ] *hereditatem diſtraxerint,* **placere,* [t] *redactæ* [u] *ex pre-*

A non ſit:& in cauſa caduci: item & in bonis vacantibus : vt infra ea.l.§.ait ſenatus.verſic.idem & ſi vacanti. & verſic. non ſolum. Accurſius.
y *Item placere*.ſ.cenſuerunt.hoc exponitur.ĵ. l.proxi. §. ſenatus.
z *Perueniſſent*.ante petitam.ſi autem poſt,ad ipſas res.

tio rerum venditarum pecuniæ vſuras non eſſe exigendas. Idémque in ſimilibus [x] *cauſis ſeruandum . Item placere,* [y] *à quibus hereditas petita fuiſſet, ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, pretia quæ ad eos rerum ex hereditate venditarum perueniſſent :* [z] *etſi eæ* [a] *ante petitam* [b] *hereditatem deperiiſſent,* B *deminutæve* [c] *fuiſſent, reſtituere debere .* [d] *Item eos qui bona inuaſiſſent* [e] *cum ſcirent ad ſe non pertinere : etiam ſi ante litem conteſtatam fecerint quo minus poſſiderent , perinde condemnandos* [f] *quaſi poſſiderent . Eos autem qui iuſtas* [g] *cauſas habuiſſent quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, vſque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent.* [h] *Petitam* [i] *autem fiſco hereditatem ex eo tempore exiſtimandum eſſe,* [k] *quo primũ ſcierit* [l] *quiſque eam à ſe peti:id eſt cum primum* C *aut denuntiatum eſſet ei,aut literis vel edicto euocatus eſſet, cenſuerunt.* Aptanda [m] eſt igitur nobis ſingulis verbis ſenatuſconſulti congruens interpretatio.

Dicta in lege extẽdũtur ad omnes res,caſus, & perſonas in quibus eſt eadem ratio. Bartolus.

Ait ſenatus, *cum antequam partes caducæ fiſco peterentur.* Hoc euenerat [n] vt partes caducæ fiſco peterentur . Sed & ſi ex aſſe fiat , ſenatuſconſultum locum habebit . Idem & ſi vacantia bona fiſco vindicentur, vel ſi ex alia quacunque cauſa [o] bona ad eum peruenerunt, ſenatuſconſultũ * hoc locum habebit & ſi ciuitati petetur . [p] †

a *Et ſi eæ*. ſcilicet res.
b *Petitam*.primò ergo venditæ. Secundò pretium habitum. Tertiò perierunt. Quartò petitur hereditas. & ſic erat bonæ fidei tẽpore venditionis: vt. ĵ. l. proxi.§.ij
c *Deminutæve*.hoc expone vt.ĵ.eo.l. deperditum.vendiderant ergo antequã fierent malæ fid. de his enim hic loquitur:vt.ĵ.eo.vtrũ.
d *Reſtituere debere*.ſi locupletiores facti ſunt eo pretio:vt.ĵ.e. §.eos autem.
e *Bona inuaſiſſent*. ſcilicet tanquã eſſent prædones.
f *Condemnandos*. cẽſuerunt.
g *Qui iuſtas*.id eſt non iniuſtas.ſic. ĵ. de fideicom.li.ſi eum.§.ſi quis ſeruum. Alioquin obuiare videtur : vt infra eo.ſed & ſi lege. §. ſcire.Azo.
h *Facti eſſent*. hæc eſt optima regula qua nul la verior in iure:vt bo. ſi.poſſ.in id tãtũ quod ad ſe pueniret , teneatur. Azo. Et hæc pars exponitur.ſ. eo. ſed & ſi.§.cõſuluit: ſed ſuperior ea. l. §. ait ſenatus
i *Petitam*.exponit verbum peteretur, poſitũ in prin. §. & tamen eſt de verbis ſenatuſconſulti adhuc.
k *Exiſtimandum eſſe*. ſcilicet cẽſuerũt, quod eſt infra.
l *Scierit*. & ita extũc erit malæ fi. vt infra e. l.§.petitam. Et ſic not. quòd nocet ſcire:vt.C.de excuſa.tu.l.quinquaginta. & in auth. vt ſpon.lar.§.ruſus.col.ix.&.ĵ.de ædil.edict. l. cum ſex. & infra quãdo ap.ſit.l.j.§.ſi.&.ĵ.ad le.Iul.de adul.l.mariti.in prin. C. de peti.tu.l.penul.Accurſius.
m *Aptanda*.vſque huc currunt verba ſenatuſconſulti:nunc incipit ea exponere.
n *Hoc euenerat*.vel quia mortuus fuerat heres ante aditam hereditatem:vt dixi.C. de cadu.toll. §. & cum triplici. vel propter defuncti delictum : vt inſtitutionibus de publi. iud. §. item lex. E Vel propter heredis fidem illicitè datam:vt.ĵ. de vulga. ſubſti.l. ex facto.§.Iulianus.
o *Quacunque cauſa*.vt quia ex cauſa pœnæ deportetur heres, vel ab indigno auferatur:vt.ſ.eo.§.præter hæc.verſi.idemque in ſimilibus.Sunt enim multæ cauſæ quibus quid ad fiſcum nuntiatur:vt.ĵ.de iu.fiſ.l.j.
p *Petetur*.ſcilicet hereditas.ſed hoc videtur falſum, cum alij ciuitati caducum non applicetur:vt.C.de bo.vac.l.j.Reſpon.imò eſt verum , quia poteſt ei adquiri hereditas ex aliis cauſis. & ſic dicitur habere locum ſenatuſconſultum in peti. priuatorum: vt infra proxi.reſpon. Et not.hîc quòd quælibet ciuitas cum Romana iure vtitur eodẽ:vt ſupra ex qui.cau.ma. ſed & ſi per prætorem.in gloſ.non abſit.& infra de publica. l. ſed & hi. §. j. Sed arg.cõtra infra de verb.ſig.l.eum qui vectigal. ADDITIO. Pro declaratione huius gl.no.ſecundum Pau.hic quod bona vacãtia vel

* I.r.c.e.
† peteretur. Scire quandoque nocet.

vel caduca poſſunt applicari ciuitati priuatæ non ſolú fiſco imperij.quod eſt verum ſi non ſubeſt ſuperiori qui vim principis habet.aliàs ſecus.& ita intellige hanc glo.

a *In publica*.ſ.fiſci.Et ſic not.ꝙ iura quæ obtinent in fiſco, & in priuato,& econtra:vt.C.e.l.j.&.ſ̃.quod cuiuſque vniuer.nomine.l.j.§.quibus. &. C. de reſcin.ven.de cõtractu.&.j̃.de compen. l. idem.Accurſius.

In priuatorum quoque petitionibus ſenatuſconſultum locum habere nemo eſt qui ambigit: licet in publica [a] cauſa factum ſit.[b] Non ſolùm autem in hereditate vtimur ſenatuſconſulto, ſed & in peculio caſtrenſi vel alia vniuerſitate.[c]

B Vbi denuntiatio fit ad notificandum, idem operatur ſcientia ſimplex, quod denuntiatio: & non refert à quo denũtietur. Bartolus.

Petitam [d] *autem hereditatem* & cætera. id eſt ex quo quis ſcit à ſe peti. Nam vbi ſcit, incipit eſſe malæ fidei poſſeſſor. [e] *Id eſt cum primum aut denuntiatum eſſet*. Quid ergo ſi ſcit quidem, nemo autem ei denuntiauit, an incipiat vſuras debere pecuniæ redactæ? & puto debere. cœpit enim malæ fidei poſſeſſor eſſe. Sed ponamus denuntiatum eſſe, non tamen ſcit,quia non ipſi, ſed procuratori eius denuntiatum eſt. ſenatus ipſi denuntiari exigit: & ideo non nocebit: [f] niſi fortè is cui denunciatum eſt, eum certiorauerit: [g] ſed non [h] ſi certiorare potuit,nec fecit. A quo [i] denuntiatum eſt, ſenatus non exigit. quicunque ergo fuit qui denuntiauit,nocebit. Hæc aduerſus bonæ fidei poſſeſſores. [k] nã [l] ita ſenatus locutus eſt, *eos qui ſe heredes exiſtimaſſent*.[m] D

Poſſeſſor malæ fidei tenetur ad rem, licet eam vendiderit: ſed ſi eam vendi expediebat, eſt in electione actoris rem vel pretiũ conſequatur. Bartolus.

b *Factum ſit*.ſcilicet ſenatuſconſultum.

c *Vel alia vniuerſitate*. vt in quaſi caſtrenſi.Et not.quòd non ſemper caſtrenſe peculium petitur hac actione, ſed tũc demũ cũ factũ eſt hereditatis, & nomen peculij habere deſiit: vel qa factus eſt ſui iuris:vel veri⁹ fecit teſtamentũ:vt.j̃. de caſtrẽ. pecu.l.ij.Semper tamẽ cum petitur peculium idem ſtatuitur quantũ ad fruct⁹,& res,& pretia,& ſimilia: quod eſt in hac hereditatis petitione. Petitur autẽ peculium actione ex teſtamento, ſi legatũ eſt.

d *Petitã*.exponit quartum.

e *Poſſeſſor*.vt ſupra ea. l. §. petitam. Et eſt ratio,quia ſuper ſuo iure vacillat: vt. C. de adqui.poſ.l.nemo.& hoc eſt verum quo ad fructus:vt.j̃.eo.l. ſed & ſi lege.§.ſi ante.non quo ad fatalitatem:vt.j̃.eo. illud.

f *Non nocebit*. ſcilicet denuntiatio facta procuratori: [a] ar. j̃. quod vi aut clam.l.prohibere.Accurſius.

a] Concor. glo. in ca. 1. ſuper verbo allegãs. circa prin. extra de poſtu. præla.

g *Certiorauerit*.tũc enĩ nocet: vt ar. infra de noui ope.nun.l. de pupillo.§. nuntiationem. in fi.§.& infra pro ſo.l. actione diſtrahitur. §. item ſcriptum.&. j̃. de iti.actúque priua.l.iij.§.j.&.j̃. de vſuris. l. mora. §. j. ibi, & non ſufficit &c.Sed ar.contra.j̃.de nau.fœ.l.fi.

h *Sed non*.ſcilicet nocebit.

i *A quo*.No.ergo apertè quòd vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus: vt diximus.ſ̃.de offi.præſi.l.iij.Ac.

k *Bonæ fidei poſſeſſores*.vt ſi poſt denuntiationem diſtraxerunt, teneantur ad fructus, & ad res:vt.j̃.l.proxi.§.quòd ſi poſt.Ado.

l *Nam ita*.nec contradicunt: imò adiuuant verba ſenatuſconſulti:nam &c.

m *Exiſtimaſſent*.ſ.ſi diſtraxerunt,tantũ teneãtur ad pretium: vt. ſ̃.ea.l.§. cum antequam. hîc autem malæ fi. cœpit eſſe propter ſcientiã.Et ſic eſt ar.à contrario ſenſu. ergo non obſtant verba ſenatuſcon.quod eſt validũ:vt ſupra de offi.eius cui man.l.j.§.j.

n *Sciens*. ſcilicet à prin. Bul. & ſic differt à proxi. ſuperiori. vel dic,ſciẽs ex poſt facto.& ſic concordat ad proxi. ſupradictum.§. & ſecundum primam,cæterùm, pro ſed.ſecundũ aliã,pro certè.

o *Et in malæ fidei*.vt hi etiã teneantur ad pretium,non ad res.Io

p *Atquin*:pro ſed.

q *Exiſtimant*.quòd ipſi teneãtur ad pretium:vt.ſ̃.e.l.§. cum antequam.& ſic ſunt cõtraria ſenatuſcon.& epiſtola imperatoris: niſi fortè &c.& ſic ſoluit contrarium.

r *Referamus*.reſcriptum.i.epiſtolam vt teneantur ad pretium & vſuram:vt.j̃.l.proxi.§.ſi poſt.verſi.ſed ſi forte.

ſ *Quàm fructui*.vt hîc locum habeat epiſtola, vt teneãtur ad ſolum pretium & ad vſuram.

A t *Vt ſi in arbitrio*.ſcilicet aliis rebus diſtractis quæ non ſunt inutiles.

u *Poſt motam controuerſiam*. maximè: vel aliter vt dices.j̃.l. proxi. §.ſi poſt.verſi.ſed ſi forte.Accurſius.

x *Exiſtiment*.de iure ciuili.

Cæterùm ſi quis ſciens [n] ad ſe hereditatẽ nõ pertinere, diſtraxit: ſine dubio non pretia rerum, ſed ipſæ res veniũt in petitionẽ hereditatis, & fructus earum. Sed imperator Seuerus epiſtula ad Celerem idẽ videtur feciſſe & in malæ fidei [o] poſſeſſoribus. Atquin [p] ſenatus de his eſt locutus,qui ſe heredes exiſtimant: [q] niſi fortè ad eas res referemus, [r] quas diſtrahi expedierat, quæ onerabãt magis hereditatem, quàm fructui [ſ] erant: vt ſit in arbitrio [t] petitoris qualem computationem faciat aduerſus malæ fidei poſſeſſorem:vtrum ipſius rei & fructuum an prætij & vſurarum poſt motam controuerſiam.[u]

C Quod iuris eſt de eo qui ſe heredem putat,idem ſi quolibet alio modo arbitratur ſe ſucceſſorem. h.d.Vel breuius:Idem eſt ſe putare heredem, vel aliter ſucceſſorẽ. Bartolus.

Licèt autem ſenatus de his locutus ſit, qui ſe heredes exiſtiment: [x] tamen & ſi bonorũ poſſeſſores [y] ſe exiſtiment, vel alios ſucceſſores iuſtos, [z] vel ſibi reſtitutam hereditatem: [a] in eadem erunt conditione.[b]

D Qui hereditariam pecuniã non attingit, ad vſuras non tenetur. Bartolus.

Papinianus autem libro tertio quæſtionum, † ſi poſſeſſor [c]

y *Poſſeſſores*. vt & ſupra eo. l. pro herede.§. ſed an is.

z *Iuſtos*.ſed Pỳ.eſt pl⁹. ſ. vel alios ſucceſſores. repete exiſtiment:vt in caſtrenſi peculio.

a *Hereditatem*. ſcilicet vt exiſtimẽt,vt ex Trebelliano.vel vere reſtituta eſt à putatiuo herede.Accurſius.

b *Conditione*. vt nõ teneantur niſi ad pretiũ, & ad illud demum ſi locupletiores ſunt: vt ſupra ea. l. §. eos autẽ. Accurſius.

Si poſſeſſor.] CASVS. Here. ad me pertinen. poſſidebas. pecuniam here. non tetigiſti.non teneris ad vſuras illius pecuniæ. [REDACTÆ.] Tria dicit hic. §. pone, here. ad me perti. poſſidebas. res hereditarias alienaſti: & pretiũ habes. teneris ad pretiũ ſi habes. aliàs mihi cedes act. & hoc in prima. ſed ſi tu poſt motam cõtrouerſiam alienaſti res here. reddes rem alienatam & fructus: non etiam res ſteriles: quia tunc liberaris pręſtãdo pretium mihi heredi. & hoc in ſecunda & tertia. [AITSE.] Here. ad me perti. bona fi. poſſidebas. quaſdã res ex illa here. vendidiſti: poſtea cœpi aduerſus te pe. her. agere, ad quid teneris? Et reſpõ. quòd teneris ad pretiũ rerũ vendi. ſi res apud emptorẽ perierũt. Sed pone quòd tu bo.fi.poſ.vendidiſti res here.diſtingue:aut habes pretiũ:& teneris mihi præſtare pretium: vel cedas mihi act. ſed ſi vendidiſti rem,& euictionem emptori promiſiſti,& euicta eſt res:& ideo emptori pretium reſtituiſti:non teneris mihi heredi ad pretium reſtituendum,cum non videatur ad te perueniſſe:& hoc idem dicit ſenatus indubitanter, quòd non teneris mihi ad pretium reſtituendum.& ad hoc inducit ſimile:quia pone quòd tu poſſeſſor exegiſti aliquod indebitũ:& ſic tenearis condic. inde.reſtituere illi.nũquid illud videbitur, quòd teneris mihi vero heredi præſtare?Et reſpon.quod non.[SED ET SI.]Her. ad me perti.poſſidebas.Titius ex illa here.equum emit: quẽ equũ tibi Titius redhibuit cum vitioſus eſſet. dicitur quòd venit in here.pe.& non pretium illius equi:& ſi tu de euictione te obligaſti: debeo tibi promittere quod ſeruem te indemnem. [RESTITVERE.] Bo. fi. her. ad me perti. poſſidebas. res here. vendidiſti. res penes emptorem deperditæ vel deminutæ ſunt: poſtea cœpi contra te peti.here.agere. an tenearis mihi ad pretium quamuis deperditæ ſunt vel deminutæ res venditæ? Et reſpõ.quòd ſic teneris,ſed à quo:à ma.fi.poſ.an à bo.& dicit,quia ſi ma.fid.poſ.eſt,ſi extant res,tunc tenetur rem præſtare,vel pretium ſi vult petitor:& ſi nõ poteſt eas habere iurabitur in litem contra malæ fi.poſ.& illud pręſtabitur quod iuratum fuerit.aut non extant,ſed ſunt deperditæ aut deminutæ:& tũc petitor debet habere pretium.Viuianus.

† In vulg.eſt lex, Si poſſeſſor.

c *Si poſſeſſor*.ſ. bonæ fi. ſecundum M. tu dic etiam ma.fi.ſecun-

UNED

hereditatis pecuniam inuentam in hereditate non attingat: [a] negat eum omnino in vſuras conueniendum.

Redactum dicitur, quod non eſt exactum, ſed exigi poteſt. Bar.

Redactæ, [b] inquit, [c] *pecuniæ, ex pretio rerum venditarum*. Redactam ſic accipiemus, non ſolum iam exactam, verùm & ſi exigi potuit, nec exacta eſt. [d]

Poſt motam controuerſiam vẽdens tenetur ad res, niſi eſſent ſteriles: quia tũc actoris eſſet electio.

Quid ſi poſt petitam [e] hereditatem res diſtraxerit? hic [f] ipſæ res venient, fructúſque earum. Sed ſi fortè tales fuerunt, quæ vel ſteriles erant, vel tempore perituræ, & hæ diſtractæ ſunt vero pretio: fortaſſis poſſit petitor eligere vt ſibi pretia [g] & vſuræ præſtentur.

Hic incipit exponere ſecũdam partem ſenatuſconſulti, & ponit eam totam ad literam: & h. d. Si bonæ fidei poſſeſſor vendiderit, tenetur ad pretium quod exegit: vel cedere actionem: niſi pretium re euicta reſtituerit, vel res redhibita fuerit. Bartolus.

Ait ſenatus: [h] *placere, à quibus petita hereditas fuiſſet: ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, pretia quæ ad eos rerum ex hereditate venditarum perueniſſent, & ſi ante petitam hereditatem deperiſſent, deminutæve eſſent, reſtituere debere.* Bonæ fidei poſſeſſor ſi vendiderit res hereditarias, ſiue exegit pretium, ſiue non, quia habet actionem, debebit pretium præſtare: [i] ſed vbi habet

B actionem, ſufficiet eum actionem præſtare. Sed ſi vendidit, & euicta re reſtituit quod accepit, non videbitur ad eum perueniſſe: [k] quamquam poſſit dici † nec ab initio [l] pretium venire: quia non fuit res hereditaria quæ diſtracta eſt. Sed etſi [m] ſenatus rerum ex hereditate diſtractarum non hereditariarum fecit mentionem: [n] reſtitui tamen non debet, quia nihil apud eum remanet. Nam & Iulianus [o] libro ſexto Digeſtorum ſcribit,

C quòd indebitum exegit, reſtituere eum non debere: [p] nec imputaturum quod non debitum ſoluit. [q] Sed ſi res [r] ſit redhibita, hic vtique & hereditaria eſt, & pretium non veniet quod retuſum eſt. Sed & ſi ob venditionem obſtrictus ſit emptori [ſ] poſſeſſor hereditatis: dicendum erit proſpici ei cautione. [t]

Bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad pretiũ: malæ fidei poſſeſſor tene-

†Not. ergo iſtũ textum, quẽ etiã hîc no. Bal. ad hoc quòd illud quod dicitur gratia diſputationis, nõ probat opinionẽ loquẽtis: & facit ad excuſationẽ diſputantiũ: vt hîc per eum.

dum Io. vt. j. de rei vindi. l. ſi nauis. Item & hoc innuit illud verbum, omnino, quòd hîc ſubiicitur.

a *Attingat*. qualiter quis attingere videatur, dicitur. j. eo. ſed & ſi. §. ſi quis re. verſi. ſimili modo.

b *Redacta*. exponit verbum redactæ, poſitum ſupra. §. cum antequam.

c *Inquit*. ſcilicet ſenatus: vt ſupra eo. item veniunt. §. cum ante.

d *Exacta eſt*. vt tunc actio tantùm cedatur: vt. j. ea. l. §. ait ſenatus. verſi. bonæ fidei.

e *Quòd ſi poſt petitam*. id eſt & ſi ſine denuntiatione cœperit ſcire hereditatẽ alienam eſſe: vt infra eo. ſed & ſi lege. §. de eo autẽ. verſi. quòd ſi ab initio. & s. l. proxi. §. cæterùm.

f *Hic*. id eſt hoc caſu. Accurſius.

g *Pretia*. imò tantùm pretium, non vſuras, cum ex neceſſitate rei vendidit: vt infra eo. in æſtimationib9. quæ eſt contra. Sol. ibi fuit neceſſitas perſonæ, vt ꝓpter fideicõ. ſoluendũ: hîc rei: quia erat ſterilis, & ſic non eſt cõtra. Itẽ contra. j. de rei vin. item ſi verberatũ. §. j. Sol. ibi in actione ſpeciali in rem: hîc in vniuerſali. Item no. quòd aduerbium fortaſſis, ꝙ hîc ponitur, abundat: vt. s. de arbi. ſi duo. in glo. fortaſſe. Sed non videtur quòd hic. §. habeat locũ in bo. fi. vel ma. fid. poſ. nam bo. fi. poſ. niſi inquãtum locupletior eſt, nõ tenetur: vt. s. l. proxi. §. eos autem. Præterea expreſſè hîc dicit quòd petita hereditas erat: ergo non erat bo. fi. vt infra. e. ſed etſi lege. §. ſi ante litem. Ecõtra in ma. fi. non: quia ad ipſas res ipſe tenetur ac ſi poſſideret: vt ſupra. l. proxi. §. item eos. Sed reſpon. in ma. fi. loquitur hoc modo, quia quid iuris eſſet in rebus ſterilibus poſt petitam hereditatem non exprimitur in ſenatuſconſulto, ſed hoc tantùm dicit ſenatuſconſul. de rebus non ſterilibus, & qualiter ſunt petitæ. Item de pretiis rerum: vt ſupra. l. proxi. §. petitam autem à fiſco. &. §. eos autem. &. §. item placere. hîc autem à Papinia. exponitur quid iuris ſit: ambiguè tamen. Quare enim dat electionem Papinian. in rebus ſterilibus, cum multo magis habeat eam in fructuoſis? Ad hoc reſpon. quidam, quòd eligerè impropriè ponitur, quaſi dicat, petitor poteſt hoc habere & petere ſi velit: rem autem non poteſt petere: & ſic aut petet pretium cum vſuris, aut nihil petet: vt hîc, & ſupra l. proxi. §. penult. ibi, ſed imperator &c. vſque illuc, vt ſit in arbitrio &c. Alij dant petitori electionem vtrum iuſtum pretium cum vſuris: an etiam pretium datum ipſi poſſeſſori malæ fid. petat cum vſuris. Vel melius diſtingue, vtrum malæ fidei poſſeſſor alienat has res inutiles ante petitam hereditatem, an poſt. ſi ante, ad ſolum verum & iuſtum pretium teneatur: vt ſupra. l. proxi. §. cæterùm. ibi, niſi fortè ad eas &c. & infra eo. l. niſi. §. Iulianus. Si poteſt, habeat petitor electionem res an pretium petat: vt hîc. & ſecundum hoc vigilanter ponitur ſupra in. §. cæterùm, illud verbum, ſi poſt motam controuerſiam. non enim exaudietur ibi maximè: vt ibi diximus. nec erit opus illa verba, vt ſit in arbitrio &c. referre ad res vtiles. Cæterùm ſi res vtiles diſtrahat quandocumquæ malæ fidei poſſeſſ. ſine dubio ad res ipſas tenetur: vt infra ea. l. §. fin. ſed ſi malit petitor agere ad pretium, poteſt. cum enim bonæ fi. poſſeſſ. ad pretium teneatur: vt ſupra. l. proxi. §. item placere. ergo & malæ fi. multo magis: vt infra de noxa. l. non ſolùm. & infra eo. in æſtimationibus. j. reſpon. ſed ei

Secundo capite.

A quod dixi, quòd ſi mota lite alienet malæ fi. ſteriles res, ſit actoris electio per. §. iſtum, videtur obſtare iniquitas: quia cum lite mota imponatur ei neceſſitas vendendi, & permittatur venditio: vt ſupra. l. proxi. §. penult. & infra ea. non ſolùm. non videtur ad res poſſe agi: vt ſupra eod. diuus. §. ſed & res. & infra ad Trebellian. l. mulier. §. ſi heres. Reſpõ. imò magis imputatur, cum hereditatẽ quam ſcit alienam, non reſtituit. ſi vero neſciret, aliud dici poſſet. Accurſius.

h *Ait ſenatus*. Hæc verba ſenatuſconſulti quæ hic materialiter ponuntur, & ſequens §. bo. fi. qui eſt Papiniani, in bonæ fi. poſ. loquũtur qui ante petitam hereditatem vẽdidit: quod patet ex eo, quòd periit ante petitionem: ſed venditio fuit ante peremptionem: vnde videbatur eum de pretio non teneri: quia & petitor naturali interitu amiſiſſet: arg. infra de rei vin. itẽ ſi verberatum. §. fi. ſed tamen tenetur, quia poſſeſſor locupletior eſt.

i *Præſtare*. quia ob hoc tenetur, quia actionẽ habet: vt infra de pecu. l. quod debetur. in fin. & ſupra eod. quòd ſi in diem. §. Iul. verſi. idem Iulianus ait. &. j. de her. ven. l. ij. §. perueniſſe.

k *Perueniſſe*. cum non durauerit: vt infra de here. ven. l. ij. §. illud.

D & infra de in rem ver. ſi pro patre. §. verſum.

l *Nec ab initio*. id eſt etiam ſi res non eſſet euicta. & poteſt dici cauſa diſputationis, ſed malè: quia ſenatuſconſultum nõ loquitur de venditione rei hereditariæ: ſed de venditione cuiuſlibet rei quæ ſit in hereditate: vt ſupra. l. proxi. §. item placere. & infra ſubiicit. ſed & ſi ſenatus &c.

m *Sed & ſi*. id eſt quamuis. nunc reſpondet ad quæſtionẽ quam dubitãter ſoluerat: ſcilicet ſi eſt euicta, & pretium reſtituit poſſeſſor: & dic quòd non tenetur.

n *Mentionem*. vnde videbatur etiam pro pretiis rerum quæ poſtea euictæ ſunt, in omnem euentum poſſeſſorem teneri: tamen non debet reſtitui pretium acceptum, cum ſit res euicta: ſecus ſi non ſit euicta.

o *Nam & Iulianus*. bene dico pretium emptori redditum re euicta non venire in peti. here. quaſi appareat nunc ex poſt facto quòd indebitè penes eum fuerit. nã & in verè indebito eſt idẽ.

E & hoc dicit, nam &c.

p *Non debere*. cum ſuo nomine exegerit. aliàs eſſet ſecus: vt in geſtore: vt ſupra de neg. geſt. ſi quis negotia. & ſupra de procu. l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. Item ſecus in venditore hereditatis, qui nõ reddit, cuiuſcunque nomine exigat: vt infra de here. ven. l. ij. §. ſolet. quæ eſt contra.

q *Soluit*. imò videtur quòd imputet: vt ſupra eo. l. quòd ſi poſſeſſor. quæ eſt contra. Sol. vt ibi. Itẽ hoc intellige quando de ſuo ſoluit. ſed ſi de hereditate, imputatur ceſſa conditione: vt. j. eo. l. ſi quid poſſeſſor. vbi plenè ſuper hoc diſtingues. Accurſius.

r *Sed & ſi res*. ſcilicet à defuncto, vel etiam à poſſeſſore hereditatis vendita. Accurſius.

ſ *Emptori*. propter euictionem.

t *Cautione*. ſcilicet à petitore. ſic etiam cauetur infra eo. illud. §. actiones. & econtra poſſeſſor quandoque cauet petitori: vt ſupra quòd ſi in diem. §. j.

tur ad rem eſtimandam per iuramentum in litem, ſi extat: aliàs ad verum pretium. Bartolus.

Reſtituere autem pretia debebit poſſeſſor [a] & ſi deperditæ [b] ſunt res, vel deminutæ. Sed vtrum ita demum reſtituat, ſi bonæ fidei poſſeſſor eſt: [c] an & ſi malæ fidei? Et ſi quidem res apud emptorem extent, nec deperditæ nec deminutæ ſunt: ſine dubio ipſas res [d] debet præſtare malæ fidei poſſeſſor: aut ſi recipere eas ab emptore nullo modo poſſit, [e] tantum quantum in litem eſſet iuratum. At vbi deperditæ ſunt & deminutæ, [f] verum pretium [g] debet præſtari: [h] quia ſi petitor rem cõſecutus eſſet, diſtraxiſſet, [i] & verum pretium rei non perderet.

Deperditum refertur ad actum naturalem: deminutum ad actum ciuilem. Bartolus.

XXI. GAIVS *libro ſexto ad Edictum prouinciale.*

DEperditũ intellegitur quod in rerum natura eſſe deſiit: [k] deminutum verò quod vſucaptum [l] eſſet, & ob id de hereditate exiit.

Bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere rem quam habet: & ſi quid eius occaſione acceſſit. Bart.

XXII. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

SI & rem & pretium [m] habeat bonæ fidei poſſeſſor, puta quòd eandem rem emerit: * an

a *Poſſeſſor.* bonæ fidei.

b *Et ſi deperditæ.* non ſolùm ſi apud emptorem extant. & expone hæc verba: vt. j̃. l. proxi. Accurſius.

c *Bonæ fidei poſſeſſor eſt.* de quo conſtat: vt. s̃. ea. l. §. ait ſenatus.

d *Ipſas res.* vel pretium ſi hoc elegerit actor. aliàs melioris eſſet conditionis malæ fid. quàm bo. fid. quod eſſe non debet: vt infra de noxa. non ſolum.

e *Poßit.* quia nullo modo reuendere vult. & caue tibi: quia hæc lex pręſumit quòd poſſeſſor libètius redimeret, quàm contra ſe in litem iurari patiatur. ſi ergo non vult redimere cum poſſit, magis dico contra eum iurari: cum & hîc iuretur, vbi non poteſt: vt infra de rei vin. l. qui reſtituere. & infra de in lit. iuran. l. in actionibus. & infra eo. ſed & ſi lege. §. hæc verba. &. l. niſi. §. Iulianus. Accurſius.

f *Deminutæ.* ſed quomodo hic ma. fi. poſſeſſor poteſt alienare? nõne fiunt furtiuę mobiles alienatæ à mal. fid. poſſeſ? Reſpon. de immobilibus dicit.

g *Verum pretium.* Not. verum pretium. nam bo. fid. dicit perceptũ: vt. s̃. ea. l. §. ait ſenatus. & facit infra eo. niſi. §. Iulianus. & hoc quãdo verum eſt plus, quàm receptum. Sed quid ſi plus vẽdidit quàm valeat? Reſpon. etiam ad receptum poterit conueniri, ne mal. fid. ſit melioris conditionis quàm bon. fid. vt infra de noxa. non ſolùm. Item huic reſpon. eſt contra infra eod. ſed & ſi lege. §. perinde. verſi. ſiue autem ab alio. ſed dic haberi pro eo, ac ſi poſſideret: verum eſt vt non liberetur rei interitu: non quòd in litem hoc caſu iuretur.

* redemerit.

g *Pretium.* id eſt partem pretij.

h *Præſtari.* à malæ fid. poſſ. de quo dicit.

i *Diſtraxiſſet.* id eſt diſtrahere potuiſſet: vt arg. j̃. de leg. j. cum res. in fine. Accurſius.

k DEperditum. *Deſiit.* item & aliter dicitur res interire: vt infra pro ſoc. l. verum. §. fina.

l *Vſucaptum.* quandoque aliter accipitur deminutum: vt. j̃. de dam. infect. l. iij. quæ eſt arg. contra. Accurſius.

m SI *& rem & pretium.* id eſt partem pretij redemerit pretio viliori, ita ſcilicet quòd ex pretio prius accepto aliquid penes eum remanſit. & ſic habet pretium, id eſt aliquid de pretio: puta vendidit pro. xx. & redemit pro. xv. Sed nunquid hic poſſidet pro emptore qui redemit: vnde non debet teneri peti. here. vt. s̃. eo. l. regulariter? Reſpon. hic tit pro non titu. habetur: vt aliàs ſupra eo. nec vllam. §. j. Vel dic, licèt ſit emptor, tamen & pro herede tenet: & ex pluribus cauſis poteſt poſſidere: vt. j̃. de acquir. poſ. l. iij. §. ex pluribus. ADDITIO. Iſtæ duæ ſolutiones glo. non placent ſecundum Bart. ideo dic aliter, quòd contractus emptionis tenuit: tamen tit. habetur pro non tit. ex eo quòd rem emit ab eo qui emit ab ipſo poſſeſſore: vnde non habet plus iuris quàm haberet prius, ſecundum eundem Bart.

n *Non pretium.* ſcilicet ſuperfluum.

o *Actoris.* etiam ſi rem non habeat, prædo ſubaudi, dummodo extet: vt ſupra eo. ſi poſſeſſor. §. fin.

audiendus ſit ſi velit rem dare, non pretium? [n] In prædone dicimus electionem eſſe debere actoris. [o] An hic magis poſſeſſor [p] audiendus ſit, ſi velit rem tradere, licèt deteriorem factam: non petitor ſi pretium [q] deſideret, [r] quòd inuerecundum ſit tale deſiderium: an verò quia ex re hereditaria locupletior ſit, & id quod [ſ] amplius habet, ex pretio reſtituere debeat, videndum. Nam & [t] in oratione diui Hadriani ita eſt: Diſpicite patres cõſcripti, nunquid ſit æquius poſſeſſorem non facere lucrum, & pretium quod ex aliena re perceperit, reddere: quia poteſt [u] exiſtimari in locum hereditariæ rei venditæ pretium eius ſucceſſiſſe, & quodammodo ipſum hereditarium factum. Oportet [x] igitur poſſeſſorem & rem reſtituere petitori, & quod ex venditione eius rei lucratus eſt.

Bonæ fidei poſſeſſor non tenetur ad pretium, niſi quatenus factus eſt locupletior. Bartolus.

XXIII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

VTrum autem omne pretium reſtituere debebit bonæ fidei poſſeſſor, an verò ita demum, ſi factus ſit locupletior, videndum. Finge pretium acceptum vel perdidiſſe, vel conſumpſiſſe, [y] vel donaſſe. Et verbum quidem *perueniſſe*, [z] ambiguum eſt, ſolùm [a] ne hoc contineret, quod

p *Poſſeſſor.* ſcilicet bon. fid. quàm ma. fi. Vel verius, magis quàm petitor.

q *Pretium.* totius rei venditæ: puta. xx. Vel dic, pretium quod ſupereſt poſt redemptionem: & eo vult eſſe contentus.

r *Deſideret.* id eſt audiendus ſit contrarium poſtulaturus, ſi rem meliorem factam ſciret. Azo. Et ſic not. nõ debere quem petere, cuius contrarium non peteret. ſic & infra de iureiuran. l. iuſiurandum. iiij. §. ait prætor. &. C. de ſolu. l. penul. Arg. contra. C. de procur. l. non eo minus. & infra loca. l. ea lege. j. reſpon. &. §. j. & infra in fin. huius legis.

ſ *Et id quod.* non ſolùm rem.

t *Nam &c.* iuſtè dubito: quia & in oratione hæc dubitatio ponitur.

u *Quia poteſt.* videtur quòd debeat reſtituere pretium quod lucratus eſt: quia, &c. & ſunt hæc verba de libello: vt dixi ſupra eo. item veniunt. §. præter hæc. verſic. pridie. Et not. hîc quòd pretium ſuccedit loco rei, quod eſt ſpeciale in petitione hereditatis: vt hîc, &. j̃. titu. j. l. cum multi. & in actione quod metus cauſa: vt ſupra quod me. cau. l. ſi ipſa. &. l. videamus. & facit argu. j̃. de dona. inter vi. & vxo. ſi donatæ. §. ſi ſponſus. &. j̃. manda. ex mãdato. & infra de verbo. ſignifi. l. Labeo. §. item ſi dominus. Regulariter autem cõtra: vt. j̃. de fur. l. qui vas. in fin. Item ſi ſtipulatus ſum hominem à te, & eum vendideris, non veniet pretium in ſtipulatione: vt infra de here. vel ac. ven. l. venditor ex. quæ ſunt arg. contra. ADDITIO. Dic ſecundum Bart. hîc, quòd in vniuerſalibus iudiciis pretium ſuccedit loco rei: vt hîc, & in. l. imperator. in fin. j̃. de lega. ij. ſecus verò in particularibus. & ita debet intelligi iſta gloſ. & hoc etiam tenent docto. in. l. mater. C. de rei vindi.

Pretium in petitiõe heredi. loco rei ſuccedit.

x *Oportet.* vſque huc fuerunt verba orationis: nunc autem ſoluit. Accurſius.

VTrum autem.] CASVS. Titius heredit. ad me perti. bon. fide poſſidebat: & ſic rem heredit. vendidit pro. c. quæ. c. amiſit. poſt hoc cœpi eum peti. heredit. conuenire: an teneatur ad illa. c? Et reſpon. quòd non: ex illa ſcilicet clauſula qua dicitur quòd bonæ fidei poſſeſſ. non tenetur niſi inquantum locupletior factus eſt. iſta autem clauſula eſt, quam dixerunt ſenatores, quòd idem quod peruenit, debet reſtitui. In hoc autem verbo dubitatur, an cõtineatur quod peruenit, & non durat: aut quod peruenit & durat: ſed tamen illa eſt ſolutio, vt dixi, quòd non teneatur ille Titius. Sed pone quòd ille venditor bonæ fidei pretium ſtipulatus eſt rei venditæ ſub pœna: puta. x. & ſic habuerit pretium & pœnam: nunquid hæc duo debet præſtare? Et reſpon. quòd ſic: cum factus ſit locupletior: quamuis ſenatus tantùm de pretio dixiſſet. Viuianus.

y *Conſumpſiſſe.* in malam partem: aliàs videtur locupletior: vt j̃. eo. ſed & ſi lege. §. quod autem quis.

z *Perueniſſe.* poſitum eſt. s̃. eo. item veniunt. §. item placere.

a *Solum.* id eſt an hoc verbum dicatur continere ſolummodo id quod, &c.

prima ratione fuerit: [a] an verò & id quod durat. † Et puto ſequentem [b] clauſulam ſenatuſconſulti, * & ſi [c] hæc ſit ambigua: [d] vt ita demum computet, ſi factus ſit locupletior.

Bonæ fidei poſſeſſor tenetur ad pretium & ad pœnam quæ loco pretij acceſſit: ſecus de pœna quæ occaſione iniuriæ perſonalis exacta fuerit. hoc dicit. cum. l. ſequen. Bartolus.

Proinde ſi non ſolùm pretium, ſed etiam pœna tardius pretio ſoluto peruenerit, [e] poterit dici, quia locupletior in totum factus eſt, debere venire: licèt de pretio ſolummodo ſenatus ſit locutus.

XXIIII. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

B AT vbi vi deiectus fuit, non debet reſtituere pœnam ex eo commiſſam, [f] quòd eam

a *Fuerit*. id eſt peruenerit, licèt non duret. ſic enim accipitur. ſ. quod met. cau. videamus.

b *Sequentem*. quæ eſt ſupra eo. item veniunt. §. eos autem. Azo.

c *Si*. id eſt quamuis.

d *Ambigua*. ſcilicet poſtea, quæ eſt. ſ. eod. item veniunt. §. item placere. Azo. &. ſ. eod. ſi poſſeſſor. §. ait ſenatus. verſi. ſed & ſi ſenatus. &. j. de verb. ſigni. l. aliud. &. j. de here. ven. l. ij. §. illud.

† Iſtum tex. dicit Bart. not. ad hoc quòd verbũ obſcurũ poſitũ in vno capite, declaratur ſeu interpretari poteſt per verba poſita in ſequẽtib' capitulis. facit infra. ad. l. Aquil. l. quẽadmodum. & inſti. ad. l. Aquil. §. hoc tamẽ capite.

* In vulgatis additur ſequendã eſſe, ſed rectè Florẽtię ſubauditur.

e *Peruenerit*. ſed quomodo peruenit pœna, cum in fraudem vſurarum promitti pręſumatur: vt infra de act. emp. l. Iulianus. §. idem Papinianus. quę eſt cõtra? Sol. pœna ponitur hîc, id eſt vſura. ſic ſupra de neg geſtis, qui ſine. Vel dic, non erat ſolitus fœnerari hîc poſſeſſor: ibi ſic. Item cum extrinſecus quæratur, quare reſtituit: vt ſupra eo. item veniunt. §. item nõ ſolum. quæ eſt contra? Solu. ibi non omnia extrinſeca excipit, vt non acquirantur: vt ibi diximus. & huic reſpon. continua. j. eo. l. ſed & ſi lege. & poſtea leges legem, at vbi. proximam infra.

AT vbi.] CASVS. Bonæ fidei poſſeſſor de fundo here. fuit deiectus: & aliquid fuit conſecutus: nunquid illam pœnam reſtituere debet? Et reſpon. quòd non. nam ſi à debitore heredi. fuit pœnam conſecutus, quam promiſit, niſi ſtaret certa die: & nõ ſtetit: an illam pœnam teneatur reſtituere? Et reſpon. quòd non. Sed pone quòd bon. fi. poſſ. vendidit rem ſub pacto legis commiſſoriæ pro. xx. & habuit. x. de pretio: alia. x. promiſit ſoluere certa die: & ſi non eſſent ſoluta illa. x. rem rehaberet: & prima. x. ſoluta remanerent penes venditorem: & ſic non ſoluit emptor. lucratus fuit illa. x. venditor, & rem habuit: quæ fuit facta inempta. nunquid tenetur reſtituere quod eſt lucratus? & certè ſic. [ITEM SI REM.] Rem her. ad me perti. poſſidebas: illam rem here. diſtraxiſti: ex illo pretio aliam comparaſti: pretium debes reſtituere: non rem ex illo pretio emptam. ſi res illa ex illo pretio empta minus valet quàm cõparaueris: etiam tantum mihi reſtitues, quantum valet res empta. [QVOD AIT.] Here. ad me pertinentem poſſidebas: ſiue habeas, ſiue habere deſiiſti, mihi teneberis: & ſi per culpam deſiiſti habere, vel non recepiſti quod potuiſti: bene teneris pro illo peti. here. & ſic de dolo & de culpa teneris: vt hîc. [QVOD AVTEM.] Si here. ad me perti. poſſidebas, & ſciebas quòd ad te non pertinebat: teneris de fructibus quos percepiſti, & quos percipere potuiſti, &c. [DE EO AVTEM.] Si here. ad me pertinen. & ſciens ad te non pertinere, poſſidebas: ſi hoc ſciuiſti ab initio, prædo es: ſed & ſi ex poſtfacto ſciuiſti ad me pertinere, eris prædo ex mente ſenatuſconſul. licèt ab initio habueris iuſtam cauſam poſſidendi: quia credebas te heredem eſſe, & non eras. & eſt ratio, parui enim, &c. vt in litera. [SCIRE.] Si here. ad me perti. poſſideas, & erres in iure, vel in facto: prędo non es: ſed ille eſt prædo qui prauam habet mentem. [SI ANTE.] Si here. ad me perti. poſſideas: ſi res alienaſti: per ſenatuſc. teneris ac ſi poſſideres, ſcilicet poſt litem cõteſta. bene teneris: quia poſt lit. conteſt. omnes poſſeſſores ſunt malæ fidei. nam & poſt motam controuerſiam ante lit. conteſta. eſt malæ fidei poſſe. nam ex eo tempore omnes poſſeſſores ſunt pares. nam & ſi ante lit. conteſta. alienauit, tenetur ac ſi poſſideat. & hoc eſt verum quando ab initio fuit malæ fidei poſſeſ. [PROINDE.] Titius dolo malo here. ad me pertinen. poſſidebat, vel poſſidere cœpit, & eam dolo malo deſiit poſſidere: vel noluit admittere, quod potuit, &c. an ſit condemnandus ac ſi poſſideat, quæritur. Et reſpon. quòd ſic. Et ſi apud alium eſt res quam Titius dolo malo deſiit poſſidere: tenetur Titius: licèt perierit res. Item tenetur tam Titius qui dolo deſiit poſſidere, quàm ille qui poſſidet. & ſic tenentur ambo de fructibus. [HÆC VERBA.] Here. ad me pertinen. poſſidebas: rem heredi. habere dolo deſiiſti: teneris ac ſi poſſideres: & non reſtat niſi iurare contra te in litem. vnde dicitur hîc, quòd iuratur in litem aduerſus eum qui dolo deſiit poſſidere: & aduerſus eum qui poſſidet, in litem iuratur. [CONSVLVIT.] Here. ad me pertinentem poſſidebas bona fide: multa damna dediſti in illa heredi. an tenearis de conſumptis? Dicitur quòd non, niſi inquantum eſſes locupletior. quod ſi donaſti, an tenearis? Et reſpon. quòd non teneris pro illa re peti. heredit. ſed ſi ille cui donaſti aliquid, adinuicem remunerationis gratia tibi dedit: bene es tunc locupletior. [SI QVIS RE.] Credebas tibi delatam A heredit. quæ ad me pertinebat. vnde re tua lautius fuiſti vſus, & de tuo proprio impendiſti: & hoc facis quaſi diues eſſe cœperis: an aliquid de heredit. illa deducis ſi eam à te euicerim? Et reſpon. quòd non deduces aliquid. vnde ſiue mutuo accepiſti pecuniam, non deduces de heredit. & ſi res heredit. obligaſti, non videris res hereditar. attigiſſe: quia manes obligatus. [ADEO AVTEM.] Quidam fecit teſtamentum, & duos heredes inſtituit. quidam ex illis heredibus credens totam hered. ad ſe pertinere, cum eſſet ex ſemiſſe inſtitutus, cœpit eam totam poſſidere, & medietatem aſſis conſumpſit. quæritur an partem ſuam tãtùm, an partem coheredis tantùm, vel ex parte conſumpſerit, id eſt intelligatur præſumptione iuris conſumpſiſſe? Et reſpon. quòd id quod expenſum eſt, videtur cedere de parte vtriuſque, & de reſiduo reſtituet medietatem: & aliam medietatem retinebit: & inducit ſimile: quia ſi ille qui credit ſe heredem, cum non eſt, poſſideat, & conſumat eam: non tenetur reſtituere. ſimiliter & hic videtur. [QVOD AVTEM.] Dic vt ibi. [ITEM SI REM.] Si rem heredit. ad me pertinentem poſſidebas, & quaſdam res heredita. vendidiſti, & pretium habuiſti quod poſtea amiſiſti: nunquid poſſum vindicare res ab emptore? C & diſtingue: aut illi emptores habent regreſſum de euictione contra te, & non poſſum illos emptores conuenire. repellunt enim me illi emptores per exceptionem. in medio tamen allegat quòd non repellar: quia non fit præiudicium heredit. petitioni proponendæ: & verè non fit præiudicium: quia emptores iſti regreſſuri ſunt ad eum qui diſtraxit. & ſi reſtituat pretiũ, emptores non poſſunt venditorem repellere: ſed tamen dicit quòd poſſunt repellere: vt dixi. [SI MINORI.] Heredi. ad me pertinentem poſſidebas, rem heredit. diſtraxiſti minori pretio: & illud à te fui conſecutus. ſi agam contra emptorem, repellar exceptio. ab emptore: quia ſi ſoluiſti mihi quod exegiſti à debitore hereditario, liberatur debitor hereditarius. & hoc eſt verum etiam ſi ſit malæ fidei poſſeſſor: vt dicit Iulianus. [PETITIO.] Heredit. ad me pertinentem poſſidebas: habeo contra te petit. hered? Dicitur hîc quòd hæc petitio hered. eſt in rem & in perſonam ratione diuerſorum ex rebus hered. redactorum: & D ſic eſt mixta. [HOC SENATVS.] Ego & tu in quadam hered. ſumus heredes. ſi de illa heredit. fructus percepiſti: quatenus plus percepiſti quàm debes. mihi reſtitues: cum diuidamus hereditatem: ſicut in petit. heredit. vbi ſi non eſſes heres in aliquo, reſtitueres eam mihi cum fructibus. ſic ergo fit vt in fa. er. iudicio. [AVGENT.] Titius heredi. ad me pertin. poſſidebat, & bona fide: & de illa re partum & fructum & fœtum percepit, & etiam penſiones, quia locauit prædia vrbana etiam meretricibus vel aliis. accepit mercedes vel operas ſeruorum, vecturas iumentorum. an hæc omnia veniant in heredit. peti. quæritur. Et reſpon. quòd ſic. & hoc dicit vſque ad. l. Iulianus.

f *Ex eo commiſſam*. quòd vi deiectus eſt: & loquitur hîc de pœna quam conſecutus eſt occaſione iniuriæ ſibi illatæ cum deiectus fuit: quam reddere non debet: cum dicitur pœna perſonæ, non rei: vt infra de ædilit. edict. & redhib. l. bouem. §. ſi quis ſeruum. Vel dic quòd hîc loquitur de pœna conuen- E tionali quam deiector ei promiſit ſi eum deiiceret. pœnam autem lege introductam reſtituit: vt infra eod. l. illud. §. actiones. &. l. euicta. & ſupra eod. quod ſi in diem. §. Iulianus. quæ ſunt contrariæ. Sed quare dicitur contra in pœnam pretij tardius ſoluti: vt ſupra. l. proxi. in fine. & infra. l. proxi? Reſpon. prædicta ideo contingere, quia pœnæ tales in locum pretiorum ſuccedunt: pretia autem in locum rerum: vt ſupra eod. l. ſi & rem. vnde præſtantur tales pœnæ ſicut res ipſæ, vel earum pretia. In his autem duobus caſibus, ſcilicet ſi pœnam ſtipulatus ſim ſi me deiecerit: vel cum ſtipulatus ſim ſi non ad iudicium veniret, nullum pretium ſtatutum fuit: vnde in eius locum non poteſt dici pœnam ſucceſſiſſe: vt argum. infra ad. l. Falci. l. iij. §. j. Vel aliter dicas, & apertius, vbi verus heres rem amittit, propter factum ipſius bonæ fidei poſſe. æquum eſt vt omne lucrum & omnis pœna debeat. ei reſtitui. amittit autem cum ipſe bonæ fi. poſ. vendit. nec enim poteſt conuenire poſſeſſorem

poſſeſſorem rei : quia regreſſum habet ad bo.fi. poſ.hereditatis: vt infra.l.proxi. §. item ſi rem. Quid ergo dicam de.l.commiſſoria:nam ibi non eſt res commiſſa: quia reſoluta eſt venditio? Reſpon.idem eſt. nam & ſi non ſit amiſſa: quia tamen propter alienationem rei & eius amiſſionem faciendam eſt conſecutus, debebit reddere. In his verò duobus caſibus res omnino nō amittitur: imò nihil omnino præiudicij vero heredi paratur circa rē: vnde ſatis eſt ſi legalem habet pœnā,non conuentionalē: quia eā ex ſua negotiatione habet poſſeſſor:vt hîc,& infra de her.ven.l. venditor ex.

a *Actor*.qui agit petitione hereditatis.

b *Sed & ſi lege*. vel nō ſit hîc copula,vel iūge cum tertia. l.ſuperiori.& dic quòd vendidit accepta parte pretij, vel plus, quod penes eum remanſit:vt ȷ̃.de lege commiſſ.l. de lege commiſſoria.Ac.

c *Item ſi rem diſtraxit*. bonæ fidei.

d *Conuertit*.Ex hoc ergo no.quòd ſuo nomine emit . aliàs res hereditario nomine empta veniret, maximè quia pecunia hereditaria erat : vt ſupra eod. item veniunt. §.j. &.ij. quæ ſunt cōtra. & ſic etiam emit nomine hereditario ille qui fuit rogatus reſtituere quicquid ſupereſſet de hereditate tempore mortis : vbi res emptæ ex pecunia hereditaria veniunt in reſtitutionem: vt infra de leg. ij. imperator.§. fina.&.l. ſeq. quæ ſunt contra.

Tertia clauſula.l.20.§. eod.

e *Sed & ſi res*. ſuo nomine, non hereditatis empta.

f *Si conſumpſiſſet*. pretium.

g *Non videbitur*. ſcilicet inquantum nō conſumpſit : vt ar.infra de dona.inter vi.& vxo.l.ſi ſponſus.§.circa. in fi.§.&.ȷ̃.eo.l.§.cōſuluit.&.l.Iulianus. Sed arg. contra.ſ.quod me.cau. ſi ipſa.Et hoc niſi conſumptio in eam rem ſit facta, in quam tātumdem de ſuo erogaſſet:vt infra eo.§.quod autem.& infra de ſolu.l. in pupillo. Sed ſi habes,non,plana eſt.Accurſius.

h *Quod ait ſenatus*.vt ſupra eo.item veniunt.§.item qui.

i *Poſſiderent*. abſque pretio fortè.ſi cum pretio,tunc multo magis tenentur.

k *Quaſi poſſiderent*.hucuſq; verba edicti materialiter ponuntur.

l *Præteritus*.ſcilicet ante litem conteſt.commiſſus : vt infra ea.l. §.ſi ante litem in fi.

m *Sed & culpa*.vt ſupra eo.& non tantum.§.veniunt. verſi. imò & ſubiicit exemplum de eo qui non exegit.ſed cum ſit ma.fi.poſ. qualiter exigere potuit:vt. ȷ̃. eo. ſi quid.§. ſicut. verſi. illud? Reſpon.malæ fi. poſ.vocat heredem ſcriptū in eo teſtamento quod ſciebat inofficioſum:interim tamen ante perlatam querelam eſt heres:& ideo exigere poteſt : vt infra de vulg. ſub. l. in ſubſtitutione.Vel ſciebat ſibi auferri debere hereditatem, cum non vindicauerit necē defuncti:vt.ȷ̃.de vul.ſub.l.ex facto.§.Iulianus.ſed his obloqui videtur quod in iſto. §. dicitur de eo qui nullam habet cauſam poſſidendi: vt in ſeq. §. exponitur. Sed reſpon.& hic nullam videtur habere cauſam : quia ſi ſciens eſt, auferenda eſt ei hereditas:vt.C. de his qui.vt indig.l.j. & ſupra eod. nec vllam. §.j.&.l.etiam.aliàs,nec vllam.§. Neratius.&. §. ſi quis.& infra de vul.ſub.l. ex facto. §. Iulianus. Vel dic hunc malæ fidei poſſ.eſſe ex cognatis veri heredis, qui ſine mandato agere poſſunt : vt ſupra de neg.geſt. ſi autem. & ſupra de procur.ſed & hæ. Vel dicas ei fuiſſe mandatum à vero herede vt & ageret & gereret negotia hereditaria non animo adeundi,ab eo cui mādatum eſt vt poſſideret pro herede, vel pro poſſeſſore : ipſe autem poſtea ſuo nomine occupauit omnia. Fortè obiicies, ibi conuenit eum ex mandato. Reſpon. propter culpam eum conueniri peti.hered.licèt propter mandatum culpa puniatur, ſecundum Azo. Vel dic ſecundum quoſdam,quòd de facto debuit tentare.Alij quòd debitores offerunt pecuniam:quod non placet: quia exigere eſt ab inuito extorquere : vt ȷ̃. de leg. iij. fideicommiſſa.§.ſi rem.

Exigere quid ſit.

actor [a] habere non poteſt. ſic nec pœna reſtitui debet quam aduerſarius ei promiſit ſi ad iudicium non venerit.

XXV. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

Sed & ſi lege [b] commiſſoria vendidit:idem erit dicendum, lucrum quod ſenſit lege cōmiſſoria,præſtaturum.

Bonæ fidei poſſeſſor tenetur in quantum ex pretio factus eſt locupletior, & non vltra. Barto.

Item ſi rem diſtraxit, [c] & ex pretio rem aliam comparauit veniet pretium in petitionem hereditatis: non res quam in patrimonium ſuum conuertit. [d] Sed ſi res [e] minoris valet quàm comparata eſt: hactenus locupletior factus videbitur, quatenus res valet: quemadmodum ſi conſumpſiſſet, [f] in totum locupletior factus non videbitur. [g]

Hic iuriſconſultus incipit exponere tertiam partem ſenatuſconſulti de malæ fidei poſſeſſore:ideo recitat eius verba ad literam. hoc dicit. Prædo ſiue poſſideat, ſiue dolo deſierit poſſidere, ſiue eius culpa aliquid acciderit, hac actione tenetur. Bartolus.

Quod ait ſenatus, [h] † *eos qui bona inuaſiſſent quæ ſcirent ad ſe non pertinere,etiam ſi ante litem conteſtatam fecerint quo minus poſſiderent*, [i] *perinde condemnandos quaſi poſſiderent:* [k] ita intellegendum eſt,vt & dolus præteritus [l] in petitionem hereditatis deduceretur, ſed & culpa. [m] & ideo ab eo qui ab alio non exegit,vel à ſemetipſo,ſi tempore eſſet liberatus, peti hereditatem poſſe.hoc vtique ſi exigere [n] potuit.

Prædo dicitur, qui nullam cauſam poſſidendi habet : & tenetur de fructibus perceptis & percipiendis. Bartolus.

Quod autem ait ſenatus, *eos qui bona inuaſiſſent*, loquitur de prædonibus:id eſt de iis qui cum ſcirent ad ſe non pertinere hereditatem, inuaſerunt bona: ſcilicet cum nullam [o] cauſam haberent poſſidendi. Sed & fructus non quos perceperunt inquit, [p] ſed quos percipere debuerunt, [q] eos præſtaturos.

Quantum ad fructus paria ſunt ab initio malam fidē ſubeſſe, vel ex poſt facto ſuperuenire. Bartolus.

De eo autem loquitur ſenatus, qui ab initio mente prædonis res hereditarias apprehēdit. Quòd ſi ab initio quidem iuſtam cauſam habuit apiſcendæ poſſeſſionis, poſtea verò conſcius ad ſe nihil [r] hereditatem pertinere, prædonio more [ſ] verſari cœpit:nihil ſenatus loqui videtur. puto tamē & ad eum mentem ſenatuſconſulti pertinere. Parui etenim refert, [t] ab initio quis doloſè in hereditate ſit verſatus:an poſtea hoc facere cœpit.

Error iuris non inducit malam fidem. Bartolus.

Scire ad ſe non pertinere vtrum is tantummodo videtur qui factum ſcit, [u] an & is qui in iure errauit? Putauit enim rectè [x] factū teſtamentum,cum inutile [y] erat: vel cum eum alius præcederet adgnatus, ſibi potius deferri. [z]

n *Si exigere*.quia ei obtulerunt debitores : vt arg.infra ea.l.§. proinde inquit. quod nō placet propter verbū exigere, vt modo dixi. ſed hoc referas ad ſequen. nam ſi non potuit à ſe exigere,nō tenetur : vt ſupra de nego. geſto.l. diuortio.§.ſed dic quidam.quo ad alios autē bene potuit:vt dixi.

o *Nullam*. nec de facto, nec de iure, quia putarēt ſe eſſe heredes.

p *Inquit*.ſ.ſenatus.

q *Debuerunt*. ſic eſt & in ſimplici actione in rem:vt inſtitu.de offic. iudi. §. & ſi hereditas. verſi.illorum.&. C. de rei vindi. l. certum. in princip. & infra de rei vindi.l. ſi nauis.§.fina.& facit.ȷ̃.ea.l.§.vtrum.

r *Nihil*.id eſt non.

ſ *More*.aliàs opere.& alias more. Accurſius.

t *Parui etenim refert*.quo ad fructus de quibus hîc dicit: ſed quo ad fatalitatem ſic refert:vt infra eo. illud. Item refert etiam quo ad fructus in eo qui titulum habet:vt infra de vſu.l.qui ſcit. in fi. Et no.hîc.quòd parui refert an ab initio quid ſit : an poſtea pendente facto.ſic ſupra de iud.ſi à me.&.C.de rei vin.l.certum in fi. & inſti.de offi.iud.§.& ſi hereditas.verſi.illorum.in fi.Sed ar.contra infra de acqui.poſ.clam.j.reſpon.vbi origo nanciſcendæ poſſeſſionis exquiritur:vt ſupra de arbi.non diſtinguemus . §. ſacerdotio &.C.de vſuca.transfor.l.j.§.hoc tantummodo. vbi ſufficit ab initio bona fides. ADDITIO. Dic quòd omnia ſupraſcripta contraria poſſunt vindicare ſibi locum in ſingulari petitione: ſecus in petitione hereditatis:vt non referat an ex poſtfacto,vel ab initio habuit malam fidem:vt hîc ſecundum.Bar.

u *Qui factum ſcit*.ſcilicet & ius.

x *Rectè*.id eſt ritè.nam ritè ius,quia ſit ibi ſolennitas teſtium : & aliàs rectè cauſam denotat, vt inſtituat quem debet : puta filium non exheredet.

y *Inutile*.& ſic in iure errauit:ſed potuit & in facto errare: vt.C. de iur.& fac.igno.l.ſi poſt diuiſionem.

z *Deferri*.ſ.putauit:ideo fortè quia teſtator plus eū diligebat: & hic eſt error iuris:vt.ȷ̃.de iur.& fac.igno.l.j.§.idem eſt ſi frater.

Et non puto [a] hunc eſſe prædonem, qui dolo caret, quamuis in iure erret.

Poſt litem conteſtatam omnes poſſeſſores ſunt pares:& tenentur vt prædones. Bartolus.

Si ante litem conteſtatam (inquit) *fecerint*. Hoc ideo adiectum, B quoniam poſt litem conteſtatam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe: quinimò poſt † controuerſiam [b] motam. Quamquam enim litis conteſtatæ mentio fiat in ſenatuſconſulto, [c] tamen & poſt motam controuerſiā omnes poſſeſſores pares fiunt: & quaſi prædones tenentur. & hoc iure hodie vtimur. Cœpit enim ſcire, [d] rem ad ſe non pertinentem poſſidere ſe is qui interpellatur. Qui verò prædo eſt & ante litem conteſtatam doli nomine tenebitur. hic eſt enim dolus præteritus. [e]

Iuris error prodeſt, cū quis nequiuit conſulere peritos.

† Ante conteſtationem controuerſia propriè dicitur, non lis. Cuiac. lib. 9. obſ. c. 21.

Qui dolo deſiit poſſidere, vel dolo non acquiſiuit vt poſſeſſor tenetur ad rē & ad fructus: & contra eum iuratur. Bartolus.

Perinde, inquit, *condemnandos quaſi poßiderent*: merito. nam is qui dolo fecit quò minus poſſideret, vt poſſeſſor condemnatur. Accipies, ſiue dolo deſierit poſſidere, ſiue dolo poſſeſſionem noluerit admittere. [f] Siue autem D ab alio res poſſideatur, [g] ſiue in totum non extet: locum habebit [h] hæc clauſula. Vnde ſi ſit alius poſſeſſor: ab vtroque hereditas peti poſſit: [i] & ſi per multos ambulauerit poſſeſſio, omnes tenebuntur. Sed vtrum is ſolus qui poſſidet: fructus præſtabit: an etiam is qui dolo fecit quo minus poſſideret? Et dicendum erit, poſt ſenatuſconſultum ambo * teneri. [k] Hæc verba [l] ſenatuſconſulti etiam aduerſus eum qui non poſſidet, iuſiurandum inducunt: tam enim aduerſus eum qui dolo fecit quo minus poſſideat, [m] quàm aduerſus poſſidentem [n] in litem iuratur.

* ambos.

Hîc incipit exponere quartam partem ſenatuſconſulti, quæ loquitur de bonæ fidei poſſeſſore: & hoc dicit: Bonæ fidei poſſ. tenetur inquantum factus eſt locupletior: nec dicitur quis locupletior, licèt alium obligatum habeat naturaliter ad antidora: niſi antidora ſint ſoluta. Bartolus.

Conſuluit [o] ſenatus bonæ fidei poſſeſſoribus, ne in totum [p] damno adficiantur, ſed in id duntaxat teneantur in quo locupletiores [q] facti ſunt. C Quemcunque igitur ſumptum fecerint ex hereditate, ſi quid dilapidauerunt perdiderunt dum re ſua [r] ſe abuti putant, non præſtabunt. Nec ſi donauerint, locupletiores facti videbuntur: quamuis ad remunerandum ſibi aliquem naturaliter obligauerunt. [ſ] † Planè ſi ἀντίδωρα [t] acceperunt, dicendum eſt eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt: velut genus quoddam hoc eſſet permutationis. [u]

Poſſeſſor dicitur locupletior, ſi res extant apud eum, licèt earum contemplatione de ſuo latius expenderit. Bartolus.

Si quis re ſua lautius [x] vſus ſit contemplatione delatæ ſibi hereditatis: Marcellus libro quinto Digeſtorum putat nihil eum ex hereditate deducturum, ſi eam non attingit. [y] * ſimili modo & ſi mutuam pecuniam accepit, [z]

* attigit.

a *Et non puto*. ſi non eſt prædo, ergo facit fructus ſuos: & ſic iuris error ei prodeſt in acquirendo. & ita eſt contra infra de iu. & fac. igno. l. error. ij. reſpon. & l. iuris ignorantia. j. reſpon. Reſpon. hîc in retinendo prodeſt, non ſi agere velit: vt ibi. Vel dic quòd hîc efficaciter non adquirit, cum reſtituere teneatur per peti. here. id in quo eſt locupletior. Vel dic quòd hîc non dicit quòd ſit bonæ fidei poſſ. vel faciat fructus ſuos: ſed quia non eſt prædo. non ergo ſequitur quòd ideo ſit bonæ fid. poſ. quia ma. fid. poteſt eſſe: ſicut lege ſeu fictione legis præſumitur: vt. C. de agri. & cen. l. quemadmodum. lib. xj. Vel hîc non potuit conſulere peritiores: ibi ſic. argu. infra de bon. poſſ. l. in bonorum. ſecunda verior eſt. Item eſt argu. contra infra de inſtitu. l. ſed & ſi pupillus. §. cæterùm. vbi & in errore facti nō parcitur: ſed ibi fuit ſupinus: vt j. de iur. & fac. igno. l. regula. §. j.

b *Controuerſiā*. ſpeciale in peti. here. vt poſt motam cōtrouerſiam cenſeatur ma. fi. poſ. ſecus in ſingularibus: vt ſumitur. C. de rei vin. l. certum. Tamen in rei vin. quandoque idem video: vt. C. de rei vin. ſi fundū. & de act. emp. ſi minor. & infra quæ in frau. cre. l. ait prętor. §. ſi quis.

c *Senatuſconſulto*. quaſi ſolus prædo teneatur nomine doli ante lit. conteſt. cum tamen & in bonę fi. poſſ. idem: ſi modò poſt motā controuerſiam.

d *Cœpit enim ſcire*. ex hoc colligit M. ad hoc quòd aliquis ſit malæ fi. poſ. poſt litē conteſtatā, debet ſcire ad alium pertinere. idē dicit Alex. & ſic intelligūt. C. de rei vin. ſi fundū. & C. de reſcin. ven. ſi maior. Ioan. contra. nam ius præſumit malam fidem: vt. j. eo. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. & C. de adquiren. poſ. l. cum nemo. Item no. quòd poſſeſſor hereditatis facta cōtrouerſia per omnia habetur malæ fidei, vt hîc, & s. eo. item veniunt. §. petitam. & §. ſequen. & infra eod. ſi quid E poſſeſſor. §. ſicut. niſi quo ad fatalitatem: vt infra eo. illud. Nam & vſuras pretiorum præſtat: vt. j. eo. heres. §. fi. at in rei vind. demum lite conteſtata fit malæ fidei quo ad fructus: vt. C. de rei vind. certum. non quantum ad vſucapionem triennij complendam: nec quantum ad hoc quin ſuos faciat fructus, ſed eos (ſicut dictum eſt) reſtituit: ſicut & rem vſucaptam: vt. j. pro empt. l. ij. §. fina. & j. de rei vind. ſi poſt. ſed ſecundum M. vſucapio etiam lit. conteſt. interrumpitur. & dictæ leges hodie ſunt correctæ: vt. C. de anna. except. l. vt perfectius. in fi. Sed dic quòd illa in quatuor caſibus tantùm loquitur. In præſcriptione autē. x. vel. xx. vel. xxx. anno. conſtat fieri interruptionem ſecundum omnes: vt. C. de rei vin. l. more. Item de fatalitate tenetur: vt. j. de leg. j. cum res. in fi. & j. eo. illud. circa princ. & hoc ſcribit Azo in ſum. in qui. cau. in integ. reſti. non eſt neceſſ.

e *Dolus præteritus*. vt infra depoſi. l. j. §. ſi apud ſeruum. verſi. non tantùm.

A f *Admittere*. vt. j. ſi quis omiſ. cauſa teſta. l. j. §. ſanè. & j. de here. ven. l. ij. §. non tantum. & §. ſed & ſi quid. Sed argu. contra infra de his quæ in frau. credi. l. qui autem. in princip. ADDITIO. Pro ſolutione huius contrarij vide no. per Dy. in. l. j. in princ. de tabu. exhiben.

g *Poßideatur*. quā prædo poſſidere deſiit.

h *Habebit*. ſed ſupra eo. ſi poſſeſſor. in fi. cōtra. Solu. vt ibi.

i *Peti poßit*. poſſeſſore tamen rem reſtituente liberatur qui dolo deſiit poſſidere: non ita econtra: vt infra de ſol. Stichum. §. dolo. & ſupra eo. etiam. §. penul. Accurſius.

k *Teneri*. ſ. ad fructus.

l *Hæc verba*. iſta perinde condēnandos quaſi poſſiderent: quę ponūtur ſupra proxi. §. & l. item veniunt. §. itē eos.

m *Poßideat*. vt. s. eo. ſi poſſeſſor. §. fin.

n *Poßidentem*. ſi nolit reſtituere: vt infra de in lit. iuran. l. in actionibus. & j. de rei vin. qui reſtituere.

o *Cōſuluit*. vt. s. eo. itē veniunt. §. eos autem.

p *Ne in totum*. id eſt in totum ne: quaſi dicat, ne in aliquo.

q *Locupletiores*. Quòd inſpicitur tempore rei iudicatæ: vt infra eo. ſi à domino. §. quo tempore. & facit. j. de condict. indebi. l. iij. in fine.

r *Re ſua*. ſic infra eo. l. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. Azo.

ſ *obligauerunt*. Hæc naturalis obligatio ex puris & meris motibus animi cuiuſq; deſcendit. Omnis enim creatura mouetur ad bene faciendum ei qui ſibi benefacit: & talis obligatio ex inſtinctu naturæ procedit: & nō eſt illa talis donatio quæ ex nudo pacto naſcitur. nam illa eſt efficacior, vtpote cum non ſit donatio ſi id quod per pactum nudū naturaliter debetur, ſoluatur: vt. j. de donat. hoc iure. §. penult. Si autē quod inſtinctu naturæ debetur, ſoluatur: donatio eſt ſine dubio: quæ nomē aſſumit remunerationis: vt. j. man. E l. ſi verò non remunerandi. in princ. & l. ſi remunerandi in princ.

† Vnde Athenis actio aduerſus ingratos cōſtituta eſt, & rectè: quia dandi & accipiendi beneficij commercium, ſine quo vix vita hominū extat, pdit & tollit quiſquis benemerito parē referre gratiā negligit. Valer. lib. 5. cap. 3. de Ingratis.

t *Planè ſi antidora*. id eſt contraria dona. ab anti, quod eſt contra. imò remunerationes.

u *Permutationis*. fit enim illud hereditarium, ſicut pretium rei diſtractæ: vt ſupra eo. ſi & rem. Sed non ſic contra eſſet in re empta ex pecunia hereditaria: vt ſupra eadem lege. §. primo.

x *Lautius*. id eſt ſplendidius. Poteſt & latius legi, authore Duare. j. diſputa. cap. 5. Sed huiuſmodi Duareni emēdatio contra fidem omnis ſcripturæ ferri non debet. Cont.

y *Attingit*. ſcilicet corporaliter: vt. C. eo. l. ſi poſſeſſor primo reſponſo. & infra de rei vindi. ſi nauis.

z *Accepit* contemplatione hereditatis: ſed certè imò & hoc caſu attingere videtur: vt. j. de donatio. inter virum & vxorem. l. ſi id quod. §. illud conſtat. vbi dicit quòd mulier accipiēdo mutuum, videtur quaſi annuum conſumpſiſſe. Item ſimiliter videtur contra: vt. j. de donat. inter virum & vxorē. l. quod autem. §. j. & l. ſi

ſponſus

ſponſus.§.ſi maritus.Sol.ibi ſecus,quia non tanquam inter infeſtos ſunt habendæ: vt eo.titu.l.ſi id quod.§.ſi quis. Item ibi habet donatarius voluntatem donantis: hîc non habet poſſeſſor voluntatem heredis.Item contra.j̃.de dona.inter virum & vxorem.cum hic ſtatus.§.ſi maritus. ſed ibi dicit quòd obligãdo donator videtur reuocare: hîc autem quòd obligando non videtur attingere. vnde eſt alius caſus.

* diues eſſe cœperit.

a *Vel ſic*.pro ſaltem.

b *Quod eſt difficile*. id eſt impoſſibile. ſic.j̃.pro ſoc.l.de illo.Econtra.j̃. de his qui deie. vel effu.l.ij.& erit ratio optima quæ ſequitur, cum ipſe,&c.quia perſonalis obligatio non ſequitur fundum: vt j̃.ad Trebel.l.j.§.ſi heres.Azo.

c *Ex aſſe*. cum eſſet ex parte heres.

d *Conſumpſerit*. in res neq; vtiles, neque neceſſarias,alioquin contra:vt j̃.proxi.§.Azo.

e *Tractat*.ſcilicet quęrendo,& ſoluendo.

f *Sed ad coheredes*.quod videtur,nã & ſi is,&c.

g *Non tenetur*. vt.s̃.ea.l.§.cõſuluit.quod ergo erat in toto, idem in parte videbatur: ſed non erit ita.

† Sic Flor. vide Ant. Aug.lib.2.c.2.in theoriis l.j.& 2.s̃.de cõſir Digeſt. in vulgata editione diuiſionibus.

h *Viſionibus*. id eſt cõmentationibus,ſpeculationibus,theoriis.vide Anto.Aug.lib.2.ca.2.Vulgò,diuiſionibus, id eſt tribus membris per diuiſionẽ poſitis: vel tribus opinionibus diuerſis relatis dico à Marcello: non tamen in ſuperiori litera continentur: ſed aliàs ſcripſerat Marcellus illas diuiſiones in ſua quæſtione, ita ſcilicet, vtrũ in nihilum teneretur quaſi totũ id quod eſt conſumptũ, fuerit coheredis: vel vtrum teneretur in totum quaſi ſuam dimidiam conſumpſerit: vel vtrum teneatur pro dimidia eius quod ſupereſt: quaſi id quod eſt conſumptum ex vtriuſque portione, pro rata conſumptum videatur.

i *Vna prima*. ſcilicet an qui erogauit, teneatur in nihilum.

k *Alia*. qua continetur poſſe dici,&c.

l *Tertia*. qua continetur vtrique,&c.Azo.

m *Ait*. ſcilicet Marcellus.

n *Nonnihil*. ergo reprobatur prima opinio.

o *Puto*. ego Vlpianus.

p *Reſiduum*. quod non fuit conſumptum.

q *Dimidiam*. non eſt ergo eadem ratio totius ad partem: vt ex hoc.§. oſtenditur. Et eſt ratio: quia vbi in nihilum heres eſt, certum eſt ex hereditate & non de ſuo eſſe conſumptum & dilapidatum. meritò ergo totum de hereditate decedit. at vbi eſt pro parte heres: quia incertum eſt vtrum de ſuo, id eſt de ſua portione ſit conſumptum, an de portione alterius: meritò ſtatuitur vt pro rata pottione ex vtraque decedat. Item not. hic quòd media via eligitur. ſic infra ad Trebellianum. l. Titius rogatus. Sed argu. contra ſupra negotiorum geſtorum. l. Ne-

Medium tenuere beati.

quaſi diues ſe deceperit. * Si tamen pignori res hereditarias dedit, videndum an vel ſic [a] attingatur hereditas. quod eſt difficile, [b] cum ipſe ſit obligatus.

Expenſa præſumitur in dubio facta de parte expendentis, & alterius. Bartolus.

Adeò autem qui locupletior factus non eſt, non tenetur, vt ſi quis putans ſe ex aſſe [c] heredem, partem dimidiã hereditatis ſine dolo malo conſumpſerit: [d] Marcellus libro quarto Digeſtorũ tractat [e] num non teneatur: quaſi id quod erogauerit, ex eo fuerit quod ad eum non pertinebat, ſed ad coheredes. [f] Nam & ſi is qui heres non erat, totum quicquid apud ſe fuit, cõſumpſiſſet: ſine dubio non tenetur, [g] quaſi locupletior non factus. Sed in propoſita queſtione tribus viſionibus [h] † relatis, vna prima, [i] deinde alia, [k] poſſe dici totũ quod ſupereſt, reſtituere eum debere, quaſi ſuam partẽ conſumpſerit: tertia, [l] vtrique quod conſumptum eſt, decedere: ait [m] vtiq; nonnihil [n] reſtituendũ: de illo dubitat, vtrum totũ, an partem reſtituendã dicat. Puto [o] tamen reſiduum [p] integrũ non eſſe reſtituẽdum, ſed partẽ eius dimidiam. [q]

De eo quod bonæ fidei poſſeſſor expendit de hereditate, illud ſibi imputatur, quod aliàs erat impenſurus ſi ſe heredem nõ exiſtimaſſet. Bartolus.

Quod autem [r] quis ex hereditate erogauit, vtrum totum decedat, an verò pro rata [ſ] patrimonij eius? vt puta penum [t] hereditarium ebibit: [u] vtrum totum hereditati expenſum feratur, an aliquid & patrimonio eius? vt in id factus locupletior videatur, quod ſolebat ipſe erogare ante delatam hereditatem? [x] vt ſi quid lautius contẽplatione hereditatis impendit, in hoc non videatur factus locupletior: in ſtatutis verò ſuis ſumptibus videatur factus locupletior. Vtique enim etſi non tam laute erogaſſet, [y] aliquid tamẽ ad victum cottidianum erogaſſet. Nam & diuus Marcus in cauſa Pythodori, [z] qui rogatus erat, quod ſibi ſuperfuiſſet ex hereditate, reddere: decreuit, ea quæ alienata erant non minuendi fideicommiſſi, [a] * nec pretium in corpus patrimonij Pythodori rediſſe: † & ex proprio Pythodori patrimonio, & ex hereditate decedere, non tantùm ex hereditate. Et nunc [b] igitur ſtatuti [c] ſumptus vtrum ex hereditate decedent [d] exemplo reſcripti diui Marci, an ex ſolo [e] patrimonio, videndum erit. Et verius eſt vt ex ſuo patrimonio decedant ea quæ & ſi non heres fuiſſet erogaſſet. [f]

Difficilis eſt, & hoc dicit: Si iudicium vniuerſale per particulare conſumitur, non obſtat exceptio: ne ei præiudiciũ fiat. Item emptor poteſt vti exceptione ex perſona venditoris, ne bonę fidei poſſeſſor teneatur vltrà quàm ſit locupletior. Item venditore offerente ſe defenſioni, emptor tutus eſt exceptione ex perſona ſua.h.d. Primò ponitur thema. Secundò tres rationes ad probandum partem negatiuam. Tertiò ponitur determinatio queſtionis. Quartò ponitur noua queſtio, & eius determinatio. Secunda ibi, quod præiudicium. Tertia ibi, & puto. Quarta ibi, quid tamen. Bartolus.

Item ſi rem diſtraxit bonæ fidei poſſeſſor, nec pretio factus ſit locupletior: [g] an ſingulas res, ſi nondum vſucaptæ [h] ſint, vindi-

ſennius. in fine. Sed ideo ibi, quia non facile præſumitur mulier donare: & ideo totum repetit: vt ibi dicit. ADDITIO. Iſta ſolutio non placet Bartolo. ideo dic aliter ſecundum eum, quòd ibi expenderat in negotiis alienis, & erat dubium quo animo expenderat: hîc erat certum quòd expenderat bona fide in re aliena tanquam ſua.

r *Quod autem*. caue tibi ne quæ ſuperiori §. ſunt dicta, hîc repetita dicas: licèt quidam dicant idem repeti, vt aliquid addatur. nam ſupra loquitur cum poſſeſſor ex parte dimidia erat heres: hic in nihilum. Item cum conſumpſit in res neque vtiles neque neceſſarias, hic in res neceſſarias & vtiles impendit.

ſ *An verò pro rata*. cum in nihilum erat heres.Azo.

t *Penum*. aliàs penus hereditarium.

u *Ebibit*. penultima ſyllaba lõga eſt in pręterito. Azo. quaſi dicat, conſumpſit quod erat eſui & potui: vt infra de penu. le. l.iij. ſed ſecundũ Hug. corripitur.

x *Hereditatem*. quod eſt verum: vt ſtatim dicet.

y *Erogaſſet*. cum nemo viuat vento: vt.C. de ali. pu. præſtan. l. finali. Bene dico quòd debet reſtituere, ſiue ſibi imputare, quia ſua ſibi ſeruauit.nam,&c.

z *Pythodori*. qui fuit inſtitutus & rogatus reſtituere quicquid ſupereſſet tempore mortis ſui heredis.

a *Fideicommiſſi*.in quo caſu cum ſic rogauit, permiſſa erat alienatio olim ſub hac diſtinctione, an fieret cauſa interuertendi, vel non: vt hîc,& infra ad Trebellianum.l.Titius rogatus. ſed hodie vſque ad quartam: vt C.ad Trebellia. authẽ. contra rogatus.vbi autem purè rogat, per iura Codicis prohibitum eſt prorſus: vt. C. communia de leg. l.finali.§. penultimo. ſed per authen. idem quod per Codicem: niſi quia excipit caſus: vt in authen. de reſt. & ea quæ parit. §. nos igitur. collatio.quarta.

* In Pandec. Fior. deeſt cauſa, idque Græco dicẽdi genere. Ant.Aug.lib.2.cap.1.

† rediſſet.

b *Nunc*. ſcilicet in noſtro caſu. Accurſius.

c *Statuit*. id eſt quos ſolitus erat facere.

d *Decedent*. ſaltem in parte.

e *An ex ſolo*. aliàs ſuo.

f *Erogaſſet*. alia verò ex ſola hereditate decedunt: vt ſupra in principio huius. §. propoſuit quærendo. & hoc ſi poſſeſſor in nihilum eſt heres. ſi verò pro aliqua parte, tunc dic vt ſupra proxi. §. reſcriptum verò. ſiue bene, ſiue malè facta ſit conſumptio, dicit pro parte decedere: niſi cauſa interuertendi fideicommiſ. ſit facta. tunc enim in nihilum decedit.

g *Locupletior*. vt quia conſumpſit.

h *Vſucaptæ*. ab emptore.

UNED

care petitor [a] ab emptore poſſit? & ſi vindicet, an exceptione non repellatur, [b] quòd [c] præiudiciũ hereditati non fiat inter actorẽ & eum qui venundedit: quia nõ videtur [d] venire in petitionem hereditatis pretium earum: [e] quamquam [f] * victi [g] emptores reuerſuri ſunt ad eum qui diſtraxit? Et puto poſſe res vindicari, niſi emptores regreſſum ad bonæ fidei poſſeſſorẽ habent. [h] Quid tamen ſi is qui vẽdidit, paratus ſit ita defendere hereditatem, [i] vt perinde atque ſi poſſideret conueniatur? incipit exceptio locum habere ex perſona [k] emptorum. [l]

Iuriſconſultus in præcedenti.§. poſuit de triplici exceptione quæ cõpetit emptori. hîc ponit quartam:& breuiter.hoc dicit.Si petitor pretium rei venditæ à poſſeſſore recepit:à vindicatione repellitur,etiam ſi receperit quod à debitoribus eſt exactum , etiam ſi poſſeſſor fuit malæ fidei.Barto.

Certè ſi minori pretio res venierint,& pretium quodcumq; illud actor [m] ſit conſecutus,multo magis poterit [n] dici exceptione eum ſummoueri. [o] Nam & ſi id [p] quod à debitoribus exegit poſſeſſor, petitori hereditatis ſoluit: liberari debitores Iulianus libro quarto Digeſtorum ſcribit: ſiue bonæ fidei [q] poſſeſſor,ſiue prædo fuit qui debitum ab his exegerat: & ipſo iure eos liberari.

B Expedita expoſitione ſenatuſconſulti,ex quæſtionibus circa literam iuriſconſultus hîc venit ad materiam, & tractat vſque ad finem tituli quæſtiones quæ congruè ad literam non poterant applicari, & breuiter hoc dicit. Hereditatis petitio habet mixtã naturam realium & perſonalium. Bartolus.

Petitio hereditatis etſi in rem actio ſit, habet tamen præſtationes quaſdam perſonales: vt puta eorum quæ à debitoribus ſunt exacta: [r] item pretiorum.

C Quod eſt dictum in hac actione, habet locum in iudicio familiæ erciſcundæ.Bartolus.

Hoc ſenatuſconſultum [ſ] ad petitionem hereditatis factum, etiam in familiæ erciſcundæ iudicio locum habere placet, [t] ne res abſurda ſit, vt quæ peti poſſint, diuidi [u] non poſſint.

a *Petitor*. id eſt verus heres. Accurſius.

b *Exceptione non repellatur*. ſic expone ſequentia: videtur quòd non repellatur: quia non fit præiudicium hereditati inter actorẽ & eum qui venundedit,id eſt pet.hered.contra venditorem pro pretio proponendæ,quia nulla proponetur.& verè non fit præiudiciũ:quia victi emptores reuerſuri ſunt ad eũ qui diſtraxit: & ſic reſtituet illud pretium:ergo non intelligitur perueniſſe ad vẽditorẽ: ergo nõ in hoc erit locupletior: & ſic non tenetur petitione hereditatis. ſi ergo cõueniantur emptores, non præiudicat venditori quo ad hereditatis petitionem.tunc enim ceſſat ſingulare iudicium: quia ipſa ſperatur proponi.videbatur ergo quòd emptores non poſſent vindicantẽ repellere. ſed tamen dicit ꝙ poſſunt,ne alioquin bonę fidei poſſeſſor damno afficiatur: quod eſt contra mentem ſenatuſcõſulti.ſed ſi ad eum reuerti non poſſunt, heres ab emptoribus vindicabit: nec exceptione repellitur,niſi venditor paratus ſit eos defendere. ſed melior fuiſſet ratio,quia venditor pretium dilapidauit: ſicut in caſu poſuit, quàm iſta quia reddit emptori pretium. Nam ſecũdum ſuperiorẽ rationẽ nunquam venditor teneretur ad pretium niſi teneretur de euictione:quod eſt falſum: vt.s̃.eo.l.quod ſi in diem.§. ſed & is.licèt ei caueatur:vt.s̃.eo.l.ſi poſſeſſor.§. ſed ſi ob venditionem. non eſt ergo ſufficiens ratio, quoniam victi,&c.At opponitur:pone quòd bonæ fidei poſſeſſor qui vendidit,factus eſt locupletior ex pretio. nunquid poterit emptor cõueniri? Reſpon.non:quia præiudicium fieri poteſt petitioni pretij. ſi enim rem auocet petitor, à pretio excluditur: maximè cum bonæ fidei poſſeſſor illud teneatur emptori reſtituere:vt.s̃.eo.l.diuus. in fine.l. quod ſatis concedi poſſet ſecundum quoſdam,& hæc eſt cõmunis opinio. Sed puto ſecundum Azo.emptorem omnino conueniendum,etiam ſi habeat contra venditorem regreſſum : tum quia non damnificatur bonæ fidei poſſeſſ. cum ſit ex pretio locupletior: niſi fortè plus quàm de pretio teneatur pro euictione: tum quia hic poſſeſſor,id eſt emptor non poteſt poſtulare dilationem iudicij: cum in ſui præiudicium pro aliis rebus non fiat petitio.Accurſius.

* quoniam.

c *Quòd* id eſt quia.prima ratio qua probat.

d *Quia non videtur*. ratio rationis primæ.

e *Earum*. id eſt nõ tenebitur ad pretium poſſeſſor petitori,cum aliis reſtituere debeat.Accurſius.

Venditor an ad pretiũ teneatur heredi vero.

f *Quoniam*.alia probatio rationis. quatuor ſunt rationes quare venditor ad pretium non tenetur vero heredi: vna hîc, quoniam,&c.hæc verò bona.alia in gloſ.ſic expone,&c. duæ aliæ in alia,ratio rationis ſecundæ,&c.

g *Victi*. ratio rationis ſecundæ. Azo. ſed hæc ratio multo melior eſſet,ſi dixiſſet quia ratam non habet venditionem petendo rem: nec poteſt habere, cum non ſuo nomine ſit vendita. Item & quia rem & pretium petere non debet: vt infra de act.emp.l. ex empto.§.fin.ibi,neque enim,&c.

h *Habent*. ſi ergo habent regreſſum, non conuenitur emptor: vt hîc.Sed contra ſupra eod.l.etiam.§.j.aliàs eſt in.l.nec vllam.§. quòd ſi quis.vbi dicit vtilem actionem indiſtinctè in emptorem dari.Solu. [a] hîc loquitur cum iuſto pretio vendita eſt res hereditaria, & comparebat venditor: alioquin licèt venditor teneretur de euictione, nihilominus emptor tenebitur rei vindicatione, vt ibi. Alij dicunt quòd hîc loquitur re ſingulari vendita: ibi vendita vniuerſitate. Alij quòd hîc ageretur rei vindicatione: ibi hereditatis petitione.ſed hæ duæ non valent,quia hoc eſt notare caſuum diuerſitatem ratione contempta: quæ ratio eſt vtrobique, quia tenetur venditor de euictione:diſſimiliter tamen: quia re ſingulari vendita ſemper agitur:niſi pactum vel ſciẽtia obſtet:vt.C. de euict. l. ſi fundum. hereditate vendita idẽ, ſi ipſa euincatur:ſecus ſi res ſingularis : vt.C. de euict.l.j.prima ergo verior eſt.

a] Iſtã ſo. tenent. Ia. de Are. Butri. & Cy.

i *Hereditatem*.eo caſu quo emptores poſſunt conueniri.Azo.

k *Perſona*. ſed nonne eſt iniquitas, quòd rem ſuam perdit verus heres: vt infra de regul. iur. id quod noſtrũ. maximè cum culpa amiſit pretium? Reſpon. non, argu. infra de verbor. obligat. l.ſi ſeruũ.§. ſequitur. nam duo hîc de damno cõtendebant. præterea cum pretium ſit loco rei, & amittatur: res amiſſa videtur. Item ſi à poſſeſſione cadat, & veniat ad verum dominum, an competat Publiciana? Reſpon. non: quia non datur contra dominum. agẽdo ergo de euictione, remanet in damno bonæ fidei poſſeſſor. ſed hoc non fit in petitione hereditatis. Vel dic hoc fallere hoc caſu: vt & aliàs ſupra eod.l. etiam.§.quod ſi quis.

l *Emptorum*. id eſt emptores ex ſua perſona habent exceptionem.nam dicent, conuenias venditorem, qui tibi paratus eſt reſpondere: quod dicere licet: vt infra famil. erciſcun.planè.in fi. Et not.quòd ſpontanea oblatio prodeſt, vt hîc, & dixi ſupra de D ali.iudi.l.quia.j.§.finali.

m *Actor*. id eſt heres ab eo qui exegit.Azo.

n *Multo magis poterit*. quàm in ſuperiori caſu:ſupra enim ratum nõ habuit.Azo.vel magis.ſcilicet quàm contrarium.Accur.

o *Summoueri*. ſcilicet ab emptore.videtur enim potius elegiſſe pretium habere quàm rem:ſicut video in.l.commiſſoria:vt.j̃.de le.cõmiſ.l.pen.& liberatur hic emptor ipſo iure:ar.j̃.eo.l.ſi quid poſſeſſor. §.fin.&.j̃.proxi. reſpon.non ob.verbum exceptionis, quod eſt hîc.ſubaudi enim,ſcilicet intentionis.Accurſius.

p *Nam & ſi id*.probat prædicta ad exemplũ aliorum debitorũ.

q *Bonæ fidei*. aliàs incipit lex: & aliàs non: & concordat infra de ſolutio.l.qui hominem.§.ſi prædo.Accurſius.

r *Sunt exacta*. hæc enim veniunt: vt hîc. Sed contra infra de tranſactio.l. imperatores.§.final.in gloſ.finali.Solue vt ibi. Item not. ex eo quod hîc dicit, quòd hæc actio eſt mixta in rem, & in perſonam : vt.C.eod.l.hereditatis. ADDITIO. Dic ſecundum E Bartolum, quòd iſtud eſt impoſſibile, quòd vna actio ſit mixta in rem & in perſonam: quia duæ ſpecies differentes non cadunt in eodem indiuiduo: vt puta quòd vna perſona eſſet homo & aſinus: ſed bene verum eſt,prout tex.hîc iacet, quòd petitio hereditatis eſt in rem: quod apparet: quia ſicut cæteræ reales dantur ad declarandum, ita & iſta: vt.l.licet. ſupra eod. Sed de hoc vide latius per Barto.hîc.

Hereditatis petitio mixta eſt.

ſ *Hoc ſenatuſconſultum*. quod eſt ſupra eodem.l.item veniunt.§. cum antequam.

t *Placet*. hoc quantum ad fructus & ſimilia, non autem per omnia. nam omnia veniunt in hac actione: non tamen in iudicio familiæ erciſcundæ: vt. j̃.familiæ erciſcundæ. l.fundus qui. §.finali.&.l.ij.in fine.Item res vſucaptæ ab herede in illud iudicium veniunt: vt.j̃.familiæ erciſcundæ.l.veniunt.non autem in actionem iſtam:vt.s̃.eo.l.& non tantum.§.ſi pro emptore.

u *Diuidi*. cum talia ſint quæ poſſunt commodè recipere diuiſionem

UNED

ſionem. vel dic diuidi, id eſt in iudicium diuiſorium venire, ſcilicet familiæ erciſcun. ſunt enim multa quæ commodam non recipiunt diuiſionem, vt equus, homo, & ſimilia: vt inſtitu.de offic.iudi.§.eadem:verſi.quod ſi commode.Accurſius.

a *Partus*. id eſt fœtus. Accurſius.

Hereditas augetur propter partus, fructus, & alias acceſſiones honeſtè perceptas.Bart.

Augent hereditatem, gregum & pecorum partus. [a]

XXVI. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

QVòd ſi oues natæ ſunt, deinde ex his aliæ: hæ quoque quaſi augmētum reſtitui debent. B

XXVII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

ANcillarum etiam partus, & partuum partus quemquam fructus eſſe non exiſtimantur, [b] quia non temere ancillæ eius rei cauſa comparātur vt pariant, augent tamē hereditatem:quippe [c] cum ea omnia fiunt hereditaria, dubium non eſt, quin ea poſſeſſor ſi aut poſſideat, aut poſt petitam hereditatem dolo malo fecit quo minus poſſideret, debeat reſtituere. Sed & penſiones quæ ex locationibus prædiorum vrbanorum perceptæ ſunt, veniēt, [d] licèt à lupanario perceptæ ſint. Nam & in multorum honeſtorum virorum prædiis lupanaria exercentur. [e] C

A quolibet poſſeſſore omne lucrum aufertur.Bartolus.

XXVIII. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

POſt ſenatuſconſultum enim omne lucrum auferendum [f] eſſe tā bonæ fidei poſſeſſori quàm prædoni dicendum eſt. D

XXIX. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

MErcedes planè à colonis acceptæ, loco ſunt fructuū. [g] operæ quoque ſeruorum in eadem erunt cauſa, qua ſunt penſiones. item vecturæ nauium, & iumentorum.

Bonæ fidei poſſeſſor tenetur

b *Ncillarum.Exiſtimatur*. vt inſtitu.de re. diui.§. partus.& eſt ratio propter hominū dignitatem: vt.j. de ædilitio edicto.l.iuſtiſſimè.Sed eſt argu. contra. j. de act. emp.l.ſi ſterilis.

c *Quippe*. hæc eſt ſufficiens ratio, id eſt probabilis, non neceſſaria. ſic ſupra quod metus cauſa.l. ſi cum.§. poſt annū.verſic.ideo. Res enim commodata, & depoſita, non eſt hereditaria: venit tamen in petitionem hereditatis: vt. ſ. eod. l. & non tantum.

d *Venient*. imò non: cum non ſit honeſta præſtatio:vt.j.de vſur. l. generaliter. quæ eſt cōtra. Sol.hîc veniunt iudicis officio, vel petitione hereditatis:quę adhuc non erat bonæ fidei: vt argu. inſtit.de act.§.actionum. in fin. vel hic erāt perceptæ: & ideo veniunt, ne lucretur poſſeſſor: vt infra eo.l. ſi poſſeſſor ex. ibi non: & ſic percipiendo non veniunt. Item cōtra in authen. de lenonibus. colla.ij. vbi dicit talem domū publicari. Solu. licèt publicetur ſi excuſator exiſtat: ſi tamen non exiſtat percepta pēſio, venit: vt hîc.

Vide Nouellā de lenonib.

e *Exercentur*. vt argu. infra de inſtit. cum interdum. Sed arg.contra. infra de vſu & habi.l.non aliter.

f *Poſt ſenatuſconſultum. Auferendum*. vt infra eod.l. ſi à domino vel à patre.§.ſi prædo.in fi.§. &.j. depoſi. ſed & ſi non ſit heres.&.j.de rei vin.l. Iulianus.§. ſed & fructus. & infra mandati.l.ex mandato.Accurſius.

g *Mercedes.Fructuum*.vt.j.de condict.indebi.l. ſi vrbana.& infra de rei vin.l.ſi nauis.Accurſius.

Iulianus.] CASVS. Titius bonæ fidei poſſeſſ.here.ad me perti. & pecuniam ex hereditate mutauit.quæritur an mihi eam ſtatim de ſuo præſtare debeat, an non: & quidam iuriſconſul. ſcilicet Iulianus, dicit quòd tenetur de ſuo ad ſortem, & etiam ad vſuras: ſiue exegerit, ſiue non: & ſic dicebat fore in electione mei petitoris an ſortem petam: & Titius an haberet actionem contra illum cui mutuauit.ſed Iulian. malè dixit: quia dictum ſuum haberet locum cum eſſet malæ fidei poſſeſſ. quia tunc habet locum dictum Iulia.aliàs fieret contra ſenatuſcon. quod dicit bonæ fidei poſſeſſ.non teneri, niſi locupletior eſſet.ſed ſi eſſet bonæ fidei, diſtingueretur, quia aut exigit, aut nō.Secundo caſu ſufficeret ſi mihi cederet actionē. Primo caſu tenetur dare mihi quod exegit, & ſortem & vſuras.Viuianus.

h *Agnoſcere*.bene ſcripſit in malæ fidei poſ.Sed ipſe Iulian⁹ etiā in bonæ fidei poſſ.dixit hoc eſſe verū. vnde reprehenditur, quia ſenatus voluit eum teneri inquantū locupletior eſt, & nō vltra.

A i *Eligat*. à bo.fid.poſ. vt ſoluat de ſua burſa.

k *Non poteſt*. propter inopiam debitoris.

Si quid poſſeſſor.] CASVS. Poſſeſſor malæ fi hereditatem poſſedit, & de ſuo proprio ſoluit creditoribus:ipſe autem pe.here. conuentus à vero herede aliquid deducere voluit. dicitur quòd potuit: & tamen verus heres non liberabitur

reſtituere ſortem & vſuras quas exegit, vel actionem cedere, prout ipſe elegerit: licèt Iulianus alter ſenſerit. Bartolus.

XXX. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

IVlianus ſcribit actorem eligere debere vtrum ſortem tantum, an & vſuras velit cum periculo nominum agnoſcere. [h] Atquin ſecundum hoc nō obſeruabimus quod ſenatus voluit, bonæ fidei poſſeſſorem teneri quatenus locupletior ſit. Quid enim ſi pecuniam eligat [i] actor, quæ ſeruari non poteſt? [k] Dicendum itaque eſt in bonæ fidei poſſeſſore hæc tantummodo eum præſtare debere:id eſt vel ſortem & vſuras eius, ſi & eas percepit: vel nomina cum eorum ceſſione in id facienda, quod ex his adhuc deberetur: periculo ſcilicet petitoris.

Iſta lex eſt difficilis. Et primò loquitur in poſſeſſore ſoluente creditoribus hereditariis. Secūdò de eo quod ipſi poſſeſſori debebatur. Tertiò qualiter poſſeſſori negligētia imputetur. Quartò de eo quod poſſeſſori eſt ſolutū. Secunda ibi, ſed & ſi. Tertia ibi, ſicut autem. Quarta ibi, quod autē. Et prima pars breuiter h.d. Quod poſſeſſor ſoluit creditoribus hereditariis, imputat petitor, vt caueat de defendendo ſi fuerit bonæ fidei poſ. aliàs ſecus. h.d. Et iſta pars primò ponit vnum dictum. Secūdo recitat dictū Iuliani. Tertiò illud examinat. Secunda ibi, & ideo. Tertia ibi, ſed an & bonæ fidei. Bart.

XXXI. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

SI quid poſſeſſor [l] ſoluit creditoribus, [m] reputa-

ipſo iure, ſed per excep. quia eius nomine non ſoluit, ſed dicitur quòd poſſeſſor qui ſoluit, nō aliàs poteſt imputare, quàm ſi ille poſſ. paratus ſit cauere quòd verum heredē defenderet, ſi iterum à creditoribus conueniretur hereditariis.& hoc in prima. In ſecunda dicit, nunquid ſi bonæ fidei poſſ.de here.vel de ſuo ſoluit: an ſimiliter cauebit de defendendo verum heredem? Et dicitur quòd nō: veruntamen condictionem inde. quā nomine ſuo habet, cedere ei debet. Item dicit quòd verus heres conuentus à creditoribus here.quibus ſolutum eſt, excipere poteſt de dolo. [SED ET SI.] Si verò erat malæ fid.poſ.qui here. poſſedit, & aliquid de here. ei debeatur: id ſoluere ſibi non debet, niſi debitū fuerit pœnale: vel aliàs onerosum. aliter eſt in bonæ fidei poſſeſ. In quarta parte dicit quòd malæ fid.poſſ. poterit deducere quæ impendebat circa res here. puta gratia colligendorum fructuum. Si verò quæ facere debuit, non fecit: tenetur, niſi ſit bonæ fidei poſſeſſ. tunc ei licitum eſt rem poſſeſſam negligere: ſicut & ſuam. Si verò malæ fidei poſſeſſ. debitores. here. non conuenit, & interim facti ſunt non ſoluendo, vel tempore liberati actione temporali: hoc caſu non imputabitur ei: cum non habuit: nec potuit experiri. quod verò ſolutum eſt: illud heredi ſtatuendum eſt indiſtinctè: & ſi reſtituitur, ipſo iure liberantur debitores qui ei ſoluerunt. Viuianus.

l *Si quid poſſeſſor*. bonæ fidei, vel malæ fidei. ſed in cauendo diſtinguitur ſtatim.& nota quòd hanc.l. proſequitur gloſ.ſ. nego. geſto.l.ſi pupilli.§.quid ergo.quæ incipit, ipſa geſtione. E

m *Soluit creditoribus*. ſcilicet de ſuo. Sed mirum videtur quòd verus heres liberetur ſolutione tali, etiam per exceptionem: cum poſſeſſor habeat cōdictionem indebiti, quia ſuo nomine ſoluit: vt.j.de condic.inde.l.ſi pœnæ cauſa.§.j.non ergo parit liberationem: vt eo.tit.l.cum is.§ j. Sed poſſet reſponderi, quòd liberatur cum poſtea ſoluens conſtituit in animo ſuo pecuniam eſſe ſolutam nomine veri heredis, ſecundum Io.& Bul. vt dixi.ſ.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§.item quæritur.Sed tu dic ſecundum Azo. & Hu. quòd ſoluit de pecunia hereditaria, ſed nomine ſuo: & ideo ea conſumpta non ante habet cōdictionem indebiti. Quid ergo interim ante conſumptionem? Reſpon. vindicatur: nec opponitur compenſatio: vt infra de pecu.l. ſi creditor. §.j. Sed liberatur per exceptionem verus heres, cum ei cedatur à poſſeſſore condictio indebiti. & ſecundum hoc propriè ponitur ver-

bum reputabit, vt ſupra de nego. geſt.l. Neſennius. Sed ſecundum ſuperiorem lecturam impropriè,id eſt deducet.ſi autē ſoluiſſet nomine hereditario,liberatur heres ipſo iure:& datur bonæ fidei poſſeſ.& malæ fidei retentio ex hereditate,ſi de ſuo ſoluit:ſed in cauendo diſtinguitur ſtatim, vel ſi velit habeat actionem nego.geſto. vt C. eo.l.fin.§.ſin autem.

A tate ſoluat, ſimiliter ipſo iure liberatur heres, vnde & ceſſat indebiti cōdictio:& poſſeſſor ea quæ ſoluit,poteſt imputare heredi:vt & tanto minus debeat cōdemnari, quanto liberauit heredem.nihil autem ab eo repetit: quia quod ſoluit, heredis fuit.ſi vero ſuo nomine & de hereditate ſoluat, poteſt reputare heredi ſimiliter, quia per exceptionē liberatur: vt hac.l.in princ. §. ſed & petitor. ſi autē de ſuo, & ſuo nomine ſoluit, condict.inde.habet:vt hic dicitur: & infra de condict.indeb.l.ſi pœnæ cauſa. §. quamuis. quam cogetur cedere, ſi imputare velit heredi, & reddi ſibi ab herede per actionem negotiorū geſtorum, cū velit cedere in debitū veri heredis: quia dicit Bul.eum per exceptionem liberatum: vt hac l. §. ſed & petitor. & hoc ſecundum Ioannem & Bulg.ego contra: vt nota. ſupra negotiorum geſtorum.l. ſi pupilli. §. item quæritur. ſi autem malæ fidei poſſeſſor ſoluit de ſuo, & nomine heredis, ipſo iure eſt heres liberatus: ideoque actione negotiorum geſtorum tenetur ſi de ſuo ſoluit:vt dicto.§.ſin autem ex cōtractibus.C.eod.l.finali.ſi de hereditate,idem quod ſupra. ſi verò ſuo nomine ſoluit de hereditate,vel de ſuo,ſecundum Ioan. non eſt liberatus ipſo iure heres: ſed per exceptionem: vt hîc dicitur. ſi tamen velit reputare, cauebit de defenſione. Condictio tamen indebiti nullo caſu habet locum: quia ſciens ſuo nomine ſoluit indebitum.nam ex quo ſcit ſe non heredem,ergo ſcit ſe non debere vt heredem:aut ſi nomine heredis ſoluit, non repetit: quia debitum erat:& ideo cedere nō poteſt,niſi ſtipulatus fuerit reddi ſibi ſi euicta fuerit ab eo hereditas. Et hæc omnia cum debitum ſolutum eſt.ſi verò de ſuo &ſuo nomine,nō condicet.Item neg.geſt.agit,ſecundum Azonē. Quid ergo?vel dices eū perdere,& creditorem lucrari: vel dices ſeruari opinionem Ioann. & Bul.pone:fuit oblitus de retentione.dices ergo ſecundū Ioann.

D heredem habere exceptionem poſtquam ille in animo ſtatuit quòd pro vero debito cedat, ſi euicta fuerit ab eo hereditas. Et hæc omnia cum debitum ſolutum eſt. ſi verò indebitum ſoluatur:ſi quidem à bonæ fidei poſſeſſ.& de hereditate, cōſtat quòd reputat,vt tanto minus debeat cōdemnari:ceſſat tamen cōdict. indebi.quam habet:vt.ſ.eo.l.quòd ſi in diem.§.fin.in fin.ſi verò de ſuo ſoluit,bonæ fidei poſſ.non repetit ab herede: vt.ſ.eo.l.ſi poſſeſſor.§.ait ſenatus.verſi.bo.fi.in fi. §. niſi iuſtiſſima fuiſſet in bonæ fidei poſſ.ignorantia:vt diximus.ſ.eo.l. quòd ſi poſſeſſor. quamquam ex.l.illa diſtingue poſſit,vtrum ante motam cōtrouerſiam ſoluiſſet bonæ fidei poſſ.indebitum: vt tunc ab herede deduceret:an poſtea,vt tūc ab herede nihil haberet. ſi verò malæ fidei poſſeſſor ſoluit:ſiue de ſuo,ſiue de hereditate indebitum ſoluit,nō repetit ab herede: neq; in reſtitutione hereditatis heredi etiā reputat.Quæritur ſi bo.fid.poſſ.ſoluit naturale debitū,

E & in reſtitutione hereditatis nō deduxit:an agat neg.geſt?quod videtur,quia debitū:vt.j.de dona.hoc iure.§.pe.& ne ſit in damno.Econtra quòd non:quia non fecit vtile negotium.Item quia huius debiti eſt retentio,non repetitio.Accur.

† Id eſt ipſum verum heredem à debito hereditario.Bald.

* L. 17. j. de ſolut.

a *Reputabit*. ſcilicet officio iudicis.

b *Non debitoris*. ſcilicet nomine.

c *Et ideo*. quia non liberatur ipſo iure.

d *Imputaturū*. ſcilicet officio iudicis. Azo.

e *Si caueri*t. ſed quid facit hæc cautio, cum & ſine ea habeat exceptionem verus heres, vt ſubicit? Reſpon.nō eſt ſuperuacua,quia cauet poſſeſſor ſe probaturum illis ſolutionem factā.ſic etiam reſpondetur.j.eo.l.pe.& j.de rei vin. l. is à quo. &.l. à quo.

f *Quia*. ſupple, videtur quòd non, quia & cætera.

g *Condictionem*. ſcilicet indebiti:vel ab initio cum de ſuo ſoluit, vel poſt cōſumptionē quando de hereditate.

bit: [a] quamquam ipſo iure non liberauerit petitorem †hereditatis. Nam quod quis ſuo nomine ſoluit,non debitoris: [b] debitorem non liberat.Et ideo [c] Iulianus *libro ſexto Digeſtorum ſcribit, ita id imputaturum [d] poſſeſſorem, ſi caueri t [e] ſe petitorem defenſum iri. Sed an & bonæ fidei poſſeſſor debeat defendendum cauere, videndum erit:quia [f] in eo quod ſoluit,non videtur locupletior factus, niſi fortè habeat condictionem: [g] & hoc nomine videtur locupletior, [h] quia poteſt repetere. [i] Finge enim eum, dum ſe heredē putat,ſoluiſſe ſuo nomine. [k] Et videtur mihi Iulianus de ſolo prædone vt caueat ſenſiſſe: non etiam de bonæ fidei poſſeſſore. cōdictionem tamen præſtare debebit. [l] Sed & petitor [m] ſi à creditoribus conueniatur, exce- C ptione vti [n] debebit. [o]

Malæ fidei poſſeſſor quod ſibi debetur,non deducit,niſi hoc petitori expediat:ſecus in bonę fidei poſſeſſore.Bar.

B Sed ſi ipſi aliquid prædoni debebatur, hoc deducere non debebit:maximè ſi id fuit debitum, quod natura [p] debebatur. [q] Quid tamen ſi expediebat petitori id debitū eſſe diſſolutū propter pœnam, vel aliam cauſam? [r] Poteſt dici ipſum ſibi vel ſoluiſſe, vel debuiſſe [ſ] ſoluere. Iuſtus autem poſſeſſor dubio procul debebit [t] deducere quod ſibi debetur.

Malę fidei poſſeſſor deducit ſūptus factos in hereditate:& cōtra eū habetur ratio negligētiæ, præterquā in actionib⁹ exercēdis: ſed bonæ fidei poſſeſſori non poteſt negligentia imputari.Bartolus.

Sicut autem ſumptum [u] quem

h *Locupletior*.ſi eſt locupletior, cum habet condictionem, ergo de hereditate ſoluit. nam ſi de ſuo: licet haberet condictionem. non tamen eſſet locupletior.quod eſt contra Ioannem, ſed ipſe dicit quòd etiam tunc eſſet locupletior, ſi primò de hereditate deduxit,& poſtea condiceret.

i *Repetere*.vt infra de regu.iur.l.qui actionem.

k *Suo nomine*.id eſt ex ſua perſona debitum æſtimando, ſecundum Hu.non ergo eſt dubium quin bonæ fidei poſſeſſor ex ſuo nomine & heredis,ſiue hereditario nomine (quod idem eſt) debitum ſoluere poſſit:licèt ſui cōtemplatione faciat.ſic ſupra negotiorum geſtorum.quæ vtiliter.§.fin. Azo. Sed ſi non apparet cuius nomine ſoluit,quid præſumam?in fideiuſſore enim oportet quòd exprimatur:vt.j.māda.l.Papinianus. Sed in hoc potes diſtinguere ad ante motam controuerſiam,vt tunc ſuo nomine: an poſtea,& tunc nomine heredis,vel defuncti.

l *Debebit*.etiam bonæ fidei,ſcilicet indebiti. ſed malæ fidei non habet condictionem,vt ſtatim dices.

m *Petitor*.tria tempora nota. ſi bonæ fidei poſſeſſ.ſoluit de hereditate ſuo nomine,ante conſumptionem. Item poſt conſumptionem ante ceſſionem.Item poſt ceſſionem. Primò ſola vindicatio.Secundò exceptio heredi, & condictio ſoluenti: vt ſtatim dices.Tertiò etiam cōpenſatio heredi,& condictio:& quod hîc dicit,ſed & peti.ſcilicet poſt conſumptionem.

n *Vti*.his caſibus ſcilicet cum prædo ſoluit, quia non eſt repetitio.Itē & vbi eſt repetitio:puta quia bonæ fidei poſſeſſor ſoluit,& computauit,vel deduxit: licèt ceſſio facta non ſit. nam ea facta habet quid compenſet.

Poſſeſſor hereditatis ſoluens, an repetere poſſit, & qua actione.

o *Debebit*.in omni caſu etiam quicunque ſoluit bonæ fidei,vel malæ fidei.ſi tamē ſolutum repetat à vero herede: quod poteſt per actionem nego.geſt.cum de ſuo ſoluit:vt ſupra de neg.geſt. l.fina.§.ſi.vel repetat:vt in prin. huius.l. Sed & datur ei ſoluenti condictio indebiti contra eum cui ſolutum eſt, vt hîc dicitur: & eandem ſibi ceſſam intendit heres, in cuius remedium compenſationis fortè exceptionem habet heres verus. Et vt omnia ſint clara, diſtingue: cum poſſeſſor ſoluit, aut ſoluit de ſuo,aut de hereditate.Item aut debitū,aut indebitum.Item aut bonæ fidei, aut malæ fidei. Si bonæ fidei,aut nomine veri heredis, aut defuncti,aut ſuo.ſi nomine defuncti,vel heredis,& debitū bonę fidei poſſeſſor ſoluit:ſi de ſuo,cum ipſo iure liberauit heredem, habebit actionem nego.geſt.vt C.eo.l.finali. §. ſin autem ex cōtractibus.Nec obſtat quod dicitur ſupra de iudi. l. de qua re. §. cum abſentem. ibi enim ſoluit eius nomine, quem viuere credebat:& ideo heredem non ipſo iure,ſed per exceptionem liberat: & ceſſat indebiti condictio in caſu præmiſſo, cum nomine heredis ſoluit: vt Cod.eod.l.de hereditate. ſi autem de heredi-

p *Natura*.ſcilicet tantùm.

q *Debebatur*.ſcilicet à defuncto præter ſumptum in rem hereditariam factum vtiliter, vnde meliores res ſunt factæ:vt infra eo. §.ſicut &c.

r *Cauſam*.vt vſurarum.

ſ *Debuiſſe*.& ſic pœnam non eſſe commiſſam:vt hîc,&.j.de ſol. Titia.aliàs autem non ſoluet ſibi:vt ſupra proxi.§.& infra de ſolu.Stichum.§.ſi creditor.

t *Debebit*.etiam naturale debitum,ſecundum Ioā. nec enim eſt donatio:vt.j.de dona.hoc iure.§.pen.Accur.

u *Sumptum*.gratia quærendorum fructuum factum:vt.j.eo.ſi à domino vel à patre.§.ſi.&.l.ſeq.& ſic expediebat hūc ſumptum fieri:

UNED

fecit, deducit: ita ſi facere debuit, nec fecit, culpæ huius reddat rationem: niſi bonæ fidei poſſeſſor eſt. tunc enim quia quaſi ſuam rem neglexit, nulli querelæ [a] ſubiectus eſt ante petitam hereditatem: poſtea verò [b] & ipſe prædo eſt. Illud planè prædoni imputari non poteſt, cur paſſus eſt debitores [c] liberari [d] & pauperiores fieri, & non eos conuenit: cum actionem non habuerit. B

Quod poſſeſſori eſt ſolutum, indiſtinctè reſtituit, & debitores liberantur. Bar.

Quod autem poſſeſſori ſolutũ eſt, an reſtituere debeat videam⁹. Et ſiue bonæ fidei poſſeſſor fuit, ſiue nõ: debere reſtituere placet: [e] & quidem ſi reſtituerit, vt Caſſius ſcribit, & Iulianus libro ſexto, liberari ipſo iure debitores.

Quæſita per ſeruum hereditarium extra rem poſſeſſoris, veniũt in hac actione. Bar.

XXXII. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

PEr ſeruum [f] † adquiſitę res heredi [g] reſtituendæ ſunt. quod procedit in hereditate [h] liberti & cum de inofficioſo agitur, cum [i] interim in bonis eſſet heredis: [k]

XXXIII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

NIſi ex re heredis ſcripti ſtipulatus [l] ſit.

Si vẽditur res nõ neceſſaria hereditati, poſſeſſor malę fidei tenetur ad pretium. ſi neceſſaria, ſi nõ extat, ad pretium: aliàs ad rem, ſi extat. Bartolus.

Iulianus ſcribit, ſi hominẽ poſſeſſor [m] diſtraxerit, ſi quidem nõ neceſſarium hereditati, petitione

fieri: alioquin aliud erit in hoc ſumptu, quàm in eo quod à defuncto extraneo debetur: cũ illud indiſtinctè repetatur vel reputetur, cum ſit debitũ creditori. & not. hîc quòd bo. fi. poſ. & ma. fi. deducit ſumptus, & ea quæ creditori ſoluerũt: ſiue ſuo nomine, ſiue hereditario ſoluerũt. ſed ma. fi. cauet de defendendo, bo. fi. non. Item bo. fi. omnia debita deducit: ma. fi. ſolos ſumptus, & ſoluta creditoribus: vt tamen de hereditate fiat deductio per compenſationem quãtitatis ad quantitatem.

a *Nulli querelæ*. nota quem poſſe negligere rem quã tenet vt ſuã: vt. j. ſol. ma. l. etiam. §. licet. & ſupra eo. l. ſed & ſi lege. §. conſuluit. Sed argum. contra. infra de rei vindic. l. non ſolũ. Sed ibi erat malæ fidei: vt inſti. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. §. in poteſtate. verſic. ſed hoc tempore. & infra ad legem Aquiliam. l. ſi eo.

b *Poſtea verò*. vt & ſupra eo. ſed & ſi lege. §. ſi ante. & C. eo. l. ij. & j. in fine.

c *Debitores*. ſcilicet hereditarij.

d *Liberari*. ſcilicet tẽpore, nam nemo ſine actione experitur: vt infra de admi. tut. quotiens. §. item ſi temporali. Sed contra ſupra eo. ſed & ſi lege. §. qđ autẽ ait. Sol. vt ibi. ſed an debeat curatorẽ petere bonis? Reſpond. non: quia ſibi contrarius eſſet.

† Nota ex iſta l. cũ gl. quod pendente adhuc querela inofficioſi teſtamẽti, durat heres ſcriptus in teſtamento, ſecundum Bal. hîc.

e *Placet*. vt ſupra eo. ſed & ſi lege. §. ſi minore. & infra de ſolu. qui hominem. §. ſi prædo. & infra de condic. inde. l. ſi vrbana. & . ſ. eo. l. poſt ſenatus.

PEr ſeruum.] CASVS. Patrẽ habui qui teſtamẽtum fecit, & extraneum ſibi heredem inſtituit: & me filium exheredauit, vel præteriuit: egi ego filius querela inoffic. & obtinui: quæro vtrum non tantùm hereditas, ſed etiam quæ acquiſiuit ſeruus hereditarius, reſtitui debeant? Et reſpon. quòd ſic: quia tam here. quàm ea quæ acquiſiuit ſeruus, mihi reſtituentur. Viuianus.

f *Per ſeruum*. ſcilicet hereditarium.

g *Heredi*. qui obtinuit in querela. Azo.

h *In hereditate*. id eſt cum petitur ab inteſtato hereditas. Itẽ & cum agitur querela inofficioſi teſta. & ſequitur ratio: cum, id eſt quia in bonis eſſent heredis, ſcilicet futuri qui proponit querelam: qui in eo interim dicitur heres, quia actionem habet. Vel dic heredis, ſcilicet veri. & leges cum, pro quamuis, ſecundum Ioan. & ſic ſunt interim heredis ſcripti: licèt reſtituatur: vt argu. infra de ædili. edict. l. & generaliter dicendum. & C. de rei vxo. act. §. cumque. Accur.

i *Cum*. ponitur pro quamuis.

k *Heredis*. ſcilicet ſcripti, ſecundum Azo.

NIſi.] CASVS. Addit vnum dictum ad l. præcedentem. [IVLIA.] Here. ad me perti. mala fide poſſediſti, & ſeruũ her. inutilem alienaſti. ſi ago peti. here. & obtinuero: an debeas pretium reſtituere, vel illum ſeruum venditum, quęritur. Et reſpon. quòd pretium reſtitues. Si verò neceſſariũ: ſi viuit, ipſum: ſi mortuus eſt, pretium: licèt quidam dixit, ſed malè, quòd hoc caſu nõ teneris ad pretium. Viuianus.

l *Stipulatus ſit*. ſcilicet ſeruus: vt infra de rei vindi. l. præterea. & idem ſi ex opera: vt infra de acqui. re. do. l. quæſitum. & l. qui bona. ſed hoc caſu quando ex opera reſtituit: vt arg. j. de ædil. edict. l. & generaliter.

hereditatis pretium [n] præſtaturũ. imputaretur enim ei ſi non diſtraxiſſet. Quòd ſi neceſſariũ hereditati, ſi quidẽ viuit, ipſum præſtandum, ſi deceſſerit, fortaſſis [o] nec pretiũ. ſed nõ paſſurũ iudicem qui cognoſcit, poſſeſſorem pretium lucrari [p] ſcribit: & verius eſt.

B Filiusfamilias ex teſtamẽto habet heredem: & ideo eius poteſt peti hereditas. Barto.

XXXIIII. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

FIliifamilias militis [q] puto peti poſſe hereditatem ex teſtamento nobis obuenientem.

Si filius vel ſeru⁹ teneat hereditatẽ, vel eius pater, vel dominus, poteſt cõueniri hac actione. Bart.

Si ſeruus vel filiusfamilias res hereditarias teneat, à patre [r] dominóve peti hereditas poteſt, [ſ] ſi facultatem reſtituendarũ rerum habet. Certè ſi pretiũ rerũ hereditariarũ venditarum in peculio ſerui habeat: & Iulianus exiſtimat poſſe à domino † quaſi à iuris [t] poſſeſſore hereditatem peti. C

† Hæc verba. Quaſi à iuris poſſeſſore delenda ait Cuiac. li. 12. obſ. ca. 8.

XXXV. GAIVS *libro ſexto ad Edictum prouinciale.*

IDem Iulianus ait, etiam ſi nõdum pretia rerum [u] cõſecutus ſit ſeruus, poſſe à domino quaſi à iuris poſſeſſore hereditatem peti: [x] quia habet actionem [y] qua eam pecuniam conſequatur. quæ D quidem actio [z] etiam ignoranti [a] adquireretur.

Petitio hereditatis quæ datur contra patrem vel dominum, nõ habet naturam actionis de peculio: niſi quatenus datur ad perſonales præſtationes. Bar.

XXXVI. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

m *Poſſeſſor*. ſcilicet malæ fidei, vt innuunt ſequentia. imputaretur enim &c. quod in bo. fi. poſ. non diceret: vt ſupra eo. l. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut.

n *Pretium*. ſcilicet tãtum ſecũdum quoſdã. & ſic eſt contra ſupra eo. l. ſi poſſeſſor. §. ꝙ. ſi poſt. verſi. ſed ſi forte. Sol. vt ibi: quia hîc ante petitã hereditatem: ibi poſt alienauit res ſteriles. Accur.

o *Fortaſſis*. nõ ſolùm ſeruum. Azo. ſed hoc ſtatim corrigitur.

p *Lucrari*. contra videbatũr quaſi ex ſua negotiatione eſſet lucratus: vt arg. j. de here. vel acti. vendi. l. vẽditor ex. & . j. ad l. Falci. l. iij. §. pe. quod autẽ pretium, dic vt. ſ. eo. l. ſi poſſeſſor.

FIliuſfamilias.] CASVS. Filiusfamilias fecit teſtamẽ. in caſtrenſi: & me inſtituit: tu illam here. poſſides: an poſſim pro illa hereditate agere, quæritur. Et reſpond. ꝙ. ſic. [SI SERVVS.] Hered. ad me perti. poſſides tu filiusfa. quẽ cõueniã, vel te, vel patrẽ tuum? Et de hoc ponit tres caſus, quia aut res poſſides, aut diſtraxiſti, & pretium habes, aut pretium nõ habes. Primo caſu cõueniam patrem tuum. Idem in ſecundo, quando pretium habes. Idẽ in tertio, quando pretium non habes, ſed debetur: quia ſemper patrem tuum conueniam. Viuianus.

q *Militis*. hodie etiam non militis ab inteſtato: vt in authen. de here. ab inteſtato. §. j. col. ix. ſed olim tantùm militis: vt hîc, & inſtitu. de his qui teſta. fac. non poſ. in princ. & infra de iur. & fact.
E igno. l. regula. §. ſi filius.

r *A patre*. licèt poſſidere non videatur. ſic & . j. de tab. exhib. l. locum. §. ſi penes. & . j. de iu. do. quemadmodum. §. j.

ſ *Poteſt*. id eſt res illæ per petitionem hereditatis.

t *A iuris*. id eſt peculij.

u IDem. *Rerum*. venditarum. Accur.

x *Hereditatem peti*. i. pretium per petitionem hereditatis.

y *Actionem*. ſcilicet ex vendito.

z *Quæ quidem actio*. ſcilicet ex vendito.

a *Ignoranti*. ſcilicet domino.

SI a domino.] CASVS. Filiusfa. vel ſeruus here. poſſedit, qui res her. diſtraxit. quæritur ſi filio emãcipato, vel ſeruo manumiſſo, poſſit cũ patre vel domino experiri intra annũ: & ſi agitur, an deducit qđ ſibi debet. Et reſpõ. ꝙ agere poteſt, & perpetuò: nec quicquã pater vel domin⁹ deducet: quia ratione hereditatis cõuenitur, & nõ alteri⁹ debiti. & hęc vera ſunt quãdo ſeruus vel fi-

lius habuerit pretium ex here. Cæterùm ſi non habeat pretium: ſed ideo conuenitur pater vel dominus illius nomine, quia filius vel ſeruus cũ defuncto contraxit: tunc de peculio tenetur dominus vel pater, & quod ſibi debetur deducet. Si verò pretiũ recepit de re here. ſeruus vel filius, & id cõſumpſerit: pater vel dominus de peculio tenentur. [SED ET A FILIO.] Dicit quòd patet ex ſuperiorib⁹. ſ. quòd pater nomine filij, & dominus nomine ſerui poterit cõueniri: an autẽ filius peti. her. poſſit conueniri? dicit ꝙ ſic. Sed pone, dũ erã mei iuris, poſſidebam her. deinde dedi me in arroga. multo fortius conueniendus ero. [SI POSSESSOR.] Malæ fi. poſ. ſeruum here. interfecit. tenetur pe. here. & act. l. Aquil. tamẽ ſi vna actione fuit cõuentus & condẽnatus, debebit heres cauere ſe aliàs nõ acturum. & hæc ſunt vera, ſi ſeruus ante aditã hereditatem fuerat interfect⁹: quia ſi poſt, hered. peti. non habet: ſed act. l. Aquil.

In vulga. incipit, Si à patre vel domino.

† Vulg Marcianus.

* ſed ſi.

SI à domino vel à patre qui pretia poſſidet, [a] hereditas petatur: [b] an filio vel ſeruo mortuo, vel ſeruo manumiſſo, vel emancipato filio, [c] intra annum agi [d] debeat? & an debitum ſibi dominus vel pater deducere poteſt? Iulianus verius eſſe ait, (id quod Proculus quoque reſpõdit) perpetuò actionem dandam: nec deduci oportere id quod ipſi debetur: quia non de peculio agatur, ſed hereditas [e] petatur. hæc rectè, ſi pretia habeat [f] ſeruus vel filiusfamilias. [g] Quòd ſi propterea hereditas petatur à domino, quòd ſeruus debitor [h] fuit: perinde haberi debebit, atque ſi de peculio ageretur. [i] Idem dicendũ [k] Mauricianus † ait etiam ſi pecuniam ex pretio perceptam ſeruus vel filius conſumpſerit, [l] ſed * aliàs ex peculio eius ſolui poteſt.

Hac actione poteſt filiusfa. cõueniri: & per tranſlationem in paternam poteſtatem: & hereditatis petitionis cœptam inſtantiam nõ extinguit. Bar.

Sed & à filiofamilias [m] peti hereditatem poſſe non eſt dubium, quia reſtituendi facultatem habet, ſicut ad exhibendum. Multo magis dicimus poſſe peti hereditatem à filiofamilias qui cum paterfamilias eſſet, & poſſideret hereditatem, adrogandum ſe præſtauit. [n]

a *Poßidet*. per filium, vel ſeruum.

b *Petatur*. & ſic fit cõteſtatio litis: vt. j. rẽ ratã ha. l. ampli⁹ nõ peti.

c *Emancipato filio*. & dicto pretio remanẽte apud patrẽ, vel dominum: vel non remanẽte, cũ iam ſit mota cõtrouerſia: vnde de culpa tenetur: vt. s. e. & nõ tantum. §. veniũt. verſic. imò. quæ eſt ſi non retineat: vt infra de tribu. l. quod in heredem. §. ſi ſeruo. Acc.

d *Agi*. id eſt peragi, cœperat enim agi.

e *Sed hereditas*. nota. originalẽ cauſã inſpici: vt. j. de dona. qui id.

f *Habeat*. tempore quo cœpit agi.

g *Seruus vel filiusfam*. & per conſequẽs dominus: & ſic dominus tenetur in id quod ad eum peruenit: vt. j. de pecu. l. depoſui. in prin. & s. de mino. quòd ſi. §. ſi ſeruus.

h *Debitor*. ſcilicet defuncti.

i *Ageretur*. vt intra annum agat, & deducat.

k *Idẽ dicendũ*. quod in proxi. caſu dixit, vt innuit in fi. huius rñ.

l *Conſumpſerit*. ante lit. conteſt. vel controuerſiam motã etiam, vbi tantũdẽ de ſuo erogaſſet: & ſic factus eſt locupletior: vt. s. e. ſed & ſi lege. §. quod autẽ quis. ſicq; ſiue ſeruus fuerit bo. fid. ſiue ma. fi. tenetur domin⁹ de pec. vt. j. de pec. licèt. §. ex furtiua. alioquin ſi in nihilũ factus eſt locupletior, ſed rem hereditariã deteriorẽ fecit: ſi quidẽ erat ma. fi. poſ. hic ſeruus cõuenietur noxaliter le. Aquil. vel furti dominus. ſi bo. fi. in nihilum, quia re ſua ſe vti putauit: vt. s. e. ſed & ſi. §. cõſuluit. & §. adeo. & j. e. illud. §. fi.

m *Sed & à filiofam*. non ſolum à patre. Azo. à ſeruo autem non: quia in iudicio eſſe non poteſt: vt. C. de iudi. l. ſeruus.

n *Præſtauit*. aliàs præſtauit, & aliàs præſtitit.

o *Si poſſeſſor*. ſcilicet ma. fid. aliàs enim nulli quærelæ eſt ſubiectus: vt ſupra. eo. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. [a] ſed opponitur ad finem. §. quia nec in malæ fidei videtur habere locũ: quia & ſi poſt aditam hereditatem malæ fi. poſſ. occidat, teneri debet petitione hereditatis. cum enim adita hereditate à vero herede ſit obligatus rem tradere per peti. here. & rem perimat, non debet liberari eius interitu: vt infra de verbo. obliga. ſi ex legati. at hîc dicit nõ venire amodò in pet. hered. præterea ſi alius occidiſſet eum, tenetur hic poſſeſſor pet. here. quia fuerit in mora. cur ergo non idem & ſi ipſe occidat? Ad hoc reſpon. Ioan. verum eſt quidem quòd peti. here. ad ſeruum reſtituendum tenetur, etiam ſi poſt hereditatem aditam occidat. ſed non tenetur ideo quia occidit: ſed quia ſeruum habuit prius, & mala fide poſſedit eũ quem reſtituere erat obligatus. de hoc enim erat hîc tantum quæſtio, an obligatio damni dati deuolueretur in peti. hered. & dicit quòd non fit poſt aditam hereditatem, ſed ante.

a] Dic quòd hic in malę fidei poſſeſſore: ibi in bonæ fidei, ſecundum Bart.

Actio legis Aquiliæ an deuoluatur in petitionẽ hereditatis.

Pro ſeruo occiſo à malæ fidei poſſeſſore datur hæc actio, & l. Aquil. ſed altera debet eſſe cõtentus. ſed ſi poſt aditã hereditatem fuerit occiſus, l. Aquil. tantùm competit. Barto.

Si poſſeſſor [o] hereditarium ſeruum occiderit, id quoque in hereditatis petitione veniet. Sed Põponius ait actorem debere eligere vtrum velit ſibi eum condemnari [p] vt caueat [q] ſe non acturum lege Aquilia, an malit integram [r] ſibi eſſe actionẽ legis Aquiliæ omiſſa eius rei æſtimatione [ſ] à iudice. Quæ electio locum habet ſi ante aditam hereditatẽ [t] occiſus ſit ſeruus. nam ſi poſtea, ipſius [u] actio [x] propria effecta eſt, nec veniet in hereditatis petitionem.

Re à prædone vendita perempta, eſt electio actoris vtrum pretium iuſtum, vel conuentum exigat. Bartolus.

Si prædo [y] dolo deſiſſet poſſidere, [z] res autem eo modo interierit, quo eſſet interitura & ſi eadẽ cauſa poſſeſſionis mãſiſſet: quantum ad verba ſenatuſconſulti melior eſt cauſa prædonis, quàm bonæ fidei poſſeſſoris: [a] quia prædo ſi dolo deſierit poſſidere, ita condemnatur atq; ſi poſſideret, [b]

p *Condemnari*. ſcilicet peti. hereditatis.

q *Caueat*. nõ videtur op⁹ eſſe cautione, quia vtraq; intẽdi non poteſt, etſi non caueat: vt diximus s. nau. cau. ſta. l. & ita. §. fin. Sed fortè cauet propter impenſas: vt. j. de rei vin. l. nõ ſolum. Alij dicunt ex abundanti caueri.

r *Integram*. quæ heredi pro ſeruo hereditario occiſo competit: vt hîc, & j. ad. le. Aquil. l. liber homo. j. §. ſi ſeruus hereditarius.

ſ *Aeſtimatione*. per peti. here.

t *Aditam hereditatem*. à petitore hereditatis, qui animo ſolo adire poteſt: vt inſti. de here. qua. & dif. §. fina.

u *Ipſius*. ſcilicet heredis, & ſua tantum, non hereditaria vel defuncti: vnde hæc actio ceſſat: vt hîc, & s. e. quòd ſi in diem. §. non ſolũ. & l. & non tantũ. §. ꝙ ſi pro emptore.

x *Actio*. ſcilicet legis Aquil.

y *Si prædo*. Irn. & M. & alij ponũt caſum ſic: Prædo res hereditarias dolo deſiit poſſidere alienãdo eas res ex cauſa venditionis, ex qua pretiũ lucrat⁹ eſt. poſtea ſua natura res interiit: videtur prædonem omnino abſoluendum, ſecundũ ſenatuſcõ. ſenatus enim. s. e. itẽ veniunt. §. item eos qui bona. ſtatuit prædones perinde damnãdos, ac ſi poſſiderent: ſed ſi poſſiderẽt, liberati eſſent naturali interitu: ergo & nũc à rei petitione dicũtur liberati. Item ad pretium teneri non poteſt: quia ſenatus in perſona prędonis nõ fuit locutus: ſed in perſona tantũ bo. fi. poſ. vt ſupra. e. item veniũt. §. cum antequam. & dicunt hãc. l. eſſe cõtra nos, qui dicimus poſt moram quem teneri de interitu. Sed certè aperte eſt contra eos. nã hîc in prædone loquitur, quem omnes dicunt de naturali interitu teneri: & l. iſta dicit perinde condemnandum: & tunc eſt condemnandus: alioquin eſſet nugatio. Item dicitur hoc apertè infra de vi & vi ar. l. j. §. rectiſſimè. & ſic prędicta poſitio caſus ad id quod hæc litera vult, ſtare non poteſt. tu ergo dic caſum: Prædo vendidit rem hereditariam maiori pretio quàm valeret, volẽs dolo deſinere poſſidere. ſi res poſtea naturaliter intereat, debet teneri ac ſi poſſideret. ſed ſi poſſideret, & res ſic periiſſet, ad verum pretium teneretur: vt ſupra eo. ſi poſſeſſor. §. fin. ergo & nunc. ſic ergo non reſtituit totũ quod accepit: ſed per ſenatuſconſultum in bo. fi. poſ. ſecus cauetur: vt ſupra. e. item veniũt. §. eos autem qui iuſtas. ipſe enim ad totum tenetur. ſic ergo magis grauatur bo. fi. poſ. dicendum eſt ergo, quòd vt prædo per verba ſenatuſcon. teneatur ad verum pretium: ſed per interpretationẽ ad totũ: vt. s. e. l. poſt ſenatuſconſultum. & ſic bene infert, itaque & ſi plu. &c. ad eundem, non ad ſimilem caſum.

Caſum ponit.

z *Poßidere*. veluti rem diſtraxit hereditariam multo pluris quàm valeret, & pretium accepit.

a *Bonæ fidei poſſeſſoris*. qui pretium reſtituit totum etiam re deperdita: vt. s. e. item veniunt. §. item placere. & §. item eos. nam tenetur inquantum locupletior eſt. Azo.

b *Atque ſi poßideret*. ſed quid ſi prædo pretiũ amiſerit ſine culpa? tenetur: ſed ſecus in bo. fi. poſ. vt. s. e. itẽ videndum. & eſt ratio in

vtroque

vtroque caſu, quia pretium loco rei eſt? vt.ſ.eo.ſi & rem.

a *Nec adiectum*. ſcilicet à ſenatu, quid.ſ. iuris ſit in prædone: ſed in bo.fi.poſ.ſic.

b *Quin non*. not. iſtud quin, amittit ſuam incluſam negationem, propter ſequentem: ac ſi dicat, nunquam debet eſſe melior: vt.j. de noxa.l. non ſolũ. & ſic quin, pro quia.

c *Itaq;*. per ſimile ſecundũ Irn. & M. ſed tu dic quòd ſe refert ad propoſitã quæſtionẽ.

d *Actoris*. i. heredit.

e *Pretium*. ſcilicet vel verum: vt ſupra eod. ſi poſſeſſor §. fin. vel acceptum, vt hîc.

f *Rei iudicatæ tempus*. ad hoc ſpectatur tempus rei iudicatæ, vt ſi tẽpore lit. conteſt. non ſit locupletior, teneatur: vt infra eo. ſi quo. & ſupra. eo. quòd ſi in diem.j. reſpon. Sed ſi tẽpore lit. conteſta. ſit locupletior, licèt deſinat eſſe locupletior, nihilo minus teneatur: vt.ſ.eo. ſed & ſi lege §. ſi ante. niſi naturaliter res pereat: vt.j. eo.l. illud. & ſecundum hoc non eſt contra.j. de excep.l. in pupillo. & infra de ſolut. in pupillo. vbi dicit tempus petitionis inſpici: quia verum eſt tũc, quia poſtea deſiit eſſe locupletior: vt dictũ eſt. Azo.

† De iſto text vide Lud. Ro. in ſuis ſingu. fo. 11. ſingu. 332. & diligẽter aduerte quæ dicũtur circa hunc tex. in nouis interpre. hîc Bolog.

g *Fructus*. vt ſupra eo. item veniũt. §. item non ſolum. verſic. fructus. & §. præter.

h *Deductis impẽſis* hoc intellige de fructibus ante litẽ perceptis. nã de poſt litem acceptis ſicut ma.fi.poſ. tenetur etiam de conſumptis: vt C. de rei vindi.l. certum. & C. de fru. & lit. expen.l.ij. Et hoc idem intelligit Ioan. in decimis. Azo. quod eſt verũ in perſonalibus decimis, non in realibus: vbi expenſę non deducuntur: vt extra de deci.c. paſtoralis.

Expẽſæ an debeant in decimis deduci.

i *Quærendorum*. vt in arando.

k *Cogendorum*. vt in triturando.

l *Conſeruandorum*. vt in conducendis horreis.

m *Eorum*. ſcilicet fructuum.

nec adiectũ[a] eſſet, *ſi res interierit*. Sed non eſt dubium quin[b] non debeat melioris eſſe conditionis quàm bonæ fidei poſſeſſor. Itaque[c] & ſi pluris venierit res, electio debebit eſſe actoris,[d] vt pretium[e] conſequatur: alioquin lucretur aliquid prædo.

An quis ſit locupletior, tempus rei iudicatæ inſpicitur. Bar. B

Quo tempore locupletior eſſe debeat bonæ fidei poſſeſſor dubitatur. Sed magis eſt rei iudicatæ[f] tempus ſpectandum eſſe.

Omnis poſſeſſor deducit ſumptus factos cauſa fructuum. Bar.

Fruct⁹[g] intellegũtur† deductis impenſis[h] quæ quærendorum,[i] cogendorum,[k] conſeruãdorúmque[l] eorum[m] gratia fiunt.[n] quod non ſolum in bonæ fidei poſſeſſoribus naturalis ratio expoſtulat,[o] C verum etiam in prædonibus:[p] ſicut Sabino quoque placuit.

XXXVII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

QVòd ſi ſumptum quidem fecit, nihil autem fructuũ perceperit: æquiſſimum erit rationẽ horum[q] quoque in bonæ fidei poſſeſſoribus haberi.[r]

Expẽſas vtiles & neceſſarias factas ad perpetuã rei vtilitatẽ, quilibet poſſeſſor re extante deducit: ſed re perempta bonæ fidei poſſeſſor neceſſarias tantùm omnino deducit: voluptarias verò bonæ fidei poſſeſſor deducit: ſecus in malę fidei: licèt auferre poſſet quę ſine detrimento rei poſſent auferri. Bartolus. D

XXXVIII. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

PLanè[s] in cæteris[t] neceſſariis & vtilibus impenſis poſſe ſeparari,[u] vt bonæ fidei quidem poſſeſſores has quoque imputẽt: prædo autem de ſe queri debeat, qui ſciens in rem alienam impendit. Sed benignius eſt in huius quoque perſona[x] haberi rationẽ impenſarum. non enim debet petitor ex aliena iactura lucrum facere.[y] & id ipſum officio iudicis continebitur. nam nec exceptio doli mali deſideratur.[z] Planè poteſt in eo differentia eſſe, vt bonæ fidei quidem poſſeſſor omnimodo impenſas deducat,[a] licèt res non extet[b] in quam fecit, ſicut tutor vel curator conſequuntur: prędo autem non aliter quàm ſi res melior ſit.[c]

XXXIX. GAIVS *libro ſexto ad Edictum Prouinciale.*

VTiles autem neceſſariæq́;[d] ſunt, veluti quæ fiunt reficiẽdorum ædificiorum gratia: aut in nouelleta:[e] † aut cũ ſeruorum gratia litis æſtimatio ſoluitur: cũ id vtilius ſit quàm ipſos dedi.[f] Denique alias complures eiuſdẽ generis eſſe impẽſas manifeſtum eſt. Videamus tamen ne & ad picturarum quoque & marmorum & cæterarum voluptariarum rerum impenſas æquè proficiat nobis doli exceptio.[g] * ſi modò bonæ fidei poſſeſſores ſimus. nam prædoni probè dicetur non debuiſſe in alienã rem ſuperuacuas impenſas facere: vt tamen poteſtas ei fieret[h] tollendorum eorum quæ ſine detrimẽto ipſius rei tolli poſſunt.

Mala fides quæ per litis conteſtationem inducitur, non nocet bonæ fidei poſſeſſori re naturaliter perempta: ſecus in eo qui fuit malæ fidei. Bartolus.

XL. PAVLVS *libro viceſimo ad Edictum.*

ILlud quoque[i] quod in oratione diui Hadriani † eſt, vt poſt acceptũ iudicium id actori præſtetur, quod habiturus eſſet ſi eo tempore quo petit, reſtituta eſſet hereditas, interdum durum eſt. E Quid enim ſi poſt litem cõteſtatam mancipia aut iumenta aut

n *Fiunt*. ergo extant: ſed hoc intelligo vt in.j. glo.

o *Expoſtulat*. vt ſupra eo. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut.

p *Prædonibus*. cũ nullus caſus ſit qui eorum ſumptuum in fructibus factorũ deductionem impediat: vt hîc, & infra fami. erciſ. l. fundus qui. in fi.j. reſpõ. & infra ſo. ma. fructus. & infra de ope. ſeruo.l.iiij. & .j. de vſur.l. quod in fructu. & .j. mand. idémque. §. idem Labeo. & .j. eo.l. heres.j. reſpon. Accur.

q *QVòd ſi. Horum*. ſcilicet ſumptuum.

r *Haberi*. quid in ma.fi. poſſeſſore, dic vt.j.l. pxi. planè.

s *PLanè*. in ſuperioribus nõ differt bonę fidei à ma.fi. vt.§. fructus. niſi in caſu legis ſuperioris. ſed in his dic plane &c.

t *In cæteris*. ſcilicet quæ fiunt gratia rei ad eius perpetuam vtilitatem, non fructuum: de quibus diximus ſupra proxi. §. fructus. A ſunt enim varia expenſarum genera: vt infra de impenſis.l.iij.§. nos generaliter. Et nota quòd ea quæ hac.l. dicuntur, & infra.l. proxi. vtiles. intelligenda ſunt in peti. here. nam in rei vindic. diſtingue plenè. vt.j. de rei.vin.l. in fundo.

u *Separari*. ſcilicet bonæ fi. poſſeſſorẽ à ma. fi. poſſeſſ.

x *Perſona*. ſcilicet prędonis.

y *Lucrũ facere*. vt infra de condic. indebi.l. nam hoc natura. & in decre. xij.q.ij.ca. fraternitatis.

z *Deſideratur*. ſcilicet à poſſeſſore ma.fi. quæ deſideraretur à bon. vt infra ſolu. mat. ſed & ſi ideo. in fin. Et hæc eſt differẽtia quantum ad ſubtilitatẽ: ſequẽs quãtum ad vtilitatem. Et not. ꝙ ſubtiliter poteſt hîc elici arg. contra M. qui dixit dari actionem pro ſumptib⁹: nã ſecundũ eum exceptio doli debet dari, infra de doli except.l. dolo. quod hîc negatur. Sed ipſe poteſt reſpondere quòd hîc daretur: ſed nõ eſt neceſſaria: cum iudicis officium locũ habeat.

† .i. paruo nouali.

a *Deducat*. ſed quid ſi heres rem in qua bon. fid. poſ. fecit expenſas, velit relinquere, nec præſtare expenſas: an poſſeſſor in rebus aliis habeat exceptionem? Reſpõ. nõ: licèt re non extante ei conſulatur. ſed ſic erit in dãno bo. fi. poſſeſſor. Accur.

* Et vtique proficiet, ſi

b *Non extet*. vt quia res combuſta eſt.

c *Melior ſit*. vt ſupra de nego. geſt. ſi pupilli. §. ſed & ſi quis negotia. Accur.

d *VTiles. Neceſſariæq́;*. nam quęcũq; ſunt neceſſariæ, ſunt vtiles: ſed nõ conuertitur: vt.j. de ter. mo.l. vlti.

e *Nouelleta*. Nouale, terra quæ de nouo colitur: quia pri⁹ erat nemus. aliàs aliter accipitur infra de verb. ſigni. ſylua. §. nouale.

† Cuius pars recitata eſt ſ.l.22.

f *Dedi*. quod poſſeſſor debet cõſiderare: vt hîc, & .j. de bo. auct. iudi. poſ.l. prætor. §. his verbis. Secus in vero domino, qui poteſt facere quod vult: vt.j. de pecu. leg. Stichus. in prin.

g *Exceptio*. ne aliter reddat hereditatem, niſi ſibi reſtituãtur impenſæ. quod eſt notãdum: quia ſenatus ipſum noluit affici damno. Azo. Et reſpon. certe proficit, ſi modo &c.

h *Ei fieret*. ſ. prædoni: vt C. de rei vxo. ac. §. quòd ſi voluntate. niſi dominus eſſet paratus tantũ dare quãtum his abraſis & corraſis haberi poteſt: vt infra de rei vin. in fundo. & .j. mal. idẽque. §. idem Labeo. verſi. idémque ait ſi quid procurator.

i *ILlud quoque*. ideo dicit quoque, quia & alia quæ non habemus, erant in eadem oratione, quæ duritiam cõtinebant. Vel quia durũ etiã illud erat quod in ſenatuſcon. prima facie conti-

nebatur:vt diximus ſupra eo.ſi à domino vel à patre.§.ſi prædo.
a *Deperierint*.naturali interitu,non culpa poſſeſſoris.
b *In ſpecialibus petitionibus*.vt argu.infra de rei vin.l. præterea. & l.item ſi verberatum.§.fi.
c *Contra ſenſit*.etiam in petitione hereditatis.Azo.

pecora deperierint?[a] Damnari debebit ſecundum verba orationis: quia potuit petitor reſtituta hereditate diſtraxiſſe ea.& hoc iuſtum eſſe in ſpecialibus petitionibus[b] Proculo placet: Caſſius cõtra ſenſit.[c] In prędonis perſona[d] Proculus rectè exiſtimat:in bonæ fidei poſſeſſoribus Caſſius. Nec enim debet poſſeſſor[e] aut mortalitatem præſtare,aut propter metum huius periculi[f] temere indefenſum ius ſuum relinquere.[g]

Prædo fructus ſuos non facit, ſed augent hereditatem: ideóque eorum[h] quoque fructus præſtabit.[i] In bonæ fidei autẽ poſſeſſore hi tantum veniũt in reſtitutione quaſi augmenta hereditatis, per quos locupletior factus eſt.

Poſſeſſor tenetur cedere actiones hereditarias ſi quas habet: & ſibi debet caueri ĩ eo quod adeſt. Bartolus.

Actiones ſi quas poſſeſſor nanctus eſt,euicta hereditate reſtituere debet:veluti ſi interdictum vnde vi,[k] aut quod precario conceſſit.Contra quoque ſi poſſeſſor cauerit damni infecti,cauendum eſt poſſeſſori.[l]

Si ſeruus poſſeſſoris dedit damnum, liberatur eum dando pro noxa.Bar.

Ad officium iudicis pertinebũt & noxales actiones : vt ſi paratus ſit poſſeſſor noxæ dedere ſeruũ[m] qui damnum dederit in re[n] hereditaria, vel furtum fecerit, abſoluatur : ſicut fit in interdicto quod vi aut clam.[o]

Poſſeſſio ſuperueniens poſt lit. conteſt.venit in hoc iudicio. Bar.

XLI. GAIVS *libro ſexto ad Edictum Prouinciale.*

SI quo† tempore[p] conueniebatur poſſeſſor hereditatis, pauciores res poſſidebat, deinde aliarum quoque rerum poſſeſſionem[q] adſumpſit,* eas quoq; victus reſtituere debebit: ſiue ante acceptum iudiciũ ſiue poſtea adquiſierit poſſeſſionem. Et ſi fideiuſſores quos dederat ad litem,nõ

d *In prædonis perſona.* nunc ſoluit diſtinguẽdo:& probatur hęc diſtinctio ſupra eo. item videndum.
e *Poſſeſſor*.bo.fi.originaliter.
f *Huius periculi*. ſcilicet mortalitatis.
g *Relinquere*. cum iuſtã cauſam ſe putat habere. & ſic nota hîc duo. Primũ, quia prædo tenetur de fatalitate. ſecũdum. quia non debet quis ius ſuũ indiſcuſſum relinquere.
h *Eorum*.ſ. fructuum fructus:vt.ſ. eo. ancillarũ.&.l.quòd ſi oues. &.l.item veniunt.§. itẽ nõ ſolũ.verſic.fructus.
i *Præſtabit*.etiã ſi perdiderit.
k *Vnde vi*. vt ſupra eod.quòd ſi in diem.§. Iulianus.
l *Poſſeſſori*.vt.ſ.eod. ſi poſſeſſor. §. ſed ſi ob venditionẽ.&.j.de rei vin.l.ipſi quoque.
m *Seruum*. ſ. propriũ: qui dedit damnum ante aditam hereditatẽ, vel fecit furtum:vt ſupra eo.ſi à domino vel à patre. §. ſi poſſeſſor. nam & hereditariæ rei fit furtũ quãdoque: vt j.de fur.hereditariæ.
n *Re*. quam poſſidet dominus ſerui.
o *Quod vi aut clã*. ſi enim ſeru⁹ fecit aliquod opus vnde domin⁹ qđ vi aut clã teneatur,noxæ deditione liberat̃: nec opus tollere cogitur:ſed tantũ pręſtabit patientiam: vt.j.quod vi aut clam.ſi alius. §.j.
p SI *quo tempore*. ſupple, & ſi eo tempore quo &c.
q *Poſſeßionem*. vt hîc, &.ſ.eo.l. iiij. Sic & in actione ſingulari in rẽ: vt.j.de rei vin.l.ſinautem.§.j. Et in actione ad exhib. vt.j.ad exhiben.l. tigni. §. ſi quis non. &.§. ſi quis cum. &.l.ſed & ſi.§.fin. Sed contra ſupra de iudi. l. non videtur.Sol.ibi in ſingularib⁹: hîc in vniuerſalibus:vt arg.ſupra de iudi.l.ſolemus.

Sic interdictũ de precario appellat. Quod precario Cõceſſit, poteſt & appellari quod precario habes, à verbis formulę l.2. j. de precario.

† Cõcor.cũ hæc.l. glo.in ca dudũ. ſuper verbo, tempore. in med.c.verſi. ſed ſi medio tẽpore extra de elec.

* In archetypo erat abſumpſit. ſed ſic ſe rectius edidiſſe putat Taurel.

r *Nõ ſufficiãt*.quia inopes facti ſunt.vel dic quia creuit petitio.
ſ *Caueat*.ſcilicet de nouo.infra vt in poſ.leg.ſi is à quo.§. fi.&.l. plane.Sed contra ſupra qui ſatiſda.cog.l.ſciendũ.§.vlti.vbi dicit non ſatiſdari de nouo. Solu.hîc inſignis & inopinata calamitas, ibi non:vt argu.in eo.tit.ſi arbitro.§.qui ex cauſa.
t *Sine dolo*.& culpa quam præſtat poſt motam controuerſiam: vt.ſ.eo.& non tantùm.§.veniunt.
u *Fructus*.quidam habent hîc. §. & tunc habeas ſupra proximè

A quo.Sed Io.ibi,quod ad eas &c.& deſiit poſſidere, ſcilicet dolo malo:& ſic facit ſupra eo.l.ſed & ſi lege.§.proinde.verſi. vtrum.
x *Iulianus ait*.vt.ſ.eo.l.& non tantũ.in prin.
y SI *debitor.Quòd neget*.& ſic facit rem dubiam:vt C.qui. ad lib. procla.nõ li.l.fin.§. quod vero petitur.Et quod ſubiicit:aut dubitet : nota admitti reſponſionem eius qui dicit,dubito : vt. j. de inter.act.l.qui interrogatur.& C.de excep.ſi quidẽ. &.j. de iureiur. l.iuſiurãdũ.iiij. in prin. ibi, aut ſpatiũ dãdum.

Reſponſio dubia quandoque admittitur.

ſufficiant:[r] iubere eum debebit proconſul vt idoneè caueat.[ſ] Ex diuerſo quoque ſi pauciores poſtea poſſidebit quàm initio poſſidebat,ſi modò id ſine dolo[t] eius acciderit,abſolui debet quod ad eas res quas deſiit poſſidere. Fructus[u] computãdos etiam earum rerum quas defunctus pignori accepit,Iulianus ait.[x] B

Debitor hereditatis nõ tenetur hac actione,niſi ſe heredem contendat.h.d.Nota hãc.l.quia gloſſat totum iſtum tit.Barto.

XLII. VLPIANVS *libro ſexageſimoſeptimo ad Edictum.*

SI debitor hereditarius nõ ideo nolit ſoluere,quòd ſe dicat heredem,ſed ideo quòd neget[y] aut dubitet † an hereditas pertineat ad eũ qui petit hereditatem: non tenetur[z] hereditatis petitione.[a] C

Qui legatũ accepit,nõ prohibetur petere hereditatẽ ab inteſtato:ſed tenetur reſtituere legatum cautione ſibi oblata, niſi fuerit in euidenti calumnia, & ſi legatum non reſtituitur de hereditate ex qua computabatur.Bar.

XLIII. PAVLVS *libro ſecundo* * *ad Plautium.*

POſtquam legatum à te accepi,hereditatem[b] peto. Atilicinus quibuſdam placuiſſe ait, nõ aliter mihi aduerſus te dandam petitionem,quàm ſi legatum redderem.[c] Videamus tamen ne non aliter petitor hereditatis legatum reſtituere debeat,quàm vt ei caueatur, ſi contra eum de hereditate iudicatum fuerit, reddi ei legatum : cum ſit iniquum, eo caſu poſſeſſorem hereditatis legatum quod ſoluerit retinere: & maximè[d] ſi non per calumniam, ſed per errorem[e] hereditatem petierit aduerſarius.ídque & Lælius † probat. Imperator autem Antoninus reſcripſit, ei qui legatum ex teſtamento abſtuliſſet,[f] cauſa cognita hereditatis petitionem negãdam eſſe: ſcilicet ſi manifeſta calumnia[g] ſit. E

z *Non tenetur*.ſ.ſoluere:vt dicũt. Tu diſtingue, an ex delicto ſit debitor, vt tũc teneat̃: an ex contractu,& tũc non:vt hîc,niſi ſe contendat heredẽ: vt not. ſupra eo.ſed vtrum.
a *Petitione*. pro iſto debito.Accur.

P *Oſtquam.*] CASVS. Poſſidebas hered. legatũ quod credebas mihi eſſe relictum,ſolui ſti: cũ in veritate nõ eſſet relictum: ego gerebam me pro herede: teſtamentum dicebam falſum: & contra te inſtitui pe.hered. in primis debeo tibi legatũ reſtituere qđ mihi ſoluiſti:& poſtea agã pet. here.antequã legatum reſtituã,debes mihi cauere de eo reſtituendo ſi vincar à te. [IMPERATOR.]Dicit quòd quis de facili nõ auditur volens agere cõtra teſtamentũ ex quo legatum percepit.Vi.
b *Hereditatem*. ſcilicet accuſando teſtamẽtũ de falſo,in quo ſcript⁹ eſt:aliud ſi vellẽ dicere inofficioſũ: quia nõ poſſum: vt.j.de his qui.vt indig. l. poſt legatũ.in princ. & ſupra de inoffi.teſt. ſi pars.§. fi.quæ ſunt contra.Vel aliter loquit̃ hîc quando dicebam minus ſolenne teſtamentũ.nam ſi dicerẽ falſum,& perſiſterem vſque ad ſententiam,deberẽ legatũ amittere : vt C. de his qui.vt indig.l.aliam.& ar.ſ.tit.j. Papinian⁹. §. meminiſſe. ſecus autẽ cum dico minus ſolẽne: vt.j.de his quib. vt indig.poſt legatum. §. j.&.l.penul.Accur
c *Quam ſi legatum redderem*. quod verum eſt licèt legatario debeat caueri:vt ſequitur.

† De iſto verbo,dubito, vel non credo, vide not.in ca. cũ ad ſedem.de reſt. ſpo. extra.

* Lib.20. ad edictum.

† Læli⁹ Felix IC.tempore Adriani.l.3.j. titu.prox.

d *Maximè*.abundat:vt infra proxi.reſpon.in fi.
e *Per errorem*.credens ſe poſſe petere.
f *Abſtuliſſet*.id eſt accepiſſet.ſic infra de furtis.l.qui vas.& infra tit.j.cum multi.
g *Calumnia*.vt infra vt in poſſeſſ.lega.ſi is à quo.§.necnon.& ſic nota quòd calumniarum alia eſt euidens : alia non : vt hîc,& C. qui accu.non poſſ.l.ij.& ſupra de inoffic.teſta.ſi pars.circa prin. & infra de Carbo.edic.l.iij.§.cauſæ autem.Accur.

Cum

A

CVm is.] CASVS. aliquis inſtituit me heredem. legatum tibi reliquit, & illud ſolui. dicebas teſtamentum falſum: & here. petebas quaſi ab inteſtato. legatum non reſtituiſti: in peti. here. volebas ſolidam heredi. tibi reſtitui, & id legatum quod iam perceperas, dicit quòd officio iudicis computabitur quod perceperas, & tanto minus reſtituere debeo.

a *Cum is*. pone caſum vt.ſ.l.proxi.

b *Non ſit*.ſ.ſcripto heredi: quod fieri debet: vt.ſ.l.proxi.

c *Reſtituatur*. nam bo.fi.&c.vt.j.de regu.iur. l.bona fides.ſimilis deductio fit infra de pecu.l.& ancillarum.§.in venditorem.&c.

QVi ſe] CASVS. Aliquis poſſidet her. mihi delatam: Titius obtulit ſe, dicẽs ſe poſſeſſorem eſſe: cũ in veritate nõ poſſideret. erit condemnãdus ac ſi poſſideret: niſi ſcirem eum non poſſidere: quia tunc nõ videor eſſe deceptus. Viuia.

d *Non poßideret*. dicens ſe poſſidere. Accur.

e *Condemnatur*. ſcilicet in hereditatis petitione, ac ſi poſſideret: vt infra de inter.ac.qui ex parte. & nota quòd ex hoc verbo condemnatur: & ex illo, ab initio, &c. patet ꝙ lis eſt conteſtata quãdo pœnitet.

f *Ab initio litis*. quid autem ſi à principio ignorauit, ſed lit.cõteſt.ſciuit: nunquid procedi debuit? Reſpon.ſic, vt hîc innuit, &.ſ. de iudic.l. de qua re. ADDITIO. Dic ſecundum Bart. quòd in ea neceſſe habet perſiſtere: vt in authe.qui ſemel.C.quomodo & quando iudex.

XLIIII. IAVOLENVS *libro primo ex Plautio.*

CVm is [a] qui legatum ex teſtamento percepit, hereditatem petit: ſi legatum quocumque modo redditum non ſit, [b] iudicis officio continetur vt victori, deducto eo quod accepit, reſtituatur [c] hereditas.

B

Qui ſe liti obtulit, vt poſſeſſor condemnabitur: licèt non poſſideat. Bartolus.

XLV. CELSVS *libro quarto Digeſtorum.*

QVi ſe liti obtulit cũ rem non poſſideret, [d] condemnatur, [e] niſi ſi euidentiſſimis probationibus poſſit oſtendere actorem ab initio [f] litis ſcire eũ non poſſidere. quippe iſto modo nõ eſt deceptus. Et qui ſe hereditatis petitioni obtulit, [g] ex doli clauſula [h] tenetur. Aeſtimari ſcilicet oportebit quãti eius interfuit nõ decipi. C

Qui tacitam fidem accommodat, vt prædo dicitur poſsidere. Bartolus.

XLVI. MODESTINVS *libro ſexto Differentiarum.*

Offerre ſe liti.i.quaſi garantizare.

g *Obtulit*. ignoranti. & de hoc plenè dixi infra de rei vin.l.is qui ſe obtulit.

h *Ex doli clauſula*. id eſt actione de dolo: vt dicitur.ſ.de dolo.l.pe. hoc non valet: quia cum detur hereditatis petitio, vt hîc, ergo ceſſat de dolo: vt ſupra de dolo.l.j.§ j. Dic ergo quòd tenetur de dolo, id eſt ex clauſula doli, quæ ineſt ſtipulationi iud.ſol. vt infra iudi.ſol.l.iudicatum ſolui. quam præſtat, licèt ſuo nomine eſſet conuentus: vt inſtit.de ſatiſda.§.j. in quam incidit in perſiſtendo poſt ſatiſdationem, non pro anteriori: vt not.d.l.pe. de dolo. ſed pro anteriori & poſteriori tenetur peti.here. vt hîc.

PRædonis loco.] CASVS. Aliquis heres petitus erat de here. reſtituenda incapaci, puta ſpurio. ſi is qui heres eſt inſtitutus, conſentit, prædonis loco habetur: & ſic fiſcus poterit eum here. peti. conuenire. Viuianus.

i *Prædonis loco*. in malæ fi.poſ. loquitur inſtituto herede, & rogato tacitè reſtituere hereditatem non capienti. Et dicas quòd etiã in iure non errabat: aliàs enim non eſſet prædo: vt ſupra eo. ſed & ſi lege.§.ſcire. ſecundum Azo. ſed alij dicunt etiam ſi erret in iure. Item not. quòd hic eſt verè heres, licèt ei vt ab indigno hereditas auferatur: vt infra de vſur.l.cum quidam.§. diuus Pius. verſic. in tacito. ſed fingitur non eſſe, cum ei auferatur: vt infra de vul. ſub. l.ex facto.§.Iulianus. Et fortè procedetur vt dicitur.C. vbi cauſæ fiſ. vel diui.domus.l.j. Accurſius.

k *Hereditatem*. & ideo fiſco tenetur peti hereditatis. Ac.

LVcius.] CASVS. Accuſabam teſtamentum alicuius conſanguinei mei de falſo, & ſuccubui: poſtea volo dicere illud teſtamentum minus ſolenne: an poſſim, quæritur. Et dicitur quòd ſic. Viuianus.

l *Non obtinuerit*. id eſt ſuccubuerit: ex voluntate tamen non petit: vt.C.de his qui.vt indig.l.alia.

m *Non ideo*. vt.C.de inoffic.teſta.l.eum qui.&.C.eo.l.hereditas. ſed contra infra de bo. lib. ſi patronus ex. vbi prius de falſo, & poſtea contra tabu. agere vult: ſed ibi eſſet ſibi contrarius, cũ primò non valeret per accuſationem falſi, ſecundò valeret: ſed rũpi petat per contra tabu. hîc autem non. Item not. contra infra de accuſa.l.ſi cui.§.iiſdẽ. Sol. hîc in ciuilibus, ibi in criminalibus. Vel ibi erat accuſatus vel condemnatus de calumnia, & hoc conſtabat: hîc non conſtabat. præterea ibi dicit facile.

IN æſtimationibus.] CASVS. Here. quandam ego bo.fide poſſedi. ego conuentus litem ſum conteſta. poſtea incepi malã fidem habere. vendidi rẽ here. minori pretio quàm valeret. ſi voluntariè vẽdidi, ſolidũ pretium ſoluere debeo. ſi aũt ex neceſſaria cauſa, quia teſtator dixit vt ꝑ certo pretio venderem: id ſoluere teneor. Viuia.

PRædonis loco [i] intellegendus eſt is qui tacitam fidẽ interpoſuerit, vt non capienti reſtitueret hereditatem. [k]

Qui perdit in actione falſi, non prohibetur dicere nullum. Bart.

XLVII. IDEM *libro octauo Reſponſorum.*

B LVcius Titius cum in falſi teſtamẽti propinqui accuſatione non obtinuerit, [l] quæro an de non iure facto nec ſignato teſtamẽto querela illi competere poſſit. Reſpondit non ideo [m] repelli ab intentione non iure facti teſtamenti, quòd in falſi accuſatione non obtinuerit.

Facta mala fides per litis conteſta. facit poſſeſſorem teneri ad verum pretium rerum venditarum ex voluntate: ſic ex neceſsitate ad pretium conuentum. hoc dicit, & eſt difficilis lex. Bartolus.

XLVIII. IAVOLENVS *libro tertio ex Caſsio.*

IN æſtimationibus [n] hereditatis ita venit pretium [o] venditæ hereditatis, vt id quoq; accedat, quod plus fuit in hereditate, [p]

n *In æſtimationibus*. Nõ videtur verum quod hac.l.dicitur. ſiue enim erat bo.fi.poſſ. iſte qui diſtraxit: non vltra id quod accepit debet reſtituere: vt.ſ.eod. item veniunt.§. eos autem. malè ergo dicit eũ teneri ad iuſtum pretiũ, ſi minori pretio vendiderat, quàm res valeret. Quod hîc dicit, vt id quoq; accedat, &c. quaſi dicat non ſolum acceptum pretiũ venit in petitione hereditatis: ſed etiã quod deeſt iuſto pretio rerum, venit. minoris enim venditę fuerũt. Siue ponas eum malę fi.poſ. debet teneri ad res ipſas. vnde etiam contra eũ poteſt iurari in litẽ: vt.ſ. eo.ſi poſſeſſor.§. fi. Itẽ in ma.fi.poſſeſ. non dicit: quia in fine dicit, quod bona fi. accepit, &c. Ad hoc dicit M. quòd prima pars in ma.fi.poſ. ſecunda in bo.fi.poſ. loquitur. Sed hoc non valet: quia non voluit hæc lex poſſeſſorum facere differentiam: ſed contractum, an voluntariè, vel neceſſariè vendidit. Tu ergo dic quòd loquitur in eo qui bo.fi. poſſidebat: & qui iudicium nomine hereditatis ſubierat intentata contra eum heredi. petitione, vnde & malæ fidei factus eſt, quãtum ad reſtitutio-

Venditor hereditatis ad quid teneatur.

D nem fructuum: ipſe verò hereditatem diſtraxit lit.cõteſt. vnde ad pretium tenetur. Item ſi res pluris erant quàm venditæ ſunt, id quoque pretio accepto accedat: vt cum eo pariter vero heredi præſtetur: ſed ad res tenetur: vt diſtinximus in rebus ſterilibus.ſ. eo.ſi poſſeſſor.§.quòd ſi poſt. & hoc ſi diſtraxit cauſa negotiandi: id eſt propria voluntate, vt faciunt negotiatores: alioquin ſi ideo fecit, quòd fuerat rogatus vendere hereditatem certo pretio in teſtamento non ſolenni, vel irrito, vel rupto, non præſtat niſi id quod accepit, etiam ſi res multo pluris eſſent. fecit enim ex neceſſitatis ſuſpicione, vel ex neceſſitate, ſi ponas eum conuentum per iudicem ab eo cui iuſſus erat vendere. Dic ergo in æſtimatione hereditatis, id eſt rerum hereditariarum, vt æſtimetur ſingularũ pretium.

o *Pretium*. ſcilicet conuentum.

p *In hereditate*. ſcilicet quòd plus valuerunt res, quàm venditæ ſunt: ſed videtur quòd nec conuentum nec verum debeat venire: vt ſupra eo.l.etiam.§.plane ſi accepta. quæ eſt contra. ad ſecũ- E dum reſponſum huius.l. Sol. refert vtrum quis rogetur per fideicommiſſum vendere hereditatem iuſto pretio: an rogetur reſtituere accepta certa quantitate. Primo caſu verè eſt vẽditio: ideoque pretium ſuccedit loco rei: vt ſupra eo.l.ſi & rem. & ita venit in petitione hereditatis: vt hîc: niſi modico pretio ſit diſtracta, ſecundum quoſdam: vt ſupra eod.l. etiam.§. idem erit dicendum. In ſecundo non eſt venditio, ſed perinde eſt ac ſi eſſet tibi rogatus reſtituere ſi Rex Franciæ decem ei det: quod in pe.here. non venit: vt in.l.contraria. Eadem diſtinctio & in legato, & in ratione.l. Fal. eſt neceſſaria. aliud eſt enim cum quis damnauit heredem vendere fundum, ita vt certum pretium acciperet à legatario: aliud cum reſtituere rogatur aliquo accepto à legatario. Primo caſu eſt verè venditio: nec fundus eſt in legato: ſed vt ita dicam, venditio fundi eſt in legato: ideo fundus nõ venit in computatione: ſed id ſolum quod minus iuſto pretio vendiderit. at in

UNED

ſecundo ipſe fundus in legato eſt: ideoque totus cõputatur: non autem eius quod pro cõditione implenda datur, fit computatio: quia idem eſt ac ſi accipiatur ab extraneo: vt infra ad leg. Fal. qui fundum. & .l. in quartam.

a *Negotiationis.* ſcilicet voluntariæ.

b *Accepit.* quia hoc fecit ex neceſſitate: vt quia teſtator iuſſit eũ vendere certo pretio: vt argu. infra eo. l. non ſolũ. & arg. ſupra eo. l. item veniunt. §. ſimili modo. & hoc quãtum ad ſuſpicionẽ: nam pro vero voluntas non valebat qua fuerat iuſſũ. alias non poſſet agi ab alio peti. here. Vel dic quòd etiam per ſententiam iudicis fuit compulſus.

S *I bo. fi.*] CASVS. Bonæ fi. poſſeſ. poteſt debitores here. conuenire. Item illos qui bona here. occupauerũt. Item non ſolùm poſſeſſor ſed petitor, hoc eſt verus heres poterit vtiliter debitorem conuenire. Viuianus.

c *Vtique ſi periculum.* alias autem nõ, ne fiat præiudicium peti. here. vt ſupra eod. ſi quis libertatem. circa princi. Sed hodie forte etiã ſi non pereant, agere poteſt: vt. C. eod. l. fin. Azo. Sed alij dicunt ꝙ illa quando conueniatur: hæc quando velet agere. Item not. hîc quòd aliquid conceditur ne res pereat, quod aliàs non permitteretur: vt hîc, & ſupra eod. diuus. §. cauſa. & ſupra de procurato. ſed etiam ex his. & ſupra de fer. l. j.

ſi ea negotiationis [a] cauſa veniit. ſin autem ex fideicommiſsi cauſa, nihil amplius quàm quod bona fide accepit. [b]

Iudicia particularia non differuntur propter vniuerſalia, ſi res eſt tempore peritura. Bartolus.

XLIX. PAPINIANVS *libro tertio Quæſtionum.*

SI bonæ fidei poſſeſſor hereditatis velit cum debitoribus hereditariis, aut qui res hereditarias occupauerint, conſiſtere, audietur vtique ſi periculum [c] erit ne inter moras actiones intercidant. Petitor [d] autem hereditatis citra metum exceptionis [e] in rem [f] agere poterit. [g] quid enim ſi poſſeſſor hereditatis neglegat? [h] quid ſi nihil iuris habere ſe ſciat? [i]

L. IDEM *libro ſexto Quæſtionum.*

HEreditas etiam ſine vllo corpore iuris intellectum [k] habet. Si defuncto [l] monumentum [m] conditionis implendæ gratia bonæ fidei poſſeſſor fecerit, poteſt dici, quia voluntas defuncti [n] vel in hoc ſeruanda eſt, vtique ſi probabilem [o] modum faciendi monumenti ſumptus, vel quantum teſtator iuſſerit, non excedat, [p] eum cui auferetur hereditas, impenſas ratione doli exceptione aut retenturum, aut actione negotiorum geſtorum repetiturum, veluti hereditario negotio geſto. [q] Quamuis enim ſtricto iure nulla teneantur actione [r] heredes [ſ] ad monumentum faciendum, tamen principali [t] vel pontificali † auctoritate compelluntur ad obſequium ſupremæ voluntatis.

LI. IDEM *libro ſecundo Reſponſorum.*

HEres [u] furioſi ſubſtituto [x] vel ſequentis gradus cognato [y] fructus medij temporis quibus per curatorem furioſus locupletior factus videtur, præſtabit: exceptis [z] videlicet impenſis quæ circa eandem ſubſtantiam [a] tam neceſſariè quàm vtiliter factæ ſunt. Sed & ſi quid circa furioſum neceſſariè fuerit expẽſum, [b] & hoc excipiatur: niſi alia [c] ſufficiens ſubſtantia eſt furioſo ex qua ſuſtentari poteſt. Fructuum [d] poſt hereditatem petitam per-

m *Monumentum.* quod eſt nouum: vt infra de reli. l. ij. §. penul. & l. monumentum.

n *Voluntas defuncti.* quæ aliàs eſſet valida.

o *Probabilem.* no. probabilem modum in ſumptibus ſeruari: vt ſupra de neg. geſt. qui aliena. §. fi. & . C. eo. l. in reſtituenda. Accur.

p *Non excedat.* ſi ergo voluntatem defuncti ſeruauit, etiam ſi teſtator exceſſit probabilẽ modum, vt quia centũ marchas voluit ibi expendi, tamen totum repetet: vt hîc. Sed contra. ʒ. de reli. l. at ſi quis §. quid ergo. & . ʒ. ad le. Falc. l. j. §. fi. & . l. ſeque. Sol. ſi volũtas teſtatoris ſit aliquantulum vltra probabilem modũ, nihilo minus ſeruanda eſt: alioquin ſi nimis excedat, nequaquam. Vel ſolue. l. illam ad le. Falc. aliter, quia vbi nec totum quod teſtator præceperat, expendit: ſed cũ decem præcepiſſet, tantum quinque expendit: quæ ſola repetit. Vel dic quòd ibi præceperat fieri picturas & ſimilia circa monumentum quæ erant voluntaria: ideóq; nõ repetit totum: licèt teſtator præceperit.

† Cõcor. & facit quod no. Inno. in ca. nos quidẽ. de teſta. extra: & Archi 11. q. 1. c. Silueſter. & quod no. in ti. de iudi. §. 1. verſi. itẽ imploratur contra heredem.

q *Geſto.* ſ. aliquo alio: vt. C. eo. l. fi. §. pe. & facit hoc pro M. qui dabat vtilem actionem. neg. geſto. etiam ma. fi. poſ. vt dices infra de re vin. l. in fundo. ſed dicas quòd hîc alia ratio eſt. nam hîc negotium ipſo geſtu fuit hereditarium, quia tenebatur illud facere, cogendus principis vel pontificis auctoritate: vt hîc ſubiicit: & ideo meritò actio nego geſto. datur.

r *Actione.* ſ. alicui alij cuius non interfuit. ſ. cũ vnus ſolus heres eſt: vt. ʒ. de an. le. l. Quintus Mucius. §. Põponius. ſi tamen plures ſunt inter ſe coheredes, aget famil. erciſcũ. & præſcrip. ver. ſi teſtator iuſſit: vt. ʒ. famil. erciſcũ. his cõſequenter. §. j. quæ eſt cõtra.

ſ *Heredes.* ſcilicet veri. aliàs heres.

t *Principali.* id eſt principis, vel papæ, ſiue epiſcopi. Et ſic not. quòd ad epiſcopum hoc ſpectat: ſicut & alia quæ ad religionem ſpectant: vt. C. de epiſ. & cle. l. nulli. §. quòd ſi in vico. Accurſius.

H *Eres.*] CASVS. Filium Titiũ furioſum inſtituiſti: & ei ſubſtituiſti ſi in furore decederet. deceſſit in furore: admittuntur ſubſtituti. ſi aliquis legitimus heres furioſi onera hered. occupet, ei reſtituitur: & ſi aliquid neceſſario vel vtiliter in here. fuerit impenſum, illud reſtituitur vel circa perſonam furioſi. [FRVCTVVM.] Dic ſecundum quoſdam, quòd totus iſte. §. loquitur in malæ fi. poſ. M. dicebat quòd ſcilicet primus loquitur in malæ fi. ſecundus in bo. fi. Sed dic quòd totus loquitur in bo. fid. poſ. dicit ergo ꝙ fructus quos percepit bo. fid. poſ. an ei proſint ante litem tanquam vſuras & fructus pręſtare debeat? Dicitur quòd ſi poſt litem cõteſt. vſuras percepit, non præſtabit. ſi ante, ſic. Viui.

u *Heres.* ſcilicet legitimus: puta mater furioſi.

x *Subſtituto.* Quem ſubſtituerat ei pater: quod potuit: vt. C. de impu. & aliis ſub. l. humanitatis.

y *Cognato.* ſ. defuncti primi. nam cognatus, vt mater, vel agnatus furioſi heredis, bona legitimo heredi reſtituit, vel ſubſtituto ab eo ipſi furioſo: vt hîc, & . C. de cu. fu. l. fi. §. ſin autem in furore.

z *Exceptis.* id eſt deductis: vt. ʒ. eo. ſi à domino vel à patre. §. fi. & l. plane. & infra tit. j. ſorori. §. ſumptus.

a *Subſtantiam.* i. hereditatem: vt. C. de verb. ſig. fin. in fine.

b *Fuerit expenſum.* nam inde debet ali: vt argu. ʒ. de iure deli. l. filius. & . C. de ord. co. l. fi. niſi alia, &c. vt hîc ſubiicit.

c *Alia.* aliunde, non de hac hereditate. & ſic non debet deminui de ea.

d *Fructuum.* in bo. fi. poſ. loquitur: vt tantùm fructuum perceptorum

d *Petitor.* per hoc apparet quòd hæc lex loquitur quãdo lis iam erat conteſt. in peti. hered. ante enim nec poſſeſſor nec petitor agere poteſt: vt infra de excep. ſi poſt litem.

e *Exceptionis.* quaſi dicat nõ potes agere ne fiat præiudicium peti. here. vt ſupra eo. ſi quis libertatem. & . C. eo. l. fi. in prin.

f *In rem.* ſcilicet rei vindicatione.

g *Agere poterit.* contra poſſidentes res hereditarias. Item actione perſonali contra hereditarios debitores. Item peti. here. contra vtrunque.

h *Negligat.* & ideo ei imputari non poteſt quaſi rem ſuam neglexerit: vt ſupra eo. ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. nam de bo. fi. poſ. dixi in princ. huius. l. ſed quid prodeſt petitori ſi poſſeſſor quantumcunque ſit ſolicitus: vt. ʒ. de pac. ſi tibi decem. §. cum poſſeſſor? ſed ibi in pacto: hîc in exigendo.

i *Sciat.* vt quia ab initio fuit ma. fid. & ideo agere non poteſt, quia actionem non habet: vt infra de admi. tu. l. quotiens. §. item ſi temporali. & ideo maximè his caſibus debet poſſe agere petitor: & ſic erat ma. fi.

H *Ereditas.*] CASVS. Siue corpora ſiue non corpora ſint in aliquibus bonis, nihilominus dicitur hereditas: eo quòd hereditas iuris eſt nomen. [SI DEFVNCTO.] Rogaſti me heredẽ tuum vt facerem tibi monumentum: feci, & multum expendi: agit verus heres aduerſus me peti. her. an ſumptus quos feci circa monumentum, retinere poſſim, cum voluntate defuncti fieri videantur? Et reſpon. quòd quamuis iure actionis non compellar: poſſum tamen compelli præſidali aut pontificali auctoritate ad conſtructionem monumenti: & ideo expenſas recupero, ſecundum quod in litera dicitur. Viuianus.

k *Intellectum.* id eſt de iure intelligitur eſſe hereditas ea quæ in incorporalibus tantùm eſt. vel dic nomen iuris eſt: vt. ʒ. de verb. ſignifi. l. pecuniæ. §. j.

l *Si defuncto.* vt puta ĩſtituit Titiũ heredẽ in min⁹ ſolẽni volũtate ſub tali cõditione ſi fecerit ei monumentũ: & fecit de burſa ſua.

UNED

ptorum ante lit.cõteſt.præſtet vſuras: quia eos ex neceſſitate nõ percepit, ſed fructuum perceptorum poſt lit.cõteſt.nõ, quia eos ex neceſſitate perceperit. ſic etiam ponitur caſus. C.eo.l.j. ſecundum Io.& Azo. ſed primo etiam caſu non vidétur vſuræ venire: vt infra de vſu.l.neque eorum. quæ eſt cõtra. Solu.aliud in petitione ſpeciali: quia fructus nõ auget pe. quod in pet.her.faciunt: vnde meritò vſuræ in peti.he.veniũt de fructibus perceptis vel etiã vẽditis, ſicut de re principali vendita. Et ſic etiã ſoluitur. C.de vſu. rei iudi.l. fina. Vel hîc in bo.fi.iudiciis: illę autem in iudicio ſtricti iuris. Accurſius.

a *Perceptorum.* ſcilicet à bo.fi.poſſ. ſecundum M. & nos idem in hoc caſu dicim⁹ quod ipſe.

b *Percepti.* ſcilicet à ma.fi.poſ.ab initio, ſecundum M. Sic ergo not.quòd dominus M. primã partem huius. §. in bo.fi.poſ. ſecundam in ma.fid.poſ. exaudiebat: ſicque ſcutũ ſuum albo nigróque variabat, vt omnem telorũ vitaret amaritudinem. Quæ variatio merito diſplicuit: quia hîc nõ poſſeſſorũ ſed fructuũ notauit Papinia. differentiam. Alij vt Pla. & Bul.& Irn.totũ in ma. fi. poſ. legunt. & ratio eorum eſt: quia ma.fi. poſ.poſt lit.cõteſt.percipit ex neceſſitate: nõ autem ante lit.cõteſta. quod reprobo vt falſũ: nã & ante percipit ex neceſſitate. tenetur enim etiam ſi nõ percipit. Domin⁹ etiam Irn. aliam rationem addidit: quia fructus ante lit. cõteſt. percepti, iure actionis petũtur: cui actioni vt & aliis ſeruit officiũ iudicis: ſed percepti poſt lit. conteſta. ſolo iudicis officio petuntur: vt. ĵ. de ædil.edict.l.ædiles.j.§. item ſciendũ. officium autem officio ſeruire ᵃ abſurdum eſt. nam & vſuræ per officium peterẽtur: hoc reprobatur per.l. ĵ. de reg. iur. l.nõ ſolet. Itẽ nõ dico ꝙ in peti.here. veniant tantum officio iudicis poſt lit.cõteſt. imò actionis iure: niſi actionẽ appelles officiũ: & hoc modo officio iudicis expeditur quod per actionẽ expeditur. Tu ergo legas hũc. §. totũ in bo.fi.poſ. vt ſcripſi in glo.in bo.fid.

† Qui liberales aut inhoneſti quæſtus, Ci.lib. 1.offic.

* mora res.

† Cõcor.tex. & ibi glo.in.ca.ſępe.12 q. 2. & glo eſt ſuper verbo priuate.

a] Bal. & Tal.in l.1 in fi. C. de fructi.& lit. expẽ.& Alex.i. l.diuortio. §. ob donationem.in.3. col.ff ſo.matri. reputant iſtam gl. ſing. ad hoc quòd vnum officium iudicis mercenarium non poteſt producere aliud officiũ mercenarium. Bolog.

ceptorum ᵃ vſuræ non præſtantur. Diuerſa ratio eſt eorum qui ante actionem hereditatis illatam percepti ᵇ hereditatem auxerũt.

LII. HERMOGENIANVS *libro ſecundo iuris Epitomarum.*

SI poſſeſſor ᶜ ex hereditate inhoneſtos † habuerit quæſtus, hos etiam reſtituere cogetur: ne honeſta interpretatio nõ honeſto quæſtu ᵈ lucrũ poſſeſſori faciat. ᵉ

Res hereditariæ poſſunt alienari ex neceſſitate æris alieni. Bar.

LIII. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

NOn ſolùm ad æs alienum hereditarium exſoluendum neceſſaria alienatio poſſeſſori eſt: ſed & ſi impenſæ neceſſariæ in rem hereditariam factæ ſunt à poſſeſſore, ᶠ vel ſi mora * perituręue deterioréſve futuræ erant. ᵍ

Ei qui emit hereditatem à fiſco, competit hæc actio. Bar.

LIIII. IVLIANVS *libro ſexto Digeſtorum.*

EI qui † partes hereditarias vel totam à fiſco ʰ mercatus fuerit, non eſt iniquum dari actionem ⁱ per quam vniuerſa ᵏ bona perſequatur: quemadmodum ei cui ex Trebelliano ſenatuſconſulto hereditas reſtituta eſt, petitio hereditatis ˡ datur. ᵐ

Pignus datum à defuncto, poteſt peti hac actione. Bar.

Heres ⁿ debitoris id quod defunctus pignori dederat, quin hereditatem petendo conſequi poſſit, dubium non eſt. ᵒ

Malæ fidei poſſeſſor tenetur ad quantum prædia ex negligentia facta ſunt deteriora. Bartolus.

Cum prædia vrbana & ruſtica neglegentia poſſeſſorum ᵖ peiora ſint facta, veluti quia vineæ, pomaria, horti, extra conſuetudinem patrisfamilias defuncti culta ſunt: litis æſtimationem earum rerum quanto peiores ſint factæ, poſſeſſores pati debent.

Etiam bonæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere totum quod nomine pœnæ exegit. Bar.

LV. IDEM *libro ſexageſimo Digeſtorum.*

B EVicta hereditate, bonæ fidei poſſeſſor quod lege Aquilia exegiſſet, ᑫ non ſimplum, ʳ ſed duplum reſtituet. lucrum enim ex eo quod propter hereditatem acceperit, facere non debet. ſ

Poſſeſſor tenetur reſtituere fructus quos percepit, licèt petitor percepturus non fuerit. Bar.

LVI. AFRICANVS *libro quarto Quæſtionum.*

CVm hereditas petita ſit: eos fructus quos poſſeſſor percepit, omnimodo reſtituendos, C etſi petitor eos percepturus non fuerat. ᵗ

Vnius petitio non impedit executionem alterius petitionis, eius qui prius ad ſententiam peruenit: ſed eſt poſſeſſori cauendum. h. d. quam.l.no. Bar.

LVII. NERATIVS *libro ſeptimo Membranarum.*

CVm idem ᵘ eandem hereditatem aduerſus duos defendit, & ſecundum alterum ex his iudicatum eſt, quæri ſolet vtrum D perinde ei hereditatem reſtitui oporteat, atque oporteret ſi aduerſus alium defenſa non eſſet: ˣ vt ſcilicet ſi mox & ſecũdum alium fuerit iudicatum, ʸ abſoluatur is cum quo actum eſt: quia neque poſſideat, neque dolo malo fecerit quo minus poſſideret, quod iudicio ᶻ reuictus reſtituerit: an quia poſſit & ſecundum alium iudicari, nõ aliter reſtituere debeat, quàm ſi cautũ ei fuerit quòd aduerſus alium eandem hereditatẽ E defendit. Sed melius ᵃ eſt, officio iudicis cautione vel ſatiſdatione victo mederi: cum & res ᵇ ſalua ſit

A ſupra eo.l.diuus.&.l.ſi poſſeſſor. §. ſi poſt. verſi. ſed ſi fortè. ſic. ĵ. de iu.deli.l.ait prætor.& C.de admi.tut.l.lex quæ.in fi.

h *Ei qui. A fiſco.* & vero herede.

i *Actionem.* ſcilicet vtilem peti.here. cõtra poſſeſſores hereditarios: contra venditorem habet ex empto: & hoc quando à fiſco quis emit hereditatem, vel quotã eius portionem: vt hîc dicitur. nam & econuerſo qui emit à fiſco hereditatẽ, tenetur alij vtili: vt ſupra eod.l.etiam §.item ſi quis. In eo autem qui emit à priuato, non eſt ita expeditum, quòd ei competat pe. he. ſed idem videtur quòd & hic habeat vtiles actiones hereditarias ſuo nomine: vt C.de hered.vendi.l. emptor. Item argu. ŝ. eo.itẽ veniunt. §. præter hæc.verſi. aptanda.

k *Vniuerſa.* ſic. ſupra eo. item videndum. §. fi.&.l.ſeq.

l *Petitio hereditatis.* vtilis.

m *Datur.* vt infra de fideicom.here. peti.l.j. &.ij.

n *Heres.* verus.

o *Dubium non eſt.* ſcilicet ſi ſolutum eſt debitum, vel aliter ſatiſfactum à defuncto: vt infra de pig. act. l.ſi rẽ. §.omnis. & hoc ſi poſſideat pro poſſeſſore, vel pro herede creditor, nõ aliàs: vt. ŝ. eo.l. ſed vtrum. plenè dixi.

p *Poſſeſſorum.* ſcilicet ma.fi.bonę fi.enim nõ tenẽtur: vt ſupra eo.ſi quid poſſeſſor. §. ſicut Accurſius.

q *Victa. Exegiſſet.* exegit autẽ duplum propter inficiationem.

r *Simplum.* ſ.tantum.

ſ *Non debet.* vt. ŝ. eo. illud. §. actiones. Sed cõtra. ŝ. e.l. at vbi. Sol. hîc loquitur de pœna quæ rei acceſſit: ſed. ŝ. de ea quæ perſonæ cohæſit. Vel ſol. vt ibi.

t *Cum hereditas.* Nõ *fuerat.* vt quia inhoneſti ſunt: vt. ŝ. eo. ſi poſſeſſor ex hereditate. ſic &. ĵ. de ędil.edic. l.cum autem. §. fi.

Cum idem.] CASVS. Poſſidebam quandam here. propoſuit aduerſus me Titius pet.here. dicens ſe verũ heredem eſſe: ex alio latere dicebat Seius idem. Titius feſtinauit plus in agendo, & obtinuit: an ſit ei hereditas reſtituenda ac ſi non alius petiuiſſet? Et dicitur quòd ſic: ſed cauebit de conſeruando me indemnem, ſi ab alio conueniar.

c *Si poſſeſſor.* etiam bo.fi.&c.

d *Quæſtu.* ſcilicet facto: & aliàs, honeſti quæſtus: aliàs, honeſtum quæſtum: aliàs, honeſto quæſtui. Accur.

e *Faciat.* ſi aliter dicatur. ſic &. ŝ. eo.l.poſt ſenatuſcon. &. ĵ. eo.l. euicta. & ŝ. de procu. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. Sed cõtra. ĵ. de vſu.l.generaliter. Sol. vt dixi. ŝ. eo.l.ancillarũ. §. fi. Itẽ ſecus in ſocietate: vt. ĵ. pro ſoc.l.cũ duobus. §. fi.&.l.ſeq.

f *Non ſolùm. A poſſeſſore.* etiam poſt lit.conteſta.

g *Futuræ erant.* ſupple erit neceſſaria alienatio: vt hîc, &

u *Cum idem.* poſſeſſor.

x *Non eſſet.* quia nec petita adhuc.

y *Iudicatum.* id eſt iudicandũ. vel dic propriè: & quod ſubiicit, abſoluatur. ſ. ab executione. aliàs litera eſſet contraria ſibiipſi.

z *Quod iudicio.* quia ſubaudi, illud quod &c. Accur.

a *Sed melius.* nunc ſoluit allegationem hincinde propoſitam.

b *Cũ & res.* cũ, pro quàuis: vel dic ꝑ quia. q.d. medebitur victo

vt facta ei cautione reſtituat rem: nec hoc nocet actori: quia res ſalua ſit &c. & quod dicit cautio, ſcilicet ſine fideiuſſore: vt C. de verbo. ſig. l. ſancimus. Satiſdatio cum fideiuſſore: vt. ſ. qui ſatiſda. cog. l. j. Et prima præſtatur vbi non eſt perſona ſuſpecta: ſecūda vbi eſt: vt. ſ. qui ſatiſda. cog. ſi fideiuſſor. §. fi. ſed cū nec habeat rē victus: nec dolo deſiit habere: & ſic non tenetur, vt allegādo hîc dixerat: qđ tamen eſt verū. Ad quid fiet hæc cautio? quidā dicunt, ex abūdanti: vt argu. ſ. de nego. geſt. ſi pupilli. §. j. quod eſt falſum. ſic enim nō interponeretur: vt. ſ. de procu. l. non cogendū. in fin. Dic ergo ꝙ eſt neceſſaria ad expenſas quas faciet vict⁹ ſi etiā de facto conueniatur. Itē vt victor teneatur probare ſe dominū: & ita ſe iuſtè primum viciſſe. Itē & ſibi rem reſtitutā. aliàs enim præſumeret habere prior poſſeſſor, cum tēpore litis conteſt. habuit: vt C. ad exhibē. l. iij. concordat. j. de rei vindic. is à quo. Accur.

a *Executione*. i. proſecutione. Accur.

ei qui in executione [a] tardior venit aduerſus priorem victorem.

Quod pater expendit in honorem filij, in dubio videtur expendere de bonis quæ habet pertinētibus ad filium. Bar.

LVIII. SCÆVOLA *libro tertio Digeſtorum.*

FIlius à patre emancipatus ſecundum conditionem [b] teſtamenti matris adiit hereditatem: quam pater antequā filium emāciparet poſſedit, fructúſque ex ea poſſedit: * ſed erogationem in honorem [c] filij, cum eſſet ſenator, fecit [d] ex ea. Quæſitum eſt, cum paratus ſit pater reſtituere hereditatem habita ratione eorum quæ in eum erogauit, an filius nihilo minus perſeuerans petere hereditatem, doli mali exceptione ſummoueri poſſit. Reſpondi, etſi non C exciperetur, [e] ſatis per officium iudicis conſuli. †

* percepit.

† quia ineſt ea exceptio huic Iudicio bonæ fidei l. huiuſmodi j. de legat. 1.

F*Ilius*.] CASVS. Mulier filiū inſtituit ſub ea condi. ſi pater eū emāciparet: pater here. poſſedit ante emācipationem filij, & multa expendit de here. circa filium: puta emendo ſibi militiam: agit filius peti. here. contra patrem: pater vult ea imputare quæ in eum impendit. an ſit audiendus? Et dicitur quòd ſic.

b *Conditionem*. quia inſtituit ſub conditione ſi à patre emanciparetur: vt C. de inoffi teſta. l. filiis.

c *In honorem*. quod fieri poteſt: vt ſupra de nego. geſt. quæ vtiliter. in princi.

d *Fecit*. de ſuo pater. & repete, antequam filium emanciparet. Et ſic probatur quòd naturale debitum venit in compenſationem: vt. j. de compen. l. etiam quod.

Debitū naturale in cōpenſationē veni.

e *Exciperetur*. etiā ſi à patre nō opponatur exceptio ſecūdum P. D & ſic de facto ſupplet iudex ſecundū eū per. l. iſtā. & pro eo etiā eſt C. vt quæ deſunt aduo. partiū. l. j. ſed hoc eſt falſum ſecundū Io. cū ſecundū allegata debeat procedi: vt, ſ. de offi. pręſi. l. illicitas. §. veritas. Et quòd hîc dicit in fin. & ſi non exci. id eſt, ſi non habeat exceptionem: defendetur tamen offi. iudi. vt. ſ. e. planè.

SI PARS HEREDITATIS PETATVR.

Supra quid iuris ſit ſi tota petatur hereditas, expoſuit: nunc quid iuris ſit ſi pars. Vbi attendas an is qui partem petit, omnino de ea certus ſit. & tunc attende, an poſſeſſor ius habeat: puta quia coheres eſt: an non. De hoc dicitur infra eo. l. 1. §. 1. 2. 3. 4. & 5. an non ſit certus. & hoc dicitur infra titu. 1. in. l. antiqui. §. fi. cætera de fructibus & ſumptibus & conſimilibus in ſuperiori titulo dicta, hîc repetita crede. Azo.

Superior titu. eſt de aſſe, hîc de parte, nam & ſi pars here. peta. actionē daturū ſe prætor pollicetur. Dat vero prætor actiones tā ſuas quā ciuiles. Cuia.

P*Oſt actionē*.] CASVS. Iuriſcō. cōtinuationē iſtius tit. ponit ad ſuperiorē. ex quo dictū eſt de eo qui pro toto dicit ſe E heredē: nūc dicit de eo qui pro parte dicit ſe heredē. [IS QVI.] Ad hoc vt aliquis totā her. petat vel partē, nō eſt cōſiderādum quantū ille poſſideat à quo petere vult: ſed cōſiderare debet ius ſuū ꝓpriū. ſ. an ſit heres pro parte: an ſit in ſolidū: & ſi ꝓ parte, petit partē: ſi in ſolidū, ſolidā. [QVINIMO.] Me & te heredibus inſtitutis, vno in ſemiſſe, & alio in ſemiſſe: totā here. Titius & Seius occupauerūt, & inter ſe diuiſerūt. quęritur vtrū medietatem petam ab vno: & tu aliā ab alio? Reſpō. quòd medietatem petemus ambo ab alio. [PROINDE.] Succeſſi Titio pro dimidia: poſſediſti tu aliam: negaui te coheredē meum eſſe: & tu me. debeo petere mediā illius portionis quā tu poſſides: & tu illius quā poſſidebā. Sed quid ſi confiteor te coheredem meū eſſę. & tu me? Debemus experiri iudicio fami. erciſc. [SI EGO.] Me & te heredibus inſtitutis: tu vnam medietatē poſſediſti, & Titius extraneus aliam. an integrum ſemiſſem à Titio extraneo petere debeam: an dimidiam à te coherede, & aliam à Titio, quæri- A tur. Et dicit quidam iuriſcon. quòd ſemiſſem à titio petere debeo. Item me & te pro æqualibus portionib⁹ inſtitutis, quatuor vncias poſſedi: & tu alias quatuor: & tertius quatuor. quæritur qualiter quiſque debeat conſequi portionis ſuæ hereditariæ debitum? Reſpon. quòd agere debeo cōtra extraneum, & conſequi debeo duas vncias: & duas alias à te: & tu duas à me: & alias duas ab extraneo: veruntamen ratione duarū vnciarum mearū obiicere poſſumus compenſationem. [INTERDVM.] Deceſſit quis relicto nepote ex filio vno: & vxore prægnāte ex alio: quā portionem petere debeat nepos ſuperſtes de here. auita, quæritur. Et reſpon. quòd admittitur ad incertam portionē petēdam. quæ ſit enim ſua portio, neſcit: quia incertum eſt quot filij naſcentur: & maximè ſecundum iura iſta ſecūdum quæ diuidebatur hereditas in capita. ſed dic caſum & veri⁹ vt hîc not. per gloſ. Vi.

SI PARS HEREDItatis petatur.

TITVLVS IIII.

Iſta lex cōtinuat ſe primò ad pręcedētia. Secūdò intrat materiā. Secūda ibi: is qui. Et prima pars quæ cōtinuatur, nō indiget ſūmario. B.

I. VLPIANVS *libro quinto ad Edictum.*

B POſt actionē quā [f] propoſuit [g] prætor ei qui ad ſe ſolum hereditatē pertinere contendit: conſequens fuit & ei proponere [h] qui partem hereditatis petit.

In petitione hereditatis concluſio ſumitur reſpectu iuris agentis, nō reſpectu poſſeſſoris cōueti. B.

Qui hereditatem vel partem [i] hereditatis petit, is non ex eo metitur quod poſſeſſor occupauit, ſed ex ſuo iure: [k] & ideo ſiue ex C aſſe heres ſit, totā hereditatē vindicabit, [l] licèt tu vnā rem poſſideas. ſiue ex parte, partem: licèt tu

f *Poſt actionem quam*. ſic loquitur quaſi alia ſit actio de qua ſuperiori tit. expoſuit, ab ea cuius tractatum hîc ponit: quod falſum eſt. vna eſt enim actio. peti. here. quę pro tota hereditate vel eius parte proponitur: vnde & ſuperiori tit. in illa. l. licet. de parte hereditatis locutus eſt. Dic ergo, poſt actionem. i. poſt tractatum quem fecit vbi quis ſe ſolum dicit heredem proponendo actionem, conſequens fuit & ei proponere. ſ. actionem eandem: id eſt peti. her. Vel dic, vna eſt actio in genere: diuerſæ tamen ſunt ſpecies: vt. j. titu. j. l. j. & ij. nam & alia tibi. & alia mihi datur actio: ſicut & hic homo eſt, & ille: duo tamen ſunt, quorum neuter eſt alter: nec tamen concedendum eſt quòd inter ſe differant ſpecie illa quæ mihi. & illa quæ tibi datur, vel homo ab homine: quia D ſingularia inter ſe ſpecie non differūt: vt ait Ariſtot. Item quod ſubiicit, quòd prætor ſuperiorem actionem induxit: videtur falſum. nā imò ſenatores propoſuerunt: vt. ſ. proxi. ti. itē veniūt. §. præter hæc. vnde & centumuiralis dicitur: vt C. eo. l. fi. in prin. & ciuilis: vt. j. tit. j. l. j. & . ſ. de iuſti. & iur. l. ius autem ciuile. Sed reſpon. impropriè loquitur: nam quia ſuper ea locutus eſt prætor, ideo prætoriam vocat. ſic. j. commo. l. j. Sed vbi prætor locutus eſt ſuper ea? Certè nō in ſuperiori tit. ſed alibi fortè locutus fuerat. ſic. j. ſi qua. pau. fe. di. l. j. in prin. §. j.

Singularia inter ſe, ſpecie nō differūt.

g *Propoſuit*. id eſt conceſſit. Accur.

h *Proponere*. id eſt concedere.

i *Partem*. Hîc debet eſſe piſ. litera, qui partem hereditatis vel totam hereditatem petit, ius non ex eo, &c. Et dic, metitur ſcilicet actor. Alij habent principium huius. §. ibi, ius non ex eo &c. & tunc, metitur ſcilicet prætor. prima verior. & ſecundum hoc. i. ſecundum ſecundam literam abundat, is qui &c.

E k *Ex ſuo iure*. id eſt ſucceſſione. ſic. j. de condic. indebi. ſi pœnæ cauſa. §. j. Sed argu. contra. C. de rei vindi. l. res alienas. quæ eſt. l. fin. imò concordat.

l *Vindicabit*. tu dicas, id eſt vindicando: id eſt petendo id ſolum quod quis poſſidet. dicet totam hereditatem ad ſe pertinere, & ſuam eſſe ſecundum Azo. Alij autem fere omnes ſcripſerunt & dixerunt quòd etiā ſi rem minimā quis poſſidet, tamen eſt obligatus ad totam hereditatem reſtituendam: ſed de æquitate liberatur reſtituendo id ſolū quod habet: vt. ſ. tit. j. l. licèt. & habent pro ſe arg. & ſimilę (vt dicunt) j. de pecu. l. quæſitum. & propter hoc etiā dicunt ſtatutū eſſe quod legitur. ſ. titu. j. l. iiij. Sed certè nil eſt falſius eo. quis enim credat aliquem eſſe obligatum ad id quod non habet, neq; habuit, neque promiſit, neque ex ſuo delicto tenetur, vel facto? certè ſi obligat⁹ eſt, ergo ex contractu, vel quaſi: ex maleficio, vel quaſi: vt inſti. de oblig. §. ſequēs. quorum nullū eſt hic. Quæſo dicat mihi aliquis qđ eſt illud ius ſtrictum

vnde

vnde talis obligatio oritur?Item ſimile quod inducūt ex actione de peculio,contra eos eſt apertè. pater enim non in plus eſt obligatus,quàm ſit in peculio : vt infra de li.le. l. ſi quis reum. §. huic.& infra de pecu.quotiens.§. ſi ſemel. & quod dicitur rectè agi de peculio,etiā ſi nihil eſt in peculio : non eſt ita ſtultè intelligēdū vt creditor poſſit dicere,ego peto decem actione de peculio in quib⁹ es obligatus. Sed ita vt dicat [a] creditor : ego cōuenio dominum ex cōtractu ſerui qui decem mihi promiſit:vt mihi rationē de eo faciat, vel mihi ſatisfaciat ſecūdum vires peculij. Præterea quod.ſ̃.titu.j.l.iiij. dicitur, nō eſt ideo quia poſſeſſor in omnib⁹ tenetur:ſed quia vniuerſalis eſt petitio, & vniuerſa ſua eſſe in libello complectitur. Eodem modo reſpōdetur.ſ̃.titu.j.item videndum.§. ſi quis cū. Præterea eadem ratione contingit qua & in rei vindicatione: vt infra de rei vin.l.ſinautem.§.poſſidere. quid eſt ergo qđ dicitur hîc, vindicat totam?Reſpond.vt prius dixi. qui vnam rem in ſolidū ſibi reſtitui cupit,ſibi totā debet vindicare & attribuere hereditatem,id eſt dicere debet ſe in ſolidū heredem : & ideo in ſolidum reſtituendā rem: alioquin non totū, ſed ꝓ parte reſtitueretur. Cautè ergo poſuit verbū vindicabit, non dixit petit. hoc enim falſum eſſet. Azo.

a] Iſta gloſ. eſt no. ſecūdum Bald. inquantum dat formam & modum agendi in actione de peculio

* adſerant.

totam hereditatem poſſideas.

Plures heredes debēt agere cōtra plures poſſeſſores: : nec poteſt vnus eligere vnum, alius aliū. Bar.

Quinimò ſi duo poſſideant [a] hereditatem,& duo ſint qui ad ſe partes pertinere dicāt: [b] non ſinguli à ſingulis petere contenti eſſe debent, puta primus à primo, vel 3 ſecundus à ſecundo: ſed ambo à primo,& ambo à ſecundo. Neque enim alter [c] primi, [d] alter ſecundi [e] partem poſſidet, ſed ambo vtriuſque pro herede.

Si ſunt plures ad quos hereditas pertinet pro diuiſo, poteſt alter ab altero conueniri hac actione, vel famil.erciſc. ſi fatentur ſe eſſe heredes. Barto.

Et ſi poſſeſſor [f] & petitor poſſideant hereditatem, [g] cum vnuſquiſque eorum partem dimidiam hereditatis ſibi adſerat, [h] * inuicem petere debebunt, vt partes rerum conſequantur: [i] aut ſi controuerſiam ſibi non faciunt [k] hereditatis, familiæ erciſcundæ experiri eos oportebit.

Si coheres meus & extraneus poſſideant hereditatem pro indiuiſo, extraneum tantum conueniam. Bartolus.

Si ego ex parte me dicam heredem, coheres autem meus poſſideat [l] hereditatem cum extraneo, cum nō plus coheres haberet ſua parte: [m] vtrum à ſolo extraneo, an verò & à coherede deberem petere hereditatem, quæritur. Et Pegaſus fertur exiſtimaſſe, à ſolo extraneo me petere debere: eúmque reſtituturum quicquid poſſidet. Et fortaſſis hoc officio iudicis debeat fieri. Cæterùm ratio [n] facit vt à duobus * petam hereditatem: hoc eſt & à coherede meo: & ille quoque dirigat actionem aduerſus exterum poſſeſſorem. Sed Pegaſi ſententia vtilior † eſt. *

Qui partem poſſidet pro indiuiſo, à coherede & extraneo poſſidentibus reſiduam partem petet: vel inter eum & coheredem compenſatio fiet. Bar.

C Item ſi cum [o] me ex parte dimidia heredem dicerem, trientem [p] hereditatis poſſiderem, [q] deinde reſiduum ſextantem velim perſequi: [r] qualiter agam videamus. Et Labeo ſcribit vtique partem dimidiam me petere debere à ſingulis: [ſ] ſic fieri [t] vt à ſingulis ſextantem conſequar: & habebo beſſem. quod verum puto. Sed ipſe [u] tenebor [x] ad reſtitutionem ſextantis

A tē actor ꝓſequitur. Sed ibi ꝓ indiuiſo poſſidet res: hîc ꝓ diuiſo.

k *Non faciunt*. Quia nemo dicit rem quam poſſidet in ſolidum, pertinere ad ſe. Vel verius, quia quilibet alium coheredem confitetur. Et not. quòd innuit hic.§. (quod eſt verum: vt C. famil. erciſ.l.in familiæ.) quòd ceſſat fami.erciſc. iudicium vbi de hereditate fit quæſtio: quia vnus alterū negat coheredem. & ſic eſt cōtra infra famil. erciſc.l. j.&.l.fundus qui dotis nomine. §. ſi ego. vbi dicit etiā vbi eſt controuerſia, habere locū fam.er.iudiciū, ex quo ambo poſſidēt. Sol. ibi poſſeſſor pro eo quod poſſidebat, intentabat iudiciū fam.erci. quod poteſt, licèt coheres negetur: hîc verò ꝓ eo quod non poſſidet, nō poſſe intētare fam. erciſc. iudicium innuit. quod verum eſt.

* Sūmo iure cū vtroque experiri debeo, cū vterque partē meā poſſideat.ſ̃ §. quinimo. L.R.

l *Poßideat*. pro indiuiſo.

† æquior

m *Sua parte*. tūc enim quia nō poſſidet quod ſit alterius, conueniri non poteſt. nec enim medietas mihi ꝓ indiuiſo competēs eſt tua: nec tibi competens eſt mea: puta: vna vocetur b. alia a. quæ eſt mea.ſ.a, nō eſt tua: neque b. mea. At opponitur, conſtituatur aliquod totum ex a & b. & illud vocetur c. hoc eſt mihi & tibi cōmune: ergo quælibet eius pars, ſecundum Io. nō ſequitur: vt.j̃.de verb. ſig.littus.§.prædia.Az.

* ſcilicet vt perplexitas & ambages (bis enim ageretur eadē pe re) vitētur. L. R.

vide l.8.j̃. de rei vindic.

n *Cæterum ratio*. ſcilicet prædicta.ſ̃. eod. §. ꝓinde. &. §. quinimò.

a *Si duo poßideāt*.ſ.pro diuiſo.ſecus ſi pro indiuiſo: vt.j̃.ea.l.§.ſi ego.&.j̃.eo.ſorori.j.reſpon.ſecundum Azo. tu dic etiam ſi pro indiuiſo poſſidēt illi qui cōueniūtur, habere locū hūc.§. quia nō poteſt magis primus petere à primo, quàm à ſecūdo: & ſecūdus magis à primo quàm à ſecundo: & ideo ambo petēt à primo: & ambo à ſecundo. Ar. ad hoc.j̃.de fideiuſſ.l. generaliter. vbi dicit quòd ſi vnus conreorum ſuccedat alteri conreo, quòd neutrius obligatio extinguitur: quia non poteſt apparere quæ magis. Itē nō ob.ſequēs.§.ſi ego. quia certus eſt à quo petere poſſit.ſ.ab extraneo, & non coherede qui nil vltra ſuam partem poſſidet. Itē l.illa, ſorori.& pro diuiſo & pro indiuiſo poteſt intelligi.

b *Dicant*.& verum ſit.

c *Alter*.poſſeſſorum.

d *Primi*.ſcilicet tantùm.

e *Secundi*.ſcilicet tantùm.

f *Et ſi poſſeſſor*.quilibet in parte poſſidet,& in parte petit.

g *Hereditatem*. id eſt res hereditarias, & pro diuiſo, puta vnus poſſidet fundum Seianū, alius Gabinianū: vt infra de exceptione rei iudicatæ.l.ſi inter.in prin.

h *Adſerat*. ſcilicet cōpetere: & petenti ſcilicet aduerſario nihil. pone ergo quòd poſſideo rem quæ continet dimidiam: conuenior à te coherede meo pro parte dimidia rei, & vnam medietatem huius rei meam eſſe dico. alteram dico non eſſe tuam. tu quoque omnino idem mihi reſpondes, cum poſtea conuenio te pro dimidia eius quod poſſides.

i *Cōſequātur*.ſ.quilibet dimidiā eius quod poſſidet aduerſarius. nā in parte qualibet quilibet habet ſuā dimidiā. ſic &.j̃.qui. mo. pign. vel hypo.ſol.ſi cōſenſerit.§.fi.&.j̃.de vſufru.ſi mihi & tibi. &.j̃.eo.§.item ſi cū.& infra de coniungen.cum emā.li.l.j.§.filio. Sed contra infra pro ſo.l.ſi Titius.cum quo.in fi. Sol. ibi in pecunia ſpeciale. Itē contra infra de rei vin.l.ſi ex æquis. aliàs incipit Pōponius libro 36.probat, ſi ex.&.j̃.proxi.§. vbi tantū vnā par-

D ſed mala eſt, quia hîc loquitur cum pro indiuiſo poſſidet hic coheres: ibi cum pro diuiſo. Vel verius dic, ratio ſcilicet ſtricti iuris: vt hîc,&.j̃.fami.erci.l.item Labeo.in prin. quæ eſt cōtra, ſed æquitas contradicit: vt hîc ſubiicit,& procedit: vt.j̃.fami.erciſc. Lucius.&.ſ̃.de inoffi.teſt.l.filio.j.reſpon.&.l.mater.§. præterea. & C.depoſi.l.fi. Vel dic [b] ratio in genere aliud ſuadet: ſed ratio in ſpecie ſuadet ſecundum Pegaſum. Accur.

b] No. quòd ratio in ſpecie, vincit rationem in genere. vide quod no. per Dy. in ca. 2. de regu. iur. in 6.

o *Item ſi cum*. Dic caſum, quòd duo eramus coheredes,& æqualibus portionibus: ſed quilibet poſſidet quatuor vncias: & alius quidā extraneus quatuor. agam ad dimidiam eius quod quilibet eorū tenet.& ſic à quolibet eorum habeo duas vncias: & ſic habeo vltra quàm debeam: ergo reddam duas vncias coheredi. & ne hic circuitus fiat, dic compenſationem fieri.

p *Trientem*.id eſt hereditarias res pro diuiſo, quæ faciunt trientem. Io. res enim nō dicitur propriè pars hereditatis: vt.j̃.ſi quis omiſ.cau.te.l.quamuis non propriè.

E q *Poßiderem*.& alium coheres meus,& alium extraneus quidā, & omnes pro diuiſo.

r *Perſequi*.ſ.à duobus: quorū vnuſquiſque trientem poſſidet, & eorum vnus eſt mihi coheres. Azo. Sed nunquid pro indiuiſo poſſident? Reſpon. nō, vt dixi: tunc enim nihil à coherede meo peterem: vt.ſ̃.e.l.§.ſi ego. Nunquid ergo pro diuiſo? Reſpon. ita. quare ergo ſextantem peto à poſſidente? imò cum pro dimidia ſim heres, dimidiā petere deberē. Reſpon. ſextantem peto totius hereditatis, qui cōtinet dimidiam illius trientis: quia in dimidia me heredem dico: vt.ſ̃.ea.l.§.j.& illa dimidia ſextans dicitur.

ſ *A ſingulis*.ſcilicet ſui trientis: quia in dimidiam me heredem dico: vt.ſ̃.e.l.j.§.j.

t *Sic fieri*. quia non condemnatur niſi in dimidiam eius quod poſſidet. Io.

u *Ipſe*.ſcilicet ego.

x *Tenebor*.coheredi meo à quo ſextantem petij.

ex triente quem poſſidebam. & ideo officio iudicis inuicem compenſatio [a] erit admittenda eius quod poſſideo, ſi fortè coheredes ſint à quibus hereditatem peto.

* Propter numerum naſcendorū ex ventre, admittitur petitio partis incertæ. Bar.

Interdum † prætor incertę partis hereditatis petitionem indulget [b] idoneis cauſis interuenientibus: vtputa [c] eſt defuncti fratris filius, ſunt & vxores defunctorum fratrum prægnates. quam partem fratris filius hereditatis [d] vindicet, incertum eſt: quia quot edantur fratrū defuncti filii, incertum eſt. [e] Æquiſſimum igitur eſt incertæ partis vindicationem [f] ei concedi. Non audenter [g] itaque dicitur, vbicunque meritò quis incertus eſt quam partem vindicet, debere ei incertæ partis vindicationem concedi.

Qui ſperatur admitti ad partē, facit partem. Bar.

II. Gaivs *libro ſexto ad Edictum Prouinciale.*

SI ex pluribus ad quos eadem hereditas pertinet, quidam adierint, quidam adhuc deliberēt: [h] [placuit] eos qui adierint, ſi petāt hereditatē, non maiorē partē petere debere, quàm habituri eſſent cæteris adeuntibus. nec eis proderit ſi cæteri non adierint. Nō adeuntibus [i] autem cæteris, poterunt tunc partes eorum petere: ſi modò ad eos [k] pertinerēt.

Poſtumus naſciturus ex ventre, impedit ſequentes in gradu: eos autem qui eiuſdē gradus ſunt, ſtatuitur admitti: vt ſi tres naſcituri eſſent, aufertur vel conceditur alteri ſecundū quod caſus occurrit. Bartolus.

III. Pavlvs *libro ſeptimodecimo ad Plautium.*

ANtiqui † libero ventri ita ꝓſpexerunt, vt in tēpus naſcēdi omnia ei iura integra reſeruarent: ſicut apparet in iure hereditatium, in quibus qui poſt eum gradum ſunt adgnationis, quo eſt id quod in vtero eſt, non admittuntur dum incertum eſt an naſci poſſit. [l] Vbi autē eodem gradu ſunt cæteri quo & venter: tūc quę portio in ſuſpenſo eſſe debeat, quæſierunt: [m] ideo quia non poterant ſcire quot naſci poſſunt: ideo, nam [n] *multa de huiuſmodi re tam varia & incredibilia creduntur, † vt fabulis adnumerentur. Nam traditū eſt * & quatuor pariter puellas à matrefamilias natas eſſe. Alioquin tradidere nō leues auctores quinquies quaternos [o] † enixam Peloponēſi: [p] * multas Ægypti vno vtero ſeptenos. [q] Sed & tregeminos [r] † ſenatores cinctos [ſ] vidimus Horatios. [t] Sed & Lælius * ſcribit ſe vidiſſe in palatio mulierē [u] liberā

a *Compenſatio*. ſed quomodo fit cōpenſatio, cum hincinde corpus non quantitas debeatur: vt C. de cōpen. l. fi? Reſpon. fit vtraque parte volēte expreſsè, vel etiā tacitè: vt quia dicit quilibet, quòd non aliàs reſtituet niſi & ſibi reſtituā. nam tacitè videmur cōpenſare. Vel dic quia id quod hincinde debetur, eſt indiuiſibile, & quaſi in genere debitum, fiat cōpenſatio. & pro hoc. j̃. de lega. ij. l. vnū ex familia. §. ſi de Falcidia. & l. imperator. §. ſi centum.

b *Indulget*. ſic eſt etiā in rei vindi. vt. j̃. de rei vindi. l. iij. & l. quæ de tota. §. j. & j̃. cōmuni diui. l. & ſi nō. §. j. Acc.

c *Vtputa*. pone caſum ſecundum Azo. in ſucceſſione collateraliū, puta fratris: in qua olim fiebat diuiſio in capita: vt. j̃. de ſu. & legi. here. poſt conſanguineos. §. hereditas. Item vbi nullus fratrum ſupereſt: vt inſtit. de legi. agna. ſucceſ. §. cæterū. verſi. nos verò. in fi. at in ſucceſſione aſcendētiū etiam olim in ſtirpes diuidebatur: vt inſti. de her. ab inteſta. §. cū filius. verſic. & quia placuit. hodie verò in collateribus idem: vt in auth. de here. ab inteſt. §. ſi ergo defunctꝰ. colla. ix. Azo. Dic ergo defuncti fratris ſcilicet pręmortui: fuerāt enim quatuor fratres: tres prius deceſſerunt: vnꝰ relicto filio nato: alij duo relictis vxoribus pręgnātibus: nunc vltimò deceſſit aliꝰ ſine filio: ad cuius hereditatem filius fratris & ventres vxorum aliorum vocantur. Alij vt Ioann. ponunt caſum quòd tractatur de hereditate aui. & ſecundum hoc corrigitur per Iuſti. vt inſtit. de hered. quæ ab inteſta. defe. §. cum filius. verſic. & quia placuit.

d *Hereditatis*. ſ. aui ſecundum Io. vel fratris: vt dixi ponendo caſum ſecundū Azo. Sed nōne quartam partem hic nepos interim petere debet: ſi eſſet vnus venter: vel ſeptimam, quādo duo ventres ſecundum caſum Io. vt. j̃. eo. antiqui? Rn̄. poteſt dici aliud in filiis: vt ibi. aliud in nepotibus, vt hîc. Vel melius idem eſt: ſed ideo dicitur incerta, quia neſcit quàm in eodē iudicio conſequatur. vel quia euētus iudicij eſt incertꝰ: vt. j̃. de pecu. l. quod debetur. vel quia fortè interim pariet, & ſciet veritas: vt. j̃. e. l. & ſi pauciores, vel dic. petit quartam cū adiectione incertæ partis. i. vt ſi quid ſibi prius obtigerit, illud habeat: vt ar. j̃. e. l. & ſi pauciores.

e *Incertum eſt*. apud homines, cum vſque ad. vij. naſci poſſunt: ſed apud Deum eſt certum: vt hîc, & j̃. de ſol. ſi pater. & j̃. eo. l. antiqui. & s̃. de iudi. l. ſed & ſi. §. ſi pater.

f *Vindicationem*. i. hereditatis petitionem. hodie vindicaret dimidiam vel tertiam: quia non in capita, ſed in ſtirpes huiuſmodi hereditas diuiditur: vt in auth. de her. ab inteſt. §. ſi igitur. coll. ix.

ADDITIO. intellige iſtam gloſ. in ſucceſſio. fratris, vt pariter ſuccedat alter frater, & plures filij alterius fratris: vt in. d. §. ſi igitur. ſed vltra fratres & fratrū filios fit ſucceſſio in capita, non in ſtirpes: quia plures nati ex vno, loco plurium habētur, licèt ſuccedant cum vno nato ex alio ſecundum Pau. de Caſt.

g *Non audenter*. id eſt non in fronte. Accur.

S*I ex pluribus*.] CASVS. Titius te & me heredes inſtituit: adiui. tu volebas deliberare. an totam here. poſſim petere? Dicitur quòd non, ſed meam partem tantū, quæ mihi competeret ſi ſtatim adiuiſſes: ſi repudiaſſes, totum accreſcit mihi: vnde totum petere potero. Viuianus.

h *Deliberent*. i. non adierint ſcilicet adhuc. Accur.

i *Nō adeuntibus*. i. repudiātibus, vel tēpore excluſis: vt hîc, & C. quando non pe. partes. l. j. & s̃. de inoffi. teſta. l. ſi proponas. §. fi.

k *Ad eos*. vt quia non erat aliquis ſubſtitutus. Et no. hîc arg. ad quæſtionē qua quęrit, ſi inſtituo duos heredes, vnum purè, alterū ſub conditione: quòd purè inſtitutus ſuā partem tātum habeat interim. & hoc dicit Ioā. vt hîc, & j̃. de condi. & de. l. hęc ſcriptura. §. fi. & l. ſi ſeparatim. & C. de ca. tol. §. vbi autem. & j̃. de ſolu. l. ex parte. & j̃. de le. j. l. planè. j. §. ſi cōiunctim. Piſ. dixit cōtrarium & Azo, ſcilicet interim in ſolidū, eum heredem: vt argu. j̃. de aſſig. lib. l. ſub cōditione. & j̃. de vſufr. accre. l. idē eſt. §. ſi mihi. & j̃. ad Trebel. l. j. §. ſed & quotiēs. quę ſūt arg. contra. huic. l. Tu autē potes diſtinguere ſecundū H. an dixit teſtator, Titium heredem inſtituo: & ſi venerit ex Aſia nauis, tūc etiam Seium cū eo inſtituo: & tūc teneat ſententia Piſ. vt argu. j̃. de adqui. heredi. l. ſi ſolus. an dicat, Titium in dimidiam inſtituo: & ſi nauis ex Aſia venerit, Seium inſtituo in aliā dimidiam. & tunc procedat ſententia Ioā. vt C. de cad. tollen. §. vbi autem. Accur.

A*Ntiqui*.] CASVS. Lex iſta loquitur de quadam prouiſione qua antiqui ꝓuiderūt filio qui adhuc erat in ventre, ſi & alij agnati vel cognati vlteriores ſuperſtites fuerunt: quia omnes expectabant donec ille natus foret. & hoc in prima. Si verò omnes in eodem gradu fuerunt, & naſceretur ille qui erat expectandus, vt videretur quid in vtero eſſet, quia dubium erat quot naſcerentur: & hoc propter diuerſas fabulas: quia quidam dicebant quòd viderant vnam mulierem parere. vij. aliam. v. Vnde antiqui mediocrem viam elegerunt: & cōſiderauerunt quod ſæpius contingit, & frequenter contingit tres parere. vnde ſtatuerunt vt hereditas in. iiij. partes diuideretur: vt ſuperſtes quartam habeat partem, aliæ tres reſeruarentur ventri: & ſi pauciores naſcerentur, pro rata accreſcat iam nato. Viuia.

l *Poſſit*. vt. j̃. de adqui. here. cum quidam. §. j. & j̃. vnde cog. l. j. §. ſi quis proximior. & j̃. de verb. ſig. l. quod dicimus. & s̃. de ſta. ho. l. qui in vtero. & j̃. de ſuis & legi. l. inteſtato. §. principē. verſi. vtique. Accur.

m *Quæſierunt*. no. quòd rationabiliter debet quis dubitare.

n *Nam*. pro quia.

o *Quaternos*. id eſt viginti in quinque vicibus.

p *Peloponenſi*. pro Peloponeſi. i. in Peloponeſo: ſicut dicitur vigenſimus pro vigeſimus. Accurſius legiſſe videtur Penelopen, quod eſt nomen mulieris.

q *Septenos*. repete, tradidere auctores.

r *Tregeminos*. i. tres tantum: vt dicunt: vt. j̃. de rebus dub. vtrum ita. Azo. Vel dic quòd ſex erāt, & omnes ſenatores. & hoc ſi habet ſcilicet cunctos. ſi habes cinctos, idem eſt. q. d. habebant cingulum, id eſt dignitatem: & omnes vocabantur Horatij.

ſ *Cinctus*. i. expeditos ſeu ſuccinctos. aliàs cunctos.

t *Horatios*. aliàs, oratores.

u *Mulierem*. ſcilicet Serapiam: vt. j̃. de rebus du. vtrum ita. & ad hoc

† Iſte. §. eſt not. ſecūdū Bald. & adde ſecundū eundē quod no. in l. quæ de tota. §. 1. j̃. de rei vin. & in. l. 1. §. ſi quis argētū. j̃. depoſi.

l. vtrum j̃. de reb. dubiis.

† Interpretes 12. tab. qui fundarūt ius ciuile.

* ideo ꝙ, nā.

† ſic in archetypo & manuſcrip. Taurellus tamen magis probat, ſi legatur, traduntur.

* In hūc locū Gell. lib. 10. ca. 2.

† Vide Pliniū na. hiſt. lib. 7. c. 3.

* Peloponenſem.

† tergeminos.

* Quidā putant legendum Gaius, ſed non puto, malo intelligere Lęlium Fœlicē I C. de quo Gell. lib. 15. c. 27. & qui nominatus eſt s̃. tit. prox. l. 43.

quæ ab Alexandria perducta eſt vt Hadriano oſtenderetur cum quinq; liberis: ex quibus quatuor eodem tempore[a] enixa, inquit, dicebatur: quintum poſt diem quadragenſimum.[b] Quid eſt ergo? prudentiſſimè iuris auctores medietatem[c] quandam ſecuti ſunt: vt quod fieri non rarum admodum poteſt, intuerentur: id eſt, quia fieri poterat vt tregemini* naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio adſignauerint.[d] τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς (vt ait Theophraſtus†) παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται.* Ideoque & ſi vnum paritura ſit: non ex parte[e] dimidia, ſed ex quarta interim heres erit.

IIII. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

ET ſi pauciores fuerint nati, reſiduum ei pro rata adcreſcere: ſi plures quàm tres, decreſcere de ea parte ex qua heres factus eſt. C

Incertitudo naſciturorum non impedit coheredem adire: licèt quæ portio competat ſibi, ſit incertum. Bartolus.

V. PAVLVS *libro ſeptimodecimo ad Plautium.*

ILlud ſciendum eſt, ſi mulier prægnans non ſit, exiſtimetur[f] autem prægnans eſſe, interim filium[g] heredem eſſe ex aſſe:[h] quanquam ignoret ſe ex aſſe heredem eſſe. Idem eſt in extraneo ſi ex certa portione heres inſtitutus ſit: ex reliqua poſtumi.[i] Quòd ſi fortè ita inſtitutio facta eſt: *Quotcunque mihi nati erunt, & Lucius Titius, pro virilibus portionibus heredes mihi ſunto*: habebit hæſitationem nunquid adire non poſſit,[k] atque[l] qui in teſtamento portionem ſuam neſcit.[m] Sed vtilius eſt poſſe eum adire qui neſcit[n] portionem, ſi cætera[o] quæ oportet eum ſcire non ignoret.

Qui ex poſt facto apparet eſſe heres, à quolibet herede auocat pro rata, & ſumptus pro rata ſuſtinet. Bartolus.

VI. VLPIANVS *libro ſexto Opinionum.*

SOrori[p] quam coheredē fratribus quatuor in bonis matris eſſe placuit,[q] quinta portio pro portionibus quæ[r] ad eos pertinuit,[ſ] cedet: ita vt ſinguli in quarta quam antehac habere credebantur, non amplius ei quintam conferant.[t]

Sumptus qui propter onera totius hereditatis iuſti fiunt,[u] ei qui patroni iure portionem

---

hoc ſupra de iudi. ſed & ſi. §. fin. & ſupra eod. l. j. in fin. & infra de ſolut. ſi pater. A

a *Eodem tempore*. non eodem impetu, ſed ſucceſſiuè: vt. ſ. de ſta. ho. l. Arethuſa. Et ſic not. fieri eodem tempore, quod ſucceſſiuè fit, vel ſtatim: vt. j. ſi cer. peta. l. lecta. §. dicebam. in gloſ.

Fieri dicitur eodem tempore qđ ſucceſſiuè fit.

b *Quadragenſimũ*. Hîc eſt ar. contra quoſdam phyſicos, qui dicunt ꝙ ex quo mulier concepit, non poteſt iterum concipere antequã pariat. nam hunc poſtea natum concepit poſtquam alios cōceperat. & pro hoc infra de adquir. heredit. cum quidam. §. ſuum heredem. verſic. quòd ſi vnum.

* † tergemini

c *Medietatem*. ſic ergo media via eligitur: vt inſtitu. qui manu. non poſ. §. eadem. Sed arg. contra. ſ. de nego. geſt. Neſennius. in fin. Item rio. quòd ſubiicit quòd ea quæ raro fiunt, non curant iuriſconſulti: vt hîc, & ſupra de leg. & ſenatuſconſul. l. ex his. &. l. nam ad ea. & in authen. vt ſine prohi. ma. debi. & cre. §. quia vero. colla. vij.

† l. 6. ſ. de legibus.

* Quod enim ſemel tantum aut iterum extitit, id præterẽt legiſlatores.

d *Adſignauerint*. imò incertam: vt ſupra eo. l. j. in fin. quæ eſt contra. Solu. vt ibi. Item hæc ſunt vera ab inteſtato, & ex teſtamēto: vt infra de adqui. here. cum quidam. §. quod dicitur. verſi. & non ſolum. ex teſtamento autem, ſi poſtumus eſt inſtitutus vel exheredatus: alioquin ſi eſt præteritus, ille qui heres ſcriptus eſt, ex teſtamēto adire non poteſt: ideo quia dubitatur de viribus teſtamenti, D id eſt an valiturum ſit irreuocabiliter: vt. j. de adquir. her. ſed etſi de ſua. §. cur autem. &. l. cum falſum. &. l. cum quidã. §. j. &. l. ventre. quibus legibus dicitur quòd qui incertus eſt de teſtamento an valeat, adire non poteſt. Sed qualiter exheredato poſtumo adit inſtitutus, vt modò dixi, cum & ibi ſit dubium an per querelam expugnetur? Reſpon. in inofficioſo teſt. aliud eſt quàm hîc: cum hîc quando eſt præteritus poſtumus, ab initio verè nullum fuit teſtamentum: inofficioſum verò teſtamentum ab initio tenet: licèt irritetur, & fingatur non valuiſſe: vt. ſ. de inoffi. teſt. l. eum qui. & diximus in. l. qui de inofficioſo. eo. tit. de inoffi. teſta. §. j. ſed certè & in poſtumo præterito valet: ſed poſtea rumpitur: vt inſtit. de exhere. lib. §. ij. ſed ibi ſine facto hominis.

e *Non ex parte*. imò videtur, vt ita veritas inſpiciatur, vt infra eo. illud. quæ eſt contra. Solu. hîc vnus erat in vtero: ibi nullus. nec eſt eadem ratio totius ad partem. vel quo ad ſcientiam noſtram eſt heres pro quarta, vt hîc: ſed quo ad veritatē, eſt prout res eſt. Et hoc modo etiam ſoluitur aliud contrarium infra de adqui. her. l. cum quidam. §. ſuum heredem. verſi. quod ſi vnum. vbi dicit, ſi vnus eſt in ventre, natum pro dimidia heredem eſſe: inſpecto quòd ſic ſe res habet, non in ſcientia noſtra: vt arg. ſupra de iudi. l. ſed & ſi. §. fi. Vel dic quòd ibi recitatur opinio Sexti Pomp. quæ reprobatur hîc.

f *ILlud. Exiſtimetur*. à multis: quia ipſa hoc dicat: vel obſtetrices: vt infra de adquir. heredit. cum quidam. §. quod dicitur ſi putetur.

g *Filium*. qui ſuus heres eſt: non ſic in emancipato vel alio extraneo agnato vel cognato: ſcilicet quia ipſi adire vel adquirere non poſſunt, niſi putent non prægnantem: & ita eſt verum: vt infra de adqui. her. l. cum quidam. §. quod dicitur ſi putetur. verſic. quid ergo. &. l. ventre. & hoc intelligo nullo facto teſtamento, in quo emancipatus & is qui putatur eſſe in vtero, ſit inſtitutus. alioquin emancipatus ſicut extraneus interim eſt heres ex aſſe: vt hac. l. ij. reſpon. Suus enim etiam nullo facto teſtamento interim eſt heres: vt hîc & infra de adquir. here. cum quidam. §. ſuum. vnde ad ſuum tranſmittit heredem decedens: vt. C. de cad. tol. §. in nouiſſimo. & infra de adquiren. heredi. l. ventre. Et not. quòd hæc tria ſunt neceſſaria, vt proximus à poſtumo ſuccedat: ſcilicet quòd communis ſit opinio: & quòd ſua: & quòd ſit verum. Item quòd ſit teſtatus. quod dic vt infra eo. l. cum quidam. §. & non ſolum.

h *Ex aſſe*. imò in quarta: vt. ſ. eo. l. antiqui. in fin. Solue vt ibi.

i *Poſtumi*. qui futuri ſperantur, ſed nō ſunt: & hoc cum extraneus eſt ex certa parte inſtitutus. ſi autem ex incerta, tunc idem eſt. & hoc ſubiicit, quòd ſi fortè, &c.

k *Non poſſit*. Lucius Titius.

l *Atque*. id eſt ſicut is qui.

m *Neſcit*. credens ſe inſtitutum in minori portione quàm ſit.

n *Neſcit*. ex prædicta cauſa, quia neſcit quot naſcituri ſint, & nullo nato totum habebit: vt infra de leg. j. ſi duobus. §. fin. Sed videtur quòd hic adire nō poſſit: vt infra de adquir. hered. l. ex ſemiſſe. quæ eſt contra. Sol. illud de rigore: hoc de æquitate. & ideo hîc dicit vtilius, &c. Vel verius, cũ ibi de certa portione eſſet ſcriptus, vix potuit eſſe quin dubitaret de portione ſua, quin etiam de viribus teſtamenti dubitaret: vnde ſiue adiit, ſiue petiit bon. poſſeſ. ex minori parte quàm eſſet inſtitutus, nihil agit: hîc autem probabiliter ignorauit. Alij diſtinguunt inter errãtem, vt ibi, & dubitantem, vt hîc: vel vt ibi. Accurſius.

o *Cætera*. quæ ſunt hæc? Reſpon. quòd ſciat purè vel ſub conditione fuerit inſtitutus, & conditionem extitiſſe ſub qua fuit inſtitutus: vt. j. de acquir. here. ſi quis extraneus. §. ſciendum. &. l. heres inſtitutus. §. j. & hoc ſi eſt facti, non iuris: vt. j. de condi. & demon. l. multum. Item debet ſcire teſtatorem defunctum. vt. j. de adquir. here. l. heres inſtitutus. in princip. Item conditionem teſtatoris, licèt non ſuam: vt. d. l. heres inſtitutus. in fi. &. l. quòd ſi dubitet. &. l. ſed & ſi de ſua. &. l. ſi is ad quem. Item quòd teſtamentum valeat: vt infra de adquir. heredi. l. ſi is ad quem in fin. &. l. cum falſum. Item quòd mortuus ſit teſtatus, vel inteſtatus: vt. d. l. ſi is ad quem. §. nam vt quis. ibi, iuſto. Accurſius.

E SOrori.] CASVS. Mulier deceſſit quatuor relictis heredibus: & erat prægnans: partus viuus natus eſt, & erat filia. æqualiter ſuccedere debet cum filiis: & quilibet conferat quintam partem ſuæ portionis: & ſic habet quartam quilibet: & ponas hereditatem diſtributam in. xx. vncias, ſiue in. xl. Viuianus.

p *Sorori*. ſcilicet natæ, cum fuiſſet tempore mortis in vtero: vt C. de inoffic. teſta. l. ſi mater. Vel dic exheredatæ à patre, & querela inofficioſi teſtamenti agenti.

q *Placuit*. ſcilicet ſapientibus: vt. d. l. ſi mater. C. de inoffi. teſta. Accurſius.

r *Quæ*. ſcilicet quinta portio.

ſ *Pertinuit*. id eſt pertinere credebatur ſecundũ primum caſum. Vel dic pertinuit, pro vero quando egit querela hæc ſoror.

t *Conferant*. vel per conditionē ex lege: quia præſumatur inſtituta per. l. prædictam, ſi mater. vel per here. peti. perlata querela.

u *Iuſti fiunt*. ab heredibus inſtitutis à liberto, vt circa funus: vt

euicerit,[a] pro rata computentur.

Per hanc actionem conſequitur quis partem pro indiuiſo, quæ per iudicium fam.ercis.diuiditur. Bartolus.

VII. IVLIANVS *libro octauo Digeſtorum.*

NOn poſſumus conſequi per hereditatis petitionem id quod familiæ erciſcundæ iudicio conſequimur,[b] vt à communione diſcedamus: cum ad officium iudicis[c] nihil amplius pertineat, quàm vt partem hereditatis pro indiuiſo[d] reſtitui mihi iubeat.

Poteſt quis pro parte cedere, & pro parte contendere. Bart.

VIII. IDEM *libro quadrageſimooctauo Digeſtorum.*

PErmittendum[*] erit poſſeſſori hereditatis partẽ quidem hereditatis defendere, parte verò cedere. Nec enim prohibet[e] † aliquem totam hereditatem poſſidere, & partem ſcire dimidiam ad ſe pertinere, de altera parte controuerſiam[f] non facere.

Qui vt procurator alterius adminiſtrat, petitione hereditatis non tenetur: niſi illius heres extiterit in totum, vel in partem. Bartolus.

IX. PAVLVS *libro tertio Epitomarum Alfeni Digeſtorum.*

CVm multi heredes inſtituti[g] eſſent, ex his vnus in Aſia erat:[h] eius procurator[i] venditionem D fecit: & pecuniam pro parte eius abſtulerat:[k] poſtea apparuerit[*] eum qui in Aſia erat, antea deceſſiſſe[l] inſtituto ex parte dimidia herede procuratore ſuo, & ex parte alio. quæſitum eſt, quemadmodum pecunia[m] ex hereditate petenda eſſet. Reſponſum eſt, ab eo qui procurator eius fuiſſet, totam hereditatem,[n] quia ex hereditate ea pecunia fuiſſet quæ ad procuratorem ex venditione perueniſſet, petere[o] eos oportere: & nihilo minus partem dimidiam[p] hereditatis à coheredibus eius. Ita fore,[q] ſiue omnis ea pecunia penes eum qui procurator fuiſſet, reſideret, vt omnem per iudicem ab eodem recuperarent: ſiue is partem dimidiam coheredi ſuo reddidiſſet, ipſum ex dimidia parte, & ex dimidia coheredes eius condemnarent.[r]

C Qui negotia hereditatis abſentis nomine gerit, ab his ad quos negotium in veritate pertinet, poterit conueniri actione negotiorũ geſtorum, & petitione hereditatis, ſi ſe heredem contendat. Bart.

X. PAPINIANVS *libro ſexto Quæſtionum.*

CVm heredis ex parte inſtituti filius, qui patrem ſuum ignorabat[s] viuo teſtatore deceſſiſſe, partem hereditatis nomine patris vt abſentis adminiſtrauerit,[t] & pecunias diſtractis rebus acceperit: hereditas ab eo peti D non poteſt:[u] quia neque pro herede, neque pro poſſeſſore pretia poſſidet,[x] ſed vt filius patris negotium curauit. Negotiorum

---

infra de relig.l.funeris impenſam. & facit ſupra titu.j.l.heres.

a *Euicerit.* per contra tabulas. olim dimidiam: hodie tertiam: vt inſtit.de ſuc.li.§.j.&.§.noſtra autem. Accurſius.

b *NOn poßumus. Conſequimur.* hoc ſcilicet vt à communione,&c. vt.j̃. famil.erciſ.l.j. Sic & econtra quædam per here.peti.cõſequimur, quæ nõ poſſumus conſequi per iudiciũ fami.erciſ. vt.j̃.fami.erciſ.l. fundus qui.in fin.

c *Iudicis.* cognoſcẽtis in hereditatis peti.

d *Pro indiuiſo.* & ſic feret incertam ſententiã, cum non poſſit ferre certam: vt inſtitutio. de actio. §. curare. vnde & ſi aliqua res negetur hereditaria, ſimpliciter pronuntiabit eſſe reſtituẽdum quicquid ex hereditate illa ſit penes poſſeſſorem. ſic & aliàs fert incertam ſententiam in cauſa noxali: vt inſtitu. de offic.iudi.in prin. Item & in alternatiua obligatione. Item & quando pronũtiatur legatũ deberi deducta Falcidia: vt infra communi diui.l.& ſi non.§.j.

* Coniunge l.quidam.de reb. cred. Duar.

† Cõc.l.Tutor.§.Lucius j̃. de vſur.

e *PErmittendum. Prohibet.* ſcilicet ius: ſed certe imò ſic: vt.j̃. de vſur. l. tutor.§. Lucius.quę eſt cõtra.Sol. hîc de reſiduo negabat, ibi in totum confitebatur. ſic. j̃. ſi certum, petatur.l. quidã. Item hoc quando eſt res diuiſibilis, vt erat hereditas hîc. ſi indiuiſibilis, tunc in totum debet defendere: vt argum. ſupra ſi ex noxa. cauſa.l.ſi cum vno.

f *Controuerſiã.* Nota ꝓ reus facit cõtrouerſiã. ſic.j̃.eo.l.fin.in fin.

* appareuerat.

CVm multi. [CASVS. Quidã me & alios inſtituit heredes: antequam adiui, in Aſiam profectus ſum: vbi deceſſi, & procuratorem reliqui domi. procurator credens me viuere, res heredit. adminiſtrauit, & quaſdam vendidit. ego inſtitui procuratorem meum cum quodam alio. qualiter pecunia ex rebus heredi.redacta à procurato. meo & coherede eius peti debeat: queritur. Et reſpon. quòd ſi tota apud procura. conſtituta ſit, in ſolidum conuenitur. ſed ſi dimidia apud coheredem ſit: ille tenetur pro ea parte. Viuianus.

g *Inſtituti eſſent.* à Titio pone.

h *Erat.* id eſt putabatur eſſe, cum iam deceſſiſſet. Azo.

i *Procurator.* quem domi reliquerat.

k *Abſtulerat.* id eſt acceperat. ſic.ſ̃.tit.j.l.poſtquam.in fin.

l *Antea deceßiſſe.* vel dic antequam fieret teſtamentum. & ſic eſt pro non ſcripta. vel ante mortem teſtatoris & ſic quaſi caduca. vel antequam agnoſceret, & ſic caduca: vt. C.de cad.tol. §. & cum triplici. & hac ratione non tranſmittit ſecundum ius nouum, ſed olim ad fiſcum. Item per procuratorem etiam ſi viueret, adire non poterat: vt infra de adqui. here. l. Paulus.[a] niſi in caſu: vt ſupra de offic. procu. Cæ.l.j.ſecus in bon.poſſeſ. vt infra de bo.poſſ.l.iij.§.adquirere.

a] per procuratorem.

m *Pecunia ex hereditate.* id eſt ex parte hereditatis accepta, id eſt qua actione alij heredes poſſint petere. Dubitatur autem ideo, quia cum procurator prius alieno nomine poſſediſſet, & ideo hereditatis petitio.non tenebatur: vt ſupra titu.j.l.etiam.§. ſi quis abſentis. videbatur quòd non poſſet cauſam poſſeſſionis mutare: vt.C.de adqui.poſ.l. cum nemo. quod remouet hîc, & d.l.ſupra titu.j.l. etiam.§. ſi quis abſentis.in fin. §.&.l. ſi & rem. A & quod dicit quòd nemo poteſt mutare,&c. verum eſt ad ſui vtilitatem, & nulla extrinſecus cauſa accedente. cauſa autem extrinſecus accedente, non tam mutat, quàm mutatur ei: vt.j̃. de vſucap.non ſolum.§.quod vulgo. vt hîc,&.j̃.l.proxi.

n *Totam hereditatem.* id eſt totam pecuniã hereditatis peti. ſi tamen ſe contẽdat heredem, vel pro poſſeſſore poſſideat: vt.j̃.l.proxi. & potes hic dicere quæ dixiſti. ſ̃. eod.l.j.§.j. & hoc quando nil contulit coheredi. Si autem contulit, ſubiicit quid iuris ſit.

o *Eos petere.* coheredes abſentis: vt infra. l.proxi.

p *Dimidiã.* in alio caſu: vt ſtatim dicit: ſcilicet cum procurator ſuo coheredi contulit dimidiam pecuniæ.

q *Ita fore.* repetit vtrumq; caſum, & quãdo tota erat penes procuratorem, & quando partem contulerat coheredi.

r *Condemnarent.* id eſt condemnari facerent. ſic.j̃.de admi.tut.l.ij.

CVm heredis.] CASVS. Habui filiũ, & domi reliqui, & profectus ſum, & deceſſi. Titius in ciuitate exiſtens, ignorans me defunctũ, inſtituit me heredem cum aliis: filius meus tanquam procu. meus res here. adminiſtrauit diſtrahẽdo. qua act. coheredes mei illã partem poſſint exigere quæritur. Et reſpon. ꝓ pet.her. niſi in eo quòd filius non hereditario nomine, ſed patris nomine res here. adminiſtrauit: quare neg.geſt. ac. tenebitur patris ſui coheredibus. & hoc in prima. Sed quid ſi illum filium exheredauit, & alios filios inſtituit heredes aut extraneos: nunquid filij iſti habebunt nego.geſt.act.cõtra eum adminiſtratorem? dicitur quòd non: quia nullo modo erat eorũ negotiator: cum res non eſſent paternę, & patri adquiſitæ. Tertiò probat per ſimile: & videtur ꝓ tenetur neg.geſt.act. quia ſi exigam nomine tuo, te. ſcilicet ratum habente, oritur ac.neg.geſt. ergo hîc: quod verũ eſt ſi dominus ratum habeat. Quartò pone quòd illum filiũ inſtitui: vnde veniunt coheredes mei, & eum conueniunt: & ipſe dicit pecuniam mihi fuiſſe adquiſitam, aſſerẽs me vixiſſe illo tempore E quo conditũ fuit teſt. dubitabatur an hoc dicere poſſet. videbatur quòd non: quia ſic videtur mutaſſe ſibi cauſam poſſeſſionis: ſed quia video quòd aliquis geſſit negotia her. malè, & ſic factus eſt debitor here. ſi quidẽ poſtea gerat ſe pro herede: poterit hoc facere: & conuenietur pet.her. nec videbitur ſibi mutare cauſam poſſeſſionis. vnde idem in caſu ſuperiori erit dicendum: vt ſcilicet pet.her. conueniatur: nec videtur cauſam poſ. mutaſſe.

ſ *Ignorabat.* in quo caſu in cauſam caduci eſt pars illa. at in.l.ſupra proxi. loquitur etiam in pro non ſcripto: & in hoc differunt hæ duæ leges ſecundum quoſdam.

t *Adminiſtrauerit.* ſine mandato. nam ſi pater mandaſſet, adire videretur.

u *Non poteſt.* per coheredes patris, quibus accreuit.

x *Poßidet.* dum ſe patris heredem non contendit: quia fortè exheredatus eſt, videtur ergo ſcire de morte patris. Sed reſpon. fortè dixit. vnde dic quòd ignorat: aliàs pro poſſeſſore poſſider.

Coheredibus.

UNED

a *Coheredibus*.ſcilicet patris.
b *Pertinet*.ſcilicet iure accreſcendi.
c *Dabitur*.vel quia coheredum patris ipſa re geſtum eſt negotium:licèt patris putauerit:vt ſupra de neg.geſt. l. item ſi cũ putaui.in fi.&.l.ſi pupilli.§.itẽ quæritur.verſic.idẽ ait.&.§.quid ergo. vel quia hereditaria negotia geſta ſunt: vt.ſ̃.de nego. geſt. ſiue hereditaria.Sed nonne tẽpore harũ legũ hæc quaſi caduca ad fiſcum pertinebant: vt.ſ̃.titu. j.item veniũt.§.cũ antequam:quomodo ergo datur actio coheredibus? Reſpon. hîc de nouo iure fit mentio: quod eſt C. de caducis tol.§.pro ſecũdo. &.§. in nouiſſimo.Vel dic ꝙ loquatur de eo caduco quod habebatur pro non ſcripto: quod etiã ad fiſcũ iure veteri nõ deferebatur: vt C. de cadu.tol.§.in primo.
d *Exheredatus eſt*. idẽ & ſi ſit inſtitutus:vt dicetur.j̃.proxi.§.
e *Etſi*.id eſt quamuis. Accurſius.
f *Actio ſit*. id eſt eſſe ſolet ratihabitione ſequente:vt.ſ̃. de nego. geſt. ſi pupilli. §. item quæritur.verſicu.idem ait. & ſic ſuũ eſt negotium ratihabitione.
g *Nomine*. id eſt nomine patris,non coheredum ſuorũ:vnde ipſi ratum habere non poſſunt:vt.d.l.ſi pupilli.§. ſed ſi ego.Accur.
h *Nomine*. repete,perceptum eſt.
i *Reſtitui*. ſcilicet coheredibus patris: cum pater ratũ non habuit, neque per cõſequẽs heredes eius poſſunt habere ratum: vt infra de bo.poſſ.l.iij.§.adquirere. vel quia non eſt eorum nomine geſtũ:vel quia hereditas non tranſmittitur ad heredes : vt C.de cad.tol.§. in nouiſſimo.Vel quia ratũ debet haberi intra tempus quo poſſit adiri:vt.j̃.rem ra.habe.l.penul.Azo.Petitione autem hereditatis tunc tenetur,quando ſciret patrem nõ aditurum:vt & aliàs ſ̃.tit.j.l.etiam.§.ſi quis abſentis.
k *In propoſito*.ſcilicet caſu.
l *Neque patris*.ſcilicet prima facie.
m *Qui*.ſcilicet pater.
n *Deſiderat*.ſcilicet morte.
o *Quæ fuerunt*.quæ ſcilicet negotia.
p *Ille tractat⁹*.i.quæſtio.nã tractat⁹ apud dialecticos eſt illa quæſtio qua quicquid pro vero ponitur, falſum reperitur:vt.j̃.ad.l. Fal.l.q quadringẽta.apud ſid.dicit̃ tractat⁹ multiplex expoſitio.
q *Videatur*.quod iure prohibitũ eſt:vt C.de acqui.poſ.l.cũ nemo.Sed tamẽ hoc nõ videtur,triplici ratione.Prima:quia ille dicitur ſibi mutare,qui prius poſſidebat ciuiliter & naturaliter:vel naturaliter tantũ.at iſte ante nullo modo poſſidebat . Secunda, quia ille dicit̃ ſibi mutare,quia nulla ſuperueniẽte iuſta cauſa dicit ſe poſſidere ex alia cauſa:& vult ſibi mutare cauſam poſſeſ.at iſte iuſta de cauſa & iuſta opinione poſtea interueniente dicit ſe poſſidere:vt.j̃.de adquir.poſ.qui bona.§. quod ſcriptũ.&.l.iij.§. illud & pro herede.l.ij.§.quod vulgo.& de vſucap.nõ ſolũ.§.qđ vulgo.Tertia,quia iſte nõ incipit habere aliquẽ titu . nã & titulus dicitur cauſa poſ.ſed incipit habere qualitatẽ poſſidendi.
r *Quoniã tamẽ*.inducit ſimile,per quod ſoluit quæſtio.præmiſſã.

autem geſtorũ actio cęteris coheredibus [a] ad quos portio defuncti pertinet, [b] dabitur. [c] Illud enim vtique non eſt metuẽdum, ne etiã patris à quo fortè exheredatus eſt, [d] teneatur heredibus, quaſi negotia hereditaria geſſerit: cũ id quod adminiſtrauit,nõ fuerit paternæ hereditatis. Nã & ſi [e] negotiorũ geſtorũ actio ſit [f] ei cuius nomine [g] perceptũ eſt:ei cuius nomine, [h] reſtitui [i] æquũ eſt.Sed in propoſito [k] neque patris [l] negotia fuerũt,qui [m] eſſe deſierat: [n] neque paternæ ſucceſſionis, quæ fuerũt [o] alteri⁹ hereditatis. Quòd ſi filius iſte patri ſuo heres extitit, & mouet controuerſiã, quòd pater eius poſtquã heres extitit,mortem obierit:ille tractatus [p] incurrit,an ipſe ſibi cauſam poſſeſſionis mutare videatur. [q] Quoniã tamen [r] qui negotia hereditaria geſſit, & debitor eſſe cœpit, [ſ] poſtea faciens controuerſiam hereditatis,vt iuris poſſeſſor conuenitur: [t] idem etiam in hoc filio [u] reſpondendum erit.

DE POSSESSORIA† hereditatis petitione.
TITVLVS V.

† & conſequẽter prætoria. l. 2.j̃. eodem.

Bonorum poſſeſſori de iure prętorio competit hæc actio : in qua tantum venit quãtum in petitione hereditatis ciuilis.Bar.

I. VLPIANVS *libro quintodecimo ad Edictum.*

ORdinarium fuit,poſt ciuiles actiones heredib⁹ propoſitas, rationẽ habere prætorem etiã eorum quos ipſe velut [x] heredes facit, hoc eſt eorum quibus bonorum poſſeſſio data eſt: [y]

II. GAIVS *libro ſexto ad Edictum Prouinciale.*

PEr quam [z] hereditatis petitionem tantundem cõſequitur bonorum poſſeſſor, quantum B ſuperioribus ciuilibus actionibus heres [a] conſequi poteſt.

DE FIDEICOMMISſaria hereditatis petitione.
TITVLVS VI.

Fideicommiſſario vniuerſali,cui eſt hereditas reſtituta verbo: competit hæc actio,in qua veniunt omnia quæ in petitione hereditatis ciuilis.Bartolus.

I. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

C EX ordine occurrit actio quæ proponitur [b] his quibus reſtituta eſt hereditas. [c] Nam quiſquis ſuſcepit † reſtitutam hereditatem ex ſenatuſconſulto [d] ex quo actiones tranſeunt,fideicommiſſaria hereditatis petitione vti poterit: [e]

† ſuſceperit.

II. PAVLVS *libro vicenſimo ad Edictum.*

QVæ actio [f] eadem recipit, quæ hereditatis petitio ciuilis. [g]

D Hæc actio competit fideicommiſſario, & eius heredi, bonorúmve poſſeſſori: & non datur contra verum heredem, ſed contra alios,& eorum heredes.Bar.

A ſ *Cœpit*.ex alia cauſa,quàm ex pretiis rerum venditarum.
t *Conuenitur*.ſcilicet petitione hereditatis : vt diximus ſupra tit. j.l.etiam.§.fin.&.l.ſeq.&.l.quòd ſi in diem.§.non ſolum.
u *Filio*.qui debet pretia.

DE POSSESSORIA HEREDI. PETITIO.

Si habes rubricam ſic: de poſſeſſoria hereditatis petitione:melius dixiſſet,de bonorum poſſeſſoria hereditatis petitione.

Superiores actiones heredibus competunt, ſequẽtes his qui non ſunt heredes, ſed ſimiles heredibus, vt bonorum poſſeſſoribus hoc titulo,exceptis Carbonianis l.3.§.miſſum.de Carb. edi. ex quo poſſeſſoriis etiam actionibus nomen.Cuia.

x *Ordinarium. Velut* . nec enim heredes veri ſũt ſed quaſi:vt inſtitu. de bo.poſ.§.quos autem. & infra de regulis iu.l. pretor.Sed oppo. quia ſuperiores videtur prętorię,non ciuiles:vt ſupra titu.j.l. j. in princi. quæ eſt contra.Sed approbando ibi dicit, vt diximus ibidem . Item quæ ſunt prætorię iſtę ſuperiores . nam tantùm eſt vna,ſcilicet peti.hered? Reſpon. verũ eſt in genere: ſed tamẽ alia eſt mihi, & alia quæ tibi competit: & ſic plures, ſicuti certi condictio ex mutuo, vna eſt in genere: alia eſt tamen quæ mihi, alia quæ tibi datur.
y *Data eſt*. à prætore viuo:hoc ideo,quia eſt bo.poſ.quæ eſt edictalis : & alia decretalis, quæ datur à prætore viuo : de qua hîc dicit. Sed hodie non eſt decretalis : vt C. qui admitt. ad bon. poſſeſſ. l. fina.& de curato.fur.l. fin.§.nos autem.
z *Per quam*.ſcilicet vtilem peti.here.prætoriam.
a *Heres*.vt infra de bo.poſſeſ.l.ij.Hîc quæritur , an actiones quas intendit bo.poſ.iure hereditario,vt puta ex empto & ſimiles,dicantur prætoriæ:an ciuiles. Et nego eſſe prætoria. magis enim ſpectanda eſt origo,id eſt ius ciuile à quo fuerunt inductę, quàm prætorium:quod eas velut palmites & propagines ad alias quaſdam perſonas deriuauit & traxit:argu.C. de his qui ve. æta.impe.l.fin.&.j̃.de ver.obl.l.in illa.arg.contra infra de noxa. E l.electio.§.item ſi ex.Sed ibi prætoria & ciuilis dici poteſt:vt infra eo.tit.de noxa.l.ſi plurium.

Actiones bo. poſ. cõpetentes an ſint prætoriæ,vel ciuiles.

DE FIDEICOMMISSARIA hereditatis petitione.

Et hoc titulo fideicommiſſariis,quibus ex S.C.Trebelliano reſtituta eſt hereditas.nam & hi heredes imitantur. Cuia.

b *Ex ordine.Proponitur*.id eſt datur.
c *Hereditas*.verbo,aliàs ſi re,& poſtea deſinat poſſidere,rei vindi.habet.quod enim facit hereditatis aditio vt tunc demum cõpetat hereditatis petitio: hoc verbalis reſtitutio,vt habeat locum fideicommiſſaria:vt argu. infra ad Trebellia.l.reſtituta.j.reſpon.&.l.facta.in prin.

Reſtitutio verbalis tantum facit quãtum hereditatis aditio.

d *Senatuſconſulto*.ſcilicet Trebelliano.
e *Poterit*.contra poſſeſſores. Accur.
f *Quæ actio*.ſcilicet vtilis.
g *Ciuilis*. ſed in reſtitutione facienda ab herede fideicom-

miſſi non veniunt fructus,niſi fuerit in mora: vel niſi ſpecialiter fuerit rogatus reſtituere fructus:vt.j.ad Trebel.in fideicōmiſſaria.in princ.Sed cū hæc actio ex ſenatuſcon.ſcilicet Trebelliano ſit inducta,ſicut petitio hereditatis ab alio ſenatuſcon.quare nō eſt hæc ciuilis:vt inſti.de perpe.ac.in princi? Reſpon.hereditatis reſtitutio à ſenatuſcōſ. Trebel.eſt inducta, vt fiat ex officio iudicis, ſicut & emptio à iure gentiū: non tamen fideicōmiſ.here.peti.vel redhibitoria eſt ciuilis. Itē hoc non eſt bonū argu. ſuccedit de iure ciuili:ergo actio ei cōpetens eſt de iure ciuili. Nā penè omnes cōtractus ſunt de iure gētium: & tamen actiones ſunt ciuiles:vt ſ.de origi.iur.l.ij. §. deinde ex his.Accur.

* ei cui heres extiti. Sed & ſi.

† potero.

III. VLPIANVS *libro ſexto decimo ad Edictum.*

Nec intereſt, mihi quis rogat* fuerit reſtituere:an heres cui extitiſſet. a * Et ſi bonorū poſſeſſor ſim eius cui fideicōmiſſaria hereditas relicta eſt, b vel alius c ſucceſſor:per hanc actionē experiri poterim. † Hāc actionē ſciendum eſt aduerſus eum qui reſtituit hereditatem, non competere. d Hæ autem actiones e mihi dantur, quæ heredi f & in heredem competunt.

a *Nec intereſt. Extitiſſet.*vt.ſ.de peti.here.l.iij.

b *Relicta eſt.* & verbo reſtituta.

c *Alius.*puta iure nouo: vt.ſ.titu.iij.l.iij.§.nouo.

d *Non cōpetere.* imò videtur quòd ſic:vt.j.ad Trebel.l.ita.§.ſi ex Trebelliano.eſt contra.Sol.ibi dicit dari in eum actionē, quæ defuncto in eū cōpetiit.ſ. ex mutuo.vel aliunde.Sed quæ eſt ratio,ꝙ peti.here.fideicōmiſ. non datur in reſtituentē?Reſpon.quia nō datur niſi contra eum qui pro herede vel pro poſſeſſore poſſidet:hic autē non pro herede poſſidet,vel pro poſſeſſore:quia verus eſt heres, licèt hereditatem reſtituerit:vt.j.ad Treb.l.ſi heres inſtitutus. & inſti. de fideicom.her.§.reſtituta.ſecundum quoſdam hoc non placet.nā talis titulus pro nō titulo debet haberi.Sed ea eſt ratio : quia nō poſſidet pro herede,qui ad aliū tranſtulit. Sed quia poſſidet pro poſſeſſore, conueniri poteſt peti.here. Sed hoc intelligas quādo aliquid ex hereditate poſſidet, poſtquam hereditatem reſtituit verbo: vel ſi re,non omnia.nam ante conſtat quòd non tenetur peti.her.ſed actione ex teſtamēto,ſi iam adiuit:vel ſi non adiuit, poterit cogi offi.iu.adire,etiam ſi repudiauit: vt infra ad Trebel. nam quod.§.j. Cęterum poſt aditionem eſt actio ex teſtamento, vt diximus,vt fiat reſtitutio . poſt reſtitutionē pro rebus reſtitutis ceſſat hæc actio:quia alia ei datur.ſ.in rem,& ſuo nomine: vt in pe.her.dixi,ſ.de pe.here.l.& non tantum. §. j. ſed ſi quæ non ſunt reſtitutæ,hac actione ex teſtamēto poteſt agi,quaſi nō plenè reſtituerit.Et nota quatuor tempora ex prædictis.

* Rei vindicationis formulā Cicero explicat in orat. pro Muræna, & Gell. lib. 20. c. 9.

e *Actiones.*hereditariæ ſingulares.

f *Heredi.*directo qui mihi reſtituit hereditatem : ad quod eſt.ſ. ad Trebel.l.j.§.j.

Digeſtorum ſeu Pandectarum liber ſextus..

DE REI VINDICATIONE.*

TITVLVS I.

Hæc actio eſt ad rerū ſingularū petitionem: & competit pro omnibus rebus corporalibus.Barto.

DE REI VINDICATIONE.

Scilicet cui detur: & contra quem: & quæ in ea veniunt, & qualis ſit. Sciendū eſt autē quòd in hoc tit.principaliter de directa tractatur.j.verò ſi ager vec.vel emphy.tractatur de vtili.Cur detur directa,dicitur.j.e.in rem actio.1.reſpō.Itē cui vtilis,dicitur C.eo.ſi vt proponis.Item ei qui præſcripſit rem longo tempore,datur vtilis:licèt M.det ei directā.contra quē detur,dicitur.j.eo.officiū.& C.de ali.iu.l.1.& C.vbi in rem actio exerceri debet.l.1. Et hoc vbi datur directò nā quādoque datur vtiliter:vt.j.eo.l.ſi culpa. & l.qui reſtituere.§.ſi verò non.& j.de noxa.electio.§.itē ſi ex.Quæri cōſueuit,an is qui tantum ciuiliter poſſidet, ſicut eſt is qui dedit in feudū, poſſit pro eo iure quod habet conueniri:quod verum eſt, non tamen ſit præiudiciū ei qui naturaliter poſſidet.Et ſic patet ex prædictis quòd directa directò.& directa vtiliter,& vtilis vtiliter, & vtilis directò dabitur.nā directa & vtilis,ad actorem:directò & vtiliter,ad reum refertur.Qualiter alicui dominium quæratur:licèt in hoc ti.caſus ponātur,ſingulos proſequi non expedit:quia ſpecialis eſt tit.j.de adquir.re.do. & inſti.de re.di. Quæ veniant in hac actione,dicitur.j.in.l.1.per totum.& j.eo.non ſolum.& .l.quæ de tota.Item fructus:vt.j.eo.fructus.vt ibi plenè dices. Et quia fiunt reputationes in hac actione,ideo plenè dices.j.eo.in fundo. Qualis ſit: & quidem arbitraria,& ſtricti iuris: & ideo quatuor remedia dantur : vt dices.j.eo. l.qui reſtituere.Et poteſt dici temporalis:quia quandoque tribus,quandoque 10.quandoque 20.quandoque 30.quandoque 40. quandoque centum annis durat.Neque autem heredi vt heredi, neque in heredem vt heredem datur:ſed quaſi contra poſſeſſorem:vt.j.ad exhi.de eo.§.finali.

Poſt vindicationem hereditatis aut velut hereditatis ſubiicitur vindicatio rei ſingularis.Verbum, Rei, ſignificat rei proprietatem. Rei vindicatio igitur eſt proprietatis adſertio. Rem vindicare, ſuā eſſe adſerere.Et omnes vindicationes ex XII.tab.& vindicationes in re ipſa.veluti in fundo ipſo præſenti,vel in gleba quaſi in fundo.potius quā rei vel fundi.qua de cauſa ſecundum XII.rectius dicuntur in re vel in rem actiones, ſicut vindicationes poſſeſſionis, id eſt interdicta vti poſſidetis vel vtrubi, in ipſa poſſeſſione. l.1.§.inter.in ſi.vti poſſi. Cuia.

I. VLPIANVS *libro ſexto decimo ad Edictum.*

Poſt actiones quę de vniuerſitate g propoſitæ ſunt, h ſubiicitur actio ſingularum rerum petitionis.Quæ ſpecialis in rem actio locum habet in omnibus rebus mobilibus tam animalibus, i quàm his quæ anima carent,& in his quæ ſolo * continentur.

Liberæ perſonæ quæ ſunt in poteſtate noſtra, non petuntur rei vindicatione.ſed aliis remediis hîc expreſſis, niſi vindicentur adiecta cauſa de iure ciuili.Barto.

Per hanc † autem actionem liberæ perſonæ quæ ſunt iuris noſtri, vtputa liberi qui ſunt in poteſtate, * non petuntur. k Petuntur igitur aut præiudiciis, aut interdictis, aut cognitione prætoria l & ita Pomponius li-

* Propria locutio iuriſconſultorū vt ait Seneca libr.2.natur. quæſt. c.j.

Poſt actiones.] CASVS. Ponit iuriſconſ. cōtinuationem huius ti.ad ſuperiores. quòd dictum eſt in ſuperioribus quibus modis vniuerſitates petunrur: nunc qualiter res ſingulares, & ita de ſpeciali: & habet locum iſta actio tam in re mobili quàm in immobili.[PER HANC.] Cū iſta actio detur pro omnibus rebus : an pro liberis perſonis dari poſſit,quæritur.Et dicitur quòd non. vnde ſi volo filium meum petere quem dico in poteſtate mea: agam præiudiciali,& interdictis:& officio iudicis:veruntamen dicitur quòd poſſum vindicare filium adiecta cauſa de iure Quiritum. [PER HANC.] Non ſolum res ſingulares, ſed etiam vniuerſales,quæ ſcilicet rectæ ſunt, per hāc actionem peti poſſunt: ſicut grex, equitium, armentum, & ſimilia. veruntamen ad hoc vt grex vindicetur,non oportet quòd ſingula capita condicantur per hanc actionem.

† vide Inno. in. c. certificari. extra de ſepultu. vbi gloſ. hunc.§ & ſeq.& l.ſe. explicat.

* pote. noſtra.

g *De vniuerſitate.*ſcilicet querelæ & peti.hered. quæ eſt vniuerſalis:vt ſupra de peti.heredi.item videndum.§.fina. &.l.ſequen. Azo. Sed certè per querelam non petitur vniuerſitas, ſed teſtamentum rumpi : vt ſupra de inofficio.teſta.l. Papinianus.in fin. Dic ergo vel hîc plurale pro ſingulari poni : vt ſupra de petitio. hered.diuus.in fin.vel quòd de peti.heredita. directa & vtili dicat: de qua etiam vtili poſuit duos titulos ſupra proxim.duobus titulis.

h *Propoſitæ ſunt.*vulgo,propoſuit prætor:& dic approbando:vt ſupra ſi pars hered.pet.l.j.j.reſpon.quòd ſi non habes prætor,dic iuriſconſultus,vel ſenatus.

i *Animalibus.*quæ per ſe mouentia dicuntur : vt infra de verb. ſigni.l.mouentium.

k *Non petuntur.*quia rei vindic.datur ei qui dominus eſt de iure gentium vel ciuili : vt infra eod.l. in rem actio. in princip. ſed iſtæ liberæ perſonæ ſunt, & non ſunt in alicuius dominio. ergo non datur actio in rem, niſi adiecta cauſa : vt ſubiicit.Accurſius.

l *Prætoria.*ſcilicet erunt petendi:& dic præiudiciis,id eſt præiudicialibus exceptionibus:veluti ſi ageret filius contra patrem,& pater obiiceret,agere non potes,quia meus filius es.& ſic in modum exceptionis ſemper opponi debent ſecundum Ir. Sed hæc gloſ.nulla eſt:quia hîc loquitur cū filius petitur, nō cum in modum exceptionis repellitur.Tu ergo dic præiudiciis,id eſt præiudicialibus in rem actionibus:vt inſti.de act.§. præiudiciales. Et dicuntur ideo præiudiciales actiones & exceptiones, quia prius de eis cognoſcitur quàm de alia principali quæſtione pronuntietur.Sed certè hac ratione quælibet exceptio diceretur præiudicialis:quia ſemper prius cognoſcitur de ea quàm de principali quæſtione pronuntietur : ſed ſententia in principali quæſtione fertur:vt C.de ord.cog.l.j.ij.&.iij.&.l.cum ſtatus. Dicūtur ergo præiudiciales,quia ſic præiudicāt vt interim aliæ quæſtiones differantur donec de hac iudicetur. differantur dico, quantum ad definitionem,id eſt cognitionem : non quantum ad litis conteſtationem.

Præiudicialis exceptio quid ſit.

UNED

ſtationē.nā & in cauſa liberali hoc fit:vt.ī.de libe.cau.ordinata.

a *Niſi fortè*.excipit ab eo quod dixit nō poſſe vindicari.Azo.

b *Adiecta cauſa*.de iure Romano:vt ſubiicit. Sed nonne hoc in ſequenti verſi.ſi quis ita.repetitur vt ſuperfluum?Reſpond.non: quia primò ſub dubio:poſtea indubitanter reſpon.Azo.

c *Petit filium ſuum*.ſibi exhibēdum ab aliquo. Azo.

† xxxvj. d *Vel in poteſtate*.ſua eſſe dicat, cum filius cōtradicat.& ſic à ſemetipſo.Azo.

e *Romano*. quo filij ſunt in noſtra poteſtate:vt inſti.de pat.po.§. ius autem.

f *Vindicare poſſe*. patrem filiū ſuum. Azo. Sic etiam petit abbas monachum ſuum, adiecta cauſa, de iure canonico.ſic & prælatus clericum ſuum adiecta cauſa.Item poteſtas ciuem ſuum:vt.ī.ad munici.l.de iure.j.reſpon. Idem de colonis Palæſtinis: vt C.de col.Pal. l.j.li.xj. Item de colonis Illyricianis: vt C. de coll.Il.l.j.lib.xj. Itē de colonis imperatoris,ſiue patrimonialibus, vel fiſci: vt C. de fugi.colo.l.j.ij.&.iij.li.xj.& C.de agri.& cen.l.j.ij.&.iij.li.xj.Idē in colonis quorūlibet priuatorū, vt poſſint vindicari, cauſa adiecta de iure Romano,vel de iure legum:vt C.de agric. & cen.l. quiſquis.&.l.omnes.li.xj.& in auth.de mā.prin.§.ſed neq; ſuſcipiētes.col.iij.Idē in cohortali,vel curiali:vt C.vbi quis decu.vel cohor.l.j.Vt autē plenè ſcias quādo vnūquodq; iſtorū locū habeat,vel interdictū,vel cognitio prætoris,ſiue offi.iud.quod idē eſt,ſiue præiudicialis actio, dic ꝙ ſi filius à nullo detinetur, ſed ipſe ſui cōtrouerſiam facit:locū habet cognitio prætoris. Sed & dici poteſt ꝙ præiudicialis actio in rem locū habet:ſicuti contra eum quem ſeruū meū eſſe cōtendo: & ceſſat interdictū de libe. exhib.niſi propter adeundā hereditatē ſit cōtentio : vt.ī.de libe. exhi.l.deinde.§.hoc autē.&.l.ſi eum qui ſe.& inſti.de act.§.præiudiciales.Si verò filius ſit apud aliū,& ſua ſponte: locum habet iu.of.ſiue cognitio prætoris:ſicut & ſi apud neminem eſſet.nam hic apud ſe eſſe videtur. Item præiudicialis actio in rem eadem ratione : ſed & rei vin.dari poteſt adiecta cauſa de iure Quiritū: ceſſat verò interdictum,niſi qui detinet,pariter ſe patrem profiteatur.nam his caſibus loquitur lex iſta:vt.ī.de lib.exhi.l.fina.Si verò inuitus detinetur,hoc caſu proditum eſt interdictum:vt.ī. de li.exhi.l.j.& datur rei vin.adiecta cauſa de iure Quiritum : vt hîc dicitur,& ceſſat præiudicialis in rem actio:quæ ſolummodo contra filium datur:& ratione controuerſiæ quam de ſe facit filius.Alia verò rei vin.ſ.adiecta cauſa de iure Quiritū,datur ratione poſſeſſionis quam alius habet,& cōtrouerſiæ quam facit : & ita ceſſat iud.offi.Huic diſtinctioni eſt cōtra.quod dicitur,quòd vbi eſt ordinarium auxilium, non debet recurri ad extraordinarium:vt.ſ.de mino.in cauſę cognitione etiam.j.reſpon.vnde nō videtur quòd cum iudi. offic. alia actio vel auxilium detur. Ad quod reſpō.quòd ibi vocat extraordinariū auxiliū reſti.in integ. quod cōtra ius commune dari videtur.Secus verò ſi de iure communi quis petat actionem dari extraordinariam cum ordinaria. Sed huic reſponſioni eſt contra.ſupra de eden.quædam.vbi extraordinarium,quod eſt de iure communi, non competit cum ordinario:ſed ibi in ſubſidium illud extraordinarium datur.ſic etiam poſſet reſponderi ad legem illam,in cauſæ.

g *Gregem*.ouium.

h *Armento*.boum.

i *Equitio*.equorum.

k *Dicendum eſt*.quia vniuerſitas eſt facti,non iuris, in his. Nam in vniuerſitate iuris aliud eſt:vt.ī.e.l.vindicatio.

l *Non ſint*.volue literam:licet nō ſint noſtra ſingula capita:grex enim &c.vt.ī.eo.in rem.§.item quęcunque.verſi.at in his.ſed in reſtitutione non veniunt aliena capita:vt infra.l.proxi.

m *Sed ſi par.Duorum*.puta vnus quinque, & alius alia quinque in grege habebat.ſi verò vnus centum,alius centū habeat, vterque gregem totum vindicat,ſecundum quoſdam,& H.quia vterque ex ſuis ouibus potuit conſtituere gregem.Azo & Ioan.

A bro trigeſimoſeptimo : † Niſi [a] fortè,inquit,adiecta [b] cauſa quis vindicet. Si quis ita petit filium ſuū [c] vel in poteſtate [d] *ex iure Romano*: [e] videtur mihi & Pomponius conſentire, rectè eum egiſſe. Ait enim adiecta cauſa ex lege Quiritium vindicare poſſe. [f]

Hac actione vindicatur etiā vniuerſitas rerū in totū, vel in partem : nō obſtātē quòd aliqua pars particularis non ſit vindicantis. h.d.cum.l.ſequenti. Bartolus.

B Per hanc autē actionē nō ſolùm ſingulæ res vindicabūtur,ſed poſſe etiā gregē [g] vindicari Pomponius libro lectionū * vicenſimoquinto ſcribit.Idem & de armento [h] & de equitio, [i] cæteriſque quæ gregatim habētur, dicēdum eſt. [k] Sed enim gregē ſufficiet ipſum noſtrū eſſe,licèt ſingula capita noſtra nō ſint. [l] Grex enim,nō ſingula corpora vindicabuntur.

* lect. variarum.

II. PAVLVS *libro vicenſimoprimo ad Edictum.*

SEd ſi par numerus duorum [m] interfuerit, neuter ſolidū gregem,ſed ne * partem dimidiā totius eius vindicabit. [n] Sed ſi maiorem [o] numerū alter habeat, vt detracto alieno nihilo minus gregem vindicaturus ſit: [p] in reſtitutionē † nō veniūt aliena capita. [q]

III. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

MArcellus [r] libro quarto Digeſtorum ſcribit: Qui

contra:quia non conſtituerunt.

n *Quis vindicabit*. ſub appellatione dimidiæ: videlicet pro indiuiſo.Et eſt ratio:quia fortuito caſu mixta ſunt, non vt ſint cōmunia,ſecundum Ioā.ſiue oues cuiuſlibet ſufficiant ad gregem, ſiue non.ſic & quælibet corpora manent eius cuius fuerunt : vt inſtitu.de re.di.§.ꝙ ſi frumentum. verſic.ſed nec. Item quia neutra facit gregem : vt patet in exemplo quod fuit de.v.&.v.Sed & ſi ſufficiant ad gregē,adhuc tamen non vindicabitur medietas vt grex, nec pro diuiſo,nec pro indiuiſo, ſecūdum Io. ſed H. contra. Et quia hoc in populis coadunatis videmus ad aliquam prædicationem, vel etiā ad habitationem: & tamē quilibet durat populus. Item ſi primò erat grex meus, nō deſinit propter coaceruatione: & ſic grex eſt, & pars gregis. ſed nec totū vnuſquiſque vindicat : quia nō poſſunt duo eſſe domini inſolidū:vt.ī.commo. l.ſi vt certo.§.ſi.Agetur ergo ſecundū Io.communi di.& rei vin. pro ſuis corporibus. Sed quid ſi omnia corpora ſint communia pro indiuiſo : nunquid poterit vindicari pro indiuiſo medietas gregis?Rñ.ſic:vt arg.ī.eo.quæ de tota.§.incertæ.

* nec.

† reſtitutionem tamen.

C o *Sed ſi maiorem*.quàm alius.& ſic maior trahit ad ſe minorem: vt infra de acquir.re.do.l.quidquid.§.ſi.Azo.& Ioā.ſed H.id eſt magnum. Nam ſufficit quemlibet habere magnum,ſi vult vindicare vt gregem:vt dixi modo. & ſit grex ex decem ouibus : vt infra de abige.l.oues.

p *Vindicaturus ſit*.gregem vindicabit tamen in reſtitutione &c.

q *Capita*.niſi eorum nomine poſſit intentari Publiciana ſecundum H.vt infra.l.proxi.in ſi.j. reſpon. Et no.quod innuit hîc,ꝙ aliena capita in reſtitutione non veniunt : ſed in petitione ſic: quod verum eſt.Nam totus grex eſt meus : nec enim dici poteſt partem gregis alienam eſſe : vtpote cum dominus aliarū ouium ex ſuis ouibus gregem conſtituere noluit. Vel (quod verius eſt) dicas quòd nō totus ſit grex meus,cum quædam ſint alienæ, vel etiam vna:nec totū gregē poſſum vindicare, vt colligas ſingula eius capita : & concedendū eſt partem gregis alienā eſſe, nec tamen cōmunem:vt inſtit.de re.di.§.quòd ſi frumentum.verſi.ſed nec magis.Vel ſi velis dicere totum eſſe meū,vt primò dixi : habes arg.ī.de acquirē. re.do.quicquid.§.at in his.licèt reſponderi poſſet,ꝙ aliud ſit in grege, in quo ſunt diſtantia corpora, quæ per ſe eſſe cenſentur:ibi verò vnum alteri cedit. ſed certè quantum ad hoc non eſt differentia.Vnde expone,vt contraria vites: ego poſſum vindicare totum gregem. i. gregem qui eſt quoddā totale corpus:vt inſti.de leg.§.ſi grex.verſi. grege. alteri rei non accedēs.Si verò dicas totum.i.quamlibet eius partē, falſum eſt. Azo.& ſic inclinat in ſecundam. Et eſt verum quòd eſt meus, & quòd non eſt meus,diuerſis reſpectibus.

Aliena capita in reſtitutione nō veniunt.

D

E *Marcellus*. CASVS. Conſtitutus erat grex ex.ccc.ouibus: centum perierunt : alias. c. emi : & ſubrogaui in locum mortuarum : grex ad Titium peruenit : ſi vindico ? Et diſtingue tantùm,an ab alio emerim,aut à domino:vt in primo caſu competat mihi directa in rem actio : in ſecundo autem Publiciana in rem act. ſi autem omnes perierunt præter ſubmiſſas , omnes gregis nomine petuntur. [ARMAMENTA.] Si armamenta mea in naui tua fixiſti, & iterum fuerunt diſſoluta : potero ea vindicare.vel dic,poſſedit quis nauem meam:diſſoluta eſt.potero armamēta per ſe vindicare: item paruam nauem quæ magnā ſequitur,etſi magna integra remaneat. [POMPONIVS.] Titius habeat v. de meo, &. v. de tuo : iſta . v . in maſſam redegit. iſta maſſa erit mihi & tibi communis : & portionem tuam vindicare poteris pro rata ponderis. Item agere potero pro portione mea : & Titius qui dolo malo confudit, tenetur furti, & ad exhibendum. ſi autem vnum argentum pretioſius erat : eius habebitur ratio.

r *Marcellus*.aliàs incipit, Marcellus : & aliàs incipit lex iſta , qui gregem.

a *Continebuntur*.ar.quòd qui proponit rei vind. etiam Publicianam videatur propoſuiſſe:vt infra de euic.l.minor.§.ſi ſeruus.
b *Vindicare*.per actionem in rem,primo caſu:vel Publiciana, in ſecundo:vt enim pro re ſingulari & vnica, ita & pro hac corporali vniuerſitate Publiciana competit & datur. Sed ſi Publiciana datur: ergo vſucapitur grex.Sed contra. j. de vſuca.l.reũ mixtura. in fi. vbi dicit vniuerſi gregis nullã eſſe vſucapionẽ.Sol. ſubaudi ibi tantũ. q.d. nõ eſſe vſuca. tantũ vniuerſi gregis,ſed etiam partis: vt corporũ ſingulorũ: licèt aliud ſit in domo: vt.j.de vſuca.l. eũ qui ædes.Sed obiicitur,hic eſt idem grex, qui fuit ab initio: vt.s. de iudi.l. proponebatur. ergo ſi eſt dominus huius gregis:cũ nullo modo eũ alienauerit:vt.j. de regu.iu.l id quod noſtrũ. Reſpõ.non eſt ita.nam amiſit dominiũ gregis morte ſingulorum capitum:& ideo vindicare dominiũ hac actione non poteſt. Præterea licèt eſſet idem,non tamẽ omnino: ſicut & qui dolo deſiit poſſidere, non eſt omnino idẽ ac ſi poſſideret. Itẽ & ſi prorſus idem, tamen eſt alteratus. Alij dicũt vtrobiq; cõpetere directã: vt.l. proponebatur.& hîc. & facit j.de excep. rei iudi.l. ſi cum teſtamento.§.j.
c *Singula*.quæ ſunt ſeparata.M.nam de coniunctis agitur ad exhi. vt.j.eo.in rem. §. item quæcunque.Azo.
d *Separatim*.ſine naui: quia non eſt pars nauis, ſed per ſe nauicula quædam:vt.j. de euic. ſcaphã. & infra de fun. inſtru.l.fi.
e *Pro parte*. ſ. quota. Accurſius.
f *Redactum eſt*.à te, vel ab alio.
g *Etſi*.id eſt quamuis.
h *Incertum ſit*. ſcilicet dũ proponitur actio: certificandũ eſt tamen poſtea.ſic &.j. depoſi. l.j.§.ſi quis argentum,vel aurum.Alioquin cõtra: quia nulla fieret condemnatio:vt.j.eo.idem Pompo.ſi frumentum.§.fi. Azo. & facit ad hoc reſpon.s.ſi pars here. pe.l.j. in fi. &. j. eo. quæ de tota.§.incertæ.Accurſius.
i *Quo quidem.Etiam communi diuidundo*. ſi ſine dolo commixtum fuit.
k *Sed & furti*.vbi mala fide.
l *Haberi*.vt quia dolo deſiit poſſe exhibere, iuretur contra eum in litem:ſicque arbitrio iurantis fit rei æſtimatio:& habetur ratio pretij rei:vt.j. ad exhi.Iul. ſcribit. & infra de in lit.iur.l. in actionibus.Azo.& ita in hoc caſu non eſt præparatoria alterius actionis:quod eſt aliàs:vt infra ad exhib.l.j.
m *Fuerat*.ex maſſa facta ex vtriuſque materia: non autem præſtabitur pretium,ſicut in actione ad exhibendum.Accurſius.
Idem.] Casus. Titius frumentum meum & tuum miſcuit: ſed nobis inuitis.quilibet vindicat corbes. ſi nobis volẽtibus, agetur communi di. Sed quid ſi ex vino meo & melle tuo fecit quis mulſum?dicit quòd mihi & tibi erit commune. verius tamẽ eſt vt ſpecificantis ſit. Sed quid ſi miſceat plumbum meum argento tuo:an maſſa ſit communis? Et dicitur quòd non:quia ſeparari poſſunt hæ ſpecies.Sed quid ſi aurum meum cum ære tuo miſceres?maſſa communicabitur: & quilibet poterit partem ſuã vindicare: nec fit ſpecificantis:vt fit in mulſo.Viuianus.
n *Idem Pomponius*.aliàs lex, idem Pomponius. & aliàs, ſi frumentum.
o *Competit*. cõtra aliũ inſolidũ poſſidentem.
p *Paret*.id eſt,quilibet aget pro ſuis granis,cũ omnia ſeruauerint ſuã ſubſtantiam:ſicut ſi pecora Titij mixta eſſent: vt inſtitut. de re. di. §. ꝙ ſi frumẽtũ. Sed quid ſi non apparet quod fuerit cuiuſque: & ſic ſeparatio eſt difficilis, vel impoſſibilis? Reſpon. vtrique pro ea parte quam habuit in frumento, vtilis communi di.competit propter difficilem diſcretionẽ:vt arg. j. de vſufru. l. vſufructuarium. §. ſi in viuariis. Et ſic fortè intelligitur quod eſt inſtit.de re.diu.§. ꝙ ſi frumẽtum. verſi. ſed nec. vt æſtimet iudex quale cuiuſque,&c. vt ſic plus de hoc attribuat. ſecus in pecunia: vt infra de ſolu. ſi alieni. Additio. Dic quòd ſpeciale eſt in pecunia,vt ſola commixtione cõmunicetur indiſtinctè: vt.l. ſingularia infra ſi cer.pe. ſecũdum.Bar.
q *Mulſum*. ab aliquo bona fide,& ſuo nomine. multo magis ſi vn⁹ eorum fecit:vt inſti. de re diui.§. ꝙ ſi partim.
r *Qui fecit*.iure ſpecificationis: vt inſti. de re. di.§.cũ quis ex aliena.
ſ *Sed ſi plumbum*. Primò dicit quando eiuſdem materiæ,ſed ſeparari nõ poteſt: vt.s.eo. Marcellus. §. Pomponius.&.l.quo quidem. Secũdò quãdo ſimiliter eiuſdẽ materiæ, ſed ſeparari poteſt:vt in prin.huius.l.Nũc autẽ aduerſatur:ſed ſi,&c. ſcilicet quando diuerſæ ſunt materiæ. Et primò quãdo ſeparari poteſt,ſecũdò quãdo non poteſt.& hæc omnia quãdo nõ tranſeunt in ſpeciem.aliàs eſt ſpecificantis:vt in mulſo.§.s.proxi.
t *Mixtum ſit*.ſine voluntate dominorum.
u *Nec communi diuidundo*.per conſequentiam.
x *Sed ſi deduci*.pone caſum duobus modis.Primo,ſi nullo modo poteſt ſeparari æs ab auro,communi di.agitur, & pro parte vindicatur: & tunc non eſt idem quod in mulſo, quod ſpecificanti cedit.Sed hoc non valet:quia ſeparari ab artificibus poteſt: vt.j. de acqui.re.do.l.lacus.§.ſi ex ære.Secundo,ſi non poteſt ſeparari facilè: tunc pro parte vindicatur:ſed nec communicatur:nec cõmuni di.agitur:nec erit dicendum quod à quibuſdam de mulſo dictum eſt,licèt malè,ſcilicet vt communicetur.
y *Pro parte*.ſ.incerta:ſed poſtea certa fit:ſicut & quando eſt ſimilis materia:vt.s.eo.l.Marcellus.§.fi.ſecundum R.& Io.
z *Dictum eſt*. vt ſpecificanti cedat, ſecundum primum caſum: vel

† Cõiuncta glo.ſuper verb.vindicare. vide Inno.in c. certificari. de ſepul. vbi dicit quòd omnis vniuerſitas habet nomen à iure: & in hoc cognoſcitur vtrum agatur vniuerſaliter, vel non.

---

gregem habebat capitum trecentorum: amiſſis centum redemit totidem capita aliena ab eo qui dominium eorum habebat, vel aliena ab eo qui bona fide ea poſſidebat.& hæc vtique† gregis(inquit) vindicatione continebuntur.[a] Sed & ſi ea ſola ſuperſint capita quę redempta ſunt:adhuc eũ poſſe gregem vindicare.[b]

Inſtrumentum nõ venit in vindicatione rei inſtructę:ſed eſt ſpecialiter vindicandum.Bartolus.

Armamẽta nauis ſingula[c] erũt vindicanda.Scapha quoque ſeparatim[d] vindicabitur.

Continua.Supra in præcedenti titu.dixit de vniuerſitate,quæ cõſiſtit in compoſitionibus ſeparatis: & ſic de commixtione corporum quæ ſeparata remanent. Hic incipit tractare de commixtione corporum quæ confunduntur. & hoc intendit: Si duorum res confunduntur, efficitur res communis:& quilibet vindicabit pro rata:& qui dolo confundit, tenetur ac ſi dolo deſiiſſet poſſidere. hoc dicit.cum.l.ſeq.Bartolus.

Pomponius ſcribit:ſi quid quod eiuſdem naturæ eſt,ita confuſum eſt,atque commixtum, vt deduci & ſeparari non poſſit,non totum, ſed pro parte[e] eſſe vindicãdum: vt puta meum & tuum argentum in maſſam redactum[f] eſt:erit nobis commune:& vnuſquiſque pro rata ponderis quod in maſſa habemus,vindicabimus,etſi[g] incertum ſit[h] quantum quiſque ponderis in maſſa habet.

IIII. Pavlvs *libro vicenſimo-primo ad Edictum*.

Quo quidem caſu etiam communi diuidundo[i] agi poterit.Sed & furti[k] & ad exhibendũ tenebitur,qui dolo malo confundendum id argẽtum curauit, ita vt in ad exhibendum actione pretij ratio haberi[l] debeat,in vindicatione vel cõmuni diuidundo actione hoc amplius ferat, cuius argentum pretioſius fuerat.[m]

In rebus quæ commixtione nõ confunduntur,remanet dominiũ eorum quorũ erat primò: niſi eorum voluntate ſit facta commixtio.Bartolus.

V. Vlpianvs *libro ſextodecimo ad Edictum*.

Idem Pomponius[n] ſcribit: Si frumentum duorum non voluntate eorum confuſum ſit, com petit[o] ſingulis in rem actio in id in quantum paret[p] in illo aceruo ſuum cuiuſque eſſe. Quòd ſi voluntate eorũ commixta ſunt, tũc communicata videbuntur:& erit communi diuidundo actio.

Res quæ cõmixtione ſpeciẽ mutant,deſinunt eſſe domini prioris: & res ſpecificãtis efficiuntur.Bar.

Idem ſcribit:ſi ex melle meo,vino tuo,factũ ſit mulſum:[q] quoſdam exiſtimaſſe id quoque communicari.ſed puto verius(vt & ipſe ſignificat)eius potius eſſe qui fecit:[r] quoniam ſuam ſpeciem priſtinam non continet.

In rebus diuerſi generis,quæ cõmixtione non mutant ſpeciem: ſi ſeparari poſſunt,quilibet vindicabit ſuum. aliàs communicabitur, & pro parte vindicabitur.Barto.

Sed ſi plumbum[ſ] cum argento mixtum ſit:[t] quia deduci poſſit, nec cõmunicabitur,nec communi diuidundo[u] agetur,quia ſeparari poteſt. agetur autem in rem actio.Sed ſi deduci,[x] inquit, non poſſit,vt puta ſi æs & aurum mixtum fuerit:* pro parte[y] eſſe vindicandum nequaquã erit dicendum,quod in mulſo dictum eſt:[z]

* Hodie tamẽ chryſulcæ aquæ vi aurũ à quocunque metallo ſeparari poteſt. Alciat.lib.6. parer. ca.11.

vel ſecundum alium,vt communicetur:ſed malè in hoc dicebãt: nam cedit ſpecificanti:vt ſupra.§.idem ſcribit.

a *Vtraque*. ratio quare non cedat ſpecificanti : quia vtrunq; remanet in rudi materia.& hoc ſecundum primum caſum . Vel ratio quare pro parte videatur vindicandum,ſecundum alium caſum.Tertiò etiam poſſet dici , vt eſſet remotiua ratio quare idē hîc videbaẽ quod in mulſo : quia vtrobique remanet eadem materia. ſed hoc falſum in mulſo : quia tranſit in ſpeciem : & ideo ſpecificanti cedit,ſi bona fide fecit.ſecus ſi mala fide: vt.j̃. ad exhi.l. de eo.§. ſi quis.& ſi fecit nomine ſuo : vt.j̃. de acqui. re.do.l. quicquid. §. vbi. Et ſi ſpecies nõ poteſt reduci ad primã materiã ,ſicut eſt in mulſo, quod ad mel & ad vinum reſolui nõ poteſt: vt inſti.de re.di.§. cum ex aliena. Item no. ex prædictis , quòd in tribus differt confuſio à mixtione.ſpecies enim dicũtur miſceri : materiæ confundi: licet Pe. dixerit econtrario . Itẽ ſpecies mixtæ remanẽt in eadem ſubſtantia & ſpecie: confuſæ autem ttansferuntur in aliam materiam.Item confuſa ſunt cõmunia , licèt ſine volũtate dominorum:ſed mixta demum cum voluntate.Itẽ no. quòd cõfundere dicitur quis (licet abuſiuè) qui frumẽta miſcet : vt j̃. loca. l. in naue Saupheli.Itẽ in pecunia eſt ſpeciale , vt ſola mixtione ſuos faciat:vt j̃.de ſol.ſi alieni.Et eſt fortè propter prærogatiuã ſolutionis,ſiue pecuniæ:vt.j̃.ſi cer.peta.l.ſingularia.Vel quia impoſſibilis eſt ſeparatio:vt arg.j̃.de vſufruct.l.vſufructuarium.§.ſi in viuariis.

Confuſio & mixtio in tribus differunt.

b *Sed meum*.vt enim in rationali animali partus ſequitur vẽtrẽ: vt.C.de rei vind.partũ.ſic & in irrationali:vt hîc.Ex conſuetudine tamẽ in aliquibus partibus habet dominus equi pedẽ vnum.

c *Tranſlata*.facto alicuius . cæterũ ſi aquæ impetu coaluit: nulla datur actio ſecundum quoſdam. Sed ſecundum Azo. idem in vtroque:maximẽ quia leges de hoc tractantes, plerumque quãdo ſine facto hominis tranſeunt loquuntur : vt inſtitu. de re.diui.§. præterea quod per alluuionem. Accurſius.

d *Dabant*.& nos damus ſecũdum M. Et idem dicebant vbi quis amittebat dominium plãtatione, vel ſatione, vel ſpecificatione, vel pictura:ar.eius quod dicitur in tabula: vt inſtit.de re. diu.§.ſi quis in aliena.Sed certè eſt illud ſpeciale, vt quondam domino detur vtilis in rem.nam etiam directa videtur dari, niſi eſſet propter pretioſitatem picturæ.Item eſt pro M. de do. inter virum & vxorẽ.l.vtilem.Sed ibi appellat vtilem.ſ.in factum , non in rem. dic ergo ſecundũ B.& Io.hîc.Sed nos non damus : quia alterius eſt facta arbor alterius terræ alimẽto:vt.j̃.de dam.infec.hoc amplius.§.de his.verſi.Alphenus.&.j̃.de acqui.re.do.adeo.§.ſi.&.l. ſed ſi ex meis.§.arbor.Damus autem actionem in factũ pro æſtimatione ad inſtar ferruminatorum : vt infra eo.l. in rem. §. item quæcunque.Accurſius.

a] No.ex gl. quòd declaratio ſiue interpretatio libelli obſcuri nõ trãſit ad heredes.quod eſt nota. dignũ ſecundum Bald hîc cõcor.Inno.in. c. cum dilect⁹. extra de ſucceſ.ab inteſt.

e *Non deſinet*.ideoque directa,non vtilis daretur.

f *Rectè*.No.vt hîc,&.ſ̃.de iudi.ſi in iudiciis.&.j̃.de lega. j. l. iiij. &.j̃.de acqui.poſſ.ſi me in vacuam.&.C.de teſta.ſi in nomine.

g *Appareat*.iudici,vel reo.Sed quomodo poteſt non apparere, cum ſemper ſtemus dicto actoris:vt infra de verb.oblig.inter ſtipulantem.§.ſi Stichum.quæ eſt contra? Sol.dic actorem hîc deceſſiſſe,[a] vel eum nolle eligere.

h *Nullam*. No. quòd ratione incertitudinis condemnatio euitatur:vt & infra de re.du.ſi quis de pluribus. & infra de teſt. tu.l.

quia vtraque [a] materia,& ſi confuſa,manet tamen.

Fœtus cedit ei cuius eſt mater, non cuius eſt pater. Bartolus.

Idem ſcribit , ſi equam meam equus tuus prægnatem fecerit:nõ eſſe tuum ſed meum [b] quod natum eſt.

Arbor quæ radices egit , cedit ſolo:aliàs ſecus.Bartolus.

De arbore quæ in alienum agrum tranſlata [c] coaluit, & radices immiſit: Varus & Nerua vtilem in rem actionem dabant. [d] nam ſi nondum coaluit, mea eſſe non deſinet. [e]

Falſa demonſtratio circa rem petitam , non vitiat iudicium:idẽ ſi erretur in nomine iudicis . Bartolus.

Cum in rem agatur , ſi de corpore conueniat, error autem ſit in vocabulo : rectè [f] actum eſſe videtur.

Incertitudo rei impedit condẽnationem fieri.Bartolus.

Si plures ſint eiuſdem nominis ſerui, puta plures Erotes, nec appareat [g] de quo actum ſit : Pomponius dicit nullam [h] fieri condemnationem.

Iſta lex cum. gl. præcedentis. §. hoc dicit. Qui petit rem, debet eã declarare in libello ſecundum ipſius naturam & qualitatem. Bar:

VI. PAVLVS *libro ſexto ad Edictum.*

SI in rẽ [i] aliquis agat, debet deſignare rem: & vtrum totam [k] an partem, [l] & quotam [m] petat. Appellatio enim rei non genus ſed ſpeciem ſignificat. [n] Octauenus ita definit, quòd infectæ quidem materiæ põdus, [o] ſignatæ [p] verò numerum, factæ autem ſpeciem dici [q] oportet . Sed & menſura [r] dicenda erit cum res menſura continebitur. Et ſi veſtimenta noſtra eſſe, [ſ] vel dari [t] oportere nobis petamus , vtrum numerum eorũ dicere debebimus, an & colorem ? Et magis eſt vt vtrunque . [u] Nam illud inhumanum eſt,cogi nos dicere, trita ſint an noua , quamuis & in vaſis occurrat difficultas , vtrum lancem duntaxat dici oporteat, [x] an etiã quadrata, vel rotunda , vel pura, an cælata ſint.quæ ipſa in petitionibus quoque adiicere difficile eſt. nec ita coartanda res eſt, licèt in petendo homine nomen eius dici debeat : & vtrum puer , an adulſcẽs ſit: vtique ſi plures ſint. [y] Sed ſi nomen eius ignorem, de-

duo.& de re.iu.l. vbi repugnantia. Sed contra.j̃. de contrahenda A emptione.l.ſi in emptione.in prin. Sol. ibi in odium obſcurè loquentis: argu.ſ̃.de pac.l.veteribus.Item contra.j̃.de iis qui deie. vel ef.l.j.in.fi.Sed ibi nõ eſt aliquis de incertis : ſed dominus quẽ conſtat culpam commiſiſſe, ſaltem in mala familia , condemnatur:vt inſtitu.de ob. ex quaſi delic.§.fi.Itẽ contra.j̃.ad l.Aquil.ita vulneratus.§.rurſus. verſi. ídque eſt conſequens. &.l. itẽ Mela. §. ſi plures.Solu. ibi ne delicta maneant impunita : vt in prædicta . l. ita vulneratus.Itẽ cõtra.ſ̃.eo. l.Marcellus.in fi. Solu. licèt ibi in principio fuerit incertum, efficitur tamẽ poſtea certũ: vt ibi diximus.

i SI *in rem*. id eſt rei vindi . Sed certe ſi agatur in perſonam, habent locũ quę hac.l. dicuntur, vt patet in actione de dolo,vt.ſ̃.de dolo. ſed ſi ex dolo. §. fi.& in actione iniuriarũ:vt.j̃.de iniur.l. prætor.& in qualibet quãtitate petita , vt in authẽ.de litig.§.ad excludẽdas col.viij.ibi,quãtitas,&c. Item patet.j̃. in ea.l.§. & ſi veſtimẽta , &c. Ad quid ergo tantùm de reali hîc dixit?Rñ.quia in hoc tractatu erat, quandoque tamen huius legis dictum fallit tã in perſonalibus, quàm in realibus. In perſonalibus, vt in homine in genere debito , vel alternatiuè , vel qualibet alia re ſimili modo debita : in realibus ex cauſa iuſta ſimiliter : vt infra eo.quæ de tota.§.fi.& ſupra eo.l.qui gregem *. §.fin.& ſupra D ſi pars here.peta.l.j.in fin. Sed pone ſecundum H. quòd vaſallus meus vendidit ſuum proprium fundum: & illum quem habebat in feudum à me, ſuo prædio coniunctum . ego ignoro vter fundorum pertineat ad me: nunquid potero vindicare hunc vel illũ alternatiuè?Videtur quòd poſſum.Nam ſi quis legat mihi fundũ illum,vel illum:videtur quòd ab adita hereditate dominiũ tranſeat ad me: & ſic alternatiuè hunc vel illum petere poſſum . Vel poteſt reſponderi hîc non tranſire dominium ad legatarium : ſicut & cum teſtator reliquit in genere vnum ſuorum ſeruorum: arg.j̃.de lega.j.cum incertus.

* Marcellus lib. 4. Digeſtorum ſcribit, qui gregem.

k *Totam*.etiam ſaluo eo:vt ſi ſimpliciter dicat,rem peto:totam petiiſſe videatur.Item ſi dicat,partem peto:dimidiam petiiſſe videatur:vt infra de interrog.act.ſi defenſor.§.qui interrogatus.& infra de verb.ſignifi.nomen filiarum.§.portionis.

l *Partem*.pro diuiſo.

m *Quotam*.pro indiuiſo.

E n *Significat*. ſcilicet cum dixit debere deſignare rem . & ſic non eſt contra.j̃.de rebus cre.l.j.in fi. quia ibi quo ad illum tractatũ.

o *Pondus*.id eſt cum res pondere continetur.

p *Signatæ*.vt pecuniæ.Accurſius.

q *Speciem dici*.vt ſcyphum.& facit infra depoſiti.l.j.§. ſi quis argentum . &.§. ſi ciſta.& infra de furt.l.in actione.§.j.&.l. ſi quis vxori.§.ſi linea.

r *Sed & menſura*.vt panis,vel vinum,vel ſimilia:vt prædicta.l.ſi quis vxori.§.ſi linea.

ſ *Noſtra eſſe*.quod eſt vbi agitur in rem.

t *Dari*.quod eſt vbi agitur in perſonã:vt inſti.de ac.§.ſic itaq;.

u *Vtrumque*.i.illa duo,& tantũ.nam, &c. Si tamen iurauerit pro certo ſe colorẽ nõ poſſe dicere,huius rei neceſſitas remittitur: vt infra de furtis.l.in actione.&.j̃.depoſi.l.j.§.ſi quis argentum.

x *Oporteat* nos dicere rotunditatem,v l cælaturam.

y *Si plures ſint*.ſ.apud illum qui conuenitur: nec ſcire poteſt reus

UNED

cuius nomine conueniatur.ſecus ſi vnus tantum : vt infra de lib. & poſtu.l.ij.

a *Demonſtratione*.quæ nominis vice fungitur:vt hîc ſubiicit,&.ĵ. de cõdi.& demon.ſi nominatim.de lega.iij. nominatim. de libe. & poſtu.nominatim.& infra ſi cer.pe.l.certum eſt.

monſtratione [a] eius vtendũ erit: veluti *qui ex illa hereditate eſt : qui ex illa natus eſt*. Item fundum petiturus,nomen eius, & quò loci ſit, dicere debebit. [b]

Solutio æſtimationis facta à nõ poſſeſſore,non liberat poſſeſſorẽ. Bartolus.

VII. IDEM *libro vndecimo ad Edictum.*

SI is qui obtulit ſe fundi vindicationi,damnatus eſt: [c] nihilo minus à poſſeſſore rectè petitur, ſicut Pedius ait.

Si res pro indiuiſo poſſideatur à ſocio meo, vel ab alio , alium tantùm conueniam: ſi pro diuiſo, vtrumque pro rata conueniam. Bartolus.

VIII. IDEM *libro duodecimo ad Edictum.*

POmponius libro trigenſimo ſexto * probat,ſi ex æquis partibus fundum mihi tecum communem tu & Lucius Titius poſſideatis: [d] non ab vtriſque quadrãtes [e] petere me debere , ſed à Titio,qui nõ ſit dominus , totum ſemiſſem : aliter atq; ſi certis regionibus [f] poſſideatis eum fundum. nam tunc ſine dubio & à te & à Titio partes fundi petere me debere . Quotiens enim certa loca poſſidebũtur,neceſſariò in his aliquam partem meã eſſe: [g] & ideo te quoque à Titio quadrantem petere debere. Quæ diſtinctio neque in re mobili, neque in hereditatis petitione locum habet.nunquam enim pro diuiſo poſſideri poteſt. [h]

Hæc actio datur contra eum qui poſſidet , vel eſt in poſſeſſione cauſa cuſtodiæ : vel aliter detinet. Bartolus.

IX. VLPIANS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

OFficium autẽ iudicis in hac actione in hoc erit , [i] vt iudex inſpiciat [k] an reus poſſideat. nec ad rem pertinebit,ex qua cauſa [l] † poſſideat. Vbi enim probaui rem meam eſſe , neceſſe habebit poſſeſſor reſtituere, [m] qui non obiecit aliquam exceptionem . [n] Quidam tamen (vt Pegaſus)eam ſolam poſſeſſionem putauerunt [o] hanc actionem complecti , quæ locum habet in interdicto vti poſſidetis , vel vtrubi . Denique ait , [p] ab eo apud quem depoſita eſt, vel commodata, vel qui conduxerit, aut qui legatorum ſeruandorum cauſa vel dotis ventríſve nomine in poſſeſſione eſſet , vel cui damni infecti nomine non cauebatur , quia hi om-

b *Debebit*.prædicta autem omnia in libello cõuentionali actor diligenter ipſi reo debet notificare : vt per hoc reus poſſit deliberare, cedat , vel contendat: vt.ŝ.de edẽ.l.j. Alij dicunt hæc omnia in cauſæ ventilatione poſtea notificãda : quibus nõ aſſentio:ideo quia non haberet ius deliberationis ſaluũ ipſe reus: vt dixi.Item not. quòd res quandoque ſpecialiter, vt hac.l. quãdoq; generaliter, quãdoque vniuerſaliter eſt petẽda:& alia etiam ſunt in libello neceſſaria: quæ dic vt diximus ſupra de eden.l.j.

Res diuerſè peti poſſunt.

SIis.]CASVS. Poſſidebas rem meam: conueni alium,qui deſiit rem meam poſſidere:qui ſe liti obtulit: & condemnatus es mihi in æſtimationẽ : an nihilo minus poſſit à te rem petere? Et dicitur quòd ſic.

*37.

c *Damnatus eſt*.ſcilicet in verã æſtimationem: fortè quia & in ea intereſſe continetur. Diſtingue tamẽ de eo qui obtulit ſe : an ideo vt poſſidentem defenderet:quod ſæpe fit calliditate quadam, vt euitetur ſatiſdatio:vt.ĵ.de inter.act.qui ex parte.Et in eo caſu nõ cõuenitur poſſidens:vtpote cum duobus teneretur. ſ. defenſori, & domino:quod iniquũ eſſet:vt.ĵ.de reg.iur.l. bona fides. An etiã vt actorẽ deciperet : & tunc etiã ſi ipſe inſolidũ in intereſſe & in rei æſtimatione damnetur, nihilo minus tamẽ poſſidens conuenitur.duo enim nõ vnus idem exiguntur:vt hîc,&.ŝ.de peti.her. l.etiã.§.pe.Azo.& facit.ĵ.eo.l.is qui.&.l. ſin autẽ. Nota ergo hîc quòd propter ſolutionem doloſi poſſidens nõ liberatur: vt.ĵ.de tab.exhi.locũ.§.cõdemnatio.&.d.l.etiã.§.pe. Sed contra.ĵ. de re iudi.l.ſi quis dolo.§.ſi quis cum.vbi dicit ꝙ ex quo quis non admiſit in poſſeſſionẽ aliquã iuſſu prætoris mittẽdum , & ſoluerit: poſtea cõuentus actione in factũ,nõ tenetur poſtea debitor.Sed certè ibi idem erat ab vtroque petẽdum: quia debitũ. hic ab vno res,ab alio pecunia petita fuit.i.æſtimatio doli. Et eodem modo ſolues.ĵ.de noxa.electio.in prin. vbi ſi eligo eum qui ſeruũ dolo deſiit poſſidere:liberatur poſſeſſor . Nã & ibi à poſſeſſore debitũ tantum eram petiturus,quod iam eram inſolidum conſecutus à doloſo:vt in eo.tit.ĵ.de noxa.ſi ſeruus depoſitus.in fi.

POmponius.]CASVS. Habebam tecum fundum communem: ſed tu mediam partem poſſidebas , extraneus aliam partem. qualiter partem meam petere poſſim, quæritur . Et diſtinguitur. aut poſſides pro indiuiſo: nec te conueniam , ſed extraneum.aut poſſides diuiſim: & tunc medietatem medietatis tuæ à te petam: & tantundem ab extraneo . Hæc tamen diſtinctio , an poſſideatur res pro diuiſo,an non : locum habet in rebus immobilibus, non autem in re mobili:nec in hereditaria petitione.

d *Poßideatis*.pro indiuiſo.Accurſius.

e *Quadrantem*.ſcilicet totius.

f *Regionibus*.pro diuiſo.

g *Meam eſſe*.Pomponius probat.

h *Poßideri poteſt*.prout ad rem mobilem refertur,eſt contra.ĵ. de ſer.vrb.præ.binas.vbi dicit tignum duorũ eſſe:& pro diuiſo. Sed ibi in dominio dicit : hîc in poſſeſſione. vel ſol .vt ibi. Et eodem modo ſolues.ĵ.pro ſoc.l.pen.&.ĵ. cõmuni di.l. arbor. Sed & his legibus poteſt dici ꝙ immobilis res dicitur arbor : quia poſtquã à ſolo auellitur,vocatur lignũ:vt.ĵ.de leg. iij. ligni. Itẽ prout refertur ad hereditatem,eſt cõtra.ŝ.ſi pars here.peta.l.j.§.ſi ego. & §.quinimò.&.§.proinde. vbi fit ſimilis diſtinctio quæ hîc . Solu. ratione rei dicitur poſſideri hereditas pro diuiſo,& indiuiſo:nõ ratione actionis.Ipſa enĩ actio. i. hereditatis petitio, cũ ſit incorporalis,non poteſt poſſideri pro diuiſo , vel pro indiuiſo:vt infra de acquir. poſſ. poſſideri. in prin. & ad hanc actionem hîc habuit reſpectum . Vel aliter in rei vin. hoc nomẽ pro diuiſo, largè acceptũ eſt: quia ſiue poſſideat pro diuiſo , quia diuiſit, cũ illo:ſiue nõ diuiſit , ſed ſic certam partem pro ſe poſſidet . ſed in peti. her.non ſic largè accipitur : quia pro diuiſo, puta quia diuiſit cũ illo,nõ tenetur peti. here. vtpote cum habeat tit.diuiſionis:vt.C. cõmunia vtri.iudi.l.diuiſionem.Item poſt diuiſionem fundi,duo fundi dicuntur : nõ autem diuiſa hereditate, duas hereditates vel etiam hereditatem dicimus. Cũ enim ſit incorporale , nõ poteſt recipere diuiſionem,vt poſtea dicatur hereditas:vt ĵ.cõmuni di. l. per hoc iudicium. Alij dicunt quòd aliud in peti.her. quàm in rei vin. quia ex aſſe heres totam hereditatem vindicat,etiam ab eo qui partem , vel rem hereditatis tantum tenet:vt.ŝ.de peti.here.l.licèt minimam. Sed hoc nõ intendit hîc dicere.vnde primam & ſecundam approbo.

† No.quòd tit.nõ excludit rei vindi.quia dominiũ præualet. concor. & facit infra de publi. l. exceptio.& infra de exce. rei iudi.l.ſi quis rẽ à nõ domino.Bo.

OFficium.]CASVS. Cõtra poſſidẽtem datur hæc actio. vnde iudex inquirere debet.an is qui conuenitur poſſideat : & ſi inuenerit eũ poſſidentẽ,compelletur eã reſtituere,ſi actor intentionem ſuã probauerit : niſi reus obiiciat ſibi exceptionẽ aliquã. Quidã dicunt ꝙ hęc actio datur contra eum qui vere poſſidet:& ita cõtra eum qui tenebatur interdicto vtrubi,vel vti poſ.Verius tamen eſt quòd quilibet detentor teneatur actione hac. Viuia.

i *Erit*.ante lit.conteſta.

k *Inſpiciat*.interrogãdo eum:vt infra de interrogato . actio. qui ſeruum.§.in iure.Et ſi mentiatur dicendo ſe non poſſe poſſidere, aufertur ei poſſeſſio:vt infra eo.l.pe.

l *Ex qua cauſa*.vt.ĵ.eadem lege,in fine.ſed ſecus in petitione hereditatis:vbi ſi non poſſideat pro herede,vel pro poſſeſſore, non poteſt ea conueniri:vt.ŝ.de petitione hereditatis. l. etiã.§.ſi quis abſentis.quæ eſt contra.

m *Reſtituere*.ſcilicet poſſeſſionem vacuam:vt ſupra de arbi. non diſtinguemus.§.arbiter.

n *Exceptionem*. Videtur ergo ex hac litera quòd primò actor ſuã fundet intentionem : poſt reus exceptionem ſuam opponat , & probet,&ſic poſtquam didicit teſtificata.eſt ergo contra in auth. de teſti.§.quia verò.coll. vij. Sol. quatuor modis poteſt intelligi hæc litera . Primo quando probaui per teſtes rem meam eſſe : & ipſe ſimiliter per teſtes vult probare exceptionem poſtquam didicit teſtificata.& ſecundum hoc corrigitur hæc per illam.Secũdo quando probaui per inſtrumẽtum : & ipſe ſimiliter vult probare per inſtrumentum,& hoc poteſt. Tertio ſi ego probaui per teſtes:& tu vis probare per inſtrumentum. Quarto ecõtra.& his tribus modis non corrigitur.Accurſius.

o *Putauerunt*.& malè.

p *Denique ait*.ſcilicet Pegaſus.Accurſius.

Non poßident.

a *Non poſſidet*.ſed ſunt in poſſeſſione:vt.ỹ.de acqui.poſ.l.iij.in fi.
b *Puto*.corrigitur dictum iſtorum.
c *Peti poſſe*.ſic ergo contra commodatarium & ſimiles agitur in rem:ſed qui rem immobilẽ alieno nomine tenet, debet dominũ nominare [a] in iudicio:vt.C. vbi in rem actio.l.ij. Azo. Idẽ videtur hodie in mobilib[9]: vt in authen. vt omnes obe.iu.§. hæc confiderantes.col.v.Item not. agi in rem cõtra depoſitariũ:vt hîc.Sed contra in authẽ.de depoſi. &denun.§.j.col.vj.vbi dicit quòd nemo extrinſecus impediat depoſiti reſtitutionẽ,quo minus reddatur deponenti. Solu. ſecundum quoſdam hæc corrigitur in hoc articulo, alij dicũt, extrinſecus præter dominũ. dominus enim non videtur extrinſecus venire. Tu dic quòd ſi velit agendo in rem poteſt quilibet qui ſe dominũ dicat:vt hîc,&.ỹ.depoſiti.bona fides.aut interdicat tantùm: vel contradicat: quod nõ poteſt,vt ibi.

a] De nominatione domini in iudicio vide quod plenè no. Inno. in c. inter quatuor. extra de maior. & obe. & c humilis.eo.tit.

S*I res*.] CASVS. Petebã à te rem meã. quæro vbi res ſit reſtituenda:an vbi petitur: an vbi res eſt? Diſtinguitur. fuit bonæ fidei poſſeſſor,an malę? Primò habet electionem conuentus vbi velit reſtituere: an vbi res eſt: an vbi res petitur: debet tamen pręſtare petitor omnes ſumptus, præterquam cibaria:& cauebit reus quòd reſtituet. Si fuerit malæ fidei poſſeſſ.idem erit dicẽdum,quod in bonæ fidei poſſeſſ. ſi alibi poſſeſſ.rei petitæ nactus fuerit.Quòd ſi malæ fidei poſſ.rem alibi tranſtulit:ſuis ſumptibus eam reducere debet.

*vindicatur.

nes non poſſident, [a] vindicari nõ poſſe. Puto [b] autem ab omnibus qui tenent, & habent reſtituendi facultatem,peti poſſe. [c]

Bonæ fidei poſſeſſor debet reſtituere rem vbi eſt, vel vbi petitur, ſumptibus petitoris : malæ fidei poſſeſſor ſolùm vbi inuenitur, vel vbi petitur,ſumptibus ſuis.hoc dicit cum legibus ſeq. Bartolus.

B

X. PAVLVS *libro vicenſimo primo ad Edictum*.

SI res mobilis [d] petita [e] ſit,vbi reſtitui debeat, ſcilicet ſi præſens non ſit? Et non malum eſt, ſi bonę fidei poſſeſſor ſit is cum quo agitur : aut ibi reſtitui vbi res ſit, aut vbi agitur:ſed ſumptibus petitoris,qui extra cibaria [f] in iter vel nauigationem faciendi ſunt:

XI. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum*.

NIſi [g] ſi malit petitor ſuis impenſis & periculo ibi vbi iudicatur, *rem reſtitui. tunc enim de reſtitutione cum ſatiſdatione cauebitur.

C

XII. PAVLVS *libro vicenſimo primo ad Edictum*.

SI verò malæ fidei ſit poſſeſſor qui in alio loco [h] eã rem nanctus ſit,idem ſtatui debet. [i] Si verò ab eo loco vbi lis cõteſtata eſt, eam ſubtractam aliò tranſtulerit: illic reſtituere debet,vnde ſubtraxit, [k] ſumptibus ſuis. [l]

Malæ fidei poſſeſſor tenetur ad rẽ,& ad intereſſe deteriorationis hac actione, & actione. l. Aquil. ſed vna per aliam tollitur, prout actor elegerit.Bartolus.

XIII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum*.

NOn ſolùm autem rem reſtitui, verùm & ſi deterior res ſit facta, rationem iudex habere debebit. [m] Finge enim debilitatum hominẽ, vel verberatum, [n] vel vulneratum reſtitui . vtique ratio per iudicem habebitur [o] quanto deterior ſit factus: quanquam & legis Aquiliæ actione conueniri poſſeſſor poſſit . Vnde quæritur an non aliàs iudex æſtimare damnum debeat, quàm ſi remittatur [p] actio legis Aquiliæ. Et Labeo putat cauere petitorem oportere, [q] lege Aquilia non acturum. quæ ſententia vera eſt.

XIIII. PAVLVS *libro vicenſimo primo ad Edictum*.

QVòd ſi malit actor potius legis Aquiliæ actione vti: abſoluendus eſt poſſeſſor. [r] Itaque electio actori danda eſt, non vt triplum, ſed duplum conſequatur. [f]

XV. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum*.

d *Mobilis*.de re immobili idem non loquitur, quia illa non poteſt reſtitui niſi vbi eſt:ar.C.quando & qui.quar.pars.l.ij.libro.x.
e *Petita ſit*.ſubaudi.& obtineatur.
f *Cibaria*. aliter ſi operis ſuis ſolebat ſe paſcere ſeruus, quibus modo vacare oportet.tunc enim cibariorum expenſas præſtabit actor:vt infra ad exhi.ſed &ſi.§.quo autem loco.Sed cui dabitur hæc electio ? Reſpon. petitori, ſecundum H. ſed Azo ipſi reo.Et ſic bene excipit infra.l.proxi.niſi,&c.& pro hoc infra depoſi.ſi in Aſia.§.j. aliàs nihil exciperet, quod Ir.concedebat. & facit ſupra de eden.l.prætor.§.ſi.&.l.ſeq.
g N*Iſi*.Hîc repetit quod dixerat,ſed plenius, ſecundũ Ir.Sed tu dic quòd electio eſt poſſeſſoris,niſi &c.cum poſſeſſor prius non elegerat.Vel dic tertiò ꝙ ſumptibus petitoris extra cibaria facienda eſt reſtitutio:ſed nõ ſatiſdatio,niſi malit,&c. nam tunc dabit cibaria,& ſatiſdabitur,vt hîc,& inſti.de offi.iudi.§.j.
h S*I verò malæ fidei*.*Alio loco*.quàm vbi agitur.idẽ ſi ab alio loco quàm in quo lis eſt conteſtata,ad alium tranſtulit.
i *Debet*.quod in bonæ fi.diximus duabus ſuperioribus legibus, cum ab eo abſit præter omne vitium remotionis.
k *Subtraxit*.dolo,vel ſine dolo.
l *Sumptibus ſuis*.ſcilicet poſſeſſoris.

N*On ſolum*.] CASVS cum tribus legibus ſequen.eſt.Si ſeruus meus ad te venit,& tu eũ pendente iudicio deteriorasti:iudex etiam condemnationis debet habere deteriorationis rationem:& ſi iudex omiſit,potero agere.l.Aquil.actio.& iudex habebit rationem damni contra te in condẽnatione. Et ſi tu ad ignominiam mei ſeruum verberaſti: agam cõtra te actio. iniuriarum. [SI QVIS.]Equum meum poſſediſti.vendidiſti modico pretio ex neceſſitate.ad id tantùm pretium quod accepiſti, & non amplius teneris. & hoc probat à ſimili : quia ſi poſſeſſor vendat fructus qui cõſeruando ſeruari nõ poſſunt:non tenetur vltra quàm vt pretium præſtet.[SI SERVVS.]Si equus ſine dolo poſſeſſoris interiit:an liberetur interitu eius?Dicunt quidam quòd ſic,& malè.vnde diſtinguendum eſt,an fuerit eum diſtracturus, & tenetur: quia nõ eo modo periiſſet: an nõ erat eũ diſtracturus,& tunc nõ tenetur . ex hoc apparet quòd non indiſtinctè liberatur poſſeſſor interitu ſpeciei,ſed poſt interitum neceſſaria eſt ſententia: vt appareat eius fructus & partus. Item & alia ratione eſt neceſſaria ſententia, propter ſtip. de euict.eo quòd habebit túc regreſſum emptor contra venditorem de euictione . [CVLPA.] Dicit de naui quã poſſedit quis,& lite pẽdẽte iuit nauigatũ, & periit, quod non videtur culpa fore : niſi minus idoneis eam cõmiſerit.

A

m *Debebit*.[b] vt &.ỹ.e. qui petitorio.§.j.&.C. eo.domũ.&.ỹ.ad.l. Aquil.l.liber homo.&.l. ſi ſeruus.&.C.de ſerui. & aqua.l.ſi quid.

b] Concor. gl.i.in c.2.in verſic. item habet locũ iudicis officium . extra de off. iudi.

n *Verberatũ*.vt ſit deterior,& ſic differat ab inferiori. l. proxi. item ſi verberatũ.j.reſpon.
o *Habebitur*.hoc quãdo ſemper fuit malę fidei poſſ. ſed aduerſus bonæ fidei,ſi dolo hoc fecit.Itẽ ſi culpa.ſ.poſt lit. conteſt. vt.ỹ.eo.l.ſi homo . Sed de quo ergo poſſeſſore hæc lex dicit ? non videtur loqui in bonæ fidei poſſ. quia ille tanquam dominus poteſt vti,& nõ tenetur: vt.ſ. de peti.here.ſi quid poſſeſſor. §. ſicut. Itẽ nec in malæ fi. quia huic cauetur,vt hîc ſubiicit.quod non fieret ſi eſſet ma.fi. vt.ỹ.eo. is qui dolo.Sed reſpõdent in bo.fi. poſ. & dicunt aliud eſſe in peti. here.quàm in hac actione:vt ibi poſſet abuti: hîc non. ſed hoc non placet.Dic ergo ꝙ loquitur in malæ fidei poſſeſſore.Nec obſtat. infra eod. is qui. quia hîc non cauetur ei de act. cedendis contra aliquem:ſed ſe non acturum leg. Aquil. Præterea inuenio caueri etiam furti:vt infra de fur.ei qui.§.j.& etiã prædoni : vt.ſ.de pet. here.ſi à domino vel à patre.§.ſi poſſeſſor.

D

p *Remittatur*.ab actore.
q *Oportere*.Ad quid ſit hæc cautio,cum & ſine ea agere quis non poſſit?Reſpon.propter ſumptus & alia,ſi de facto agatur,poterit committi . Sed nonne per officium iudicis in talibus conſuleretur,ex quo actor nõ vinceret? Reſpõ. plenius per actionẽ quàm per officiũ iudicis cõſulitur: cũ actio etiã poſt ſententiã, ſed officium non duret:vt.C.depo.l.iiij.& facit.ỹ.de noua.ſi pupillus.

E

r Q*Vòd ſi malit*.*Poſſeſſor*. ſcilicet vt non habeatur ratio damni dati in rei vin.ſed tantum in re cõdemnetur:quæ damni abſolutio nõ præſtabit exceptionẽ rei iudi. cõtra agentem poſtea.l.Aquil.quia non ideo ab æſtimatione damni eſt abſolutus in iudicio rei vin.quòd de damno non teneretur : ſed quia eo iudicio actor damnum conſequi noluit:arg.ſ.de neg.geſt.l. ſin autẽ. §.ſi.&.ỹ.de inſtitu.ſed & ſi pupillus.§.item ſi plures. verſi.ſi inſtitoria . Cæterum ſi ideo eſſet abſolutus quòd in actione illa dãni æſtimatio eſſet reprobata , obſtaret rei iudi. exceptio : vt.d.l. ſin autem.&.ỹ.de excep.rei iudi.l.Iulianus.&.l.de eadem.
f *Duplum conſequatur*. per actionem legis Aquiliæ, ſi inficiatus fuerit. Azo. Sed videtur vtrumq; conſequi: cum vna ad rem, altera ad pœnam ſit: vt. ỹ. de furt.l.ſi pignore.§.cum furti. quæ eſt contra . Solu. ibi nil de pœna venit in conditione : hîc autem in actione in rem venit damni ratio:vt.ſ.l.proxi. Accurſius.

ITem ſi verberatũ [a] tradidit, [b] Labeo ait etiam iniuriarum cõpetere actionem petitori.

Poſſeſſor qui de neceſſitate diſtraxerit:tenetur ſolum ad pretiũ quod recepit. Bartolus.

Si quis [c] rem ex neceſſitate [d] diſtraxit, fortaſſis huic officio iudicis ſuccurretur, vt pretium duntaxat [e] debeat reſtituere. [f] Nam B & ſi fructus perceptos diſtraxit, ne corrumpantur: [g] æquè non amplius quàm pretium [h] præſtabit. Item ſi fortè ager fuit qui petitus eſt, & militibus adſignatus [i] eſt, modico honoris [k] † gratia poſſeſſori dato: an hoc reſtituere debeat? [l] Et puto præſtaturum.

Hic eſt ſingularis.§.& hoc intẽdit: Poſſeſſor qui non eſt totaliter malę fidei: nõ tenetur de interitu, ſi res erat eodem modo peritura penes petitorẽ. Item re perẽpta eſt neceſſaria ſentẽtia, propter acceſſiones & poſtulationes de euictione.h.d.cũ principio legis ſeq.Bar.

Si ſeruus petitus, vel animal aliud demortuũ [m] ſit ſine dolo malo & culpa poſſeſſoris: pretiũ non eſſe præſtandũ plerique aiunt. [n] Sed eſt verius, ſi fortè diſtracturus erat petitor ſi accepiſſet, morã [o] paſſo debere præſtari. [p] Nam ſi ei reſtituiſſet, diſtraxiſſet, & pretium eſſet lucratus.

B XVI. PAVLVS *libro vicenſimo primo ad Edictum.*

VTique [q] autem etiam mortuo homine neceſſaria eſt ſententia propter fructus & partus, & ſtipulationem [r] de euictione. Non enim [ſ] poſt litem conteſtatam vtique & factum * poſſeſſor præſtare debet.

Non eſt in culpa, ſi quis vtatur re ad eum vſum ad quem eſt deſtinata. Bartolus.

Culpa non intellegitur ſi na- C uem petitam tempore nauigationis † trans mare miſit, licèt ea perierit: [t] niſi ſi minus idoneis hominibus eam commiſerit. [u]

† Arg. huius literæ no. ſecũdum Bald. quòd illud modicum quod præſtãt emphyteutæ & cenſuarij: intelligitur in ſignum honoris, & dignitatis, & recognitionis.

* Quidam legunt fatũ. Taurell.

† De quo vide Vegetiũ lib. 4. c. 39.

a ITem ſi verberatum. ſcilicet in contumeliam petitoris: ſed hoc in rei vin. non venit, cum non ſit damnum.

b *Tradidit.* ſcilicet poſſeſſor.

c *Si quis.* ſcilicet bonæ fidei poſſeſſor, & ſine mora.

d *Rem ex neceßitate.* propter imminentẽ ſortis dolorem: vt quia erant boues qui moriebantur. Accur.

e *Dũtaxat.* ſcilicet acceptum. & intellige in bonæ fi. poſſ. qui non erat in vera mora. Si enim prædo eſſet, vel in mora teneretur ad verum pretium rei: quia etſi nihil habuiſſet, ad id teneretur: multo magis ergo tenetur ſi aliquid inde habuit. Azo. Alij dicunt quòd eligit hîc actor, an velit verum, an acceptum pretium. Nec ob. ſupra de peti. hered. l. ſi poſſeſſor. §. j.

f *Reſtituere.* per actionem negotiorum geſtorum in ſubſidium: vt ſupra de nego. geſt. l. fina.

g *Ne corrumpantur.* & ſic ex quadã neceſſitate: vt ſupra de petitio. here. l. diuus.

h *Pretium.* inde acceptum. Accurſius.

i *Aßignatus.* quod fit quãdoque: vt infra de euic. l. Lucius.

k *Honoris.* quaſi eſſet dedecus ſi ita gratis offeratur.

l *Debeat.* ſcilicet tantùm: quia fecit coactus. Accurſius.

m *Demortuum.* ſcilicet poſt lit. conteſt. Et dic quòd loquitur de eo qui primò bo. fi. poſſedit: ſed poſtea cœpit eſſe ma. fi. nec habuit iuſtam cauſam litigãdi: in quo diſtinguitur propter bonam fidem quam habebat: vt hîc dicitur, &. ĵ. l. proxi. vſque illuc, non enim, &c. ibi incipit dicere in eodem poſſeſſore: ſed tamen habebat iuſtam cauſam litigãdi: vt quia ſciebat alienam: ſed non credebat eſſe actoris. Potes & aliis modis intelligere: vt dixi.

n *Plerique aiunt.* & malè: vt ſubiicit.

o *Moram.* id eſt dilationem. ſic accipitur. C. de temp. app. l. ij. au- D then. ſed & lis. Si autem eſſet vera mora, quia ſemper malæ fid. fuiſſet, indiſtinctè teneretur de caſu: vt ſtatim dices. Dic ergo cũ poſt lit. conteſt. periit res de qua erat controuerſia: aut hîc poſſeſſor ab initio fuit, & durauit bo. fi. poſſ. & tunc nullo modo tenetur de caſu: vt in pet. here. vt. ſ̃. de peti. here. illud. Aut fuit ab initio: ſed non durauit poſt lit. conteſt. Et tunc ſi iuſtam cauſam habuit litigandi, idem eſt quod in primo caſu: vt. ĵ. l. proxi. ibi, non enim, &c. Si verò non habuit iuſtam cauſam litigandi, probter bonam fidem quam ab initio habuit, mitius agitur cum eo: vt ita demum teneatur ſi res non erat eodem modo peritura penes actorem: quod accidiſſet vel quia à tali caſu cuſtodiſſet: vel quia diſtraxiſſet. & in hoc caſu hîc loquitur. Et ad hoc facit. ſ̃. quod metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. quatenus. verſic. quòd ſi homo. in fin. §. &. ĵ. depoſi. l. ſi plures. §. ſiue autem. Sed nonne ſemper habet cauſam litigandi propter euictionem? Reſpon. nõ ſemper debetur euictio. Si verò ab initio fuit malæ fi. omnino te- E netur de caſu, etiam ſi eodem modo periiſſet penes actorem. ſufficit enim quòd actor potuit diſtrahere: vt infra de lega. j. l. cum res. in fi. & l. ſi ſeruus legatus. §. ſi ſeruus legatus. & infra de verbo. obl. l. nemo. j. §. j. & infra depoſi. l. ſi in Aſia. §. quemadmodũ. Item eſt ſecundum omnes in prædone, fure, & meticuloſo: vt C. quod metus cauſa. l. j. & infra de vi & vi armata. l. pe. in fine. Item eſt hîc notandum quòd licèt quantum ad fructuum reſtitutionem quemlibet poſſidentem dicamus fieri malæ fi. poſt lit. conteſta. tamen quantum ad interitum non eſt verum, niſi ſe debere ſciat, & non habuit iuſtam cauſam litigandi: vt. ĵ. ſi cer. pe. l. quod te mihi. Alij dicunt, vt Guli. hunc. §. loqui in malę fi. poſſeſ. & qui ab initio malam fidem habuit, nec habebat iuſtam cauſam litigandi: quem dicunt ita demum teneri ſi res non perriſſet penes actorem: quod duobus modis accidit: vt dictum eſt. contra eos eſt. ſ̃. de pe. her. illud. Item nõ. prædicta vbi realiter agitur. ſe- A cus ſi perſonaliter: quia tũc indiſtinctè caſus pertinet ad debitorem, ſecundum quod not. ĵ. ſi cer. peta. l. quod te. Accurſius.

p *Præſtari.* pretium eius.

q VTique. pro certè. & autem, pro ſed. q. d. dixi in duobus caſibus propter interitũ teneri poſſeſſorem prædictũ: ſcilicet quãdo diſtraxit, & quãdo à tali caſu præcauiſſet, & propter eos eſſe ſentẽtiam neceſſariam: ſed certè & propter alia eſt neceſſaria: vt ſubiicit. & ſic loquitur eodẽ caſu. Quid tamen ſi de interitu non tenetur, quia nullus illorũ caſuum erat: nunquid erit ſententia neceſſaria? Et dicas de eodẽ poſſeſſore. Itẽ quid etiam de eo qui habuit iuſtam cauſam litigandi: an ſit ſemper ſentẽtia neceſſaria propter hæc quæ hîc dicuntur? Reſpon. fortè ſic: vt & ita in tribus caſib[us] poſſit hîc loqui: vt hîc, & ĵ. de re iudi. ſi homo. & ĵ. iudi. ſolu. ſi ſeruus. licèt quo ad interitũ ſit ſecus: vt dictũ eſt. Sed cui eſt hæc ſentẽtia neceſſaria? Reſpon. tam actori quàm reo. actori, propter fructus & partus. reo, propter ſtipulationẽ de euictione committẽdam contra ſuum venditorem: quæ non committeretur niſi per ſententiã euinceretur: vt hîc, & ſupra de neg. geſt. l. at qui. §. cum me abſente. Sed oppo. fructus & partus veniunt offic. iudi. & quaſi acceſſiones ſunt: ergo, &c. vt Cod. depoſi. l. iiij. Solu. hîc erat lis conteſtata, vnde officium iam corroboratum eſt: vt remaneat ante ſententiam, licèt res intercidat. & ſic ſoluitur. §. eod. l. ſin autem. §. ſi homo. Et quod ibi dicit petitus, dic extra iudicium ſimplici conuentione. Itẽ quid ſi actor homine mortuo nolit pro ſe ferri ſententiam: imò remittit actionẽ? Reſpon. reus poſtulabit ferri, licèt actor abſit: quia in ſui fauorẽ inductũ eſt. Vel dic quòd venditor D neceſſe habet probare ſeruum ſuũ fuiſſe, vt euenit. C. de aſſer. tol. l. fin. ſecundũ Azo. Item ad id quod dicit ſententiam dãdam homine mortuo, & ſic de euic. agi, eſt cõtra. ĵ. de euic. ſi ſeruus. &. C. de euic. ſi tibi. Sol. hîc extabat res tempore lit. conteſt. vnde meritò ad fructus & ad alia tenetur. ſ. ad rem vel pretium in caſibus quibus dixi ad alia teneri: ſicut quaſi tunc eſſet lata ſentẽtia. Item ad id quod dicit non committi ſtipulationẽ euictionis niſi lata ſententia: eſt contra. ĵ. de act. emp. l. emptorem. in princ. Sol. vt ibi. Sed qualiter formabitur ſententia eo caſu, quo caſu poſſeſſor non tenetur de interitu, vt euictionis ſtipulatio cõmittatur? Reſpon. quia cognoui ſeruũ eſſe petentis: ideo te condemno in fructu, & partu, & peculio. Sed quid ſi hæc nõ ſint, & ita propter euictionẽ tantum eſt ſerenda? Rñ. quidã non iudicari. quomodo enim iudicaretur? Alij ꝙ ſic: condemno te in rem. ſed tamẽ exceptionem habet dãnatus. vel dic abſoluo, condemnaturus niſi res interiiſſet. & ſic cauſa abſolutionis ponenda eſt: vt. ĵ. de iure fiſc. E l. ij. §. ſenatus. in fi. §. Vel dic vt. ĵ. de excep. rei iudi. ſi à te. §. j.

r *Stipulationem.* vbi eſt interpoſita. idem & ſi non eſt. Accur.

ſ *Non enim.* Reſpondet ei quod poſſet obiici: imò neceſſaria eſt ſententia propter æſtimationem rei præſtandam actori. ſed non eſt ita. Nõ enim bo. fi. poſ. tenetur de caſu aliquo modo: ſiue etiã durauit bonæ fi. ſiue non: dũmodo iuſtã cauſam habeat litigãdi: quo caſu loquitur hîc. ſed mal. fid. ab initio ſic indiſtinctè: vt. C. quod me. cau. l. j. &. ſ̃. quod me. cau. ſi cũ exceptione. §. quatenus. &. ĵ. ad [...]hi. de eo. §. ſi poſt. & plene dixi. ſ̃. l. proxi. in fi. Vel dic æſtimationem præſtari in caſibus prædictis. non enim. &c.

Bonæ fidei poſſeſſor nõ tenetur de caſu.

t *Perierit.* quia nauis ad hoc paratur, vt nauiget: vt infra de vſufruct. l. arboribus. §. nauis.

u *Commiſerit.* & niſi tempore periculoſo: vt. ĵ. eo. qui petitorio. in fi. Et not. hîc arg. contra eos qui imperitos eligunt pro peritis, ſiue magiſtris, ſiue medicis, ſiue aduocatis. ſic &. ĵ. de ædil. ėdic. quòd ſi nolit. §. ſi mancipium.

Iulianus.

Iſta lex legitur duobus modis in gloſ. ſecundum primam lect. breuiter hoc intendit: Poſſeſſor tenetur de facto eius cui vendidit: ſicut de ſuo facto. hoc dicit ſecundum aliam lect. hoc intendit: Re perempta in ſubſidiũ tenetur poſſeſſor actione nego. geſt. ad pretiũ eius: licèt non habuerit titulum lucratiuum, ſi ei contra perimentem poteſt eſſe conſultum. Bart.

XVII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

IVlianus libro ſexto * Digeſtorum ſcribit: ſi hominem qui Mæuij erat, emero à Titio: deinde cum eum Mæuius à me peteret, [a] eundem vendidero, eúmque emptor occiderit: æquum eſſe me pretium Mæuio reſtituere. Idem Iulianus eodem libro ſcribit, ſi moram fecerit in homine reddendo poſſeſſor, & homo mortuus ſit: & fructuum rationem vſque ad rei iudicatæ [b] tempus ſpectandam eſſe.

* ſeptimo.

Re perempta tenetur poſſeſſor poſt moram ad fructus, & ad cæteras actiones. Bartolus.

Idem Iulianus [c] ait, non ſolum fructus, ſed etiam omnem cauſam præſtandam: & ideo & partum venire in reſtitutionẽ, & partuum fructus. Vſque adeo autem & cauſæ veniunt, vt Iulianus libro ſeptimo ſcribat, ſi per eum [d] ſeruum poſſeſſor adquiſierit actionem legis Aquiliæ, [e] reſtituere cogendum. Quòd ſi dolo malo ipſe poſſeſſor deſierit poſſidere, & aliquis hominem iniuria occiderit: aut pretium hominis, [f] aut actiones [g] ſuas pręſtare cogetur: vtrum eorum voluerit actor.

A

B Sed & fructus quos ab alio poſſeſſore percepit, [h] reſtituere eum oportet. Lucrum enim ex eo homine qui in lite eſſe cœperit, facere non debet. Sed fructus eius temporis quo tempore poſſeſſus eſt ab eo [i] qui euicerit, reſtituere non debet. Sed quod dicit de actione legis Aquiliæ, procedit ſi poſt litem conteſtatam [k] vſucepit poſſeſſor: quia plenum [l] ius incipit habere.

C Si pendente iudicio ius actoris perimitur abſque facto ſuo: ex facto rei peruenitur ad condemnationem, ac ſi peremptum non eſſet: & cautiones adinuicẽ præſtabuntur. Bartolus.

XVIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum Prouinciale.*

SI poſt acceptum † iudicium poſſeſſor vſu hominem cepit, debet eum tradere, [m] eóque nomine de dolo [n] cauere. periculum eſt enim ne eum vel pignerauerit, vel manumiſerit.

† Bal. dicit iſtũ tex. ſingu. ad hoc quòd licèt vitium litigioſi obſtet intuitu alienationis: nõ tamẽ obſtat cõfirmationi alienationis prȩcedẽtis litis conteſtationem. Bolog.

Iulianus.] CASVS. Seruum Mæuium à te emi: eundem Titio vendidi. Titius eum interfecit. teneor vero domino ad pretiũ: quia videor eum interfeciſſe. [IDEM.] Si petam à te rem, & in mora fueris: non ſolùm fructus, ſed etiam fructuum fructus vſque ad tempus rei iudicatæ reſtituendi ſunt. Si verò erat ſeruus meus quẽ poſſidebas: & aliquis verberauit eum: & ita habeas ac.l. Aquili. cõtra verberatorẽ: illam act. mihi cedere debes. Sed de ceſſione actionis eſt verũ ſi tu ſeruum illum cœperis vſucapere: & poſt acceptũ iudicium vſuca. cõpleuiſti. [QVOD SI DOLO.] Emi ſeruũ quem tu dolo malo diſtraxiſti: quia videbas quòd volebã eum vindicare: & aliquis eum interfecit. in electione mea erit vtrum velim cedi mihi act. ab emptore: aut habere pretium ſerui ab eo qui dolo deſiit poſſidere ſeruum lite pen. vſucaptum. Sed quid ſi petitor ſerui per aliquod tempus fructus percepit: deinde peruenit ad te: & illum incepit vindicare? illi fructus percepti non erunt reſtituẽdi. Et ratio eſt, quia bona fides non patitur quòd bis idem exigatur: vt. ĩ. de regu. iur. l. bona fides.

a *Peteret*. Poteſt dici quòd petitus erat, & lis conteſtata: vnde tenetur propter occiſionẽ alterius: quia illius factum interpretor eſſe meũ: vnde teneor: vt. ĩ. de verb. obli. l. ſi ſeruũ. §. j. Et dices teneri ad iuſtum ſerui pretiũ vtili in rem: quia dolo deſiit poſſidere. Vel dic quòd non erat petitus. & quòd dicit peteret, expone id eſt petere vellet. ſic &. ĩ. de verbo. obli. l. ſtipulatus ſum. Et dic quòd teneor ad pretiũ acceptũ, licèt meo nomine vendiderim: quia res eſt perempta: vnde in ſubſidium agitur neg. geſt. vt. C. eo. l. mater. & de re. alie. non alie. l. j. in fin. &. ĩ. depoſi. l. j. §. fin. &. ĩ. de re. cre. ſi eum. &. ſ. de nego. geſtis. l. fin. Sed nonne eſt iniquum me teneri ad pretiũ in ſecundo caſu, ac neg. geſt. cum non habui rem ex cauſa lucratiua, imo emi? Reſpon. non hoc caſu: quia ceditur mihi act. l. Aquil. à domino cõtra occidentem. Sed qualiter agam. l. Aquil. ex iure ceſſo, cum de euic. tenear: vt. ĩ. de euic. l. vindicantẽ? Reſpon. propter delictũ ſuum fortè hoc obiicere non poteſt ſecundus emptor. ſed prima poſitio caſus planior eſt. & qui ſecundũ caſum tenẽt, timebant hoc: quia poſt lit. conteſt. indiſtinctè ad ipſum ſeruum tenetur, viuat vel non: niſi ex neceſsitate vẽdat: vt. ſ. eo. l. item ſi verberatũ. §. j. Sed certè & hic ad ſeruũ tenetur. id eſt ad eius verã æſtimationẽ.

b *Iudicatæ tempus*. Certè imò poſtea: quia ea temporis intercapedo ad fructus non nocet: vt. ĩ. de vſu. l. in fideicommiſsi. §. j. Reſpon. ex officio iudex cauſæ principalis de illis non diſquirit: cum futuri temporis tractus, &c. vt. ĩ. de vſur. l. j. §. quid enim. & ita non veniunt, vt hîc: ſed de perceptis ante litem & pendente lite diſquirit, vt etiam percipiendi veniant: vt hîc, &. ĩ. eo. l. fructus. Et intellige quando dolo vel culpa poſſeſſoris perit: vt poſt mortem eius omnes veniant fructus.

c *Idem Iulianus*. facit. C. eo. l. certum. &. ĩ. eo. l. præterea. &. ſ. de peti. hered. ſed & ſi. in fin. &. l. quòd ſi oues. &. l. ancillarum. &. l. item videndum. &. l. poſt ſenatuſconſultum. &. l. Iulianus.

d *Si per eum ſeruũ*. iã eius factũ vſucapione: vt poſtea dicit in fi. l.

e *Legis Aquiliæ*. quia ſeruus ille fuit vulneratus: & ita domino facto per vſuc. actio fuit quæſita: vt. ĩ. ad. l. Aq. itẽ Mela. §. legis.

f *Pretium hominis*. propter dolum.

g *Actiones* in rem, & Aquiliam.

h *Percepit*. ſcilicet poſſeſſor.

i *Ab eo*. ſcilicet à vero domino.

k *Conteſtatam*. Et quomodo potuit, cum cœpit eſſe malæ fidei? Reſpon. ſuperueniens mala fides non nocet vſucapioni: vt. C. de vſuc. transfor. l. j. §. hoc tantummodo.

l *Quia plenũ*. id eſt directum dominiũ, cum prius haberet vtile ſecũdum quoſdam: quia Publicianam habebat: vt. ĩ. de Publi. l. j.

SI poſt acceptum. [CASVS. Emi rem à nõ domino: & bona fide inchoaui vſucap. nec deerant mihi de vſuca. niſi duo mẽſes. eã vindicaſti: ſed lit. conteſt. vſuca. compleui: vnde ex quo domin[9] factus ſum: ſi ſeruus erat, poterã eum manumittere, vel pignori obligare. Et ideo dicit iuriſcõ. cauere debes tu poſſeſſor quòd nihil tale facias. Sed pone ꝙ erat dominus domus quã petij: & cum ſemel minabatur ruinam, cauiſti de dam. infect. poſtea petij à te: tunc cauere debeo de conſeruando te indemnem. Et hæc ratio illius cautionis eſt. Viuianus.

m *Tradere*. Sed qualiter poſt acceptũ iudiciũ vſucapione cõpleta dabitur priori domino rei vindic. cum dominus eſſe deſierit? Reſpon. ſecũdum B. eam durare actionem, licèt corruptam poſt vſuca. quæ enim erat directa,

D nunc eſt vtilis. Eandem enim dicor habere filiam, licèt hodie ſit corrupta, cum fuerit virgo. Sic & dicitur noxalis actio directa, & directa noxalis: vt inſtit. de noxa. §. omnis autem. Et ſic dicitur emptori dari actionẽ vtilem, quam habet poſtea directam, cum ceſſa eſt. P. mirabilia hîc reſpondit. Dixit enim ſpeciale eſſe hoc caſu, vt non domino detur actio contra dominum: quod eſt falſum: vt ei qui neque directò, neque vtiliter eſt dominus, detur rei vin. contra dominum: ei verò qui vtiliter eſt dominus, ſæpe contra directò dominum datur: vt. ĩ. ſi ager vec. vel emphy. l. j. &. ĩ. de acqui. re. do. qua ratione. §. literæ. verſi. ſed non vt. & ita fit hic. Item quomodo deſiit eſſe dominus, cum omnis actio perpetuetur lit. conteſt. vt. C. de pręſcrip. xxx. an. l. fi? Reſpon. ſecundum P. rei vin. non perpetuatur lit. conteſt. & eſt in ea ſpeciale: vt. ĩ. ſi ſer. vin. l. ſicut. §. planè ſi non vtendo. Sed certè cõtra eum facit: ſed M. dixit quòd hoc erat olim vt non perpetuaretur: vt hîc, &. ĩ. pro emp. l. ij. §. finali. Sed hodie contra. C. de an. except.

Rei vindi. lit. cõteſt. nõ perpetuatur.

E vt perfectius. Tu autem dicas quòd quatuor ſunt ſpeciales illi caſus in. l. vt perfectius. in quibus vſucapio interrumpitur. aliàs non interrumpitur vſucapio etiã hodie: ſed vindicatio perpetuatur. Sed quare non interrumpitur, cum præſcriptio interrumpatur: vt. C. eod. l. more? Reſpon. quia rerum mobilium poſſeſſio vilis & abiecta eſt: vt. ĩ. de acquir. poſſeſ. l. ſi rem. Hinc etiam eſt quòd minus tempus ſtatuitur in vſucapione earum.

n *De dolo*. & culpa poſt lit. conteſta. vt infra eod. l. ſin autem. §. ſi homo. Azo. Sed ad quid hæc cautio ſit? nam nec alienatio tenuit: vel manumiſsio rei litigioſæ: vt. C. de liti. l. ij. & fin. nec obligatio: vt. ĩ. quæ res pigno. ob. poſſunt. l. j. §. eum? Reſponderi poteſt præſtari cautionem propter ſumptus litis, & talia: non quia ob illam dominium poſſit amittere actor. Vel dic potuit alienare & obligare ante litis conteſtationem vtilem hypothecariam, & rei vin. vtilem, id eſt Publicianam cedendo: vt. ĩ. de pigno. l. ſi ab eo. Sed hoc non videtur valere: quia illæ actio-

nes vero domino non præiudicarent: vt infra de Publi.l.penul. & fin.niſi fortè adiuuet prædictam ſolutionē confirmatio obligationis facta propter dominium quæſitum: vt infra de pigne. act.l.rem alienam.quia per litis conteſtationem non tollitur: vt in authen.de litig.§.ad hoc autem.& ita eſt cautio neceſſaria: vt hîc, &.ꝟ.de pigne. act. l.creditor. & infra iſto tit.l. præterea.in fin.& arg.infra ſi vſusfru.pe ta.l. penult.§.penul.& ſupra de petitione here red.l.illud.in fine.

a I *Pſi quoque.Rectè*.id eſt ne quod periculum vel damnū ſtipulator ſentiat:vt.ꝟ.de verborū ſignifi.l.aliud eſt capere.§.hęc verba. Et not. quòd ſuperior lex loquitur in re mobili: hæc in immobili. Item illa de cautione præſtanda à poſſeſſore petitori: hæc econtra. Dic ergo ipſi quoque, ſcilicet bonę fidei poſſeſſori: vt patet ex.ſuperiori: at malæ fidei ſibi imputet.

b *Fundi*.ſcilicet vrbani,vel etiam ruſtici: vt ꝟ.de dam. infect. cum emptor.§.ſi agri. & de verbo.ſignific.l.fundi. in principio.& non dico præſcribi poſt litē. cōteſt. quia interrumpitur vſucapio: vt & ſ.l.proxi.no.nec etiam dicit hîc præſcribi.Alij dicūt præſcribi per ſeruum vſucaptum.

P *Ræterea*.]CASVS. Retento eodē caſu vt in.l. præcedenti: A te ſeruum meum vindico. ſi lucrum adquirit, oportet te reſtituere,niſi de re tua & opera ſua aliquid adquiſiuit: vel ſi heres fuerit inſtitutus:vel legatum ei fuerit relictum:cum non ſufficit ſi tantum ſeruus reſtituatur: ſed cum omni cauſa,videlicet veniet in reſtitutionem,quantum habiturus eſſet petitor ſi tempore litis conteſtatę ei reſtitutus eſſet. idem in ancilla petita,&c.

XIX. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

I Pſi quoque reo cauendum eſſe Labeo dicit, *his rebus rectè*[a] *præſtari*, ſi fortè fundi[b] nomine damni infecti cauit.

Quicquid ſeruus petitus lucratus eſt, vel ex eo natum eſt, venit in reſtitutione.Bartolus.

XX. GAIVS *libro ſexto ad Edictum prouinciale.*

P Ræterea reſtituere debet poſſeſſor & quæ poſt acceptum iudicium per eum non ex re ſua[c] adquiſiuit: in quo hereditates quoque, legatáque quæ per eum ſeruum obuenerunt, cōtinentur. Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui,ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur, id eſt vt omne habeat petitor quod habiturus foret ſi eo tempore quo iudicium accipiebatur, reſtitutus illi homo fuiſſet.[d] Itaque partus ancillæ reſtitui debet, quamuis poſtea editus ſit quàm matrem eius, poſt acceptum ſcilicet iudicium, poſſeſſor vſuceperit. quo caſu etiā de partu, ſicut de matre, & traditio, & cautio de dolo neceſſaria eſt.[e]

Re perempta vel perdita poſt litem conteſtatam non tenetur poſſeſſor, ſi dolus vel culpa ei imputari non poſſit.Bartolus.

XXI. PAVLVS *libro viceſimoprimo ad Edictum.*

S I à bonæ fidei poſſeſſore fugerit ſeruus,[f] requiremus an talis fuerit, vt & cuſtodiri debuerit.[g] Nam ſi integræ opinionis videbatur, vt non debuerit cuſtodiri: abſoluendus eſt poſſeſſor: vt tamen ſi interea eum vſuceperat,* actionibus ſuis cedat petitori: & fructus eius temporis quo poſſedit[h] præſtet. Quòd ſi nondum eum vſucepit, abſoluendum eum ſine cautionibus, vt nihil caueat petitori de perſequenda[i] ea re.quo† minus[k] B enim petitor eam rem perſequi poteſt,[l] quamuis interim dum in fuga ſit, vſucapiat?[m] nec iniquum id eſſe Pomponius libro trigenſimonono* ad edictū ſcribit.† Si verò[n] cuſtodiendus fuit, etiam ipſius nomine damnari[o] debebit: vt tamen ſi vſu eum non cepit,[p] actor ei actionibus ſuis cedat.[q] Iulianus autem in his caſibus vbi propter fugam ſerui poſſeſſor abſoluitur, etſi non cogitur cauere de perſequenda re, C tamen cauere debere poſſeſſorem, ſi rem nanctus fuerit, vt eam reſtituat.[r] Idque Pomponius libro trigenſimoquarto variarum lectionum probat: quod verius eſt.

XXII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

Q Vòd ſi dolo poſſeſſoris fugerit: damnādum eum quaſi poſsideret.[f]

XXIII. PAVLVS *libro viceſimoprimo ad Edictum.*

D I N rem actio[t] competit ei qui aut iure gentium aut iure ciuili dominium adquiſiit.

Res quæ in nullius bonis ſunt, vindicari non poſſunt.Bart.

c *Ex re ſua*.cum hic fuerit malę fid.lit.conteſt.videtur quòd nec ex re,nec ex opera ſua ſibi quærat:vt.C.eo.l.j.in fin.quę eſt contra.Sol.loquitur hic in bonæ fid.poſſ.qui remanſit bo.fi.poſ.lit. conteſt.vnde retinet quæſita:ex re ſubaudi, vel ex opera quæ eſt ex re: vt.ꝟ.de adquir.re.do.qui bona fi.in prin.Vel hîc loquitur de eo qui fuit ab initio bonæ fidei poſſ. ibi de eo qui malæ fidei ſemper.Vel melius loquitur hîc in bonæ fid.ſicut pręcedentia & ſequentia declarant.Vnde etiā ex opera quæritur ſibi:illa tamen reſtituit omnia ſicut in fructibus. P. verò hîc multas abſurditates dixit.ſ.quòd loquatur hæc lex in malæ fid. poſ.& talis ſeruus quærit ex re poſsidētis de æquitate,vt hîc:ſed non ex opera ſimplici.Quod non placet.ſ.primum:quia ſimul hæc recidunt:vt.ꝟ. de adqui.re do.l.quęſitum.Item quare diceretur,poſt acceptum iudicium,cum ita ante & poſt teneretur? Et quod dicit de hereditate,& legato,procedit niſi contēplatione poſſeſſoris inſtituatur:vt.ꝟ.de vulg.ſubſtitu.ſed ſi plures.§.in adrogato.&.ꝟ.de adquir.here.aditio. Sed quomodo obuenit hereditas, cum nō potuerit eius iuſſu adire eam:vt.ꝟ.de adqui.here.ſi quis mihi bo. in prin.Reſpon.hîc loquitur in bonæ fid.poſ.qui habet titulum,& ſic habet Publi.& iſte poteſt bene iubere adire hereditatem.

d *Homo fuiſſet*. vt.ꝟ.de verb.ſign.l.reſtituere. &.ꝟ.de reg.iur.l.in cōdemnatione.§.j.&.ſ.de peti.her.l.illud.in prin.&.l.ancillarū.

A e *Neceſſaria eſt*. vt ſupra eo.l.ſi poſt.Accurſius.

S *I à bonæ*.]CASVS. A te ſeruum meum petij:liti.conteſt.fugit: an libereris,quæritur.Diſtinguendū an conſueuit fugere: & ita erat cuſtodiendus.aut non. Secundo caſu abſoluendus eris, cum non erit cuſtodiendus.Sed ſi pendente iudicio illum vſuceperas, cedas act. Si verò non vſucepiſti, ceſſio non eſt facienda: nec cauebis de eo perſequendo: ſed teneris* eum reſtituere ſi ad te peruenit.Si erat cuſtodiendus: in culpa eras quòd eum dimiſiſti. Viuianus.

* vſucepit.

f *Fugerit ſeruus*. poſt litis conteſtationem. Accurſius.

† i.cominus, & recta via abſque ceſſione. Cōtius.

g *Debuerit*.vt.ꝟ.commo.l.argentum.&.l.in rebus.in princip. & facit. l. ſi vt certo. §. cuſtodiam.&.ꝟ. de noxa. l.non ſolum.

* 30. digeſtorum.

† In vulgat. eſt lex, Si verò.

h *Poſſedit*. poſt litem conteſtatam. Accur.

i *De perſequenda*. ſed de reſtituenda ſic:vt.ꝟ. l.proxi. &.ꝟ. ad exhi.l. Celſus.§. idem ſcribit. & infra de condic.cau. da.l.ſi pecuniā.§.item. &.ꝟ. de leg.j. cum res. §.ſed ſi culpa. Sed emptor qui redhibitoria agit,quare cauet etiam de perſequendo: vt.ꝟ. de ædil. edic.l. redhibere.§.fin.quę eſt contra? Sol. quia rehabuit pretium:hîc autem nihil rehabuit poſſeſſor. vel dic vt ibi not.Item ſpeciale eſt in odium inferentis metum, vt & ipſe caueat de perſequendo: vt.ſ. quod me.cau. l. ſi cum ex. §. quatenus.verſic. quòd ſi homo.Accurſius.

k *Quo minus*.alij legūt cōminus.id eſt citò vel per manus perſequi.

l *Poteſt* . à quolibet poſſidente.Accur.

m *Vſucapiat*. niſi pro libero ſe gerat: vel ab alio poſsideatur:vt ꝟ.de adquir.poſſ.l.j.§.per ſeruum.&.l.iij.§.ſi ſeruus.

n *Si verò*. aliàs incipit lex.aliàs non.Accurſius.

o *Damnari*.Sed nonne licuit ei abuti re,quam ſuam putabat:vt ſ.de peti.her.l.ſi quid poſſeſſor.§.ſicut?Reſpon.ante litem conteſtatam ſi fugerit, non poteſt ei imputari aliqua culpa: ſed de dolo tantum tenetur: vt.ꝟ.eo.l.ſinautem. §. ſi homo.&.l.ſi homo.&.l.ſi culpa. ſed poſt lit.conteſta.tenetur de culpa. & ita accipe hic, &. ꝟ.de euic.ſi ſeruus venditus.§. idem Iulianus. & ſic E infra de preca.quæſitum.§.ſi ſeruiture vſus.Accurſius.

p *Non cepit*.& ſic ei actio non dabitur ſuo nomine.Accur.

q *Cedat*.niſi dolo fecit,quo min⁹ poſsideret:vt.ꝟ.eo.is qui dolo.

r *Reſtituat*.Imò nec de hoc,vt videtur: vt.ꝟ.depoſi.l.ſi ſine dolo.quæ eſt contra.Solu.hîc erat iam lis conteſtata,dum conuertit ſe in fugam. Vel illud in depoſito. Vel ibi depoſitarius omnino habere deſierat: hîc autem poſſeſſor poſſeſsionem retinebat omnino,niſi pro libero,&c,vt modo notaui.Accurſius.

ſ Q *Vòd ſi dolo. Poſsideret*. & in litem iurari poteſt: vt.ꝟ.eod. qui reſtituere. & actio ei non ceditur: vt infra.eod.l.is qui.& infra de noxa.ſi bo.fid.poſ.

t I *N rem actio*. Directa. ſtrictè enim hîc dicitur in rem: vt nec reales,ſcilicet hypothecarias vel vtiles in rem cōprehēdat. Et dic quòd dominia adquiruntur iure gentiū multis modis: vt inſtit.de rerum diui.§.ſingulorum. vſque ad tit.de vſucapionib. Ciuili autem,vt,per vſucapionē:vt inſtit. de vſuc.in ſi.j.reſpon.

non

non per præſcriptionem,ſecundum Io. licèt M. dixerit quòd ſic. & eſt pro vtroq;.C.de præſcrip.xxx. ann. ſi quis emptionis. circa prin. Sed oppone de muliere,quæ habet dominium:vt.C.de iur. do.in rebus.nec tamen agit:vt.C.eo.doce. Sol. habet obfuſcatũ, ſecundum M.Vel dic,nõ habet vllo modo: vt ibi no. niſi quo ad hoc,vt inde ſuſtẽtetur: quo etiã reſpectu poſſidet : vt. C. qui po. in pign.ha.l.aſſiduis.circa princip. A

Loca ſacra, item religioſa,quaſi noſtra, [a] in rem actione peti non poſſunt. [b] Si quis rei ſuæ alienam rem ita adiecerit, [c] vt pars eius fieret, veluti ſi quis ſtatuæ [d] ſuæ brachium aut pedem alienum adiecerit , aut ſcypho anſam [e] vel fundum , vel candelabro ſigillum , aut menſæ pedem: dominum eius totius rei [f] effici: veréque ſtatuam ſuam dicturum, & ſcyphum , plerique rectè dicunt. B

Pars cedit toto:& liquidum cedit arido,ſi ei vniatur.Bartolus.

Sed & id quod in charta [g] mea ſcribitur, aut in tabula pingitur, ſtatim meum fit : licèt de pictura quidam contrà ſenſerint propter pretium picturæ:ſed neceſſe eſt [h] ei rei cedi,quod ſine illa eſſe non poteſt.

C Qui vindicat totum , repellitur exceptione:niſi reſtituatur pretiũ partis adiunctæ.Bartolus.

In omnibus [i] igitur iſtis in quibus mea res per præualentiam [k] alienam rem trahit, [l] meámque efficit:ſi eam rem vindicẽ, per exceptionem doli mali cogar pretiũ eius quod acceſſerit dare. [m]

a *Quaſi noſtra*. Nam nullius in bonis ſunt: vt ſupra de re. diui. l. j. §.quod autem. & ideo vt noſtra nõ petimus: ſed actione in factũ: vt j̃.eo.l.quę religioſis.& infra de mortuo infer. l.j.Sed contra.C.de ſacroſanct.eccle.l. ſancimus . Vbi dicit quòd ſi ſancta vaſa vel alienentur vel obligentur, per epiſcopos & œconomos vindicantur . Sol. ſecundũ quoſdam , ibi in mobilibus:hîc in immobilibus.vel hîc non vindicantur à priuatis: ſed ab œconomis ſic, nomine eccleſiæ . Vel ibi dat vtilem : hîc negat directam . Vel ibi vindicat adiecta cauſa de iure canonico: vt ſupra eodem.l.prima.Itẽ ius patro . petitur condictione ex iure canonico : vel ex lege . nam & lex hoc concedit: vt in authen.de ſan.epiſc. §.ſi quis autem.collatio.ix.

b *Non poſſunt*.ſed interdici poteſt:vt.j̃.de mor.infer.l. j. in princ. Item in factũ: vt corpus tollatur illatum ab eo qui nõ habet ius: vt infra de relig.l.ij.§.prætor.Accurſius.

c *Adiecerit*.bona vel mala fide.ſed ſi dominus pedis, alienæ ſtatuæ adiecit:tunc ſi mala fide,donare videtur:vt inſtit. de rerũ diuiſione.§.ex diuerſo.Item loquitur hîc quando factum facto argento iungitur:& fit eius pars. vbi autem infectũ infecto , quilibet ſuæ partis dominus permanet:vt.j̃.de adquirẽ.re.do.l. quidquid.j.reſpõ. æqualis vel inæqualis, poſſit vel nõ poſſit ſeparari. Et dic,permanet,vt neutra alteri cedat:fit tamen commune ſi nõ poteſt ſeparari:vt.s̃.eo.qui gregem.§. fin. &. j̃. de adquirend.re. do.in dicta.l. quidquid.j.reſpon.Sed vbi factum facto , ita quòd neutrũ alteri cedit vt pars:dic quòd minus maiori cedit. ſi neutra maior cedit pretioſiori.ſi autem nullum pretioſius,tunc nullum alteri.& ſic quilibet tunc ſuum vindicat citra fidei diſtinctionẽ: vt.l.quidquid.§.fina.ſcilicet ſi poteſt ſeparari.aliàs fit commune: vt.s̃.eo.l.idem Pompo.ſcribit,ſi frumẽtum. Si autẽ materiæ tuæ infectæ alienam factã vel infectã adiunxeris quacunq; fide,quocunque modo : quæ aliena fuerit, prioris domini manet : nec fit hæc communis,quando ſcilicet poteſt ſeparari: vt.l. quidquid.j. reſpon.Si tuæ factæ,alienã infectam:totum tuum erit. Sed ſi applumbaueris bona fide:& prior dominus manet dominus: & ad exhi.agit.ſi malæ fidei,vtili rei vindi.ſi verò bo.fid. ferruminaueris, in factum teneris : quia in perpetuũ receſſit à domino dominium:ſi mala fi.dominus manet qui fuit:licèt totum ſit tuum. & colliguntur prædicta ex hac lege,&.d.l.quidquid.

d *Statuæ*.erat ergo ſtatua ſpecies per ſe,etiam ſine adiuncto.

Anſa quid ſit.

e *Anſam*.i.manubriũ.quod cũ manibus tenetur.& dicitur anſa propriè pes ollæ.vnde Ouid. Tortilis à digitis excidit anſa meis.

f *Totius rei*.etiã ſi per applumbaturam hæc adiecta ſunt:vt. j̃. de adqui.re.do.l.quidquid.ij.reſpon. Sed quomodo tunc eſt totius dominus:ſic ergo non vindicaretur:ſicut in ferruminatis dicitur j̃.eo.§.item quæcumq;.at certum eſt ea inter ſe differre : vt ibidẽ dicitur.Dic ergo,totius.i.cuiuſdam corporis totalis. totale enim corpus eſt ſtatua,quæ alteri rei non accedit : non autem cuiuſlibet eius partis,quando per applumbaturam.Accurſius.

g *Quod in charta*.vel membrana.

h *Sed neceſſe eſt*. Et ita tam ſcriptura, quàm pictura cedit , vt videtur:ſed contra in pictura:vt.j̃.de adquir. re. do. qua ratione.§. ſed nõ vt literæ.& inſti.de re.di.§.ſi quis in aliena.Sol. hæc corrigitur per illas , ſecundum Azo. Vel dic ſecundum Io.hîc non reſpondet niſi in charta & in ſcriptura , cum dicit , ſed neceſſe,&c. Tertij,vt P.diſtinguunt an tabula ſit pretioſior pictura : vt ceſſio fiat pretioſiori . & hoc ex illo verbo , propter pretiũ,quod hîc eſt : & ex eo qđ reperitur inſt. viliſſimę tabulæ. de re. diui.§. ſi quis in aliena. verſi. ridiculum. Vnde de homine picto,& bono colore:nõ autẽ traheret aliàs pictura tabulam. quãcunque primarum teneas,in idem recidit. Vel idẽ vtrobique,quãdo pictor mala fide pinxit. hodie autẽ ſemper eſt pretioſior ſcriptura,quã charta: & ideo ſicut pictura ſemper trahit ad ſe chartã.

Ea quæ vni corpori vniuntur, compoſitione durante vindicari nõ poſſunt:nec ea diſſoluta: ſi per ferruminationem ſunt vnita : ſecus ſi per applumbaturam : ſed actione in factum primo domino cõſulitur:ſed in vnione quæ ex ſeparatis corporibus cõſiſtunt, quilibet ſuæ rei dominus remanet. Bartolus.

Item quæcunque aliis iuncta ſiue adiecta acceſſionis loco cedũt: ea quandiu cohærent , dominus vindicare [n] non poteſt:ſed ad exhibendum agere poteſt , vt ſeparentur, [o] & tunc vindicentur:ſcilicet excepto eo quod Caſſius de ferruminatione ſcribit. Dicit enĩ, ſi ſtatuæ ſuæ ferruminatione iunctum brachium ſit, vnitate * maioris partis cõſumi: & quod ſemel alienum factum [p] ſit , etiam ſi inde abruptum ſit , redire ad priorẽ dominum non poſſe. [q] Nõ idem in eo quod adplumbatum ſit·quia ferruminatio per eandem materiam [r] facit confuſionem: plum-

* vnitate id.

i *In omnibus*. ſ.talibus: vel plurale pro ſingulari caſu:vt ſic ad picturam non referatur , ſecundum Io. Vel dic vt ſtatua,& charta,ſecundum Azo.

k *Per præualentiã*.partis, vel etiam pretij : vt j̃. de adquir. re. do. l. quicquid.§.fi.& not.s̃. §.proxi.In gemma autem anulo iniuncta,diſtingue quid cuius cauſa ornãdi adiungatur: vt.j̃.de vſucap.l.rerum mixtura.in. §. quid ergo.& dixi infra ad exhi.l.gemma.& infra de aur.& argen.leg.l.& ſi non ſint.§.perueniamus.

l *Alienam rem trahit*. maioris partis:quod puto in rebus factis, quibus adiũgitur quid factum,vel infectũ:cæterũ maſſam maſſæ & maiori valde pretio & quãtitate non puto accedere confuſione:ideóque remanet quilibet dominus pro parte ſua , ſiue ponas cõmunicari,ſiue nõ. Quid ergo ſi meam factã tuæ factæ addidero:ita quòd ſit pars alterius,nulla maiore altera : & ſic feci vnam ſpeciẽ:& ita quòd iure ſpecificationis nõ petam? neutra cedit alteri , etiã ſi altera ſit valde maioris pretij.quis ergo erit dominus ſpeciei?Dico,vterq; pro indiuiſo,& pro rata, ſi fuit adiunctio facta ferruminatione.ſed ſi per applumbaturam,nemo intelligitur dominus ſpeciei: ſed nec cõmunis eſt pro diuiſo : vt de grege diximus.s̃.ſed ſi par.ſed Ioan.dicit ratione maioris pretij alterum altiori cedere:vt.s̃.in notula ſua ſcriptũ eſt:quod non placet. ſed reſpon.illi legi,vt.j̃.de adqui.re.do.l.quidquid. D

m *Dare*.Ita tamen ad vindicandum totum admittar,ſi ſcriptor, vel qui pedẽ ſtatuæ adiecit,bonã fidẽ habebat:vt. j̃. de adqui.re. do.l.qua ratione.§.ſed non.&.l.adeo.§.ex diuerſo . Vnde ſi bona fides defuerit.cũ denegetur exceptio,vt dictis legibus:multo magis denegabitur actio in factũ:de qua loquitur in ꝓxi.§.in fi. Ac.

n *Vindicare*.hoc in applumbatis.Idem in textis & iniunctis : vt inſti.de re.di.§.ſi tamen. Et no. quòd dominus manet prior : ſed ſi mala fide adiunxi.vindicat quod eſt adiunctum. Accurſius. E

o *Separentur*.ſic & infra ad exhi.l.in hac actione. §. eſt autem. & l.tigni.§.j.

Factum.per adiunctionem factam bo. fi. ſi autem ma.fi. puto quòd prior remaneat dominus:licèt totale corpus tuum ſit:vt ſupra in glo.bona,vel mala,&c.Accurſius.

q *Non poſſe*.ſic arbor quæ coaluit , etiam abrupta non redditur: vt.j̃.de adquir.rerum do.ſed & ſi.§.arbor.Sic ſeruus pœnæ damnatus licèt reſtitutus in integrum non redditur domino: vt infra de pœ.l.aut damnum.penult.reſpon.

Plumbatura & ferruminatio differunt.

r *Materiam*. vt ferrũ ferro mediãte ferro argentum argento mediante argẽto:& ſic in ſimilibus . Quodcunq; autẽ iſtorũ defuerit,erit applumbatura:vt hîc euidẽter dicit.ideo fortè ſic dicta,& quia per plumbum plerunque fit.& de his adiunctionibus dic vt dixi.s̃.ea.l.§. ſi quis rei ſuæ. An autem bo.fid. eſt neceſſaria in his ferruminatis,vel ſimilibus?Et puto in his ita dicendũ, ſecundum

Azo. vt ſi proprietati meæ aliena proprietas iure ferruminationis cedit, ſiue propter factū meum, ſiue propter factum alterius: me bonā fidē habere non eſt neceſſariū. At econtra ſi is cuius eſt, ſuo facto cedit: ſic, ne aliàs donaſſe videatur: vt. ꝟ. de acquir. re. do. adeo. §. ex diuerſo. &. l. qua ratione. §. literæ. verſi. ſed nō vt literæ. Si verò propter factū alienum, nō eius cuius eſt, nō requiritur ab eo bona fides: cū ipſe nihil faciat: ideoq;, ſicut hîc dicitur, pretium rei ſuæ petet ab eo cui ceſſit. Quod autē in ferruminato dixi, ītellige in ſato & plātato. Si verò nō rei, ſed perſonæ fieret acceſſio, quia ſpecifico: bo. fi. eſt neceſſaria: vt. ꝟ. de acquir. re. do. adeo. §. cum quis.

a *In omnibus*. i. in hoc caſu de ferruminatis. Vel dic in omnibus his & ſimilibus: vt ſatis & plātatis, & naturalis alimento alitis, & ſpecificatis ſecundū nos: licèt M. contra: qui vtilē in rē dabat & in ſacris, & in religioſis locis: vt ſ. eo. §. loca. ſed habet locum in factum.

b *In factum*. quę in variis articulis iuris locū habet: vt. C. de ſacroſanc. eccle. l. ſancimus. & infra de do. inter vi. & vxo. l. ſi mulier ex pecunia. §. fi. & l. ſequen. &. ꝟ. de actio. & oblig. l. j. in princ.

c *Singuli homines*. in choro, vel in familia ſeruorum.

d *Immixtus*. vt &. ſ. l. j. §. fi. & l. ij. in fi.

batura non idem efficit. Ideoque in omnibus [a] his caſibus in quibus neque ad exhibēdum neque in rem locum habet, in factum [b] actio neceſſaria eſt. At in his corporibus quæ ex diſtantibus corporibus eſſent, cōſtat ſingulas partes retinere ſuam propriā ſpeciem: vt ſinguli homines, [c] ſingulæ oues: ideoque poſſe me gregem vindicare, quāuis aries tuus ſit immixtus. [d] ſed & te arietem vindicare poſſe. Quod non idē in cohærētibus corporibus eueniret. Nam ſi ſtatuę meę brachrium [e] alienæ [f] ſtatuæ addideris, non poſſe dici brachium tuum eſſe: quia tota ſta tua vno ſpiritu [g] continetur. [h]

Continua ſic: Supra dixit de iis corporibus quæ cōſiſtunt vno ſpiritu, & vna elemētatione: item de corporibus ſeparatis: nunc verò de iis quæ conſiſtunt ex diuerſis elementationibus, & corporibus coniunctis. & h. d. Tignum alienū ædibus iniunctum nō poteſt vindicari, nec peti quòd ſeparetur: ſed actione de tigno iniuncto erit agendum. Bartolus.

Tignum alienum ædibus iunctum nec vindicari poteſt propter legem duodecim tabularū, nec eo nomine ad exhibendum agi: niſi aduerſus eum qui ſciēs [i] alienum iunxit ædibus: ſed eſt actio antiqua de tigno iuncto, quæ in duplum ex lege duodecim tabularum deſcendit. [k]

Cementa cum domo vnita, dominus cementorum vindicare nō poteſt. ſecus ea diſſoluta, etiam tempore præſcriptionis completo. Bartolus.

B Item ſi quis ex alienis cementis in ſolo ſuo ædificauerit, domum quidem vindicare poterit: cementa [l] autem reſoluta prior dominus vindicabit, etiam ſi poſt tempus vſucapionis diſſolutum ſit ædificium [m] poſtquam à bonæ fidei emptore poſſeſſum ſit. Nec enim ſingula cementa vſucapiuntur, ſi [n] *domus per temporis ſpatium noſtra fiat. [o]

Cōſultius eſt agere poſſeſſorio, quàm petitorio. Bartolus.

C XXIIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

IS qui deſtinauit rem petere, animaduertere debet [p] an aliquo interdicto poſſit nanciſci poſſeſſionem: [q] quia longè commodius eſt ipſum poſſidere, & aduerſarium ad onera petitoris cōpellere, quàm alio poſſidente petere. [r]

A iungente: bo. fi. vero iniunctor auditur, ſecundum quoſdam. Sed contra videtur infra de leg. j. l. cætera. §. ſi duobus.

l *Cementa*. quæ nec per ſe poſſidentur: vt. ꝟ. de acquir. poſ. l. qui vniuerſas. & ideo vindicantur eis diſſolutis: vt hîc, &. C. eo. l. ij.

m *Aedificiū*. hoc, niſi iā eſſet duplū cōſecutus p actionē de tigno iniūcto: vt inſtit. de re. di. §. cū in ſuo. Itē hæc vera etiā ſi per. xxx. an. tignū bo. fi. impoſitum māſerit in domo. ſecus ſi mala fi. quia præſcripſit. Sed cur mala fi. eſt melioris cōditionis, cū eſſe nō debeat: vt. ſ. de peti. hered. ſi à domino vel à patre. §. ſi prædo? Reſpon. quia vbi mala fi. iniunxit, etiā durāte ædificio vindicare potui: quod ſi non feci: merito mihi negligēti obſtat exceptio. quod dici non poteſt cū bo. fi. iniunxit: vnde nō imputatur: vt. C. de anna. excep. l. j. in fi.

n *Etſi*. i. quamuis.

o *Fiat*. i. quaſi noſtra: cum verum dominiū ſecundū nos non quęritur per præſcriptionem: licèt M. contra.

p *IS qui. Debet*. conſilium eſt: vt. ſ. de tranſac. l. pacto. Ac.

q *Poſſeſſionem*. vel recuperandæ poſſeſſionis, vel retinendæ, vel adipiſcendæ. & facit inſti. de interdi. §. retinēdæ. &. §. commodum. &. ꝟ. de acqui. poſſeſ. l. exitus. & l. naturaliter. §. nihil. & de vi & vi arm. l. cum fundum. in fi. Idem etiam ſi ciuili actione eam conſequi poteſt: quod fit quandoque, vt dixi ſupra de condic. inde. l. indebiti. §. j. in princ.

quòd faber vel operarius excuſatur ſi laborat in re alterius, quàm cōducentis eum, ex quo facit de mādato eius de quo per prætatos doct. vbi ſ. qui limitāt iſtud: de qua limitatione vide rogo Alex. vbi ſupra an & quando procedat: & iſta ſunt mēti tenenda: quia quotidiana. Bolo.

* et ſi.

e *Brachium*. quo ad hoc vt vindices adiūctum. ſed verè es dominus, & ad exhi. agis, & vindicas poſtea: vt. ſ. eod. §. item quæcunque. Vel loquitur hic quando per ferruminationem.

f *Alienæ*. id eſt non meæ, ac ſi diceret, tuæ.

g *Vno ſpiritu*. id eſt vna elementatione.

h *Continetur*. vt & infra de vſuca. l. rerum mixtura. vt infra de auro & argen. lega. l. ſi ſtatuam. Accurſius.

i *Sciens*. quo caſu non aget vt eximatur, ſed vt pretium peteret iurando in litem: quia dolo deſiit poſſidere: vt &. ꝟ. de tig. iniun. l. j. in fi. & de ſol. qui res. in fi. ſecundum Ioan.

k *Deſcendit*. vt. ꝟ. de tig. iniun. l. j. in princ. & ad exhi. gemma. in fin. &. ꝟ. de acquir. re. do. adeo. §. cum in ſuo. Sed nunquid etiam bo. fi. poſ. tenetur in duplū? Quidā dixerunt in ſimplum tantūm: arg. ꝟ. de do. inter vi. & vxo. l. de eo. Itē not. quòd aliud in pictore: vt. ſ. eo. §. ſed & id. Item no. quòd cōtra hunc ma. fi. poſ. quinque competunt actiones. ſ. rei vin. item ad exhi. item de tigno iniuncto: item cōditio furtiua: & actio furti. Item duæ primæ dantur quaſi deſierit dolo poſſidere: aliæ non. Itē prima & ſecūda & quarta, quia rei perſecutoriæ ſunt inuicē, vna per aliā tollitur. Idē in tertia, quantū ad ſimplum vnum quod rei perſecutionē continet. Quinta verò. ſ. furti, nullam perſecutoriā tollit, ſed tantum pœnæ: ſed actio de tigno iniuncto, in eo quod pœnam continet, actioni furti detrahit: aliæ vero nō, quia rem perſequuntur. Item nunquid is qui nō iniunxit, ſed tantum iniunctū habet, tenetur? Reſpon. ita arg. ꝟ. de iis qui deie. vel effu. ſi vero. §. poſitum. & de ſlu. l. j. §. fin. Item an faber? [a] Reſpon. non: ſed ille qui fieri fecit: vt argu. infra de vi & vi ar. l. j. §. deieciſſe. Item ſolet quæri, an idem ſit in villa, ſcilicet in rure facta, quod in ædificio in ciuitate: argu. quòd non: vt infra ne quid in loco pub. l. ſi. Sed cōtra puto propter huius. l. generalia verba: vt inſtit. de rerum di. §. cum in ſuo. verſi. quod ideo prouiſum. &. ꝟ. de verbo. ſigni. l. vrbana. ſecundum Azo. Item quid ſi timore pœnæ dupli velit eximere is qui iniunxit? Reſpon. non eſt audiendus: quia non ſui fauore eſt hoc ſtatutū, ſed propter publicam vtilitatem: & hoc in mala fide in-

Actiones quinque cōtra malæ fi. poſſeſſorem competūt.

a] Ang. hîc & Ioan. de Imo. & do. Alex. in. l. de pupillo. §. nuntiationem. de no. ope. nūti ꝟ. glo. iſtā pro ſing. exclamāt ad hoc

D r *Petere*. & ideo magna contentio eſt de ea: vt infra vti poſ. l. j. §. huius autem.

IS qui ſe obtulit.] CASVS. Si rem meā poſſidebas: & Titius obtulit ſe liti, dicens ſe poſſediſſe, & eū conueniā: & lit. conteſt. inuentus eſt nō poſſediſſe: an ſit cōdemnādus, quæritur. Et dicitur ꝙ ſic. Si verò ante lit. conteſt. Titius pœniteat, & dicit ſe nō poſſidere: abſoluendus erit. Sed pone cum credebā ꝙ Titius poſſideret: & nolui ab eo vindicare: & Seius dicat ſe poſſidere, nō Titiū: hîc non erit pœnitentiæ locus, ſed Seius eſt condemnandus. Ex prædictis ergo apparet ꝙ hanc act. poſſeſſor patitur. vnde ſi quis tempore lit. conteſt. & rei iudi. poſſedit: erit condemnandus. [SI HOMO.] Seruum meū bo. fi. poſſedit quis. deteriorē eum fecit. lite non conteſt. deceſſit: vnde nō tenetur per hanc act. neque ad pretium, neq; ad damnū: ſed. l. Aq. agere poteſt. [SED ET IS.] Poſſediſti ſeruum meū mala fi. vel bo. antequā fuerimus lit. conteſt. deſiſti eū poſſidere, & dolo ma. perinde condemnandus es, ac ſi poſſideres: & cum ſit in vniuerſali iudicio, vt debeat dolus præteritus venire in iudicio: nunquid ergo ſic dicendū eſt, vt veniat in ſpeciali in rem act? Et dicitur ꝙ ſic. [SI PER.] Filius meus vel ſeruus rem tuā poſſedit: & ita ego per eum. abſens fuit tépore latæ ſententiæ. dandū erit mihi tempus intra quod ducam ſeruum vel filium: & caueb o conuenienter de re reſtituenda. [IN RE.] Iſte. §. continuatur in. l. ſeq. vſque ad. l. fructus. & de eadem materia tractat. ſ. qualiter poſſeſſor poſſit recipere ſumptus quos fecit in re poſſeſſa. Et dicitur quòd illos percipiet antequam rem reſtituat. & ad hoc multa ponit exempla. Primum eſt tale: Fundū tuū poſſedi, ſumptus feci: vel domum. ſi petas, refundes mihi impenſas: alioquin repellante per excep. do. mal. Idem eſt & ſi conſtante matrimonio maritus dederit vxori fundum: quia non valet donatio ſi matrimonium diſſoluatur. & ſi mulier repetat dotem, excipiet maritus quòd ſibi non reddet donec fundus quem dedit, ei reſtituatur. Idē ſi poſ. ædificauit in area petitoris. ſ. quòd poteſt

UNED

poteſt obiicere excep.niſi reddat ſumpt⁹: niſi patiatur petitor eũ tollere ædificiũ. [SED ET.] Poſſedi ſeruũ tuũ.inſtruxi eũ in aliqua arte.quæritur an idem ſit quod in ſuperiori caſu. Dicitur ꝙ nõ:quia ars ab homine tolli non poteſt:vnde ita demũ repetam ſumptus ſi plus propter talẽ artẽ vẽdidiſti : vel ſi tibi denuntiaui antequã eũ inſtituiſti, vt non peteres:quia in caſu iſto obſtabit tibi do.ma.excep.Sed quid ſi aliquid percepi ex operis ſerui:nũquid debeo illud reſtituere?Dicitur ꝙ ſic. nec refert ſi fuerit ſeruus magn⁹ vel paruus. ſi verò magn⁹, quoniã eũ inſtruxi,fructus operarum debent cõputari in ſumptibus quos feci.ſi autẽ mecũ ſtetit per.xv. an. poſtquã ſciuit artificiũ,impenſas repetere nõ potero: cõpẽſando lucrũ perceptum ex eo artificio cum impẽſis factis in eo inſtituendo. h.d. vſque ad fructus.Viu.

a *Poſſideret.* Aſſerẽs ſe poſſidere.ſed quid ſi egi contra non poſſidẽtem:nec quęſitum fuit an poſſideret: nec ipſe dixit : an debeat dãnari? Reſpond.non:vt.ꝫ. de exce.rei iudi. ſi à te. §.j. ſecundum ſecundã caſus poſitionem.

† Vide quæ dicit Inno.in rubri. de re iudi. quæ multum faciũt ad hãc l.

b *Abſoluendus.* imò dãnandus:vt hîc, &.ꝫ. ſi vſusfr.pe.l. ſi.ĩ ſi.nec liberatur poſſeſſor : vt.ꝰ.de pe.her.nec vllam. §.fi. Et vt plenè videas diſtingue cũ quis ſe offert petitioni : ſi quidẽ actor ſcit eũ non poſſidere:nec ante litis conteſt.nec poſt poteſt aliqd actor ĩputare reo: quia ipſe à ſeipſo decipitur:vt.ꝰ.de pe. here. qui ſe liti.&.ꝫ.l.pxi. ſi verò ignoret : ſi quidẽ reus vſq; ad litẽ ĩchoatam perſiſtat in cõtradictione, tenetur omnimodo : vt hîc ſubiicit.ſi verò velit ante litẽ pœnitere,diſtĩgue vtrũ à certa perſona,puta à Titio, volebã petere: vt tũc etiam ante lit.conteſt.non liceat ei pœnitere: vt.ꝫ.eo.l.ſin autem.in prin.an incertus eram à quo peterem : quia ignorabam rei poſſeſſorem, & fortè de eo quærebam,vt tunc liceat pœnitere:vt hîc dicitur.

† Cõcor. cũ hoc. §. glo. ſuper verb. tempore, in me. in verſi. ſed ſi medio tempore. in c. dudũ. extra de elec.

c *Decipit.* fingit hæc lex eum non decipi. ſi tamen contra probetur,vt quia alius interim vſucepit,tenetur:vt.ꝰ.de dol.l.pen.

d *Qui diſceſſit.* ante lit.conteſt.vt.ꝫ.rem ra.hab.l. amplius. & ſic no.ante lit.conte.licere pœnitere,non poſt:vt hîc,&.ꝫ.ſolu.ma. ſi cum dotem.§.eo autẽ tempore.&.ꝰ.de iur.om.iudi. l.ſi cõuenerit.& infra de ſolu.ſtipulatus.in fin.& infra de noxa.l.electio. §.neque.&.C.de fideiuſſ.l.liberum.

Dolus volẽti non infertur.

e *Nam ſi actor. Decipitur.* dolus autem volenti non infertur:vt C.de tranſac.cum donationis.item non debuit certiorari &c.vt infra de actio.empt.l.j.in fi.Accurſius.

f *Sinautem.Teſtatione.* per teſtes.

g *Omnimodo.* i.nõ diſtincto ſcierit an ignorauerit actor,ſecũdũ quoſdã:imò dicas,ſit lis cõteſtata,vel nõ:vt ĩ diſtĩctione notaui.

h *Iudicatur.* hoc verum,ſi à primo incipias vel à tempore lit.cõteſt.vt ſtatim patet.ſecus ſi à ſecundo:quia illud ſufficit.

Glo.ſummat iſtam.l.cum ſeq.& princi. ſeq. & ideo gl.ſit pro ſummario:ideo nota eam. Bartolus.

XXV. VLPIANVS *libro ſeptuageſimo ad Edictum.*

IS qui ſe obtulit rei defenſioni ſine cauſa,cũ non poſſideret,[a] nec dolo feciſſet quo minus poſſideret,ſi actor ignoret,non eſt abſoluendus:[b] vt Marcellus ait.quæ ſententia vera eſt.ſed hoc poſt litẽ conteſtatã.Cæterùm ante iudiciũ acceptum non decipit[c] actorem, qui ſe negat poſſidere: cum verè non poſſideret. nec videtur ſe liti obtuliſſe,qui diſceſſit.[d]

XXVI. PAVLVS *libro ſecundo ad Plautium.*

NAm ſi actor ſcit, tunc is non ab alio,ſed à ſe decipitur:[e] & ideo reus abſoluitur.

XXVII. IDEM *libro vicenſimoprimo ad Edictum.*

C SInautem † cum à Titio petere vellem,aliquis dixerit ſe poſſidere,& ideo liti ſe obtulit, & hoc ipſum in re agenda teſtatione[f] probauero:omnimodo[g] cõdemnandus eſt.

Non ſufficit quem tempore litis conteſt.poſſidere, ſi ante ſententiam abſque culpa ſua poſſidere deſinit. Item ſufficit ſi poſſidet tẽpore ſententiæ, licèt ante nõ poſſederit. Bartolus.

Poſſidere † autem aliquis debet vtiq; & litis conteſtatæ tempore, & quo res iudicatur.[h] Quòd ſi litis conteſtationis tempore poſſedit:cum autem res iudicatur, ſine dolo malo[i] amiſit poſſeſſionem: abſoluendus eſt[k] poſſeſſor. Item ſi litis conteſtatæ tẽpore non poſſedit, quo autem iudicatur poſſidet,probanda eſt Proculi ſententia, vt omnimodo condemnetur. Ergo & fructuũ nomine ex quo cœpit poſſidere,damnabitur.

Caſus ſuperueniẽs,excuſat poſſeſſorem à præcedẽte culpa. Bart.

Si homo petitus[l] dolo poſſeſſoris deterior factus ſit, deinde ſine culpa eius ex alia cauſa mortuus[m] ſit: æſtimatio non fiet eius quòd deteriorem eum fecerat: quia nihil intereſt petitoris:[n] ſed hæc quantum ad in rem actionem: B legis autem Aquiliæ actio durat.[o]

Qui dolo deſiit poſſidere, vt poſſeſſor conuenitur.Bartolus.

Sed & is qui ante litem conteſtatam dolo deſiit rem poſſidere, tenetur in rem actione. Idque ex ſenatuſcõſulto colligi poteſt, quo cautum eſt, vt diximus, vt dolus præteritus in hereditatis petitionem veniat.Cum enim in hereditatis petitione(quæ & ipſa in rem eſt)dolus præteritus[p] feratur : non eſt abſurdum per conſequentias & in ſpeciali in rem actione dolum præteritum deduci.[q]

Si perſona per quam quis poſſidet,abſens ſit:vel datur dilatio,vel præſtatur cautio de re reſtituẽda. Bartolus.

Si per filium aut per ſeruum pater vel dominus poſſideat, & is[r] ſine culpa patris dominíve rei iudicandæ tempore abſit:vel[ſ] tempus dandum,vel cauendum eſt de poſſeſſione reſtituenda.[t]

Supra in.l.in rem.dixit cui detur hæc actio:ſed in.l.ſi is qui deſtina-
D uerit.cum.l.ſeq. dixit cõtra quem detur. hîc incipit dicere & tractare quod ſit officium iudicis in his quæ emergũt in rei vindicatione. Et primò loquitur de ſumptibus vſque ad.l.fructus.& hoc intẽdit: Bonæ fidei poſſeſſor ſumptus per doli exceptionẽ recuperat. Item expenſas factas in ædificando de nouo recuperat, niſi actor deductionem ſibi concedat. Bartolus.

A i *Dolo malo.* & culpa quæ venit lit.conteſt.vt.ꝫ.eo.l.ſi homo. & .l.ſi culpa,&.l.ſi in rem.& facit.ꝰ.de pe.hæ.ſi quo.

k *Abſoluẽdus eſt.* contra.ꝫ.depoſi.l.j.§.ſi rẽ de poſitã.Sol.illa eſt actio perſonalis,hæc eſt realis.vel verius dic ꝙ ibi prius dolũ cõmiſerat alienãdo.Itẽ hæc quę hîc dicũtur,intellige cũ diſtinctione quam fecimus.ꝰ. e. itẽ ſi verberatum.in fi.

l *Si homo petitus.* extra iudicium.

m *Mortuus.* ante lit.cõteſt. & ſic nõ eſt cõtra ꝰ.e.vtiq;. ADDITIO. Intelligas hîc hominẽ petitũ ante lit.conteſt. vel fortè extra iudiciũ: ſecus ſi lis eſſet cõte.& ſic officiũ iudicis eſſet corroboratũ:vt in.d.l. vtique.ſecundum Bar.

n *Petitoris.* nũc.ſ.non fuiſſe hominem deterioratũ.nã etſi deterioratus non fuiſſet,ſimiliter mortuus eſſet. & ideo cũ rei vin. locum nõ habeat : nec iudicis officium ſuper damnõ ſubducta principali actione locũ habere poteſt: vt.C.depoſi.l.iiij. Nec ob. quod dicitur ꝰ.eo.l.vtiq;.quæ eſt cõtra. hîc enim non erat lis conteſt.& quod dicit,petit⁹,expone ſimplici conuentione extra iudicium quæſitus: alioquin cũ lit. cõteſt. ſemel ſibi vĩdicaſſet locum:officiũ iudicis nihilomin⁹ etiã re perdita exerceretur : & hoc quantũ ad rei vin.quæ præſens reſpicit tẽpus. quia tamen legis Aquiliæ actio oculos à tergo habet, & retro reſpicit : idcirco cõpetit: quia etſi nõ interſit,interfuit tamen hominẽ ſanũ fuiſſe:ar.ꝫ.de act. & obl.l.quæcũq;.&.ꝫ. ad.l.Aqui.ita vulneratus.j.reſpon.& ar.ꝫ.de ſer.corr.l.doli.§.fi.Alij dicũt quòd hîc erat lis cõte. ſed habebat cauſam litigãdi re⁹: & hac ratione ceſſat officiũ : cũ non teneatur de interitu : vt.ꝰ.de petitio. hered.l.illud.

o *Durat.* vt æſtimationem damni præſtat.

p *Præteritus.* i.ãte lit.cõt.cõmiſ⁹:vt.ꝰ.de pet.he.ſed & ſi.§.ſi ãte.

E q *Deduci.* & ſic pro poſſeſſ.habetur:vt hîc,&.ꝫ.de noxa.l. ſi bo. fi.&.ꝫ.ne quid in loc.pu.l.j.§.hoc autẽ interdictũ.Sed certè hæc ſimilitudo nõ videtur bona,ſiue ratio.Multę enim ſunt inter eas differẽtiæ,ſicut diximus.ꝰ.de pe.here.l.planè.&.l. itẽ veniunt. §. fructus.Itẽ hæc eſt ſtricti iuris:illa bo.fi.vt.C.de pe.her.l.fi. in fi. Item hæc pro re vna ſingulari:illa pro vniuerſitate: vt ſupra e. l. j.in prin.Item iſta datur cõtra poſſidentẽ ti.illa nequaquã niſi in caſibus:vt.ꝰ.de pe.her.l.regulariter.&.l.pro herede.&.l.nec vllam.§.omnibus.&.C.de pe.here.l.ſi poſt.in fi.Itẽ hęc eſt in rem, illa mixta:vnde & perſonalia debita in ea veniũt.Itẽ pretia rerũ: vt.C.de peti.here.l.hereditas.&.ꝰ.de peti.here.l.etiam.§.fi. &. l. quod ſi in diem.§.ſed & is.Azo. Item ibi fit malæ fi.ſola denuntiatione:hîc non:vt.ꝰ.de pe.her.item veniunt.§.petitam.Accur.

r *Et is.* ſ.filius vel ſeruus per quẽ poſſidebat pater vel dominus.

ſ *Vel.* vel pro &.nã vtrũq; faciẽdũ eſt:vt.ꝫ.ad exhi.l.Celſus.§.fi.

t *Reſtituenda.* Fertur ergo ſententia condemnatoria,ſed non ad

UNED

In rem petitam ſi poſſeſſor [a] ante litem cõteſtatam [b] ſumptus fecit, per doli mali exceptionem ratio eorum haberi debet, ſi perſeueret actor petere rem ſuam non redditis ſumptibus. [c] Idẽ eſt etiã ſi noxali iudicio ſeruũ defendit, & damnatus præſtitit pecuniã: [d] aut in area quæ fuit petitoris, per errorẽ inſulã ædificauit: [e] niſi tamẽ paratus ſit petitor pati tollere eũ ædificiũ. [f] Quod & in area vxori donata per iudicem qui de dote cognoſcit, faciendum dixerunt. [g]

Expenſæ ad rei vtilitatem factę, quæ deductionem non patiũtur, recuperãtur à poſſeſſore in tribus caſibus hîc expreſſis: aliàs ſecus. Bartolus.

Sed ſi puerum [h] meũ cum poſſideres erudiſſes, non idem obſeruãdum [i] Proculus exiſtimat: quia neque carere ſeruo meo debeam: nec poteſt remedium idem adhiberi quod in area diximus. [k]

XXVIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

FOrtè quòd pictorẽ aut librariũ [l] docueris, dicitur non aliter officio iudicis æſtimationem haberi poſſe.

XXIX. POMPONIVS *libro viceſimoprimo ad Quintum Mucium.*

NIſi ſi venalẽ [m] eum [n] habeas, & plus ex pretio eius conſecuturus ſis propter artificium:

XXX. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

AVt ſi ante [o] denuntiatum ſit actori vt impenſam ſolueret: [p] & eo diſsimulãte [q] poſita [r] * ſit doli mali exceptio. [ſ]

XXXI. PAVLVS *libro viceſimoprimo ad Edictum.*

CÆterùm [t] cum de fructibus ſerui petiti quæritur, non tãtum pubertas eius ſpectanda eſt, quia etiã impuberis aliquæ operæ eſſe poſſunt. [u] Improbè tamen † deſiderabit petitor fructus æſtimari, qui ex artificio eius percipi potuerũt, [x] quod artificium ſumptibus poſſeſſoris didicit.

XXXII. MODESTINVS *libro octauo Differentiarum.*

QVòd ſi artificẽ fecerit, [y] poſt vicenſimumquintum * annũ eius qui artificiũ [z] conſecutus eſt, impẽſæ [a] factæ poterũt penſari. [b]

ſtringitur: vt hîc dicitur. & inſti. de offi. iudi. circa princi. Accur.

a *Si poſſeſſor.* bo. fi. qui factus eſt malæ fi. tempore quo fecit ſumptus. In iſto enim quædam media via ſeruatur inter bo. fid. ſemper: vel ma. fi. ſemper. vel loquitur hîc in bo. fid. ſemper: in caſu qui ponitur. j. eod. l. in fundo. §. finge pauperem. in mala fi. non: quia nõ repetit: vel ſi alicubi repetit: hoc eſt per officiũ iudicis, non exceptione doli: vt no. infra eo. l. in fundo. & ſupra de petit. heredi. planè.

b *Conteſtatam.* poſtea enim ipſe prædo eſt: & ea ratio habetur in eo quæ in prædone. Vel ideo dicit ante litẽ cõteſt. quia illi veniũt per exceptionẽ doli: poſt verò per offi. iud. vt. j. de ædilic. edic. l. ædiles etiam hoc. §. item ſciẽdum.

c *Sũptibus.* ſi ratio fructuũ & hîc deficiat ex quibus debent expenſæ deduci: vt infra famil. erciſ. l. fundus qui. & j. eo. l. emptor. & l. ſumptus.

d *Pecuniam.* cum eſſet vtilius fortè quàm noxæ dare: vt. ſ. de petit. her. vtiles. & cõcordat huic reſpon. j. de noxa. l. bonæ fidei.

e *Aedificauit.* vt inſti. de re. di. §. certè. & j. de pig. ac. l. ſi ſeruos.

f *Aedificiũ.* tunc enim non præſtabuntur impenſæ: & hoc ſi vindicans, nec rem vẽditurus, nec impenſas facturus erat, nec erat diues, alioquin contra: vt. j. eo. l. in fundo. & l. niſi venalem. & hoc prout in eo qui ſemper fuit bo. fi. intellexi. §. Sed ſecundum hoc nonne idem eſt in ſeruo: vt in. d. l. niſi? Hæc autem lex aliud in ſeruo dicit: vt infra ſubiicit ſtatim. Dic ergo non idem: quia quando diues erat, nec habebat venalem: nec erat expenſurus: non reddit petitor impẽſas in ſeruo: ſed ſecus in area. ſi autem intelligas alio modo vt dixi ſupra in eo qui à principio fuit bo. fid. ſed quando ædificauit erat ma. fid. planum eſt. & idem in area vxori donata: vt ſubiicit. ſed non idem in ſeruo: vt. j. eo. Iulianus lib. viij. ff. ſcribit, ſi in aliena. & infra. l. proxi. ſed tunc malè ſtat ante lit. conteſt. ſed ſubaudi, poſt malam fidem tamen.

g *Dixerunt.* inducebatur enim olim dotis retentio ob res vxori donatas à viro. & ſic iudex cognoſcit nunc ſuper hoc: & ita de dote: vt. C. de rei vxo. actio. §. taceat. & ad hoc. j. de do. inter vir. & vxo. ſed ſi vir. §. ſi vir vxori.

h *Sed ſi puerum.* ſcilicet ſeruum. Accurſius.

i *Obſeruandum.* No. non poſſe retineri vel deduci propter rationem quæ ſequitur: niſi in duobus caſibus, quorum vnus eſt. j. in l. niſi & alius in. l. aut ſi ante. & ſic eſt contra infra de except. do. apud Celſum. §. ſi minor. vbi donatarius pueri obiicit doli exceptionem minori donanti ſeruulũ, & nunc repetenti pro alimentis & aliis ſumptibus indiſtinctè. Sol. ibi cauſam habuerat à vindicante. Item contra. C. de infanti. expo. l. j. vbi ſimiliter indiſtinctè huiuſmodi ſumptus ſeruantur doli exceptione. Solu. fauorabilior eſt eius cauſa qui expoſitum educat, quàm alterius bo. fi. poſſeſ. Vel dic expenſas in alendo indiſtinctè reſtitui, cum nõ fuerit vſus eius operis: ſed expenſæ quæ fiunt in docendo, reſtituuntur in duobus caſibus tantùm: vt hîc dicit, licet hos caſus parificare videatur in. l. contraria. Vel hîc in infante cuius aliqua potuit eſſe opera: ibi non potuit. Arg. j. de do. inter vi. & vxo. ſi id quod. §. ſi quid. Accurſius.

k *Diximus.* vt ſcilicet abradat: cum ſcientia auferri non poſſit. vnde oportet quòd totum retineret. quod eſſet abſurdũ: vt hîc, & infra de verb. ſignifi. l. impenſæ. §. item doctrinam.

l *FOrte. Aut librarium.* id eſt ſcriptorem librorũ: vt infra de reg. iur. l. ſi librarius. & C. de vete. iure enu. l. vlti. §. pen.

m *NIſi venalem.* id eſt, eum qui erat à domino vendendus. vel venalis propoſitus: & tunc ideo, quia ex artificio factus eſt dominus locupletior, tenetur: vt. j. eo. in fundo. §. fin. & j. de impen. l. quod ſi hæ. & infra de pig. ac. ſi ſeruos. Illud autem non refert, habeat poſſeſſor, vel non habeat venalem: ſecundũ Azo. ſed Ir. ait hîc eſſe perſonarũ mutationẽ, de reo ad actorem: quod in idem redit. Accur.

n *Eum.* vel ſimilis ſit æquitas: vt infra eo. in fundum.

o *AVt ſi ante.* ſcilicet iudiciũ, vel antequam impẽderet, denuntiauit actori, ſcilicet vt peteret ſeruũ ſi putet eſſe ſuum: aut ſi non petat, ſciat quòd ſoluet expenſas poſtea factas. & facit. C. ſi ali. res pig. data ſit. l. ſi probaueris. * Oppoſita.

p *Solueret.* faciendam poſt denuntiationem.

q *Diſsimulante.* ſcilicet ſeruum ſuum eſſe.

r *Poſita ſit.* ſ. poſtea.

ſ *Exceptio.* pro ſumptibus poſtea factis.

† Cõcor. extra de conſtit. c. cũ M. Ferrar. cum gl. ſuper verbo, induſtriam.

t *CAeterum.* prædicta vera ſunt, cũ agitur de impenſis ſerui petiti, id eſt in ſeruũ petitum factis à bo. fi. poſſ. Sed hîc quæritur de fructibus ſerui petiti, quod eſt cum agitur contra ma. fi. poſſ. nam bo. fi. poſſeſ. non tenetur niſi extent: vt. C. e. l. certum. & hîc dicit poſſeſſorem de his teneri: ſcilicet de fructibus perceptis, & percipiendis.

* poſt quintum annũ. Cuiac. lib 9. obſ. c. 38.

u *Poſſunt.* vt infra de lib. cau. l. vlt. niſi ſit infans: vt. j. de ope. ſeruo. l. fi. §. ſi minor. Accurſius.

x *Potuerunt.* non ergo tenetur hic ma. fi. poſſeſ. de fructibus eius artificij in quo fecit inſtrui ſeruum: quos fructus non percepit, ſed percipere potuit: vt hîc, & argu. C. de allu. & pa. l. ea. §. ſimiliter. quid ſi percepiſſet? puto quòd teneretur, ſicut & tenetur pro fructibus ſua culpa non perceptis: deducta tamen impenſa in omnibus: vt infra de ope. ſer. l. antepe. Accur.

y *QVod ſi artificem fecerit.* ſcilicet poſſeſſor.

z *Artificium.* id eſt, artem didicit.

a *Impenſæ.* ſint æquales ad fructus, vel non: quia lex compenſat, non homo. Sed quid ſi nihil percepit? Reſpon. nocet poſſeſſori: vt ſupra eo. ſin autem, in fine.

b *Penſari.* cum fructibus perceptis ante. xx. ann. eo quia præſumit lex eos tantos eſſe vt bene inde ſatisfieri poſſit poſſeſſori pro expenſis in arte diſcenda factis: & ſic fructus perceptos poſt xxv. an. reſtituet petitori poſſeſſor deductis cibariis prioris temporis. Sed cum faciamus loqui hîc in ma. fi. poſſeſ. nonne videtur velle donare vt amittat: vt inſti. de re. di. §. ex diuerſo? Reſpõ. plenè dices. j. eo. l. in fundo.

FRuctus.] CASVS. Lex iſta loquitur in malæ fi. poſ. Dicit ergo: poſſediſti rem meam mala fi. omnes fructus quos percepiſti, vel quos ego percepiſſem, reſtituere teneris. Item de hoc ponit exemplum, quando dicebas te habere ſolidum dominium: & ita dicebas ꝙ habebas tam proprietatẽ quàm vſumfr. petebam à te proprietatẽ: & durauit lis vſq; ad bienniũ: & fructus percepiſti: ſecundo anno iuſſus fuiſti fructus primi reſtituere: alij nõ reſtitues: quia illos in re percepiſti. Idem eſt in caſu conuerſo ſ. cum ad te non pertinuit nec vſusfr. nec proprietas: tantũ fundũ poſſediſti dum lis conteſtaretur: legaui tibi vſumfr. deinde obtinui. adita hereditate habenda eſt ratio fructuũ perceptorũ ante litis cõteſt. ſed pòſt perceptorũ, non: quia iuſtè perceperas illos, & vſusfru. ad te pertinuit: vbi cũ poſſeſſio fundi nec ad te, nec ad me pertinuit: ſi petiero & obtinui, & pronũtiauit iudex fundũ mihi eſſe reſtituẽdũ: dicitur ꝙ idẽ debet facere de fructibus, ꝙ quo iure obtineo in fundo, eodem modo obtinere debeo in fructibus.

Non

Poſſeſſor tenetur ad fructus perceptos,& qui percipi potuerũt: & ideo cum deſinunt poſſe percipi abſque ſui culpa, abinde deſinunt deberi: cũ cœperint poſſe percipi abſque ſui culpa, abinde incipiunt deberi.h.d.cũ.l.ſeq. & princ.l.ſeq. Et diuiditur. Primò ponitur in genere. Secundò ponit vnã illationẽ quãdo fructus deſierũt poſſe percipi culpa poſſeſſoris. Tertiò ponit vnam aliã illationẽ quãdo cœperunt non poſſe percipi. Quartò ponit vnam aliã illationem quando deſierũt poſſe percipi facto petitoris. Secunda ibi,& ideo. Tertia ibi, hac ratione. Quarta, ĩ principio legis, ex diuerſo. Bart. B

xxxiii. Pavlvs *libro vicenſimoprimo ad Edictum.*

Fructus non modò [a] percepti, ſed & qui percipi honeſtè potuerũt, [b] æſtimãdi ſunt. Et ideo ſi dolo *aut culpa [c] poſſeſſoris res petita perierit: veriorẽ putat Pomponius Trebatij opinionem, putãtis euſque fructuũ rationem habendam, quouſque haberetur ſi non periiſſet: id eſt, ad rei iudicandæ [d] tempus. quod & Iuliano placet. C

Hac ratione [e] ſi nudę proprietatis dominus petierit, [f] & inter moras vſusfructus amiſſus ſit: ex eo tempore quo ad proprietatem vſusfructus reuerſus eſt, ratio fructuum habetur. [g]

xxxiiii. Ivlianvs *libro ſeptimo Digeſtorum.* D

Idem eſt & ſi per alluuionem pars fundo acceſſerit.

xxxv. Pavlvs *libro vicenſimoprimo ad Edictum.*

Et ex diuerſo, ſi petitor [h] lite cõteſtata vſumfructum legauerit: [i] ex eo tempore ex quo diſceſſit à proprietate, [k] fructuum rationem non habendam [l] quidam rectè putant.

Si actor declaratur dominus, etiam per errorem, debet condemnari reus in fructibus. Bart.

Vbi autem alienum [m] fundũ petij, & iudex ſententia declarauit [n] meũ eſſe; debet etiã de fructibus poſſeſſorẽ condẽnare. eodẽ enim errore [o] & de fructibus cõdẽnaturũ. non debere enim lucro poſſeſſoris cedere fructus, cũ victus [p] ſit: alioquin (vt Mauricianus ait) nec rem arbitrabitur iudex mihi reſtitui. [q] Et quare habeat quod non eſſet habiturus poſſeſſor, ſi ſtatim [r] poſſeſsionem reſtituiſſet?

Ei qui ſoluit litis æſtimationẽ, cũ poſſet reſtituere rẽ, petitor de euictione cauere non tenetur. Barto.

Petitor poſſeſſori de euictione cauere non cogitur [ſ] rei nomine cuius æſtimationẽ accepit. ſibi enim poſſeſſor imputare debet, qui nõ reſtituit rẽ. [t] Eorũ quoq; quæ ſine interitu [u] diuidi non poſſunt, partem [x] petere poſſe conſtat.

Ante litem conteſtatã debet interrogari reus vtrum poſsideat, vel dolo deſierit poſsidere. Barto.

xxxvi. Gaivs *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

a *Non modò.* pro, ſolummodo.

b *Potuerunt.* à domino: vt.j.eo.ſi nauis.§.fin.nam in malæ fi. & A ſine titu. loquitur lex iſta. Item ideo dicit honeſtè, quia inhoneſti percipiendi non æſtimantur: vt hîc. Sed ſi percepti eſſent, ſic: vt ſupra de peti.her.l.ancillarum.in fi. Accurſius.

Fructus alij honeſti ſunt, alij inhoneſti.

c *Culpa.* quæ à quolibet poſſeſſore lite conteſt.pręſtatur: vt hîc, & j.eod.l.ſi homo. &.l.ſi in rem.

d *Iudicãdæ.* i. ex tẽpore moræ. Vel dic, vſq; ad ſententiã, non poſt: vt diximus.s.eo.Iulianus lib.vj. Digeſtorũ ſcribit, ſi hominem.

e *Hac ratione.* quia verũ eſt perceptos fruct⁹ reſtitui: & eos qui percipi honeſtè à domino potuerunt: ergo hîc.

f *Petierit.* proprietatẽ.

g *Ratio fructuum habetur.* Hoc verũ, ſi agitur contra fructuariũ vel aliquẽ qui ab eo habet cauſam. ſecus ſi contra extraneũ prorſus. Nã tũc & prius ratio fructuũ habetur: quia illi ſeruitutẽ nõ debeo: vt j.ſi ſer.vin.l.loci.§.cõpetit.&.j.ſi vſusf.pe.l.vlti.§.ꝙ ſi forte. Azo. Vel forte ſec⁹ cũ percipiẽdi à dño. & facit.j. de vſur.l.videam⁹. Ac.

*Vide an legendum ſit, ſi ſine dolo Cuiac.lib. 9. obſe.c.34.

h *Et ex diuerſo. Petitor.* ſcilicet proprietatis plenæ.

i *Legauerit.* ſ. ei à quo petebat. Nam ſi extraneo, etiam fructuũ ex quo diſceſſit à ꝓprietate, habebitur ratio. Ac.

k Proprietate.ſ.vſuſfr.& à tẽpore aditę hereditatis euenit: & facit.j.ſol.ma. ſi marito. §.fi.& j.ſi vſusfr. pe. l. vlti.§.ſi poſt.

l *Non habendam.* etiam perceptorũ. Sed videtur etiã quòd vltra habeatur ratio.ſ.donec ſatiſdetur. Nam ante ſatiſdationẽ fructuarius nõ facit fructus ſuos: vt eſt ar.j. de vſufru.le.l.vxori.in princ. quod ſatis poteſt dici.& quia fructuũ facta eſt mẽtio, diſtingue. Fructuũ alij naturales, vt poma, & ſimilia. alij induſtriales, vt ſegetes, quæ induſtria hominis quærũtur. Item alij percepti, alij percipiendi.& percepti dicuntur à bo.fid. poſſ. quocunq; modo à ſolo ſeparati. ac à fructuario in horreis demũ reconditi: vt.j.qui.mo.vſusfr.amit.l.ſi vſufructuarius. Itẽ percipiendi dicũtur duobus modis: vel quia immaturi: vel quia dominus eos percepiſſet. Item poſſeſſorũ alij cũ tit. alij ſine titu. Dic ergo quòd naturales fructus nullus poſſeſſor etiã bo.fi. facit ſuos: vt.j.de vſu. l. fructus. & licèt videatur quòd omnes faciat E ſuos bo.fi.poſ.vt,j.de adquir.re.do.bo.fi.tamen dic omnes, ſiue à ſe ſiue ab alio ſuo nomine perceptos: vt. j. de vſu. qui ſcit. §. præterea. ſi igitur hi extant, vindicabuntur. aliàs nõ tenetur poſſeſſor: cũ nec poſſideat, nec dolo poſſidere deſiit: niſi in eam rem cõſumpſerit, in quã tantũdẽ de ſuo ſoluere tenebatur. tũc enim condictione ſine cauſa tenetur: vt.j.ſi cert.pe.ſi & me. In induſtrialibus dic quòd quilibet bo.fi.poſ.ſiue cum titu.ſiue ſine tit. facit ſuos ſecũdum omnes: licèt hoc vltimum.ſ.ſine tit. nulla.l. inuenitur expreſſum: ſed omnes loquuntur de eo qui cum tit. vt inſti.de re.di.§.ſi quis à nõ domino.& de vſur.l.qui ſcit.§.in alieno.& de adqui.re.do.bo.fi. Sed ſatis exprimit.d.l.de vſu. Item.j. qui.mo.vſufruct. amit. ſi vſufructuarius. & .j. fi.reg. l.iiij.§. ſed ante. licèt autem faciat ſuos, tamen ſi extant iud.offi.nõ rei vind. quia percipiẽtis ſunt, tenetur reſtituere: vt.C.eo.l.certum.§. bo. fi. De conſumptis autem nullo modo tenetur: vt inſti.de offi.iu. §.& ſi.verſi.ſi verò bo.fi. Fortè nec ad pretiũ, quia lucrifacit pro cultura & cura: vt.j. fid.regun.l.iiij.§.poſt litem. & inſti.de re.di.§.ſi quis à non domino. Sed quando bo.fi. exigit? Reſpon. in initio: vt.j.de vſur.l.qui ſcit.§.præterea. Nec ob.j.de adquir. re. do.l.bo.fi.§.in cõtrariũ. quia ibi opponendo non ponẽdo dicit. Et dic quòd etiã à tempore lit.cõte. facit fructus ſuos: licèt à tẽpore lit.cont. demum nõ controuerſiæ motę: vt in her.peti. fructus reſtituere teneatur: vt.C. eo.l.certum.§. poſt litem.&.s.eo.præterea. Si verò ſit ma.fi. quidẽ ſine tit. de conſumptis condi.ſine cauſa, & of. iud.poſt lit.conteſt. de extantibus rei vind.nõ eadem qua tenetur ad rem principalem, ſed alia: vt.C.de condic.ex le.mala. De percipiendis autem tenetur off. iud.i.quos verus poſſeſſor percipere potuiſſet: vt.j.eod.ſi nauis.§. fi.& inſti.de offic.iu.§. & ſi.verſi. illorum autem. percipi dico honeſtè: aliàs non veniunt percipiendi: vt.s.eo.l. fructus. Si tamẽ eſſent percepti, venirẽt: vt.s. de peti.hered.ſi poſſeſſor. Si verò cum tit. de cõſumptis tenetur cõdic.ſine cauſa: de extãtibus rei vindi. à percipiendis autem propter ti. excuſatur: vt.C.eod. ſi fundum. Niſi in quatuor caſibus quos no. s.quod met.cau.ſed & partus.

Fructus in multiplici ſunt differẽtia.

m *Vbi autem alienum.* id eſt, non poſſeſſoris, nec etiam meũ: ſed falſis allegationibus fuit iudex deceptus.

n *Declarauit.* nõ cõſtituit: vt.j.ſi ſer.vin.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.

o *Errore.* quo de fundo condẽnauit: ſed hoc fiat ſtatim.i.eodem die, non poſt: vt.C.de fru.& li.expen.l.terminato.&.j.de re iud. l.Paulus reſpon.reſcindere.& cum iudicis officio petuntur, quia poſt lit.conteſt.percepti ſunt, qui valde &c.vt.j.de ædil.edic.ædiles.j.§.item ſciendum.ibi, ea autem quæ. Percepti autem ante petuntur iure actionis. vnde illi poſſent peti quandocũque poſt ſententiam. Sed an hoc caſu quando per errorem de re principali? Reſpon. ſic videtur per legem iſtam.

p *Victus ſit.* nam euidẽter &c.vt.j. de excep.rei iud.l.euidenter.

q *Reſtitui.* ſ.plene: vt.j.cõmo.l.iij.§. ſi res. nõ enĩ ſufficit corpus reſtitui, niſi & cauſa reſtituatur: vt.s.e.ꝑterea.& verbũ reſtituere, plenã habet ſignificationẽ: vt.j.de vſur.l.videam⁹.ij. §.ĩ Fauian.

r *Statim.* lite conteſtata. Azo.

ſ *Non cogitur.* ſed nunquid tenetur ei de euic. licèt non cogatur cauere? Reſpõ. ſic: vt ar.j.pro emp.l.ij.& rer.amo.ſi propter res. Alij cõtra: vt ar.C.de tranſac.ſi pro fundo. ſed hîc nõ eſt tranſactio. Item concor.j.de cond.fur.ſi ſeruus.§.cauere.&.j.re.amo. l.ideoque.&.j.fam.erciſ.l.ſi pignori. Sed cõtra.j.de do.inter vi. & vxo.ſi donatæ. vbi dicit, maritum vindicantem rem quam donauerat, vxori cauere de euic. licèt litis æſtimationẽ conſequatur. Sol. ibi ab eo cauſam habuerat: vt ibi dicit.

t *Non reſtituit rem.* cum poteſt. aliàs ſeruatur quod eſt.j.eo.l.hæc ſi res. ſed licèt non caueatur, tamen ceduntur actiones, niſi dolo deſiit poſſidere: vt.j.eo.ſi culpa.&.l.is qui dolo.

u *Sine interitu.* vt equi, & ſimilium.

x *Partem.* ſcilicet pro indiuiſo. & ſic non ob.s. eod.l. Pomponius.in fi.& facit.s.ſi pars here.pe.l.non poſſumus.

UNED

QVi petitorio [a] iudicio vtitur, [b] ne fruſtra experiatur, requirere debet [c] an is cum quo inſtituat actionem, poſſeſſor ſit, vel dolo [d] deſiit poſſidere.

Si res periit culpa poſſeſſoris, eius nomine condemnabitur. Bar.

Qui in rem conuenitur, etiam culpæ [e] nomine condemnatur. Culpæ autẽ reus eſt poſſeſſor qui per inſidioſa loca ſeruum miſit, [f] ſi is periit: & qui ſeruum à ſe petitum in harena eſſe conceſſit, & is mortuus eſt: ſed & qui fugitiuũ à ſe petitum non cuſtodit, ſi is fugit [g]: & qui nauem à ſe petitã aduerſo tempore nauigatum [h] miſit, ſi ea naufragio perempta eſt.

Qui ab initio fuit bonæ fidei, & ex poſtfacto malæ fidei fiat: quod ædificauit, poteſt tollere: non autem expenſas poteſt per doli exceptionem retinere. Bartolus.

XXXVII. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

IVlianus [i] libro octauo digeſtorum ſcribit: Si in aliena area ædificaſſem, cuius bonæ fidei quidem emptor fui, verùm eo tempore ædificaui, quo iam ſciebam alienam: videamus an nihil mihi exceptio proſit: [k] niſi fortè quis dicat prodeſſe [l] de damno ſollicito. Puto autem huic exceptionem non prodeſſe. Nec enim debuit iam alienam [m] certus, ædificiũ ponere. ſed hoc ei concedẽdũ eſt, vt ſine diſpendio domini areæ tollat [n] ædificium quod poſuit.

Lex iſta diuiditur. Primò ponit dictum in genere. Secundò ponit vnum caſum in quo æquitas ſuggerit deductionem expenſarum. Tertiò ponit vnum caſum in quo æquitas ſuggerit expẽſas deduci. Quartò ponit aliũ caſum in quo æquitas ſuggerit expenſas nõ deduci. ſecunda ibi, finge enim. tertia ibi, finge pauperem. quarta ibi, finge eam. & hoc intendit: Poſſeſſor recuperat expenſas à domino, ſi dominus erat facturus, vel rem diſtracturus: non aliter ſi hac re eſſet cariturus. Bart.

XXXVIII. CELSVS *libro tertio Digeſtorum.*

IN fundo alieno quem imprudens [o] emeras, ædificaſti, aut cõſeruiſti † [p]: deinde euincitur. [q] bonus iudex variè ex perſonis cauſiſq; conſtituet. [r] Finge & dominum eadem facturum fuiſſe. reddat [ſ] impenſam, vt fundum recipiat, vſq; eo [t] dumtaxat, quo pretioſior factus eſt. Et ſi [u] plus pretio [x] fundi acceſſit, ſolũ quod impenſum eſt. [y] Finge pauperem, qui ſi reddere id cogatur, laribus, ſepulchris auitis carendum habeat. [z] † ſufficit tibi permitti tollere ex his rebus [a] quæ poſſis: dum ita, ne deterior ſit fundus quàm ſi initio non foret ædificatum. Conſtituimus verò, vt ſi paratus eſt dominus tantùm dare, quantum habiturus eſt poſſeſſor his rebus ablatis, fiat ei poteſtas. [b] Neque malitiis indulgendum [c] eſt: ſi tectorium puta quod induxeris, picturáſque corradere velis: nihil laturus [d] niſi vt officias. Finge eam perſonam eſſe domini, quæ receptum fundum mox vẽditura [e] ſit.

† pro conſeuiſti. Cuiac. lib. II. obſe. c.39.

† Vide ad hunc locum Eraſ. chili. I cẽt 8. prou. 18.

a] Solue ſecundũ Bart. & dic quod quandoque contrariorũ eſt eadẽ ratio: & tunc procedit. l. pe. C. e. quãdoque nõ eſt eadẽ ratio. & tunc procedit hæc lex.

a *Qvi petitorio*.id eſt actione in rem: vt infra de act. & obliga. actio in perſonam.

b *Vtitur*.id eſt, vti vult. & ſic ante lit. cont. per off. iu. vt. j. de interro. ac. qui ſeruum. §. in iure. ſecundum Azo. Alij dicunt vt H. poſt lit. cõteſt. fieri interrogationem ex eo quòd dicit, petitorio. q. d. iam petierit. & ex eo quod dicit, vtitur. ad hoc facit. j. de pig. l. ſi fundus. §. in vindicatione. ſed primam teneas. ſi tamen oblitus ſit, etiam poſtea fieri poteſt.

c *Debet*.conſilium eſt.

d *Vel dolo*. nam tunc pro poſſeſſore habetur: vt hîc, &. j. de excep. rei iudic. ſi rẽ. &. j. de reg. iur. l. parẽ. &. j. ne quid in loco pub. l. ij. §. hoc interdictũ. &. j. de nox. elect. §. j. Ac.

e *Etiam culpæ*.non ſolũ propter fructus. & propter hoc quod dicit, culpæ, dic poſt lit. cõteſt. vt. j. e. ſi homo.

f *Miſit*.vt. j. loca. item quæritur. §. ſi quis ſeruum. Idémq; ſi neglexerit ipſũ vt infirmũ: vt. j. de ver. obli. ſi ſeruum. j. reſpon.

g *Fugit*.vt. j. de cõdic. cauſa da. ſi pecuniam. §. pen. &. s. eo. ſi à bonæ fid. & l. ſi verò. ij.

h *Nauigatum*. ſecus ſi nõ aduerſo: vt. s. e. vtique. §. fi. &. j. de vſufr. l. arboribus. §. nauis. &. j. loca. itẽ quæritur. §. ſi magiſter nauis. & eſt aduerſum ab Octobri vſq; ad Aprilem: vt. C. de naufra. l. iij. in fin.

IVlianus.] CASVS. Poſſedi aream tuam bo. fi. ab initio. deinde factus ma. fi. poſ. & tũc feci expẽſas in area illa: an expenſas petere poſſum, queritur. Et dicitur quòd nõ: ſed abradere potero.

i *Iulianus*.aliàs incipit, ſi in aliena: & aliàs, ſi in area. & aliàs, Iulianus.

k *Proſit*.videtur quòd non: niſi &c.

l *Prodeſſe*.ſcilicet exceptionem mihi de damno ſollicito. Acc.

m *Alienam*.eſſe, ædificium. Azo.

n *Tollat*.qui fuit & durauit bo. fi. omnes ſeruat per exceptionẽ: niſi in caſibus: vt. j. l. proxi. ſi ſemper malæ fi. videtur donare: vt inſti. de re. di. §. ex diuerſo. &. j. de adqui. re. do. adeo. §. ex diuerſo. &. j. de condi. inde. ſi in area. in fin. ſi autẽ à principio bo. fi. & poſt cœpit eſſe ma. fi. eligitur quædã media via: vt hîc. Nec ob. j. de vſu. qui ſcit. §. bonæ fidei. quia illud quo ad fructus, hoc quo ad ſumptus. Item nec ob. C. de vſuca. trãsfor. l. j. §. nihilominus. quia illud quo ad vſucap. quòd bo. fi. præſumitur durare.

IN fundo.] CASVS. Emi fundum à non domino bo. fi. in eo expenſas feci vtiles: quia ſeminaui. tu petiiſti, & obtinuiſti. iudex debet cõſiderare qualiter debeã ſumptus reddere: quia ſi tu dominus eadẽ omnia facturus eras, tũc eos mihi reſtitues: vel ſi non eras facturus propter inopiã: in caſu iſto permittetur mihi tollere ſine læſione prioris ſtatus quæ impẽdi. ſi tantũ velis ſoluere quantũ valerent illæ res ſi eſſent abraſæ, & ego velim tollere: nõ ſum audiẽdus. in fine ponit caſum in quo tu neceſſe haberes ſoluere has impẽſas, puta ſi eũdẽ fundũ eras vẽditurus. Viui.

o *Imprudens*.id eſt, ignorans alienum. Accurſius.

p *Conſeruiſti*.id eſt ſeminaſti. & intelligas in vtroque vtiliter, & nõ neceſſariò. & aliàs eſt cõſeuiſti, id eſt ſeminaſti: & aliàs cõſeruiſti. i. plantaſti. & ſecundum primum caſum nõn habet locum inferior diſtinctio, cũ propter fructus fiat: & ſic indiſtinctè repeteretur: vt ĩ diſtĩctione. ſed ĩ plãtatis habet locũ ĩferior diſtĩctio.

q *Euincitur*.ſcilicet à vero domino.

r *Conſtituet*.ſ. an expenſæ in totum ſint reddẽdæ, an in parte, vel in nihil. Et not. ꝙ non definit hæc lex pro certo, ſed iudici committit: vt. j. de vſur. l. mora. in prin. &. j. de teſti. l. teſtiũ. §. j. &. j. de impenſis. l. quod dicitur. & quod dicit, ex perſonis, ſcilicet conſiderando ſit dominꝰ pauper, vel diues: vt. j. ea. l. §. finge pauperẽ &c. Itẽ quod dicit, ex cauſis: vt quia erat dominus facturus, vel nõ: vt. j. ꝓxi. reſpon. vel erat rem venditurus, vel non: vt j. eo. §. finge eam perſonam &c.

ſ *Reddat*.ſ. tunc. Azo.

t *Vſque eo*. reddat dico, eo &c.

u *Etſi*.id eſt quamuis. Azo.

x *Plus pretio*. ſ. quàm valeat impenſa. ſi ergo impenſa eſt. x. melioratio. xv. ſola. x. repetuntur. Item ſi. x. impenſa. & melioratio. v. ſola. v. repetuntur: vt. s. prox. & hoc dicit hîc, & arg. j. de in rẽ verſo. ſi fundum. & ſic not. nõ eſſe eandem rationem contrariorũ: vt. j. de aqu. pluu. arc. l. j. §. ſicut. ſed arg. contra. C. de ſol. l. pe. [a] Sed quid ſi diues eſt dominus: & vtiles factę ſunt expenſę, nec erat dominus facturꝰ? Reſp. exceptione eum repellendum, ſecundũ Az. niſi ſoluat expẽſa.

y *Impenſum eſt*.ſcilicet recipiat.

z *Carendum habeat*.neceſſitate ſibi iniũcta vt careat laribus auitis, id eſt eis rebus quas non eſt veriſimile quòd propter aliquid alienaret: vt. j. de pign. act. ſi ſeruos. Accurſius.

a *Rebus*.quas impoſuiſti. Azo.

b *Poteſtas*.eo ſcilicet caſu quo dictum eſt permitti eum tollere. nam in primo caſu, vbi dominus eadem erat facturus, hoc locũ non habet.

c *Indulgendum*. vt in exemplum hîc ſubiicit, &. j. ſolu. ma. l. ij. in princ. &. j. de aqua quo. & æſti. l. j. §. illud. in fin. §. &. j. de ſerui. ſi cui. §. nõ enim. ibi, per medias &c. &. l. quotiẽs. j. reſpon. & ar. j. de admi. tut. ſi ſine herede. §. interpoſito. in fi. Sed ar. contra. j. de iure do. cũ in fundo. §. ipſius quoq;. &. j. quæ ĩ frau. cred. l. fi. §. fi.

ADDITIO. Dic quòd in qualibet earum legum, petenti prodeſt in aliquo. nam in. l. cum in fundo prodeſt ei, quia alteri parat commodum: & ſic habet creditor beneficiũ illius: vt. l. ſed & ſi lege. §. cõſuluit. s. de peti. her. licèt non proderit pro defenſione alteri, hîc verò nemini proderat. ſed in. l. fi. de his quæ in frau. cre. etiã ſi proderat qui ſequebatur medicamẽ fraudis ſibi factę, ea ratione qua quilibet iniuriatus petit medicamen ſuæ iniurię. hîc vero nulla erat iniuria. Sed in dictis legibus exigebatur obligatio ex contractu, vel ex delicto: hîc verò loquitur in his quæ iudicis officio expediũtur. quod officium ceſſat æquitate ceſſante: vt. l. quòd ſi Epheſi. j. de eo quod cer. lo. ſecundum Bartol.

d *Nihil laturus*.vel quaſi: nec alia de cauſa niſi hac. ſ. vt officiat.

e *Venditura ſit*.ſcilicet fundum. Azo.

Prima

a *Prima parte.* id eſt in eo caſu quando dominus erat facturus: vt.ſ.ea.l.§.finge enim dominum.

b *Deducto.* quod eſt impenſum. Azo.debet enim interloqui & admonere ante ſententiã actorem,vt reſtituat impenſam: quod ſi nolit,debet eum condemnare:vt cõdemno te vt reſtituas fundum,reſtitutis tibi impenſis.Vel ſic:condem no illũ vt reſtituat impenſas. Et quia de impenſis hîc cõpetẽter dicitur:dic quòd impẽſarũ tria genera ſunt: neceſſariæ,vtiles,&voluptariæ: quod dic per exempla,vt.j.de verb. ſignifi.l.impenſę.Item aliæ pro fructibus,quę tribus modis fiunt: vt ſ.de peti. here. ſi à domino vel à patre.§.fin. Aliæ gratia rerũ: vt.j. de impenſis in rebus do.fac.l.iij.§.nos. De impenſis ergo fructuũ dicas ſemper ex fructibus deduci. nã nullus &c.vt.j.fami.erci.fundus qui.&.j.ſolu.mat. l.fructus. Si verò gratia rerũ, hoc eſt ad perpetuam rei vtilitatem: aut de nouo faciendo, aut de reficiendo.nam hæc inter ſe differunt: vt.j.de iti.actuq; pri.l. iij.§.pen.ſi de nouo faciendo,& eſt bo.fi.habet exceptionem, non actionem,ſecundũ Io. vt.j.de condi.indeb. ſi in area.in fi.&.j.de excep.do.Paul⁹. licèt M. etiam actionẽ dederit hîc: ſcilicet quando in faciendo, & habet exceptionem. tamen iudex variè ex perſonis cauſiſque cõſtituet: vt hac.l.& hoc quando fuit ſemper bo. fid. ſi autem cœpiſſet eſſe ma.fi.eligitur media via:vt.ſ.l.proxi.Si autem ſemper ma.fi.donaſſe videtur:vt inſtitu.de re. di.§. ex diuerſo. nullum enim ſibi obligare voluit:vt.j.communi di.l.in hoc iudicium. licèt & hîc dederit M.actionem vtilem nego.geſt.per.l.ſ.de neg.geſt.ſi pupilli.§.ſi quis ita.&.C.eo.l.ij. Sed certè ibi loquitur in vno caſu, quãdo poſſeſſor ex aliena materia ædificauit. & id quòd poſtea excipit, ſi nõ dolo malo &c.q.d.verum eſt quòd materia ad priſtinum dominum redit,niſi dominus,id eſt niſi poſſeſſor hîc ma fide ex ſua propria ædificauit materia. Si verò in reficiendo: ſi quidem à bo.fi.poſſeſ.aut neceſſariò,vel vtiliter:& tunc habet doli exceptionem in totum, aut voluptariè : & tunc permittitur ei auferre ſine læſione priorum ſtatus rei:eo addito,vt ſi tantum percepit ex fructibus quantum fecit ſumptus, fiat hincinde compenſatio.Et eſt bene notandum: vt hîc,&.j.eod.l.ſumptus. aliàs enim bod.fid.poſ.ſemper facit fructus ſuos: ſed hic ſi petat ſumptus,cogitur compenſare.ſic in caſu eſt.j.eo.l.emptor.Et ſic eſt idem hucuſque quod eſt in faciendo . quod autem de voluptariis dixi,verum eſt,niſi dominus ſit paratus &c.vt ſupra hac l.Si verò ſit malæ fidei , neceſſarias impẽſas in reficiendo officio iudicis ſibi conſeruat:non per exceptionẽ doli.Et caue tibi:quia hîc iudicis officium nõ habet locum:niſi cum ipſe qui ma.fi.eſt, poſſidet : poſtea verò vtiles ſine læſione prioris ſtatus rei poteſt auferre : vt.C.eo.l.domum. Voluptarias quidam dicunt & eum poſſe auferre.Alij dicunt quòd perdit:quod & verius eſt.Acc.

Impẽſę ſunt in multiplici differentia.

Impenſæ an debeant reſtitui.

c R *Edemptores.* qui domos alienas,vel opus ſua materia ædificandum conducunt:vt dicunt Bono.ad ſummum.

d *Faciunt eorum.* No.ergo ex cauſa locationis dominium transfere.& hoc eſt ſpeciale. ſic &.j. loca. in naue.ſed regulariter contra:vt.j.lo.non ſolet.& hæc erat huius.l.dubitatio. ADDITIO. Solue ſecundum Bar. & dic quòd hîc non tranſit dominium ex contractu locationis:ſed quia ædificium cedit ſolo.

Dominium quandoque ex cauſa locationis quæritur.

niſi reddat quãtum prima parte[a] reddi oportere diximus,eo deducto[b] tu condemnandus es.

Qui ædificat in alieno ex cauſa conductionis, tráſfert dominium ædificij in dominum ſoli. Bart.

XXXIX. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

REdemptores [c] qui ſuis cementis ædificant , ſtatim cemẽta faciunt eorum[d] in quorum ſolo ædificant.

Creditor qui habet ius pignoris quod excluditur, ius vendendi nõ habet. Bartolus.

Iulianus rectè ſcribit libro duodecimo Digeſtorũ , mulierẽ quæ intercedens fundum pignori dedit, quanuis à creditore diſtractũ, poſſe in rem actione petere:

XL. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

QVia nullum pignus creditor vendidiſſe videtur.[e]

Exiſtente conditione pacti addictionis in diem,emptor ipſo iure deſinit eſſe dominus:& ideo nõ poterit vindicare. Barto.

XLI. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

SI quis hac lege emerit, [f] vt ſi alius meliorem conditionem attulerit , recedatur[g] ab emptione: poſt[h] allatam conditionẽ iam non poteſt in rẽ actione vti. [i] Sed

& ſi cui in diem addictus ſit fundus , antequam adiectio† ſit facta, vti in rem actione poteſt , poſtea non poterit.

Qui emit ab eo qui habet poteſtatem à domino: habet actionem in rem. Bartolus.

Si ſeruus mihi vel filiusfamilias fundum[k] vẽdidit, & tradidit,habens liberam peculij adminiſtrationem : in rem actione vti potero. Sed & ſi domini voluntate [l] domini rem tradat , idem erit dicendum:quemadmodum cũ procurator voluntate domini vendidit,vel tradidit, in rem actionem mihi præſtabit.* [m]

XLII. PAVLVS *libro vicenſimoſexto ad Edictum.*

SI in rem actum ſit, [n] quanuis heres poſſeſſoris, ſi non (poſſideat,abſoluatur:[o] tamen ſi quid ex)perſona defuncti cõmiſsũ ſit,[p] omnimodo ĩ dãnationẽ veniet.[q]

Lapides ſepulchrorum ſunt religioſi: & ideo ſi ſunt exempti, nõ poterunt vindicari: & ideo actione in factum domino ſuccurritur, ſicut ſi religioſi non eſſent. Bart.

XLIII. IDEM *libro vicenſimoſeptimo ad Edictum.*

QVæ religioſis adhærẽt, [r] religioſa ſunt : & idcirco nec lapides inædificati[ſ] poſtquam remoti ſunt, [t] vindicari poſſunt.[u]

e Q *Via.Videtur.* propter Velleiani auxilium, contra quod factũ eſt,vnde nõ valet:vt.C.de leg.& con.l.non dubium.

f S *I quis.Emerit.*rem mobilem:vt differat à caſu ſequenti.

g *Recedatur.*quoquo tempore.Azo.

h *Poſt allatam.*& admiſſam.Accurſius.

i *Vti.*ſ.emptor.nec interdicto quod vi aut clàm: vt.j.quod vi aut clàm.l. is qui in puteũ. §.ſi poſtea. verſic. Ariſto.& pignus diſſoluitur,vt.j.quib.mod.pignus vel hypo. ſolu. l. ſi res.& ſic etiã quo ad Falcidiã cõputatur in bonis venditoris:vt.j. ad.l.Falci.l. ſtatuliber. Sed quomodo ſit dominus vẽditor ſine traditione: vt.C.de pac.l. traditionibus. quæ eſt cõtra?Sol.ſpeciale ĩ pacto.l.cõmiſſoriç,& addictionis in diẽ:vt ſine traditione dominium transferatur: vt hîc, & C.de pact. inter empt. & vendi.l. cõmiſſoriæ. &.j.de in diem addi. l. vbi.§. ſed & Marcell⁹. Accurſius.

† De addictionis & adiectionis differentia:vide Ant. Aug. li. 2.cap 3.

* Puto Florẽtiæ ſcriptum pro præſtabit.

Dominium quandoque ſine traditiõne quęritur.

k *Fundum.* peculiarẽ. Accurſius.

l *Voluntate.*ſ.expreſſa. nam &.ſ.habuerat,ſed tacitam . vel dic quòd in non peculiari dicit.

m *Præſtabit.* aliàs,præſtitit:&aliàs,pręſtauit: vt inſti.de re.diui.§.nihil.Itẽ acceſſio poſſeſſiõis datur: vt.j.de adquir.poſ.ſi ſeruus. Sed cõtra.j. man.l.antepe. §.fi.vbi nõ tráſfert dominiũ ꝓcurator.Solu. ibi ma.fi.ar.j. ꝑ empt. qui fũdũ.§.ſi tutor.vel forte ibi nõ habuit liberã:licèt generalem habuit.Prima placet.

S *I in rem.*] CASVS. Petebam à te fundum.lit. conteſt. fructus dolo malo alienaſti.dece...quæritur an heres tuus propter dolum à te cõmiſſum teneatur?Dicitur quòd ſic, ex quo lis erat conteſtata,non ante.Viuianus.

n *Actum ſit.* cum defuncto.& lis conteſtata.

o *Abſoluatur.*ſcilicet aliàs:niſi eſſet lis conteſtata.& etiam nũc, ſi non dolo:vt.ſ.eo.l.in autem.§.poſſidere.

p *Commiſſum ſit.*quia mala fide percipit fructus:de quo fuit defunctus damnandus:vel quia dolo deſiit poſſidere poſt litẽ conteſtatam:vt.j.eo.l.cum autem.Accurſius.

q *Veniet.*hoc ꝓpter lit.cõteſt.cũdefuncto.aliàs nõ veniret ĩ cõdẽnatione ꝓpoſita rei vind.quia cũ iſti fruct⁹ veniãt offi.iudi.& rei vin.nõ poteſt cõtra heredem intẽtari,niſi poſſideat:ergo nec officiũ poteſt exerceri:ſed hîc corroboratũ eſt.ſed &ſi poſſideat & cõueniatur rei vin.nõ tamẽ de eo quod teſtatur circa rẽ commiſit,condẽnabitur:quia hoc cõmiſſum in cõtractu vel quaſi nõ fuit:niſi lis conteſt.cum defuncto fuiſſet.Quòd ſi non poſſideat quãdo lis nõ fuit conteſta.cũ defuncto,quia defunctus ante lit. cõteſt.dolo deſiit poſſidere,in factũ actione tenetur vt reſtituat quatenus ex ea re locupletior eſt:vt.j.e.titu.l.cum autem.Acc.

Q *Væ religioſis.*] CASVS. Habebã monumẽtũ cui ædificãdo lapides meos adiũxi . amouiſti lapides.an poſsim vindicare, quæritur.Et dicitur quòd nõ:quia religioſi ſunt: & ſic in nullius dominio. ſed recuperabo per act.in fact. quòd ſi alienos inuito domino adiũxit,ſecus erit:quia vindicabit domin⁹ amotos.Vi.

r *Adhærent.*veluti lapides monumentis.Secus ſi proxima ſunt. nã illa prophana ſunt:vt.C.de relig.l.ſi ſepulchrũ.§.prophana.

ſ *Inædificati.*ſcilicet mei,& à me,& in ſepulchro meo.

t *Remoti ſunt.*ab alio forte.Accurſius.

u *Poſſunt.*ſcilicet à me quaſi mei:ſed quaſi religioſi forte ſic : vt ſupra eo.l.in rem.§.j.

a *Fecerit*.id eſt remouerit.Azo.
b *Alieni*.ſcilicet lapides.Azo.
c *Alibi*.non in eodem monumento,alias de eodem monumẽto viderentur:ſicut & multa ſunt ædium licèt affixa non ſint:ſed tamen & idem ibi,vt hîc ſtatim ſubiicit.
d *A domino*.cõtra cuius voluntatem nõ potuerunt fieri religioſi.
e *Reponerentur*. ſcilicet ibidem.
f *Repetere*. fortè in factum actione:vt ſupra j.reſpõ. Vel dic,in rem actio.

*Finito deſtructo. fortè facto, vel ſtructo.

F *Ructus*.] CASVS. Si fundum meum à te petebam, & obtinui, cũ fructibus mihi reſtitues.Viuianus.
g *Pars fundi*.& ſic eadem vindicatione veniunt propter vnitatẽ: vt hîc, &.j̃.de act.empti.l.Iulianus.§.ſi fructibus. &.j̃. de lega.ij. cum filius.§.dominus. & de fur. ſi ſeruus cõmunis.§.locaui.

S *I homo*.] CASVS. Seruum meũ poſſediſti bo.fi.ante lit.conteſtatam peto. cauere debes de dolo tãtũ: poſt lit.cõteſt. verò de dolo & culpa.
h *Poſt conuentionem*. in iudicio factam.non tamen erat facta cõteſtatio:nec etiã facta fuit: ſed res reſtituta ante. & ideo cauet de ſolo dolo commiſſo ex die conuentionis vſq; ad reſtitutionẽ. Sed qualiter bonæ fid. poſſeſſ. dolo quid facere potuit? Reſpon.loquitur de eo qui bo.fi.habuit ab initio:ſed poſt ante litem conteſtatam ſcire cœpit rem ad alium pertinere. Azo.aliter enim nec dolum committere potuit. lite verò conteſtata cauet etiam de culpa.Si verò etiam ante conuẽtionem prædictam quid faceret dolo vel culpa, nulla per officium iudic.fieret cautio,ſed propter dolum proponeretur actio ſecũdum quoſdam: vt.s̃.eo.non ſolũm.ſed ego contra, ſecundum Azo. nam etiam de præcedenti dolo debet cauere:vt.s̃.eod.ſi poſt.poteſt etiam hæc.l.intelligi vt loquatur poſt lit.conteſt. nam tunc cauet tantùm de dolo nomine eius temporis quo ante litis conteſt.poſſedit:ſed ratione eius quo poſt,etiam de culpa.

† Cauere eum de.
*ſic diſpungendum rectè notat Taurell.

In factum autem actione petitore extra ordinem ſubuenitur: vt is qui hoc fecerit,[a] reſtituere eos compellatur. Sed ſi alieni[b] ſine voluntate domini inædificati fuerint, & nondum functo* monumento in hoc detracti erunt, vt alibi [c] reponerentur: poterunt à domino [d] vindicari. Quòd ſi in hoc detracti erunt, vt reponerentur: [e] ſimiliter dominum eos repetere [f] poſſe conſtat.

XLIIII. GAIVS *libro vicenſimonono ad Edictum prouinciale.*

F Ructus pendentes, pars fundi[g] videntur.

Bonæ fidei poſſeſſor ante litem conteſtatam tenetur de dolo:malæ fidei de culpa: bonæ fidei poſt litem conteſtatam tenetur etiam de culpa. Bartolus.

XLV. VLPIANVS *libro ſexagenſimooctauo ad Edictum.*

S I homo ſit qui poſt conuentionem[h] reſtituitur:ſi quidem à bonæ fidei[i] poſſeſſore, puto cauendũ † eſſe de dolo ſolo,* debere cæteros [k] etiam de culpa [l] ſua. inter quos erit & bonæ fidei poſſeſſor poſt litem conteſtatam.[m]

In ſoluentem litis æſtimationẽ, trãſit dominium rei præſentis: vel poſtea ad præſentiam venientis. h.d.cum.l.ſeq.Bartolus.

XLVI. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

i *Bonæ fidei*.inſpecto principio.Azo.
k *Cæteros*.ſcilicet malæ fidei poſſeſſores.
l *De culpa*.id eſt,quòd in animo corrupit eum inſtruẽdo in malitia. Nam & ſi ante litis conteſt. corruperit in corpore, poteſt nominatim implorare iudicis officium,vt reſtituat etiã ſine cautione:vt.s̃.eo.l.non ſolum.hoc ergo fit vt plenè reſtituatur res. vel ibi liquebat de damno:hîc non.
m *Poſt litem conteſt*.vt &.j̃.ſi.regun.l.iiij.§.poſt litẽ.omnes enim in hoc poſſeſſores poſt lit.conteſta.pares ſunt:vt hîc,& arg.s̃.de peti.her.ſed & ſi lege.§.ſi ante.& de hoc dixi.s̃.eo.l. non ſolùm. Azo.Idem ſecundum quoſdam etiam poſt controuerſiam motam:quod non puto:vt in princi.huius legis.

E *Ius rei*.] CASVS. Poſſediſti rem meam:petebam eam à te:videlicet ſeruum meum quem poſſediſti.tu condẽnatus vt reſtitueres,noluiſti reſtituere:& in eius æſtimatione cõdemnatus es.decætero dominus eris illius ſerui.hæc ſunt vera,ſi petitus ſit præſens.Si verò ſit abſens, tunc quando nactus ſit poſſ. non aliter refundetur ei litis ſiue rei æſtimatio, quàm ſi caucrit poſſeſſori de eo reſtituendo.
n *Eius*.alias,huius rei.
o *Poſſeſſorem*.ſcilicet me.

A p *Pertinet*.Si eius erat qui accepit æſtimationem: vt hîc,& infra depo. l. ſi fideiuſſor. &.j̃.commo.l.iij.§.j. alias Publiciana mihi datur:vt infra ti.j.ſed & ſi res.§.j.
q *Tranſegiſſe*.id eſt,receſſiſſe à lite:& nõ tamẽ de re dubia. Et ita impropriè ponitur.ſed etſi eſſet trãſactio, adhuc tamen nõ eſſet bona ratio:cum etiam ex tranſactione remanẽs res penes poſſeſſorem non fiat eius niſi erat res tranſigentis:vt C.de tranſa.ſi pro fundo.in fin. ADDITIO. Dic,ſecundum Bartol. quòd ex cauſa tranſactionis transfertur dominium rei quæ apud tranſigẽtem remanet, ſi hoc eſſet actũ, quòd omne ius actoris trãſferatur in poſſeſſorẽ: & poſſeſſor illo pacto eſſet contentus: vt hîc eſt caſus.& vide eundẽ Barto. in.l.j.j̃.pro empto.&.d.l.ſi pro fũdo.
r *Conſtituit*.per iuſiur. in litem:vt dixi modò. nã litis æſti.&c. vt.j̃.p emp.l.iij. &.j̃.re.amo. l.ſi propter.in princ.

* Traditum iri. Vide Ant. Aug. li. emen.2.ca.1.

E Ius[n] rei quæ per in rem actionem petita tanti æſtimata eſt, quanti in litẽ actor iurauerit: dominium ſtatim ad poſſeſſorem[o] pertinet.[p] Tranſegiſſe[q] enim cũ eo & decidiſſe videor eo pretio quod ipſe conſtituit.[r]

XLVII. IDEM *libro ſeptimodecimo ad Plautium.*

B H Æc,ſi res præſens[s] ſit:ſi abſens,[t] tunc cum poſſeſſionẽ eius poſſeſſor nanctus ſit ex voluntate[u] actoris.Et ideo non eſt alienum,[x] non aliter litem æſtimari à iudice, quàm ſi cauerit[y] actor quòd per ſe nõ fiat poſſeſſionem eius rei non traditu iri.*

Bonæ fidei poſſeſſor doli exceptione expenſas recuperat: niſi computentur cum fructibus.Bartolus.

C

XLVIII. PAPINIANVS *libro ſecundo Reſponſorum.*

S Vmptus in prædium quod alienum[z] eſſe apparuit, à bona fide poſſeſſore facti, neque ab eo qui prædium donauit,[a] neq; à domino[b] peti poſſunt: verum exceptione doli poſita,[c] per officium iudicis æquitatis ratione ſeruantur:ſcilicet ſi fructuum ante litem conteſtatam[d] perceptorum ſummam excedant.[e] etenim admiſſa compenſatione[f] ſuperfluum

H *Aec,ſi res præſens ſit*.Imò idem & ſi nõ ſit præſens: vt inſtit.de re. di.§.nihil. & j̃.ſi cert.pe.l.certi condic.§.ſi. quæ ſunt contra.Sol.dic præſens,ſci licet apud reum: quia poſſidet, vel reſtituẽdi habet facultatem:non autem exigas quòd ſit ibi in præſentia: vt in contrariis. Sed & hoc puto verum; ſi petitor nõ ignoret eum poſſidere.alias videtur decipi:& eſſet occaſio cuilibet rapiendi rẽ ab inuito:vt.j̃.e.l.nec quaſi.

D
t *Si abſens*.i.ſi non eſt in poteſtate rei.tunc.ſ.fit dominus &c.
u *Ex voluntate*. quod ſemper præſumitur, cum litis æſtimationem habeat:vt.s̃.l.proxi.dixi.
x *Alienum*.id eſt abſonum,vel abſurdum.Accurſius.
y *Cauerit*.imò videtur nõ caueri huic cõtumaci: vt.j̃.e.is qui. q̃ eſt cõtra. Sol.ibi de alia cautione dicit q̃ hîc. vel hîc de cõtumace,ibi de eo qui dolo deſiit poſſidere.Itẽ cõtra.s̃.eo.& ex diuerſo.§.petitor.Sed & ibi de alia cautione dicit q̃ hîc.Item cõtra.j̃. de fur.l.ei qui.§.j.vbi dicit, furẽ debere reddere rẽ ſi eam adipiſcatur:licèt litis ęſtimationẽ offerat.Sed in odiũ eius hoc fit.prętérea & ibi redditur æſtimatio,vel remittitur cõdictio furtiua.

S *Vmptus*.] CASVS. Dedi tibi fundum quem credebam meũ eſſe,& tu ſimiliter credebas.feciſti ſumpt⁹.verus dominus petiit & obtinuit,à quo ſumptus petere poſſis? Et reſp. quòd nec à me qui donaui:nec à vero domino iure act. ſed iure except.retinere potes,admiſſa cõpẽſatione fructuũ perceptorũ,& ſũptuũ.
E
z *Alienum*.id eſt,non donantis.
a *Donauit*.huic bonæ fidei poſſeſſori.
b *A domino*.qui euicit iure meo.ſecundum M.Vel dic,iure[a] actionis,ſed except.ſic:vt ſubiicit.
c *Poſita*.vulg. oppoſita.nempe ei qui euicit.Accurſius.
d *Conteſtatam*.maximè.idem ſi poſt:vt no.j̃.eo.emptor.
e *Excedunt*.ſcilicet ſumptus.Accurſius.
f *Compenſatione*.hincinde pro rata portione, vt.C.de euict.l.ſuper empti.Et ſic no.hoc caſu bo.fi.poſ.fructus non lucrari:vt & ſupra eo.l.quòd ſi artificem.&.j̃.eo.l.emptor.

a] Vide Cui. lib. 10. obſ. cap.4.

S *Olum*.] CASVS. Si aliquis petat domũ,an videatur petere ſolum,quæritur.Et reſpõ. ꝙ ſic:quia ſolũ eſt pars domus.aliud eſt enim ſi naui quę ſita eſt in mari: quia nec mare eſt pars nauis: nec ecõuerſo.[MEVM.]Bouẽ meũ poſſediſti, interfeciſti, & excoriaſti:carnes cõſumpſiſti:corium & cornua vindicare potero.

Aedium.

ſumptum meliore prædio facto dominus reſtituere cogitur.

Hæc lex eſt breuis,& ponit duo ex quibus cõſiſtit domus, ſcilicet ex ſolo,& ex ſuperficie. Bart.

XLIX. CELSVS *libro octauodecimo Digeſtorum.*

SOlum, partem eſſe ædium[a] exiſtimo: nec alioquin[b] ſubiacere vti[c] mare nauibus. Meum B eſt, quod ex re mea ſupereſt,[d] cuius vindicandi ius habeo.

Ex ſolo titulo abſque traditione non quæritur dominium, nec ius vindicandi. Barto.

L. CALLISTRATVS *libro ſecundo Edicti monitorij.*

SI ager ex emptionis cauſa ad aliquem pertineat,[e] non rectè hac actione agi poterit antequam traditus ſit ager, túncque poſſeſsio amiſſa ſit.[f] Sed heres de eo quod hereditati obuenerit, rectè aget[g] etiam ſi poſſeſsionem eius adhuc non habuerit. C

Si iudicium reale transfertur in heredem poſt litem conteſt. venit dolus & culpa defuncti & heredis: ſed ante litem conteſt. de dolo defuncti nõ tenetur niſi quatenus eſt factus locupletior. h.d. De hoc plenè vidiſtis ſupra eo. l. ſi in rem. & ibi gloſ. Bartolus.

LI. POMPONIVS *libro ſextodecimo ad Sabinum.*

SI in rem actum ſit,[h] & in heredem poſſeſſoris iudiciũ datum ſit, culpa quoque[i] & dolus D malus heredis in hoc iudicium venit.

LII. IVLIANVS *libro quinquageſimoquinto Digeſtorum.*

CVm autem[k] fundi poſſeſſor ante litem conteſtatam dolo malo fundũ poſsidere deſiit, heredes eius in rem quidem actionẽ ſuſcipere cogendi non ſunt:[l] ſed B in factum actio aduerſus eos reddi debebit: per quã reſtituere cogantur quanto locupletes ex ea re facti fuerunt.[m]

In his quæ continentur fundo meo vna elementatione, ſeparatio non contingit. h.d. Idem in omnibus cõiunctis per ferruminationem. Bartolus.

LIII. POMPONIVS *libro trigenſimoprimo ad Sabinum.*

SI fundi poſſeſſor[n] eum excoluiſſet, ſeuiſſétve, & poſtea fundus euincatur, conſita tollere non C poteſt.

Sententia lata in reali cõtra clientulum, non facit præiudicium cõtra aduocatum ad quem res in veritate pertinet. Bart.

LIIII. VLPIANVS *libro ſexto Opinionum.*

INter officium[o] aduocationis, & rei ſuæ defenſionem, multũ eſt:[*] nec propterea quis, ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere, quòd alij eã vindicanti tunc ignorans ſuam eſſe, adſiſtebat, domi- D nium[p] ſuum amiſit.

a *Aedium.* Dialectici dicunt ex tribus domum conſtare: ſcilicet fundo, pariete, & tecto. nos ex duobus, ſcilicet ſolo & ſuperficie: A vt hîc, &. j. de vſucap. l. eum qui. in gloſ. ſuperficiei.

Domus partes.

b *Nec alioquin.* id eſt & non alio modo ſubiacet. Accurſius.

c *Vti.* id eſt ſicut: alio modo ſubiacet mare nauibus: nam ſolum vt pars: nõ ita in aqua & naui vt vnum faciãt ſimul iuncta.

d *Supereſt.* vt coriũ ex boue. Et not. hîc argu. vt. j. ad exhi. l. de eo. §. ſi quis. & de relig. & ſump. fune. l. ij. §. j. Sed contra. j. de lega. ij. l. mortuo boue. in prin. vbi dicit corium mortui bouis nõ eſſe legatarij. Solu. ibi non erat bos legãtis: vnde legatarius non erat dominus. Vel dic quòd erat dominus legans: ſed mortuus eſt bos ante diem legati cedentem: quia cõditionale erat: vt. C. de cadu. tollend. §. ſi autem.

SI ager.] CASVS. Si fundum mihi vendidiſti, nunquid ſtatim vindicare potero, quæritur. Et dicitur quòd non, niſi mihi traditus ſit. Et intelligas niſi in vltima voluntate: quia eorum dominia quę in vltima voluntate relinquuntur, ſine traditione transferuntur. Viu.

e *Pertineat.* hoc verbũ late patet: vt infra de verb. ſignifi. l. verbum pertinere.

f *Amiſſa ſit.* cũ eſt traditus: vt infra de actio. emp. l. Quintus. &. C. eo. l. pe.

g *Rectè aget.* quia omnia iura ad eum tranſeunt adita hereditate, poſſeſſione excepta: vt j. de adquir. poſſ. l. cum heredes. licèt ſit arg. contra. ad id quod de poſſeſſione dixi, ſupr ex qui. cau. ma. l. cum miles. Et ſic not. dominium ſine poſſeſſione transferri: vt dictum eſt. Idem eſt in legatario: vt. j. quemadmo. ſer. amit. l. ſi partem. §. ſi per fundum. & de teſta. filiusfa. &. l. qui in domini. Idem in bo. poſſeſ. vt. j. de bo. poſ. l. j. Idem in fideicom. hereditate: vt. j. ad Trebel. l. facta. j. reſpon. Idem in donatione & venditione facta Eccleſiæ: vt. C. de ſacroſan. Eccle. l. vt inter diuinum. Idem in pacto. l. commiſſoriæ: vt. C. de pact. inter empt. & vend. l. commiſſoriæ. & addictionis in diem: vt. ſ. eod. ſi quis hac. & de his dices infra de fun. dota. ſi fundum.

Dominium ſine poſſeſſione transfertur.

SI in rem.] CASVS. Peto à te fundum. lite pendente deceſſiſti herede relicto, & res ad eum peruenit. ſi dolum commiſit, tenebitur. Si autem peto à te fundum ante lit. conteſtationem, & E dolo ma. alienaſti, & deceſſiſti: an ab herede tuo petere poſſim? Dicitur quòd nõ: ſed actione in factum tenetur mihi de eo quo locupletior factus eſt. Viuianus.

h *Si in rem actum ſit.* contra defunctum: & lis conteſtata ſit.

i *Quoque.* i, non ſolùm ſi apud eum res ſit conſtituta, ſecundum Azo. Vel dic. i. non ſolùm defuncti, ſed etiam heredis ad quem poſſeſſio peruenit. Dubitatio autem hîc erat, quia videbatur hic heres conueniri ex hereditaria cauſa: & ideo non teneri propter dolum & culpam ſuam: ſed tamen tenetur propter ſuum, & defuncti, propter lit. conteſt. cum defuncto. nam ſic intellige quòd cum defuncto erat lis conteſtata: vt ſupa eo. ſi in rem. Sed & ſi poſſidet, & lis cũ defuncto nõ fuiſſet conteſtata, tenetur vt quilibet poſſeſ. non vt heres: vt. j. de exhib. de eo. §. fi. Accurſius.

k CVm autem. aliàs, ſi autem. & aliàs, cum autem, incipit hæc lex.

l *Non ſunt.* quia non poſsident: neque dolo vel culpa deſierunt poſsidere: ſed ideo videbantur conueniri poſſe, quia partibus defuncti funguntur heredes: vt. ſ. de eden. l. quædam. §. j. ſed non eſt ita hîc.

m *Ex ea re facti fuerunt.* etſi modò non ſunt: vt argu. ſupra quod met. cauſ. l. videamus. ſemel enim perſonali actione teneri cœperãt in genere. cæterùm ſi ad ſpeciẽ certã, eius interitu liberarentur. Item eſt argu. quòd teneãtur: vt. ſ. de calum. in heredem. Item meritò actione in factum tenentur: quia æquum eſt eos teneri: nec apparet de alia actione magis: vt. C. de ſacroſanct. Eccl. l. ſancimus. Item nõ tenẽtur quaſi heredes: ſed quaſi quilibet alius qui locupletior eſſet: ſicut & heres tutoris tutor non eſt. nec heres ſocij ſocius: tenetur tamen de eo quod ad eũ peruenit: vt. j. de heredi. tut. l. j. &. j. pro ſocio. l. heres ſocij. Et ſic habes ꝙ heres qui nõ poſsidet, tenetur inquantum locupletior eſt de dolo defuncti, quem ante litem conteſtatam commiſit: de eo quod poſt, omnimodo dãnandus eſt: vt. ſ. l. proxi. &. l. ſi in rem. Accur.

n SI fundi poſſeſſor. Scilicet ma. fi. nec excipit. nam bo. fid. exceptionẽ habet pro impenſis: vt inſtit. de rerũ diuiſ. §. ex diuerſo. tollere autem non poteſt aliquis bo. fi. vel ma. fi: vt in ferruminatis: vt j. de adquir. rerum do. l. ſed & ſi. §. arbor. &. j. de vſufruct. ſed & ſi quid. ſed licet non poſsit tollere bo. fid. vel malæ fi. ſumptus tamen de fructibus deducet: vt. j. fami. erciſc. l. fundus. Accurſius.

* Intereſt.

INter.] CASVS. Rem poſſediſti quæ mea erat, ignoraui tamen meam eſſe: Titius eam petiit credens ſuam eſſe. præſtiti ei patrociniũ in cauſa: & ſuccubuit. ſi velim eã poſtea petere, an poſſum nõ obſtante except. rei iudi? Dicitur quòd ſic: quia aliud eſt vendicare, & aliud vindicanti patrocinium præſtare. Viuianus.

o *Inter officium.* Dic caſum quòd inter eum qui ſuo nomine, & eum qui vt aduocatus petiit rem, multum intereſt reo abſoluto: cum altero caſu obiiciatur exceptio rei iudi. altero non. Et ſecundum hoc dic, defenſionem, id eſt petitionẽ: vt poſtea innuit. ſic &. ſ. de eden. l. j. in princ. Vel dic, inter aduocatum & creditorem qui patitur debitorem agere de proprietate rei obligatæ, multum intereſt: cum primo non noceat ſentẽtia abſolutionis: in alio ſic: vt. j. de re iudic. ſæpe. §. j. Idem in ſimilibus caſibus qui ibi ſunt. & hoc ſi fuit ignorans aduocatus, vt hîc dicit. Quid autem ſi ſciuit? dic ſecus: vt. ſ. de inoffi. teſta. l. fina. in princ. quæ eſt contra. Vel dic idem, ſi modò ſciuit ius ſuum durare: vt. j. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. l. ſicut. §. non videtur. Ir. autem contraria, dic fauore vltimæ voluntatis ſeruandum. Item quid ſi ex parte rei aſsiſtat? Reſpon. minus tunc ſibi nocet, cum nihil aſſeueret, ſed neget rem actoris. vnde indiſtinctè non nocet, ſed in actore diſtinguitur, ſciens, vel ignorans: quia alterius eſſe aſſeuerat, ſecundum primam ſolutionem.

p *Dominium.* id eſt effectum dominij. nam per ſententiam dominium non mutatur: vt infra de condict. inde. l. Iulianus. & ſupra eo. tit. ex diuerſo. §. vbi. ſed exceptionem rei iudi. parit. nemo enim errans &c. vt &. j. de adquirend. re. do. ſi procurator. ij. &

Heredes poſſeſſoris ante litem conteſt. conueniuntur hac actione ſecundum quod poſſident, nõ pro portione hereditaria. Bart.

LV. IVLIANVS *libro quinquageſimoquinto Digeſtorum.*

SI poſſeſſor fundi ante iudiciũ acceptum duobus heredibus relictis deceſſerit, & ab altero ex his qui totum fundum poſsidebat, totus petitus fuerit: quin in ſolidum condemnari debeat, dubitari non oportet.

Vniuerſitas corporum & iurium non vindicatur. Bartolus.

LVI. IDEM *libro ſeptuageſimooctauo Digeſtorum.*

VIndicatio non vt gregis ita & peculij recepta eſt: ſed res ſingulas [b] is cui legatum peculiũ eſt, petet.

Si duo vindicant eandem rẽ ab eodem poſſeſſore, primo vincenti traditur præſtita cautione. Barto.

LVII. ALFENVS *libro ſexto Digeſtorum.*

IS à quo fundus petitus erat, ab alio eiuſdem fundi nomine cõuentus eſt. quærebatur, ſi alterutri eorum iuſſu iudicis fundum reſtituiſſet, [c] & poſtea ſecundùm alterum petitorem res iudicaretur, [d] quemadmodum nõ duplex damnum traheret. [e] Reſpondi, vter* prior [f] iudex iudicaret, eum [g] oportere ita fundum petitori reſtitui iubere, [h] vt poſſeſſori caueret [i] vel ſatiſdaret, [k] ſi alter fundũ euiciſſet, eum præſtare. [l]

* vt priori iu. adiudicaretur.

Si ſuper eadem re eſt duplex iudicium: ſcilicet petitorium & noxale: ſi primò vincitur in petitorio, res traditur pręſtita cautione. ſi primò in noxali, tradetur ſimpliciter. Bartolus.

LVIII. PAVLVS *libro tertio Epitomarum Alfeni Digeſtorum.*

C.eo.l.re tua.& de præſcrip.long.temp.nec petentem.Accur.

a SI *poſſeſſor. Non oportet*. vt & infra de vi & vi arma. l. ſi plures. & infra commo.l.iij. §. penult. Et eſt ratio: quia ſicut ſi ad nullum heredem poſſeſſio perueniſſet, nullus teneretur: ita & nunc quo ad eos ad quos non peruenit. ſecus autem poſt iudicium acceptum: vt infra de præ.ſtipul.l.ij.in fin.ſecundum nos. vel dic vt ibi.

V*Indicatio.*] CASVS. Si gregem poſſediſti, & res ſingulas vindicare potero. aliter eſt de peculio filij mei qđ poſſides: quia totale peculium non vindicabo: ſed ſingulas res corporales de peculio. Viuianus.

b *Singulas*. quia peculium cõtinet actiones, & obligationes, cum corporibus: vt.j.de pecul. l. quã Tuberonis. §.fina. grex autem ſola corpora: vt inſtitut.de lega.§.ſi grex. verſicul. grege. Sed quid ſi fundus tãtum eſt in peculio, an poterit vindicari? Reſpond.non: quia aptitudinem potius & naturam, quàm alicuius emergentis caſus qualitatem eſſe ſpectãdam, ſicut & in actione legis Aquiliæ dicitur: vt inſtit.de leg.Aquil.§. his autẽ verbis. Azo. Et ſi opponitur: fundus vindicatur: & fundus eſt peculium: ergo peculium vindicatur? Reſpon. fallacia eſt ſecundum accidẽs. Item ſi dicas, peculiũ eſt fundus, & peculiũ non vindicatur: ergo neque fundus. eadem eſt fallacia.

I*S à quo.*] CASVS. Si duo poſſ. fundi petebant, reſtituẽdus eſt ei qui primò peruenit ad ſententiã: & ille cauebit de pręſtãdo poſſeſſorẽ indemnẽ. Viu.

c *Reſtituiſſet*. id eſt reſtitui dãnatus eſſet. nã & infra dicit, poſſeſſori cauendum. & declaratur in reſponſione hic intellectus. ſi enim prius reſtituiſſet, poſtea officium iudicis ad cautionem locum nõ haberet: vt.C.de poſi.l.iiij.& à ſecundo abſolueretur: vt.j.l.proxi. ADDITIO. Doctores reprobant iſtam gloſ.nam cum poſſit exigere cautionem, & non exigit, eſt in dolo: vt infra ad.l.Falcid. l.dolo. ideo condemnatur tanquam dolo deſierit poſſidere, ſecundum Bartolum. quem vide plenius de hoc in.l.penul. ſupra de petitione hereditatis.

d *Iudicaretur*. id eſt eſſet iudicanda.

e *Traheret*. id eſt ſentiret. ſed qualiter poteſt alius agere de iure, cum alius iam obtinuit? Reſpond. pone quòd vnus egit Publiciana, & obtinuit: poſtea verus dominus rem poterit petere directò. vel pone rem ſub conditione legatam. interim enim eam iure heres petit: deinde legatarius impleta conditione: & quære hîc vt.s. de peti.here.l.penul. Accurſius.

f *Vter prior*. vulg. priori. id eſt pro priore. Azo.

g *Eum*. iudicem ſcilicet, ſi habes.j.iubere: aliàs ſi habes debere, dic eum, id eſt poſſeſſorem.

h *Iubere*. aliàs debere: & aliàs iubere.

A Quo ſeruus petebatur, [m] & eiuſdem ſerui nomine cum eo furti agebatur: [n] quærebat, ſi in vtroque iudicio condemnatus eſſet, quid ſe facere oporteret ſi prius ſeruus ab eo euictus eſſet. [o] Reſpondit, nõ oportere iudicem cogere vt eum traderet, niſi ei ſatiſdatum eſſet, quòd pro eo homine iudiciũ accepiſſet, ſi quid [p] ob eam rem datum eſſet, [q] id rectè præſtari. Sed ſi prius de furto iudicium factum eſſet, & hominem noxæ dediſſet, deinde de ipſo homine ſecundum petitorem iudicium factum eſſet, non debere ob eam rem iudicem, quòd hominem non traderet, litem æſtimare; [r] quoniam nihil eius culpa neque dolo contigiſſet [ſ] quo minus hominem traderet.

Qui habitat in domo aliena domini volũtate, quod ibi ædificat, domini non facit: & ideo poterit vindicari. Bartolus.

LVIIII. IVLIANVS *libro ſexto ex Minicio.* *

* Quæ differẽtia ſit cũ ſcribitur ex Minicio, & ad Miniciũ Anto. Augu. lib. 1. emen cap. 6. quod eſt & j.cap.61.

HAbitator [t] in aliena ædificia feneſtras & oſtia impoſuit. eadem poſt annum [u] dominus ædificiorum dempſit. Quæro, is qui impoſuerat, poſsétne [x] ea vindicare? Reſpondit poſſe. Nã quæ alienis ædificiis connexa eſſent, ea quandiu iuncta [y] manerent, eorundem ædificiorum eſſe: ſimul atque [z] inde dempta eſſent, continuò in priſtinam cauſam [a] reuerti.

LX. POMPONIVS *libro vigenſimonono ad Sabinum.*

QVod infans [b] vel furioſus poſſeſſor perdidit, vel corrupit, impunitum eſt.

i *Caueret*. quando non eſt ſuſpecta.

k *Satiſdaret*. vbi perſona eſt ſuſpecta: vt.s.qui ſatiſda. cog. ſi fideiuſſor.§.fi.& facit.s.de peti.her.l.pe.

l *Præſtare*. poſſeſſorem indemnem. vt.s.eo.l.ipſi.

A *Quo.*] CASVS. Seruum quem poſſediſti, vindicaui, & tu à Titio conueniris act. noxali. ſi obtineo ĩ cauſa, mihi erit reſtituendus: & cauebo ꝙ conſeruabo te indemnem aduerſus Titium agẽtẽ noxali actione, ſi Titius primò obtinuit. ergo poſtea in nullo mihi teneberis: quia nec poſſides, nec dolo deſiiſti poſſidere. Viu.

In vulga incipit. Is à quo.

m *Petebatur*. ſcilicet rei vindica.

n *Agebatur*. ſcilicet noxali.

o *Euictus eſſet*. per rei vindicationem.

p *Si quid ob*. & hæc ſũt verba ſatiſdationis.

q *Datum eſſet*. ſcilicet noxali: in qua condemnari debet adhuc, tenetur enĩ noxaliter: quia ſeruum promiſit iudicio ſiſti: quem tempore litis conteſtatæ poſſidebat: vt.s. ſi ex noxa.cauſa.l.j. Idem & ſi non promiſiſſet: licèt ſine culpa deſiit poſſidere: quia perſonalis eſt obligatio: vt. j. de noxa. ſi pluriũ ſeruus. §.fi. hic tamẽ eſt in culpa, quia nõ exegit cautionem: vt argum.j.ad l.Falci.dolo.&.j.ſi cui plus quàm per.l.Falci. hæc autem.§.hæc cautio. ſecundum Azo. Secus autẽ eſt vbi à multis noxaliter conuenitur: quia tunc occupãtis eſt cõditio melior, & cæteris actio denegatur: vt.j.de noxalib. ſi quis à multis. Acc.

r *Aeſtimare*. i. in litis æſtimationem condẽnare: vt.s.eo.l.ſi in rẽ. Accurſius.

ſ *Contigiſſet*. bona ratio: vt ſupra eo.ſi in rẽ. ſecus autem in cõuerſo: vt.s.diximus. In caſu iſto tamen nihilominus debet caueri poſſeſſori ab eo qui noxali egit: quia ſaltem de facto poterit rei vind. conueniri: vt.s.l. proxi. Accurſius.

t H*Abitator*. vt fructuarius, vel colonus, vel inquilinus, vel quilibet bo.fi.poſſeſſor.

u *Poſt annum*. Fortè poſt finitum tempus ſuum habitandi. Vel dic quòd propter vſucapionem dicit, quia videbatur dominus v ſucepiſſe iure iſto: vt inſti.de vſucap. in princi. Sed non eſt ita: quia non poſſidet feneſtras & ſimilia, qui domum poſſidet: vt j.de vſucap.eum qui.in princ.

x *Ne*. id eſt an. Azo.

y *Iuncta*. quo caſu ex conducto agit inquilinus vt tollere poſſit ſine læſione prioris ſtatus, de damno infecto promittens: vt.j. loca.& conduct. ſed addes.§.ſi inquilinus.

z *Atque*. id eſt poſtquam.

a *Priſtinam cauſam*. niſi pretium à domino fuiſſet ſolutum: vt inſtitu.de rerum diui.§.cum in ſuo.verſic.appellatione.

b Q*Vod infans*. id eſt minor.vij. ann.vt.C.de iure delibe. ſi infanti. ſecus in proximo pubertati: vt infra de regu. iur. l. pupillus.

pupillus.Azo.Et erit ratio in vtroque:quia infantem tuetur innocentię conſilij,furioſum infelicitas facit:vt.j.de ſica.l.infãs.& infra de admini.tu.l.fi.in fi.&.j.ad.l.Aquil.ſed & ſi.§. iniuriam.

M*Inicius.*] CASVS Si nauẽ meam aſſeribus tuis refeci,remanet mea.ſi tuis tabulis nauẽ feci:tua erit,& ęſtimari debet.

a *Eiuſdem.* ſcilicet reficientis.

b *In ædificãda.*ſ.de nouo,vel ab initio.

c *Non poſſe.* ſ. dominũ manere.i.fieri.Et intellige quãdo iam erãt ad hunc vſum à domino preparatæ. Secus ſi ex ligno alterius fecit tabulas, & poſtea nauẽ: vt in contrario:vt.j.de adquir. re. do. ſed ſi ex meis.in prĩ.& quòd ibi dicit meis.i.mea cupreſſu factis:non tamen in veritate meis, ſed ſuis: quia bona fide & ſuo nomine fecerat: & nõ poterat res reduci ad priorem materiam.Itẽ eodem modo intellige inſti.de re.di.§.cum ex aliena. nam & ibi etiã aſſides fecit de alieno ligno. & ſic nõ tranſit nauis in dominiũ ſpecificantis:vt hîc.Sed hoc ideo,quia redire ad primam poteſt materiã. Item cum eadẽ diſtinctione intellige ſuperius reſpõſũ:licèt quidã in hoc ſolo faciant vim reficere vel facere.

De hac inſcriptione. Ant.Auguſt. li.1.cap.6. Vide.ſ. ad.c. 59.

l.16.&17.ſ. eod.

d *Iulianus not.* primo caſu bene reſponſum eſſe. Azo. & rationem reddit.Accurſius.

Quod adiicitur rei cauſa refectionis,ipſi rei cedit:ſi quid de nouo affigitur,ad dominũ iure pertinet.Bartolus.

LXI.IVLIANVS *libro ſexto ex Minicio.*

MInicius interrogatus,ſi quis nauẽ ſuam aliena materia refeciſſet, num nihilo minus eiuſdem [a] nauis maneret, reſpondit manere: ſed ſi in ædificanda [b] ea idem feciſſet, non poſſe. [c] Iulianus notat.[d] Nã proprietas totius nauis, [e] carinæ cauſam ſequitur.

Acceſſiones ciuiles in hac actione veniunt ſicut naturales. Bar.

LXII.PAPINIANVS *libro ſexto Quæſtionum.*

SI nauis à malæ fidei poſſeſſore [f] petatur, & fructus [g] æſtimandi ſunt: vt in taberna & area quæ locari ſolẽt.Quod non eſt ei contrarium,quòd de pecunia depoſita quam heres [h] nõ attingit vſuras præſtare non cogitur. [i] Nã etſi maximè vectura, ſicut vſura, nõ natura peruenit,ſed iure [k] percipitur: [l] tamẽ ideo vectura deſiderari poteſt, quoniam periculũ nauis poſſeſſor petitori præſtare non debet: [m] cum pecunia periculo dantis fœneretur. [n]

e *Nauis.*id eſt tabularum omnium in naui poſitarum : vt cuius erat carina,eius ſint tabulæ omnes cauſa reficiẽdi expoſitę.Azo. Et dicitur carina,quaſi currina:quia per aquam currit ſcilicet inferior pars nauis.

f S*I nauis.Poßeßore.*ſine titu. vt teneatur de percipiẽdis vt in fi. huius legis dicetur.Azo.

g *Etiam fructus.*etiam percipiendi,vt ſtatim probat.

h *Heres.*putatiuus.

i *Non cogitur.*vt ſupra de petit. hered. ſi poſſeſſor hereditatis. in princip.& hoc niſi ſit in mora reddendi.

k *Iure.*ſcilicet ciuili.Vel dic,id eſt pacto contrahentium : ideoque videtur quòd nec vecturæ nauium quæ percipi potuerunt, cum ſint ſimiles vſuris in hoc,debeant præſtari: vt & infra de vſuris.l.vſuræ.in fin.quia ex corpore non proueniunt:vt infra de verborũ ſignifica.l.vſura pecuniæ.Sed reſpõ. ideo vectura præſtatur:quia cum nauis ſit parata vt nauigetur:vt infra de vſufructu.l.arboribus.§.nauis.& ſic non ſit in periculo poſſeſſoris:vt hîc,niſi aduerſo tempore eam nauigatum mitteret : vt ſupra eo. qui petitorio. æquum eſt vt de vectura percipienda teneatur:at pecunia non eſt ad hoc inuenta vt fœneretur:ideoque periculo ſuo fœnari atq; conſtringi non debet:quod fieret ſi vſuras percipiendas ab eo exigeremus. Sed qualiter poteſt eſſe malæ fidei poſſeſſor nauis,quin & fur ſit,& ſic indiſtinctè ſuum ſit periculum?Reſpõ.erat malæ fidei poſſeſſor fictione: vt quia erat heres eius qui ſciebat alienam:hoc eſt cõmodatarij:vel ſimilis : & hic ignorabat alienam. Vel bonæ fidei fuit à principio : ſed poſtea malę fidei:& ideo de percipiendis tenetur,ſi facit dolo:vt ſupra eod.l.ſi homo.

l *Percipitur.*id eſt,licèt in vtroque ſint acceſſiones ciuiles:tamen ideo,&c.

m *Non debet.*licet nauiget.

n *Fœneretur.*& ſi fœnerauerit,non reſtituit vſuram:cum ſuo periculo fœneraret:vt &.j. pro ſocio.ſi vnus.§.ſi vnus. & infra ad Treb.l.poſtulãte.§.fi.Et ſic no.naturalem acceſſionem in hoc à ciuili differre.ſic differt & in alio:vt colliges.j. de vſuris. l. in fideicommiſſi.circa prin.&.C.de vſur.rei iudi.l.fin.

o *Generaliter.*ſiue ante litis conteſtat. ſiue poſt:ſi modò de percipiendis agatur:de his enim hæc lex dicit:vnde non habet titu. poſſeſſor:aliàs de his nõ tenetur:vt.C.eo.ſi fundum. niſi in quatuor caſibus:vt ſupra eo.l.fructus diximus.

p *Fructibus.*percipiendis.

Fructus percipiendi intelliguntur, qui à petitore percipi potuerunt.Bartolus.

Generaliter [o] autem cũ de fructibus [p] æſtimandis quæritur : cõſtat animaduerti debere, non an malæ fidei poſſeſſor fruiturus ſit, ſed an petitor frui potuerit [q] ſi ei poſſidere licuiſſet. quam ſententiam Iulianus quoque probat.

Ei qui culpa deſiit poſſidere, & propterea litis æſtimationem ſoluit,ſunt cedendæ actiones: & cõpetunt vtiles ſine ceſſione contra extraneum : & etiam contra dominum cui litis æſtimationẽ ſoluit.Bartolus.

LXIII.IDEM *libro duodecimo Quæſtionum.*

SI culpa non fraude [r] quis poſſeſſionem amiſerit, [ſ] quoque pati debet æſtimationẽ, audiendus erit à iudice ſi deſideret vt aduerſarius actione ſua cedat. cum tamen prætor auxilium [*] quandoque laturus ſit quolibet alio poſſidente, nulla [t] captione adficietur. Ipſo quoque qui litis æſtimationẽ [u] perceperit poſſidẽte,debet adiuuari: [x] nec facile [y]

q *Potuerit.*ſcilicet honeſtè,non aliter: vt ſupra eod.l. fructus. Sed quid ſi poſſeſſor potuit petitor nõ?Reſpõ.non tenetur, vt argu. ſupra de peti.here.l.cum hereditas.

S*I culpa.*] CASVS. Rem quam à te petij, ſine culpa deſiiſti poſſidere:& in æſtimatione cõdemnatus es. an tibi debeo cedere actio.quã habeo aduerſus quemlibet poſſidẽtem,quæritur. Et dicitur quòd ſic: & ſi poſſeſſio illi⁹ rei peruenit ad eum, poteris vindicare.ſi autẽ ad me peruenerit, vtrum poſſis à me vindicare?Et reſpõ. quòd ſic:nec debeo audiri ſi volo pretiũ reddere.

r *Non fraude.* tunc enim ſecus : vt infra eo. is qui . Sed certè imò videtur idem ac ſi culpa: vt infra de re iudic. l.in depoſiti. quæ eſt contra.Solu. ibi in cõtractu bonæ fidei vbi exuberantior fides exigitur:quia à princ. habuit domini volũtatẽ. hîc in ſtricti iuris.

* extraordinariũ, id eſt actionem in factum,cum hic non ſit dominus.

ADDITIO. Vel ſolue aliter vt per gloſ. in. d. l.is qui infra eo.quæ ponit tres ſol.& tene tertiam,quam approbat Bartolus ibi.

ſ *Amiſerit.*lit.contra ſe conteſta.vt ſupra eo.l.ſi homo.&. l.ſi à bonæ fidei.

t *Nulla.*alia quàm litis æſtimatione.

u *Aeſtimatione.*ſcilicet ſtatim:vt & infra de leg.j.cum res. §. ſed ſi culpa.

x *Adiuuari.*Sed qualiter adiuuabitur contra dominũ:& quod auxilium contra extraneum habebit:cum præſtitã æſtimatione nunquam habuit poſſeſſionem poſtea?aliter enim vel rei vindicationem vel Publicanam habere non poteſt:vt ſupra eodem.l. hęc ſi res.& infra titu.j.traditionem?Reſpõ. ſecundũ Azonem, vtilem in rem.Nam & ius actoris emiſſe videtur dãdo litis æſtimationem:vt ſupra eodem.l.eius rei.Vnde tãquam emptor habet vtilem in rem:vt & C.de here. vend.l. fi. Alij vt Ro. dicunt quòd hoc auxilium & adiutorium,eſt actio ex empto quam intentabit cõtra eum qui litis æſtimationem accepit,vt actionem cedat,ſcilicet vtilem in rem:qua ceſſa intẽtabitur contra quemlibet,etiam cõtra dominum qui ceſſit.Eſt enim,vt dixi,litis æſtimatio ſimilis emptioni:vt. j. pro empt.l.litis. Tertij dicunt hoc auxilium & adiutorium,eſſe actionem Publicianam. Nã & antequam præſtitiſſet litis æſtimationem,habebat eam cõtra aliũ: nunc autem propter vigorem rei iudi.purius eam habet,etiã cõtra dominum:licèt contra eum antea non daretur. Et ſic erit hic caſus quo Publiciana contra dominum datur,ſecundum eos: vt in ſimilibus:vt infra eo.ſi à Titio.& dices infra ti.j. l.pe. Quartò dic,ſecundum M.quòd hæc res erat præſens cum ſoluit æſtimationem:& ita videtur tradita.Et pone quòd non erat dominus qui vindicabat.alioquin ſtatim fuiſſet factus domin⁹: vt.ſ.eo. l. eius. Sed prima opinio verior eſt.

In hunc locũ Vide Cuiac.lib.10 obſeru.cap.6.

y *Nec facilè.*quia quandoque debet audiri ratione cauſæ : vt in commodato & locato:non autẽ hîc in quibus rem retinet reddendo æſtimationem:vt.j.de cõdic.ſine cau.l.ij.&.j.commo. l. in commodato.§.fi.&.l.ſi vt certo.§.fi.ſecundum quoſdam.Sed non placet,ſecundũ H.cum tã in illis,quàm in iſtis debeat cedi actio:& ſic cõdẽnati eſt electio.Sed hoc ſpeciale, vt ex cauſa, vt

quia malæ fidei poſſeſſor eſt, ſic præciſe audiatur. Sic & contra furem quis auditur: vt. j. de fur. l. ei qui.

a *Iudicati.* id eſt condemnati. Accurſius.

Cum in rem.] CASVS. Petij rem meam à te, obtinui. non ſolum venient fructus quos percepiſti tu fructuarius, ſed etiã quos percipere potuiſti: vt flores, fœnũ, & ſimilia. q. d. omnis vtilitas veniet. Viu.

b *Non fructui.* id eſt, in quibus vſus non vſuſfru. conſtitui poteſt: vt in his quæ ſolo vſu cõſumũtur: vt inſtitutio. de vſufru. §. conſtituũtur. & infra de vſufru. earum rerum quæ vſu con. l. j. &. ij. Sed hoc non placet quia in his rebus poteſt eſſe & ſolus vſus, quib⁹ & vſuſfructus, & econtra: vt infra de vſu & ha. l. j. Dic ergo, id eſt eorum quę quis haberet hoc ipſo, ꝙ eſſet vſuarius, licèt vſufructuari⁹ nõ eſſet: quæ ſunt multa: vt inſtitutio. de vſu & hab. §. j. ij. &. iij. vel dic, de vaſis & ſimilib⁹ in quibus vſus non vſuſfructus eſt: vt infra de vſuris. lege. iiij. §. finali. &. l. videamus. Accur.

* oppoſita

c *Fructus.* id eſt vtilitatem, quæcunque illa ſit.

† al. à lite cõteſtata.

Emptor.] CASVS. Obligaui tibi fundum pro decem. quem vendiſti Titio. ſi petã fundum à Titio: an repellet me per exceptionem, niſi reſtituã id pro quo fundus fuit obligatus, id eſt ſorte & vſuras? Et dicitur ꝙ ſic: niſi tantum percepiſſet ex fructib⁹. [Ancillam.] Filiam meã copulaui alicui in matrimonium. dedi ei ancillam: non vt haberet in dotem, ſed in peculium. deceſſi, nũquid ancilla erit hereditaria? Dicitur quòd ſic. Sed pone quòd nolui in teſtamento quòd filia eſſet heres: & ſic in cæteris bonis eam exheredaui. dicitur quòd ancilla erit filiæ. Accurſius.

audiendus erit ille ſi velit poſtea pecuniam quam ex ſententia iudicis periculo iudicati [a] recepit, reſtituere.

Ea quæ ſunt in vſu, non habentur in fructibus. Bartolus.

LXIIII. IDEM *libro viceſimo Quæſtionum.*

Cum in rem agitur: eorũ quoque nomine quæ vſui non fructui [b] ſunt, reſtitui fructus [c] certum eſt.

Poſſeſſori debet reſtitui pretiũ à domino, quòd eſt in eius vtilitatem verſum cum vſuris: habita tamen fructuum compenſatione. Bartolus.

LXV. IDEM *libro ſecundo Reſponſorum.*

Emptor prædium quod à non domino [d] emit, exceptione doli poſita * non aliter reſtituere domino cogetur, quam ſi pecuniam creditori eius ſolutam, qui pignori datum prædium habuit vſurarúmque medij [e] temporis ſuperfluum [f] recuperauerit, ſcilicet ſi minus in fructibus † ante litem perceptis fuerit. Nam eos [g] vſuris nouis duntaxat compenſari, ſumptuum in prædium factorum exemplo æquum eſt.

Verba enuntiatiuè prolata per modum cauſæ, diſpoſitionem inducunt iure exceptionis. Barto.

Ancillam quæ non in dotem data, ſed in peculium filiæ conceſſa eſt, peculio filiæ non legato mancipium hereditarium eſſe conuenit. [h] Si tamen pater dotis ac peculij contemplatione filiam exheredauit, & ea ratione reddita [i] nihil ei teſtamento reliquit, aut eo minus [k] legauit: filiã defenſio tenebitur voluntatis. [l]

Res quæ ſubiacet reſtitutioni, poteſt à domino interim vindicari. Bartolus.

LXVI. PAVLVS *libro ſecundo Quæſtionum.*

Non ideo minus rectè quid noſtrũ eſſe vindicabimus, [m] quòd abire à nobis dominiũ ſperatur, ſi conditio legati vel libertatis extiterit.

Pecunia in re empta inuenta, ſi eſt theſaurus, reddetur emptori: ſi pecunia, reddetur vẽditori. Bart.

LXVII. SCÆVOLA *libro primo Reſponſorum.*

A Tutore pupilli domũ mercatus, ad eius refectionẽ fabrum induxit. is [n] pecuniam inuenit. quæritur ad quẽ pertineat. Reſpondi: Si non thenſauri * fuerunt, [o] ſed pecunia fortè perdita, vel per errorem ab eo ad quem pertinebat, non ablata: nihilominus eius eam eſſe, cuius fuerat.

A condemnato in rei vindicatione poteſt res auferri manu militari, ſi res poſſidetur, vel contra doloſum iurari in litem: aliàs fiet executio in vera æſtimatione, ſeu aduerſarij intereſſe. & prædicta ſunt generaliter vera in omnibus actionibus. h. d.

LXVIII. VLPIANVS *libro quinquageſimoprimo ad Edictum.*

d *A non domino.* puta à creditore qui non habuit ius vendendi: vt infra de le. ij. l. ſi. §. quatuor. Vel ſecundò, quando mala fide emit colludens in pretio: creditore vendẽte ex pacto vel ex lege, quo etiã caſu opponitur exceptio doli mali vel in factũ: vt hîc, &. C. ſi vendi. pig. l. j. in fi. Si autem habuit ius vendendi, & bona fide emit: fieret emptor dominus: & nõ teneretur actione in rẽ, de qua hîc dicit: vt inſtitu. qui. alie. licet. §. j. Vel dic tertiò, quòd à non creditore emit pro decem. Item creditori ſoluit cui hoc prædium erat obligatum pro. xv. retinet ergo prædium pro his xv. non autem pro. x. quia illa in vtilitatem domini nõ venerũt. & ſic loquitur lex quæ eſt contra. C. de rei vin. l. mater. &. C. de fur. l. inciuilem. & facit ad hãc infra de pigne. actio. l. ſi creditor.

ADDITIO. Solue ſecundum Bartolum, & dic quòd in legibus in contrarium allegatis pretium non erat conuerſum in vtilitatem domini: hîc ſic. & de hoc vide plenè per eundem Barto. in. l. ij. de quadrien. præſcrip. & infra de præſcript. xxx. anno. l. j.

e *Medij.* medium eſt poſtquam ſoluit, vſquequo conuenitur.

f *Superfluum.* id eſt illud quod excedit fructus perceptos, & hoc ſi minus &c. vnde & ſi totidem ſunt, in totum fit cõpẽſatio. ſicut enim fructus aliàs cum impenſis compenſantur: vt ſupra eodem. l. ſumptus. in princi. ita meritò cõpenſantur hîc fructus cũ vſuris. & hoc eſt quod ſubiicit, nam eos &c. vt & dicitur. ſ. de minori. l. minor annis. xxv. §. prædia. Vſuras autem nouas vocat quas petit emptor ratione temporis poſt ſolutionẽ currentis. nõ ergo dicit de his quas emptor ſoluit creditori. Et ſic no. ꝙ ad vſuram ſolutam vel ſortem nõ fit cõpenſatio. Dicit ergo nouas, reſpectu veterũ: quas hic debitor dudũ creditori ſoluit, vel ſoluere debuit, ſecũdũ Azo. quæ repetũtur vt ſors: non tamẽ faciũt aliam vſurã: licèt ſors ſoluta faciat: vt. j. qui potio. ĩ pig. ha. ſi prior. §. ſciendum. ſecũdum Azo. & id tẽpus quo hæc currunt, dicitur mediũ tẽpus. Sed quare fructus tantũ ante lit. cõteſta? Rñ. imò & poſt perceptionẽ. Sed de primis ideo dicit, quia magis dubitabatur: poſteriores enim valde ad officiũ iudicis pertinẽt: vt j. de ędil. edic. l. ædiles. j. §. itẽ ſciẽdũ. Sed quid ſi pendente cõditione legati heres alienet: & poſtea dudũ extitit cõditio: factæ ſunt expẽſæ à bonę fidei emptore: ideo opponit doli exceptionẽ, & ego cõpẽſo fructus quos cõditione pendẽte percepit: an poſſum? Reſpõdeo, nõ: quia illo tempore mei non erant, nec res nec eos petere poteram: vt. C. de caducis tollẽ. §. ſin autem. Acc.

* De orthographia huius dictionis thenſaurus, vide Anto. Aug. lib. 2. emen. ca. 6. Nã tempore Iuſtiniani vſitata fuit hæc ſcriptura, vt patet ex eo loco Donati in Eunu. Theſaurũ Latini veteres ſecũdũ Græcos ſine n proferebant.

g *Eos.* ſ. fructus. & ſic no. hîc caſum in quo bo. fid. poſſeſ. non lucratur fruct⁹: vt & not. ſupra eo. l. ſumptus. & regulariter cõtra: vt infra finium regun. l. iiij. §. penul.

h *Conuenit.* iure communi.

i *Reddita.* à parte. Accurſius.

k *Eo minus.* id eſt propter id. ſ. quòd dotem ei legauerat & peculium, noluit eam heredẽ eſſe: & hoc expreſſit: vt hîc, & infra de here. inſtitu. l. qui volebat.

l *Voluntatis.* ſcilicet expreſſæ. & hoc ſcilicet per exceptionem: nõ autem per actionem, ſecundum H. Nec eſt contra infra de leg. ij. l. Titia. §. Gaius. quia exceptionem non actionẽ competere intelligendum eſt. Accurſius.

Non ideo.] CASVS. Inſtituto me herede, & quibuſdam ſeruis libertate relicta ſub condi. vel aliqua legata erant eis ſub condi. relicta: ſerui, vel res ab aliquo poſſidetur: an eoſdem vindicare poſſim, quæritur. Et dicitur quòd ſic. Viuianus.

m *Vindicabimus.* ſcilicet nos heredes à quibus eſt relicta libertas ſeruorum, vel etiam fundus ſub conditione: vt infra de condic. fur. ſi ſeruus. & infra. ad Sil. l. j. §. ſerui. & infra fa. ercif. l. & poſt. §. res. vel pone exemplum vt infra de noxa. l. ſi quis ſeruum. vel vt infra de regu. iur. l. plerunque. in fine titu. ſed argu. contra infra de vſufru. l. ſi fur.

n *A Tutore. Is.* ſcilicet faber inuenit pecuniam in hac domo ſub terra. Accurſius.

o *Fuerunt.* ſcilicet hi nummi. nam ſi theſauri fuiſſent, non crederentur habere dominum: & ideo pro dimidia inuentoris, pro alia dimidia domini ſoli fiunt: vt. j. de adqui. re. do. l. nunquã. §. theſaurus. & inſti. de re. diui. §. theſauros.

Qui reſtituere.] CASVS. Rem quam petebam à te, iuſſu iudicis volebas reſtituere. ſi poſt penes te eſt: debet auferri à te manu militari. & ſi dolo deſiiſti poſſidere, iurabo in litem. ſi verò non poſſides, nec dolo deſiiſti poſſidere, condemnaris ad intereſſe. & iſta obtinent quacunque actione agatur. Viu.

Iuſſus

UNED

Qvi reſtituere † iuſſus, [a] iudici non paret, contendens [b] non poſſe reſtituere: ſi quidem habeat rem, [c] manu militari [d] officio iudicis ab eo poſſeſſio trãſfertur: [e] & fructuum duntaxat, [f] omniſque cauſæ [g] nomine condemnatio [h] fit. Si verò non poteſt reſtituere: ſi quidem dolo fecit quo minus poſsit, is quantum aduerſarius in litem ſine vlla taxatione [i] in infinitum iurauerit, damnandus eſt. Si verò nec poteſt reſtituere, nec dolo [k] fecit quo minus poſsit, nõ pluris quàm quanti res eſt, [l] id eſt quanti aduerſarij interfuit, condemnandus eſt. [m] Hæc ſententia [n] generalis eſt, & ad omnia ſiue interdicta ſiue actiones in rem ſiue in perſonam ſint, ex quibus arbitratu iudicis quid reſtituitur, [o] locum habet.

Ei qui dolo deſiit poſsidere, nõ cauetur, nec actiones ceduntur, nec Publiciana datur. Item poteſt petitor omiſſo iuramento in litem petere veram æſtimationẽ. Bartolus.

LXIX. PAVLVS *libro tertiodecimo ad Edictum.*

Is qui dolo [p] fecit quo minus poſsideret, hoc quoque nomine punitur, quod actor cauere ei non debet, [q] actiones [r] quas eius rei nomine habeat, ſe ei præſtaturum.

LXX. POMPONIVS *libro vicenſimonono ad Sabinum.*

Nec quaſi Publicianam [s] quidem actionem ei dandam placuit: ne in poteſtate cuiuſque ſit, per rapinam ab inuito domino rem iuſto [t] * pretio comparare.

LXXI. PAVLVS *libro tertiodecimo ad Sabinum.*

Qvod ſi poſſeſſor quidem dolo fecit, actor vero iurare nõ vult, ſed quanti res ſit, aduerſarium condemnari maluit, mos ei gerendus eſt. [u]

a *Iuſſus*. per ſententiam primam, vt rem petitam reſtituat: nõ tamẽ dicit, debeat hoc ſibi iuberi, vel nõ: ſed dices ĩ fine hui⁹ legis.

b *Contendens*. ſ. per mendacium: vt. j̃. de re iudi. l. debitoribus. in prin. Sed ſi vere, nõ tenetur, niſi dolo vel culpa poſſidere deſiit. ſed & ſi poſſideret, & implorat tempus ad reſtitutionem, debet habere: vt inſtit. de offi. iud. §. j.

† Regulariter quis non tenetur præciſè ad factũ ſed dãdo intereſſe, liberatur. ad hoc multa iura poſſunt adduci. tamen vbi quis per ſententiam tenetur tradere, ad illud poteſt cogi preciſè. Bal. in l. 1. pe. col. verſi. ſed pone, de vẽditione eſt factũ inſtrumentum. C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt pro fe. ad hoc alle. iſtum tex. pro ſingu. & dicit menti tenendum. Bolog.

c *Habeat rem*. in propatulo, vt appareat.

d *Manu militari*. a vel adiectiuum: & eſt vna pars: vel dic quòd ſunt duæ partes. Accurſius.

e *Transfertur*. imò manus vel executio militaris debet ceſſare in negotiis priuatorũ: vt C. de offi. mili. iudi. l. j. quę eſt cõtra. Sol. illud generale, hoc ſpeciale. Vel illud locum habet quãdo aliud supereſt: vt quia per executores rẽ reddidit: vt ar. C. de his qui la. vel al. cri. reos occul. l. fi. Vel ꝙ eſt verius, hîc de manu militari dicit: hoc eſt de ipſis executorib⁹: ꝙ poteſt fieri: non autem de militibus: vt in. l. cõtraria: niſi in ſubſidiũ: vt. C. de his qui latro ĩ d. l. fi. quo etiã caſu poteſt hîc loqui: vt dixi. vel quod ibi dicit, hoc ſonat, vt magiſter militum nõ habeat iuriſdictionẽ inter priuatos: quod eſt veritas. Et eſt ſimile, vt præciſè ſit præſtandum: vt infra de lib. cau. duobus. &. C. de fideic. lib. l. fi. &. j̃. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ. miſ. eſt. l. fi. in prin. &. s̃. de peti. here. ſi poſſeſſor. §. penul. ibi, ſed & ſi quidẽ &c. ADDITIO. Dic rationẽ, ſecundũ Bal. hîc, quia vbicunque æquitas dictat quòd reus præciſè teneatur, tũc cõpellitur præciſe: ſed in reali hoc dictat æquitas: vt. j̃. eo. l. nec quaſi. ergo &c. ſecũdũ Pe. in brocard.

a] Concor. tex. cum hac glo. iuncto tex. in c. prĩcipes. 23. q. 5. concor. tex. & ibi glo. in c. petimus. 11. q. 1. eſt expreſſum in. l. ſi quis miſſus. j̃. ne vis fiat ei qui in poſ. miſ. eſt.

f *Dũtaxat*. nõ alteri⁹ rei: nõ enim excludit rẽ ipſam, vel dic quòd excludit ſolum iuramẽtũ in litẽ. nã cũ res aufertur manu militari, nõ iuratur in litẽ niſi petitor eligat illã viã, & hãc dimittat. vel dic, aliud malũ amodo nõ habebit, cũ eligatur man⁹ militaris. D

g *Cauſæ*. id eſt vtilitatis: vt. s̃. e. l. præterea.

h *Condemnatio*. id eſt executio condemnationis factæ de fructibus, & cauſa: vel dic, fructuum poſt ſententiam.

i *Vlla taxatione*. à lege facta. fit tamen à iudice: vt. s̃. de dolo. arbitrio. §. j. &. j̃. de in litem iuran. l. videamus. §. pe. &. j̃. ad exhi. l. iij. §. ij. quæ ſunt contra. ADDITIO. Solue & dic, quòd taxatio non fit à lege, vt hîc: ſed à iudice ſic: vt in contrario, ſecũdũ. Bar.

k *Nec dolo*. ſed culpa: vt ſupra eo. l. à quo. in fin. & ſupra de peti. here. & non tantũ. §. veniunt. verſi. imò. Alioquin nõ teneretur: vt. j̃. mã. l. ſi procuratorem. §. fin. & infra ſol. mat. l. Mæuia. Azo. &. s̃. eod. ſin autem. §. j. Accurſius.

l *Quanti res eſt*. hoc caſu, & ſuperiori aliud petitur: & aliud in cõdemnationem deducitur. quod dic vt. j̃. ſi cer. peta. l. vinum. Ac.

m *Condemnandus eſt*. in primo ergo caſu cum poſſidet, quatuor ſunt mihi prodita auxilia: rei ablatio, in litem iuratio, intereſſe præſtatio, & rei vera æſtimatio. In ſecundo quando dolo deſiit E poſſidere, tria vltima præter primum, locum habẽt contra eum. Quod eſt verum, ſi extat: aliàs non iuratur in litem: vt. s̃. de peti. here. ſi poſſeſſor. §. fi. &. l. ſeq. Vel dic, ibi in petit. here. vbi ſecus. Si verò non dolo deſiit poſſidere, ſed culpa: duo tantùm vltima. Si nec dolo, nec culpa, nullum: & habent locum hæc auxilia tũc tantum: & ſemper tunc. quando quod eſt meum peto, ſecũdum R. & Ir. & Bul. & ſic intelligunt quod ſtatim ſequitur, hæc ſententia &c. ſcilicet quòd prædicta auxilia locum habeãt. Sed hoc eſt falſum, ſecundum Io. quia etiam in donatione & promiſſione vbi peto quod non eſt nec fuit meum, locum habent, præter iuſiurandum in litẽ: vt inſtitu. de dona. §. aliæ. Dicit ergo Ioan. hanc. l. loqui cum iudex iuſſit eum reſtituere: licèt iniurioſè quãdoque: puta cum reus poteſt ſe liberare præſtito intereſſe: ſicut in re vendita contingit: [b] vt infra de act. emp. l. j. Non ergo dicit quando iubere debeat: ſed cum iubeat, licèt iniuſtè. & ſecũdum H. hæc verba quæ ſequuntur hæc ſententia & cætera. dic id eſt, de re manu militari auferenda: nõ de iureiuran. in litem. nã aliàs vbicunque ex obligatione quis tenetur dare, ad rem debet damnari: vt infra de ver. obli. vbi autem. §. fin. nõ tamẽ iuratur in litẽ niſi actio ſit arbitraria, vel bo. fi. vt. j̃. de in litẽ iuran. l. in actionibus. A ſimili ſi eſt condemnatus dare, vel tradere præciſè, manu militari cogatur ad hoc: non tamen in litẽ iuretur. Et ſecundũ hoc intellige de ĩterdictis: vt infra, ne vis fiat ei. l. penul. Tertij dicũt, quòd hęc generalitas q̃ ſubiicitur, ad arbitrarias tãtũ reſtrĩgitur. Sed quare poneret de interdictis, cum nulla inueniãtur arbitraria? ideoque hoc nõ placet. Illud autẽ verũ eſt, quòd quatuor auxilia in arbitrariis tantùm locum habent, ſecũdum Azo. & in bonæ fidei.

b] Iſtud dictũ gl. dicit Bal. hic valde no. quòd venditor leberatur preſtãdo intereſſe: quod ĩtellige verũ niſi ſit lata ſentẽtia definitiua ſup traditione rei. nã tunc pdit beneficiũ ſoluendi intereſſe. ergo oĩs ſententia habet preciſe obligare. quod not.

n *Sententia*. quòd prędicta quatuor auxilia locũ habeãt, ſecũdum Bul. & alios qui dicũt quãdo peto meũ: vel id eſt, ꝙ manu militari offi. iud. auferatur, ſecũdũ Io. qui in omnibus intelligit: ex quo eſt iuſſũ. Vel ſecundũ tertios qui ad arbitrarias reſtringunt, dic vt prius.

*Sic Flo. rectius quàm iniuſto. arg. l. Non enim j̃. Rer. amotar.

o *Reſtituitur*. id eſt, reſtitui iubetur. Sed quæritur an ſentẽtia de re reſtituenda ſit definitiua, vel interlocutoria. & videtur interlocutoria primò, quia in arbitrariis duæ ferũtur ſentẽtię. at ambæ non poſſunt eſſe definitiuæ, ſed ſola vltima. Item nõ inuenitur quòd ab ea appelletur: quod eſt proprium interlocutoriarũ: vt. j̃. de ap. re. l. ij. Et econtra videtur definitiua. nam per eam deciditur lis tota, & finis controuerſiæ principali imponitur: ergo eſt definitiua: vt. j̃. de re iudi. l. j. Itẽ principalis quæſtio eſt de reſtituenda re: ergo ſententia de ea dicta eſt definitiua. Itẽ mandatur executioni per manum militarem: ergo eſt definitiua ſentẽtia. Solu. dico quòd eſt definitiua: & ꝙ aufertur poſtea res manu militari, eſt executio, non ſententia. Quod patet ex eo, quia ſi alicui eſt delegata cauſa reſtitutionis rei, data illa ſententia finitur eius officium, & remittitur ad ordinarium executio iſta: vt in auth. de exhi. §. ſi verò. colla. v. Quod autem obiicitur, quòd nõ reperitur quòd ab huiuſmodi ſententia appelletur: reſpon. nec reperitur quòd ab ea non appelletur.

Is qui.] CASVS. Si rem quam à te petere volebam, dolo deſiiſti poſſidere, iurabo in litem ſi volo: nec tibi debeo cedere acti. ſed ſi iuraui, vel æſtimationem ſum conſecutus: nunquid habeo Publicianam? Et dicitur quòd non. Viuianus.

p *Is qui dolo*. ſecus ſi culpa: vt. s̃. eo. ſi culpa. Accurſius.

q *Non debet*. vt ar. s̃. e. l. & ex diuerſo. §. petitor. ſed contra. s̃. eo. l. hæc ſi res. Solu. vt ibi. Item contra. infra de re iudi. l. in depoſiti. Sed ibi in bonæ fidei, hic in ſtricti iuris. Itẽ ibi habuit cauſam ab actore: hîc non. pro quo eſt infra de dona. inter virũ & vxorem, ſi donatæ. Item hîc in eo in quo deliquit, debet puniri, ſcilicet circa poſſeſſionem: ibi aũt in poſſeſſione deliquit, quã dolo deſiit poſſidere: non tamen debet puniri in actione ex cõtractu qua agit vt ei fiat ceſſio, ĩ qua nõ deliquit: imò bona fi. cõtraxit.

r *Actiones*. ſcilicet in rem. Accurſius.

s *Nec quaſi. Publicianam*. id eſt, vtilem in rem.

t *Iuſto*. iuſtum vel iniuſtum ſit, habetur pro iniuſto: vt hîc, &. j̃. rerum amota. l. non enim. &. l. ideoque. Accurſius.

u *Qvòd ſi poßeßor. Mos ei gerendus eſt*. hæc verba dixit Pla. ſe non intelligere: ſed tu dic, id eſt conſuetudo iudiciorum ita ſe habet vt audiatur: vt. j̃. de proba. l. circa. in fi. Accurſius.

Si à Titio.] CASVS. Titius vendidit mihi fundum Sempronij, quẽ dicebat ad ſe pertinere: deceſsit Sẽpronius Titio herede inſtituto: Titius eundem alij vendidit: quis noſtrum potior eſt? Dicitur quòd ego. ſi verò fundum à me petat heres, repellam eũ excep. ſi vero ad Titium peruenit fundus, potero ab eo petere:

UNED

Publiciana cõpetit contra dominum, quando poſſeſſor & petitor habuerunt cauſam ab eodẽ vel poſſeſſor à petitore. Bartolus.

LXXII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

SI à Titio[a] fundũ emeris Sempronii, & tibi traditus ſit pretio ſoluto,[b] deinde Titius Sempronio heres extiterit, & eundem alii vendiderit & tradiderit: æquius eſt vt tu potior[c] ſis. Nã & & ſi ipſe vẽditor eam rem à te peteret, exceptione eum ſummoueres. Sed & ſi ipſe poſsideret, & tu peteres:[d] aduerſus exceptionem dominii replicatione[e] vtereris.

Conuentus rei vindi. non cogitur reſpondere ſit dominus in totum, vel pro parte. Bartolus.

LXXIII. IDEM *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

IN ſpeciali actione[f] nõ cogitur poſſeſſor dicere pro qua parte eius[g] ſit. Hoc enim petitoris munus[h] eſt, non poſſeſſoris. quod & in Publiciana obſeruatur.

Superficiario competit vtilis actio in rem. Bartolus.

LXXIIII. PAVLVS *libro viceſimoprimo ad Edictum.*

SVperficiario,* id eſt, qui in alieno ſolo ſuperficiem ita habet, vt certam pẽſionem præſtet.

LXXV. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

PRætor cauſa cognita in rem actionem[i] pollicetur.

& ſi excipiat quòd à non domino emerim, potero replicare de dolo: cum ab eo emptum habuero. Viuianus.

a *Si à Titio.* non domino.

b *Pretio ſoluto.* maximè: vt. j̃. titu. .j. l. de p̃tio. Vel dic ſpeciale quia cõtra dominũ datur, ſicut & quãdo directã in rẽ intẽderet: vt. C. eodem. l. quotiens. vel ideo quia loco pignoris &c. vt infra de act. emp. Iul. §. offerri. vel ideo, quia res venditæ &c. vt. §. venditæ. inſtitu. de re. diui. & ſic pro pter venditorem dicit hic de pretio ſoluto.

c *Vt tu potior.* ſcilicet prior emptor.

d *Peteres.* per Publicianam: vt. j̃. de excep. rei ven. l. pen. & j̃. de doli ma. excep. l. apud Celſum. §. ſi à Titio. & ſic no. ex ſuperueniẽte dominio cõfirmari alienationem: vt hîc, & j̃. de vſuca. l. cũ vir. & in authen. de non eli. ſecun. nuben. §. hoc quoque proſpeximus. col. j. Itẽ pignus: vt infra qui po. in pig. ha. l. creditor. §. cũ ex cauſa. Sed argu. contra. infra iudi. ſol. l. ſi ante. ADDITIO. Dic quòd ibi loquitur in iure perſonali: hîc in iure reali, quod facilius adquiritur ſic, quia facilius confirmatur: vt. C. per quas perſonas no. adqu. l. j. ſecundum. Bar.

Dominium ſuperueniẽs alienationẽ confirmat.

e *Replicatione.* ſcilicet rei vin. & ſic poteris eũ cogere, vt in re transferat dominiũ. Nõ enim dico, quòd etiam ſi tu poſſideas. quòd efficiaris ſtatim dominus cũ venditor factus eſt dominus: niſi iterum tradatur poſtea poſ. arg. infra de ac. emp. l. ſi quis alienam. licèt ſit arg. cõtra. j̃. ſi certum pe. proinde. & . C. de ſecun. nup. auth. ſed & ſi quis. Et hoc quòd non tranſeat dominium, dico maximè ea ratione, quia dominus in hoc nõ cõſenſerit: neque dominiũ transferre voluit. Et not. quòd hîc eſt caſus, in quo Publiciana datur contra dominum.

* Hæc lex in pand. Flo incipit, id eſt & vox ſuperficiario, ad finẽ legis ſuperioris ponitur, præceditque epigraphẽ huius legis.

Publiciana quandoque cõtra dominum datur.

f *IN ſpeciali actione.* i. in rei vin. ſed in perſonali ſecus quãdoque: vt infra de inter actio. l. qui interrogatur.

g *Eius ſit.* ratione dominij. ſed pro qua parte poſsideat, ſic: vt. j̃. de interro. ac. l. qui ſeruum. §. in iure.

h *Munus.* id eſt onus. probare ſcilicet dominium &c. vt. C. de edẽ. qui accuſare.

i *PRætor. In rem actionem.* ſcilicet vtilem, ſi modo penſionem ſoluat: non aliàs quo ad dominum: vt. j̃. de pig. act. tutor. §. fi. & infra de ope. no. nun. in prouinciali. §. pe. & infra ſi ager vec. vel emphy. l. j. Item & Publicianam, ſi à non domino habet: vt infra tit. j. cum ſponſus. §. in vectigalibus. Item hoc ſi non ad modicum tẽpus conduxit: vt. j̃. de ſuperficie. l. j. §. quod autẽ ait.

QVæ de tota.] CASVS. ſatis planus eſt. [INCERTÆ.] Quotiens quis habet iuſtam cauſam petendi, incertus tamen quantum petat, incertam partem petere poteſt. verbi gratia, aliquis reliquit mihi in teſtamento, quaſi totam hereditatem exhauriens, adeo quòd locus eſt Fal. cum incertum ſit, quid debeat detrahi de ſeruo mihi relicto: vnde per conſequens incertus ſum quid petere debeam. Dicitur quòd incertã partem potero vindicare. Viuianus.

k *Dicta ſunt* vt ſi totus ſit fundus petitus, reſtituantur fructus percepti & percipiendi. idem eſt ſi pars petatur. Et ſic not. argu. quod iuris eſt in toto quo ad totũ: idem eſt in parte quo ad partem. vt infra pro derelic. l. an pars. & plenè dixi infra de vſur. l.

Quod iuris eſt de toto quo ad totum, idem de parte quo ad partem. Bartolus.

LXXVI. GAIVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum Prouinciale.*

QVæ de tota re vindicãda dicta[k] ſunt, eadem & de parte intelligẽda ſunt: officióque iudicis continetur, pro modo partis ea **B** quoque reſtitui iubere, quæ ſimul cum ipſa parte reſtitui debent.

Admittitur incertæ partis vindicatio ſi ex parte actoris eſt iuſta cauſa ignorantiæ. Bartolus.

Incertæ partis vindicatio datur,[l] ſi iuſta cauſa interueniat. Iuſta autem cauſa eſſe poteſt, ſi fortè legi Falcidiæ locus ſit in teſtamento, propter incertã detractionẽ ex legatis, quæ vix apud iudicem examinatur.[m] Iuſtam enim habet ignorantiam legatarius cui homo[n] legatus eſt,* quotam par- **C** tem vindicare debeat. itaque talis[o] dabitur actio. Eadẽ & de cæteris[p] rebus intellegemus.

Si venditor vel donator rẽ conducit ab eo cui dedit: ipſa conductio transfert poſſeſſionem quam habet, & etiam dominium. Bar.

LXXVII. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

QVædã mulier fundũ ita non marito[q] donauit per epiſtulã, & eũdẽ fũdũ ab eo conduxit.[r] [Dixi] poſſe defẽdi in rẽ ei[ſ] cõpetere, quaſi per ipſam adquiſierit **D** poſſeſſionẽ[t] veluti per colonam.

qui ſcit in principio.

A l *Datur.* ſic enim dicit in libello: vindico tantam partem huius rei quantã Falc. mihi permittit. nõ autẽ dicã, vindico partem incertã. Iudex tamẽ licèt prædicto modo petã: vt prius dixi ſua ſententia debet facere certũ: vt inſtitu. de act. §. curare. vel ſi nõ poteſt, debet iubere totũ ſolui vt legatarius promittat reddere, ꝙ acceperit pluſquã licuit: vt infra, ſi cui plus quàm per legẽ Falc. l. j. Azo. vel incerta ſentẽtia dabitur ſecũdum libellũ: vt ĩſti. de act. §. curare. Aliud autẽ puto in parte ĩcerta hereditatis petita, vt iudex nõ teneatur facere certum: ſed poſſit pronũtiare incertũ, quia iudiciũ eſt vniuerſale: vt. s̃. ſi pars here. pe. l. j. in fi. H. Itẽ op. incerta pars vĩdicatur, vt hîc: ergo ĩcerta pars poſſidetur, cũ poſſeſſio parit actionẽ in rem: vt. C. de alie. iu. l. j. Sed hoc falſum eſt: vt. j̃. de adqui. poſ. l. iij. §. incertę. quæ eſt contra. Reſpon. hîc eſt fallacia ſecũdum accidens: nam non valet hoc arg. incerta vĩdicatur, ergo incerta poſſidetur. Ioan.

Res incerta vindicari poteſt, nõ autẽ poſſideri.

* Si hęſitet.

m *Examinatur.* vt verum videatur, vt. j̃. cõmuni diui. & ſi nõ. §. j. & facit. j̃. ad. l. Falc. qui fundũ. §. ſi cui. Sed certè imò videtur qđ ſemper ſit certum quãtum debeat detrahi: quia de ſingulis quarta. Rñde. verum eſt cũ nihil remãſit penes heredem. nam vbi aliquid remãſit, incertũ eſt, quãtum debeat detrahi de ſingulis: quia illud qđ remanſit, debet cõputari in quartam. & ſic quandoque quinta: quãdoque decima de ſingulis detrahitur: vt. j̃. ad. l. Fal. in ratione. in prin. Item ſi velit totum ſoluere accepta cautione poteſt: non tamẽ compellitur, ſecundum H. quia illud tunc fit, quãdo eſt dubium an habeat Falcidia locum in teſtamento: at hîc conſtabat, quòd aliquid erat defalcandum: ſed dubium eſt quantum.

n *Cui homo.* ar. contra Pla. qui dixit non in ſingulis defalcãdum: ſed in vna re heredem eligere. & pro hoc. j̃. ad. l. Fal. l. Plautius. & . l. Paulus.

o *Talis.* id eſt taliter, pro incerta ſcilicet parte.

p *De cæteris.* ſcilicet rebus, non ſolùm in homine, ſed idem in cęteris cauſis iuſtis quibus interuenientibus incertę partis vindicatio datur: vt. j̃. communi diu. & ſi non omnes. §. j. hoc idem vbi- **E** cũque iuſta ignorantia interuenit: vt infra depoſi. l. j. §. ſi quis argentum. & arg. j̃. de fur. l. in actione.

QVædam mulier.] CASVS. Mihi quædã mulier miſit epiſtolam, in qua ſignificauit, quòd dabat mihi fundum: & illũ fundum à me cõduxit. an per epiſtolam mihi ſit adquiſitum dominium quatenus fundum vindicare poſsim, quæritur. Et reſpon. quòd ſic.

q *Non marito.* nam marito non poſſet: vt infra de do. inter virum & vxorem. l. j.

r *Conduxit.* per eandem epiſtolam: quod fieri poteſt: vt inſtitu. de obli. ex conſenſu. §. j.

ſ *Ei.* ſcilicet donatario.

t *Poſſeßionem.* quod enim ſuo nomine quis poſsidet, poteſt & alieno nomine poſsidere: vt. j̃. de adqu. poſ. quod meo. Nec eſt prohibitũ ſic mutare poſſeſsionis cauſam, ſcilicet facere de aliqua nullam: vt in. d. l. quod meo.

Fuiſſet.

UNED

a *Fuiſſet.* ſi is qui donatione accepit, erat in poſſeſſione: ꝙ nõ eſt neceſſe. Alij dicũt, fuiſſet. ſ. marit⁹, vel mulier. Sed prima verior. & hoc ignorante muliere, ſecundum quoſdam. Tu dic, ea non ignorante: vt arg. C. de dona. l. quiſquis.

b *Sufficiebat.* hoc ĩ vẽditione nõ ſufficit: vt. ĩ. de cõtrahẽ. emp. qđ vẽdidi. ſed ſumitur hîc ar. ꝙ ſi tu emeris rẽ aliquã, & poſtea in ei⁹ poſſeſsiõe reperiaris, præſumitur te habere poſſeſſionem ex cauſa emptionis: vt. ĩ. pro ſoc. l. merito. & C. de adqu. poſ. l. j. Accurſius.

* ei mittetur.

S *I eius.*] CASVS. Fundũ meũ poſſediſti, nullos fructus percepiſti, & eũ petebã. q̃ritur vtrũ teneris ad fruct⁹, cũ eos non percepiſti? Et rñ. ꝙ nõ. quomodo autẽ dicuntur fructus, percepti, dicit in textu.

† notat.

c *Si eius.* poteſt duobus modis ĩtelligi. primo, vt dicas ſi pro quãuis: & nõ collegiſti. i. ĩ horreis nõ recondidiſti. à ſolo tamẽ ſeparaſti & pceperit. i. à ſolo ſeparauerit. & quod dicit, Paul⁹ notat. ſ. reprobando: quia non diſtinxerat: vt. ĩ. ad. l. Rho. de iac. l. fi. Et ſecũdũ hoc dices nõ teneri rei vĩ. ſed off. iud. de quo hîc nõ dicit. Secũdo ſic, vt nõ collegerit aliquo modo: & qđ dicit, fact⁹ eſt. i. fieri potuit. nam ſi nõ potuit, vt quia erat ma. fi. tenetur de percipiendis: vt. ſ. e. l. ſi nauis. §. fi. & ſecundũ hoc Paulus approbat, addendo. & hic ſecũdus planus eſt. vel tertiò, Paulus reprehẽdit: q̱a. ſ. dixit poſſeſſorẽ teneri ſi collegerit. i. in horreis recõdiderit: ſed certè imò ſi à ſolo tm̃ ſint ſeparati p ſe, vel p alium.

* Percipere fructus item cogere quid ſit. not. Cuiac. lib. II. obſc. c. 39.

† perfectè.

* notat. ait.

Proponebatur quod etiã in eo agro qui donabatur, fuiſſet [a] cũ epiſtula emitteretur: * quæ res ſufficiebat [b] ad traditam poſſeſſionem licèt conductio nõ interueniſſet.

Fructus efficiũtur bonæ fi. poſſ. eo ipſo ꝙ à ſolo ſunt ſeparati. Ba.

LXXVIII. LABEO *libro quarto Pithanon à Paulo Epitomatorum.*

SI eius [c] fundi quem alienum poſſideres, fructum non coëgiſti, nihil eius fundi fructuũ nomine te dare oportet. [d] Paulus. † Imò quæritur, [ſi] huius fructus idcirco fact⁹ eſt, quod is eũ ſuo nomine [e] perceperit. Perceptionẽ * fructus accipere debemus nõ ſi perfecti † collecti, [f] ſed etiam cœpti ita percipi, vt terra continere [g] ſe fructus deſierint: veluti ſi oliuæ, vuæ lectæ, nondum autem vinum, oleum ab aliquo factum ſit. ſtatim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt.

Fructus debentur vſque ad id tempus quo deſierunt poſſe percipi. Bartolus.

LXXIX. IDEM *libro ſexto Pithanon à Paulo Epitomatorum.*

SI hominem à me [h] petieris, & is poſt litem conteſtatam mortuus ſit, fructus [i] quo ad is vixerit æſtimari oportet. Paulus, * ita id verũ eſſe puto, ſi nõ prius is homo in eã valetudinem inciderit, propter quã operę eius inutiles factæ [k] ſunt. nã ne ſi vixiſſet quidem in ea valetudine, fructus eius tẽporis nomine æſtimari conueniret.

d *Oportet.* ſi bonę fidei es. ac ſi dicat, de percipiendis nõ teneris. & hoc ſubiicit, Paulus &c. ſecundum ſecundam poſitionem.

e *Nomine.* ſ. bonæ fidei. nam bo. fi. non tenetur de percipiendis, ſecundum ſecundam & tertiam expoſitionem.

f *Collecti.* ſ. tantùm: hoc eſt, in horreis recõditi: ſed etiam &c.

g *Continere.* ſ. inuicẽ. & ſic no. bo. fi. poſ. fieri dominũ fructuum ſtatim quòd à ſolo ſeparati ſunt: vt hîc: & ĩ. de acqu. re. do. l. bonę fidei. in prin. & ĩ. de vſur. l. qui ſcit. §. pręterea. idem in colono qui nummis colit: vt. ĩ. de fur. l. ſi apes. §. j. ſecus in fructuario: vt. ĩ. qui. mo. vſusfru. amit. l. fi. vſufructuarius.

S *I hominem.*] CASVS. Seruum meũ à te vindicabã. lit. conteſt. deceſſit. qđ percepiſti ex operis ei⁹ reſtituere debes: niſi diu ante lit. cõteſt. incepiſſet infirmari, & ita operę ſuę nullę fuerint, tunc pro operis illius temporis nihil præſtabis.

h *A me.* bo. fi. poſ. qui non erã in mora, & ſic interitu ſpeciei fui liberatus: aliàs de fructibus teneor: vt. ſ. eo. Iulianus li. vj. Digeſtorũ. §. j. & l. fructus. Vel dic ibi morã ĩducere periculũ rei. ĩ fructib⁹ autẽ erit qđ hîc dicit. qđ nõ placet: vt. d. l. Iulianus li. vj. Digeſtorum. &. l. fructus. Vel ibi culpa vel dolo poſſeſſoris periit: hîc nõ. ideoq; ibi in re tenetur, & ĩ fructib⁹ vſq; ad ſentẽtiã: hîc in re. & ſi nõ re. ſ. exiſtẽte propter moram, non tamen in fructu.

i *Fructus.* percepti & percipiendi poſt lit. cont. ex quo fuit ma. fi. & ſic etiam homine mortuo durauit officium: vt. s. eo. l. vtique. ſcilicet pro præterito tempore.

k *Factæ.* tũc enim nõ veniũt fruct⁹: vt. ĩ. de condic. trit. l. pe. in fi.

I *N rem.*] CASVS. Quilibet de leui poterit ſe liberare ab in rem act. quià negãdo ſe poſſidere, liberatur. ſed ſi poſtea appareat eum poſſidere, in petitorem transferenda eſt poſ. quamquã nõ probauerit de intentione ſua.

l *Non poßidere.* quãdo de hoc à iudice interrogatur: vt. ſ. eo. officium. & l. qui petitorio. Non tamen hoc dicendo perdit poſſeſſionem: quia voluntatem amittendi non habuit. Accurſius.

m *Per iudicem.* id eſt, per officium iudicis: vel condictionem ex. l. iſta. Et ſic punitur in tranſlatione poſſeſſionis propter mendaciũ: vt in authẽ. de triẽ. & ſemiſ. §. illud. col. iij. ſic. ĩ. quod cũ eo qui in aliena po. eſt. ſed ſi ex parte. §. j. Itẽ in pe. hereditatis, ſi ꝓbauero ipſum poſſidere ꝓ herede, vel ꝓ poſſeſſore, cum ipſe negauerit: vel ſi habeat pretium hereditatis, mittat in poſſeſſionẽ bonorum eius, ſecũdum Ioã. Sed nonne debet conueniri inſolidũ: vt. ĩ. de inter. act. de ętate. §. qui tacuit? Azo. reſpõ. illud in perſonali: hîc autem quando fuit ſciẽs: ignorãs autẽ nõ punitur: vt. C. de fur. l. fi. Itẽ no. ꝙ aget nunc, qui pri⁹ poſſidebat: vt in authen. prædicta de trien. & ſemiſ. §. illud. coll. iij. Itẽ hoc verum niſi fateatur: ita ꝙ actor in probando non grauetur: vt. ĩ. de iureiur. l. eũ qui. vt delato ſacramẽto petitori. Itẽ quid ſi incõtinẽti dicat hodie cõſtet &c. fortè idẽ ad inſtar aliorũ poſſeſſorũ: vt. ĩ. de Car. edict. l. iij. §. cauſæ. cũ in ſe transferat onus. De hoc tamẽ dic vt. C. qui pot. in pigno. ha. auth. item poſſeſſor.

Qui negat ſe poſſidere, non poteſt conueniri actione: ſed ſi conuincitur de mendacio transfertur poſſeſſio in actorem. Bartolus.

LXXX. FVRIVS *Anthianus libro primo ad Edictum.*

IN rem actionem pati non cõpellimur: quia licèt alicui dicere, ſe non poſſidere: [l] ita, vt ſi poſſit aduerſarius cõuincere rem ab aduerſario poſſideri, transferat ad ſe poſſeſſionem per iudicem, [m] licèt ſuã eſſe non adprobauerit.

DE PVBLICIANA IN rem actione.

TITVLVS II.

Iuriſconſultus primò ponit edictum: poſtea exponit illud. h. d. loco ſummarij. Bartolus.

I. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

AIt pretor: [n] *Si quis id quod traditur* [o] *ex iuſta cauſa* [p] *non à domino,* [q] *& nondum vſucaptum* [r] *petet iudiciũ* [ſ] *dabo.* Meritò prætor ait *nondum vſucaptum*: nam ſi vſucaptum eſt, habet

DE PVBLICIANA IN REM ACTIONE.

Rei vindicatio ciuilis, de qua ſuperiore titulo actum eſt, proprietario cõpetit. Sed habet etiam rationem prætor eorũ qui proprietariis ſimiles ſunt, eiſque dat vindicationẽ nõ minus quã proprietariis, cuius generis ſunt bonæ fidei poſſeſſores, quibus omiſſa poſſeßione datur Publiciana in rẽ actio, à Publicio prætore primũ in edicto propoſita fictitia actio, ſicut poſſeßoria hereditatis petitio, & vt breuiter definiã, Publiciana actio eſt vtilis ſiue prætoria vindicatio quæ amiſſa poßeßione datur ei qui à non domino rem traditam ex iuſta cauſa adquirendi dominij bona fide accepit, nec dum vſucepit. Cuiac.

n A*it pretor.* ſ. Publicius: vt inſti. de ac. §. aliæ. in fi. §.

o *Id quod traditur.* i. traditũ eſt. Sic oritur, id eſt ortus eſt. ſic. C. de epi. & cle. nulli. §. ſin autẽ perſona. Et hoc ſiue corporalis res ſit, ſiue incorporalis: vt. ĩ. e. ſi ego. §. ſi de vſufru.

p *Ex iuſta cauſa.* & vtroque habente animum transferendi dominium: aliàs enim non competeret hæc actio: vt. ĩ. eo. l. quocũque. §. j. Azo. & ĩ. de act. & obli: in omnibus. Accurſius.

q *A nõ domino.* quid aũt ſi dubito fuerit dñs actor me⁹, vel nõ? Reſpõ. ꝓponere Publicianã tuti⁹ eſt, vt credã eũ nõ dominũ, niſi aliud appareat: nã facili⁹ ꝓbabo: cũ ſufficiat dicere me emiſſe à nõ domino, nec enĩ habeo neceſſe probare illũ non fuiſſe dñm: vt. C. de proba. l. actor. in fi. & ſi reus probet venditorẽ fuiſſe dominũ, & ſic actor ſuccumbat: ꝓponat poſt directã rei vindi. Nec enim obſtabit ei rei iudi. excep. vt. ĩ. de euic. l. minor. §. ſi ſeruus. Vtrãque autẽ proponere ſimul nõ poſſũ, quia ſunt cõtrariæ: cũ vna domino, alia non domino detur: vt hîc, &. C. ſi ſeruus extero. l. j. & ĩ. de regu. iur. l. nemo ex his. §. quotiẽs. ĩ. communi diui. l. cõmuni diuidũdo. §. itẽ ſi duo ſunt. in fi. Sed quidã dicũt vẽditorẽ meum præſumi dominum: & per conſequẽs me: & ſic dicunt me debere in dubio eligere rei vind. directam. & pro eis. C. de proba. l. ij. Sed nos contra: vt in eo. ti. l. cum res. & arg. ĩ. de pigno. l. & quæ nondum ſunt. §. quod dicitur. Accurſius.

r *Vſucaptum.* vel præſcriptum.

ſ *Iudicium.* ſ. actionem Publicianam. aliàs autem ex edicto prętoris datur in factum, vbi ſpecificata non fuit: vt. ſ. nau. cau. ſta. l. & ita. §. ait prætor. & quod dicit, dabo. ſ. contra alium, nõ cõtra dominum: niſi in caſibus: vt. ĩ. e. l. pe. dices.

ciuilem actionem, [a] nec deſiderat honorariam: [b]

Ex quacūque cauſa iuſta transfertur poſſeſſio, competit Publiciana.h.d.vſque ad.l.eum qui.

Sed cur traditionis duntaxat & vſucapionis fecit mentionē, [c] cum ſatis multæ ſint iuris partes [d] quibus dominium quis nanciſceretur? [e] vt puta legatum, [f]

II. PAVLVS *libro nonodecimo ad Edictum.*

VEl mortis cauſa donationes factæ? [g] nam amiſſa poſſeſſione [h] competit Publiciana: quia ad exemplum legatorum capiuntur: [i]

III. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

SVnt & aliæ pleræque. [k] Ait prætor: [l] *Ex iuſta cauſa* [m] *petet.* Qui igitur iuſtam cauſam traditionis habet, vtitur Publiciana. Et non ſolùm emptori bonæ fidei competit Publiciana, ſed & aliis: vt puta ei cui dotis nomine tradita res eſt, necdum vſucapta. Eſt enim iuſtiſſima cauſa, ſiue æſtimata res in dotem data ſit, [n] ſiue non. Item ſi res ex cauſa iudicati ſit [o] tradita.

IIII. PAVLVS *libro decimonono ad Edictum.*

VEl ſoluendi cauſa, [p]

V. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

VEl ex cauſa noxæ deditionis, [q] ſiue vera cauſa ſit, ſiue falſa. B

VI. PAVLVS *libro decimonono ad Edictum.*

ITem ſi ſeruum ex cauſa noxali, quia non defendebatur, iuſſu prætoris duxero, [r] & amiſero poſſeſſionem: competit mihi Publiciana. [ſ]

VII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

SEd & ſi res adiudicata ſit, [t] Publiciana actio competit. Si lis [u] fuerit æſtimata, ſimilis eſt venditioni: & ait [x] Iulianus libro vicenſimoſecundo Digeſtorum, ſi obtulit reus æſtimationem litis, Publicianam competere. [y] C

Titulus putatiuus inducit vſucapiendi condictionē, & per conſequens Publicianam. Bartolus.

a *Actionem*.ſ.directā in rē, ſi erat res mobilis: ſi immobilis, vtilem ſecundū nos: ſed ſecundū M. in vtroque caſu directā. Acc. A

b *Honorariam*.id eſt prætoriam: vt inſt. de iure nat. gen. & ciui. §. prætorū. imò & ſi vellet, nō poteſt eam intendere: vt ex edicto prætoris apparet. nam nō domino tantùm datur Publiciana.

c *Menſionem*. de vſuc. dixit expreſſè: de traditione tacitè. nam eoipſo quòd dixit à nō domino traditione facta nō transferri dominiū per cōſequēs dedit intelligere quòd facta à domino trāsferret dominium: vt infra de adquiren. re. do. l. traditio. Et ad hāc quæſtionem nō respondet: ſed reſpondebis tu. ĩ. proxi. l. ſunt & aliæ.

d *Partes*. id eſt cauſæ in partibus iuris deſignatæ. Azo.

e *Nanciſceretur*. de iure ciuili, & ſine poſſeſſione: vt ſtatim dices. ĩ. l. proxi. Accurſius.

f *Legatum*. vt & infra quemad. ſerui. amit. ſi partem. §. ſi per fundū. Accurſius.

g *VEl mortis cauſa donationes factæ?* ſcilicet à domino, nō adquiritur dominiū: ſed habet locū Publiciana traditiōe facta: & hoc dicit, nā &c. Vel etiam dic, non tradita poſſeſſione dari publicianā: vt daretur directa vindicatio ſi eſſet domin⁹ donator: vt. ĩ. eo cū ſpōſus. §. is cui. Vel qđ ibi dicit, habet locum quādo pro illa re teſtator habebat Publicianam. Accurſius.

h *Poſſeſſione*. rei mortis cauſa donatæ.

i *Capiuntur*. id eſt accipiuntur donationes cauſa mortis: vt. C. de donat. cau. mor. l. fin. niſi in caſibus, quos no. inſtitu. de don. §. j. Accurſius.

Dominium in multis caſibus ſine traditione adquiritur.

k *SVnt & aliæ pleræque*. ſcilicet cauſæ quibus adquiritur dominiū ſine poſſeſſione: vt heredis inſtitutionis: vt. ĩ. de adqui. poſ. l. cum heredes. Et bonorū poſſeſſionis: vt. ĩ. de bo. poſ. l. j. & p Trebel. reſtitutionis: vt. ĩ. ad Trebel. l. facta. Itē arrogationis: vt inſt. de adqui. per ar. §. j. Item cauſa libertatū cōſeruandarum addictionis: vt inſt. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. j. & aliæ etiam ſunt, vt dixi. ſ̃. ti. j. ſi ager. Ideoque in omnibus his caſibus dominiū adquiritur ſine traditione & vſucapione: & ſic ceſſat Publiciana. ſi modò à domino habeat cauſam: aliàs cōpetit Publiciana, licèt traditio nō interuenerit: vt. ĩ. e. l. cum ſponſus. §. is cui. poſſunt etiam & aliæ notari cauſæ, ex quibus transfertur dominiū etiā ſine traditione: & ſic Publiciana datur, ſi habeat cauſam à non domino, etiam ſine traditione: vt. ĩ. eo. l. ſi ego. §. partus. &. §. idem ait ædibus. &. l. ſi ſeruus meus. Quare ergo hoc fecit prætor? Reſpōderi poteſt quòd ideo fecit, vt poneret exēplum nō vt alium denotaret in his in quibus eſt eadē æquitas: vt arg. ſ̃. de pe. her. item veniunt. §. ait ſenatus. & infra ad legem Aquil. ita vulneratus. in fi. &. ĩ. de iur. & fac. ign. l. regula. §. & licet. & infra de dam. infec. l. damni. ij. §. quod dictum. Vel dixit hos, quia illis modis frequentius accidit adquiri dominium: vt. C. de pac. l. traditionibus. Vel dic quòd verbum traditionis, omnia complectitur: interuenit enim in his quod pro traditione habetur, veluti aditio hereditatis. Vel dic, ſecundum Ir. ſatis fuit ponere hoc generale. ſ. ex iuſta cauſa: quæ omnes ti. quibus res naturaliter transfertur, complectitur.

l *Ait prætor*. ſcilicet in edicto ſupra poſito.

m *Ex iuſta cauſa*. i. titulo: vt inſti. de ac. §. aliæ. Accurſius.

n *Data ſit*. à non domino.

Publiciana quandoque cōtra dominum datur.

o *Sit tradita*. hoc caſu etiam cōtra dominum datur Public. ſi tamen à domino tradita ſit: quoniam nō trāſit dominium, etſi ſit dominus cōdemnatus: quia nō vt ſuam, ſed vt eius cui reſtituit reddit: vt. ĩ. de cōdic. cau. da. l. iij. §. ſubtilius. Secūdum hoc ergo ſi non erat dominus qui tradidit, non præſtitit inſtam cauſam vſucapiendi. nam ſi ſit dominus, vt dictū eſt, & tamen nō transfert dominium: ergo nec Publiciana locum habet, ſi nō ſit dominus. Secūdum hoc ergo in domino condemnato intelligitur. Vel dic ſecūdò quòd habet Publi. licèt cōdemnatus non fuerit domin⁹, nō tamē vſucapit, ſicut haberet ſi emiſſet rē pupilli, vel fiſci. Nec ob. quod dicitur. ĩ. de adquirē. poſſeſ. Pōponi⁹. §. ſi iuſſu. &. ĩ. de vſuca. l. nō ſolū §. ſi mihi. in quibus vſucapit: quia in illis nō actione in rem, ſed perſonali res petebatur. Vnde in. l. illa nō ſolū intelligēdū eſt ꝙ dicitur, ſi mihi Titi⁹ à quo petere volebā, perſonali actione tenebatur: puta exēpto: vnde iure ſubiūgitur de actione ex ſtipulatu. ſed ſecundū primā nō dominus fuit condēnat⁹. Vel dic ꝙ vſucapit: & Publi. locū habet: licèt domin⁹ ſit qui tradidit: non tamē trāsfertur hoc caſu dominiū: vt dictū eſt. Idem de eo qui emit à pupillo, vel furioſo: vt ĩ. pro emp. l. ij. §. Si à pupillo, &. §. ſi à furioſo. Et huic lecturæ eſt arg. vt prędicta. l. Pōponi⁹ refert. Alij dicūt, ꝙ videtur verum, ꝙ ſi res erat poſſeſſoris qui cōdēnatur, ex cauſa iudicati reſtituit, transfert dominiū, licèt nō tāquā ſuā reſtituat. & facit hoc rei iudi. auctoritas: vt. ar. ĩ. de re. eo. l. iij. §. itē quæri poteſt. & ſecundū hoc dices hîc qđ à nō domino fuit tradita. Et hāc approbo. Alij diſtinguūt, vtrū plenariè fuit de cauſa cognitū: vt tunc trāsferatur dominiū, & erat tradēs dominus, propter auctoritatē rei iudicatæ. vel ſi nō dominus, cōpetit Publ. aut ſummatim: vt tūc tātū pręſtetur iuſta cauſa vſucapiēdi: & præſtat arg. ĩ. de re iudi. à diuo. §. ſi ſuper. Vel dic, ſecūdū alios, ꝙ ſi res ex cauſa iudicati ſit tradita iuſſu iudicis, & ex ſecūdo decreto. ſ. primo captis pignorib⁹ ex cauſa iudicati, deinde ex ſecūdo decreto addictis: tunc habet locū Publiciana: arg. ĩ. de dam. infec. l. dāni. §. pe. & ſecundū iſtos duos loquitur in perſonali hæc lex. vel intellige quādo egi perſonali ad quātitatem, & fui miſſus in poſſeſſionem: vt. C. de exe. rei iudic. l. ordo. & emptore non inuento datur mihi in ſolutum vſi à poſſeſſione cadam, reuocem per Publicianam. D

p *VEl ſoluendi cauſa*. Puta alia re pro debito: vt. ĩ. pro ſol. l. j.

q *VEl ex cauſa. Deditionis*. etiam contra dominum: vt infra de noxa. l. & generaliter.

r *ITem ſi. Duxero*. quod facere poſſum ſecundo decreto īteruenīente: vt ſupra ſi ex noxa. cau. aga. l. ij. §. fi. aliter enim nec dominium, nec poſſeſſio quæri videtur: vt infra de dam. infec. ſi finit. §. Iulianus. &. §. non autem. Vel verius, hîc non exigitur ſecundum decretum. Azo. E

ſ *Publiciana*. ſic & in domo tradita ex cauſa damni infecti: vt. ĩ. de dam. infec. l. damni. §. pe. Accurſius.

t *SEd & ſi res adiudicata ſit*. in actione cōmuni diui. vel famil. erciſcun. facta traditione. Alioquin datur actio in factū, vel cōdictio ex lege: vt. ĩ. e. l. traditionē. &. ĩ. de vſuc. ſi per errorem. &. C. de arb. l. ne in arbitris. §. ſed & ſi ipſe. Hoc enim innuit verbū, adiudicata, ſcilicet quòd loquatur de iudicio diuiſorio: vt inſt. de. de offi. iud. §. eadē. verſi. quòd ſi cōmodè. & §.. ſi finiū. & per hoc differt ab eo quod dixi. ſ̃. e. l. iij. in fi.

u *Si lis æſtimata fuerit*. à iudice: vt. ſ̃. ti. j. l. eius. &. ĩ. commo. ſi vt certo. §. j. &. ĩ. pro empt. litis. & infra depo. ſi fideiuſſor. & infra re. amo. ſi propter. & infra ad Trebel. l. facta. §. j.

x *Et ait*. ſubaudi, & ideo &c.

y *Competere*. ſi præſens erat: vel habita poſſeſſione. ſ. poſtea: & amiſſa, vt in directa. Accurſius.

. . Marcellus libro ſeptimodecimo Digeſtorum ſcribit, eũ qui [a] à furioſo ignorãs eũ furere, emit, poſſe vſucapere. ergo [b] & Publicianam habebit.

Titulus lucratiuus inducit Publicianam. Bartolus.

Sed & ſi quis ex lucratiuis cauſis rem acceperit, [c] habet Publicianam: quæ etiam aduerſus donatorem competit. eſt enim iuſtus poſſeſſor [d] & petitor, [e] qui liberalitatem accepit. Si à minore [f] quis emerit ignorans [g] eum minorẽ eſſe, habet publicianam. Sed & ſi permutatio facta ſit, eadem actio competit. Publiciana [h] actio ad inſtar proprietatis, non ad inſtar [i] poſſeſſionis reſpicit.

Retradita ex iureiurando, competit Publiciana. Bartolus.

Si petenti mihi rem, iuſiurandum detuleris, [k] egóque iurauero rem meam eſſe, cõpetit [l] Publiciana mihi: ſed aduerſus te dũtaxat. [m] Etenim [n] ſoli nocere debet iuſiurandum, qui detulit. Sed ſi poſſeſſori delatum erit iuſiurandum, & iurauerit rem petitoris nõ eſſe: aduerſus eum ſolum petentem exceptione vtetur, non vt & habeat actionem. In Publiciana actione omnia eadem erunt quæ & in rei vindicatione diximus. [o] Hęc actio & heredi, [p] & * honorariis ſucceſſoribus competit. Si ego non emero, ſed ſeruus meus: habebo Publicianam. Idem eſt & ſi procurator meus vel tutor vel curator vel quis alius negotium meum gerens, [q] emerit.

Hæc actio competit emptori bon. fi. licèt vẽditor habuerit malam fidem. Item competit heredi inſpecta fide defuncti. Itẽ domino inſpecta fide ſerui ementis. Bartolus.

Prætor ait: [r] *Qui bona fide emit.* Nõ igitur [ſ] omnis emptio proderit, ſed ea quæ bonã fidem habet. proinde hoc ſufficit, me bonæ fidei emptorẽ fuiſſe, quamuis nõ à domino emerim: licèt ille callido conſilio vendiderit. Neque enim dolus [t] venditoris mihi nocebit. In hac actione non oberit mihi ſi ſucceſſor ſum, [u] & dolo feci, cum is in cuius locum ſucceſsi, bona fide emiſſet. Nec proderit [x] ſi dolo careo, cum emptor cui ſucceſsi, dolo feciſſet. Sed enim ſi ſeruus meus emerit, dolus eius erit ſpectandus non meus: [y] vel contra. [z] Publiciana tempus [a]

a *Eum qui.* Aliàs. l. & aliàs. §.

b *Ergo.* locus à communiter accidẽtibus. quæcunque enim res vſucapitur, eadem & Publiciana peti poteſt: vt hîc. Fallit tamen hoc argumentum antecedente deſtructo. nam quædã ſunt quæ nõ vſucapiuntur, & tamen Publiciana competit: vt infra eo. cũ ſponſus. §. in vectigalib⁹. Sed videtur Publicianam actionem non dari: vt. j. pro empt. l. ij. §. ſi à furioſo. quę eſt contra. Solu. hîc de æquitate: vel hîc res quę furioſi non erat, tradita eſt, ſcilicet cuius bonæ fi. poſ. fuit. ibi verò res furioſi erat. ſed hoc nõ valet: vt. j. de re. eo. l. magis. §. j. Dic ergo, quòd hîc dicit dari actionẽ cõtra extraneũ: ibi dicit nõ dari contra ipſum furioſum: vt arg. C. de prædiis mino. & ſi is.

c *Rem acceperit.* à non domino.

d *Poſſeſſor.* id eſt, ſi poſſideat.

e *Petitor.* ſi non poſſidet.

f *Si à minore.* etiam pupillo. Accurſius.

g *Ignorans.* aliter ſi in iure errauit: vt. infra de vſuca. pro empt. l. ij. §. ſi à pupillo. Accur.

h *Publiciana.* etiam ſi curatorem habeat: & etiã ſi res ſit immobilis: non tamen vſucapi poteſt, ſi pupilli eſt: vt infra. e. cum ſpõſus. §. ſi res. quæ eſt contra. Sol. vt ibi.

i *Non ad inſtar.* id eſt non ad inſtar interdictorum pro poſſeſſione retinenda introductorum. vt enim rei vindica. nõ datur alicui ideo quia poſſedit, ſed opus eſt vt cauſam probet vnde ad eũ dominiũ peruenit: ita & in Publiciana. ſed. P. dixit quòd ſufficit probari aliquando poſſediſſe. ſunt etiã quædam interdicta, quæ inſtar proprietatis obtinent: vt de lib. exhi. in quo probat quis ſe patrẽ: & alia quædam quæ ſunt numerata. j. de interdi. l. ij. §. quædam.

k *Detuleris.* tu non dominus.

l *Competit mihi Publiciana.* imò videtur quòd debeat competere vtilis rei vin. ſicut vtilis ex empto: cum iuraui te mihi vendidiſſe: vt. j. de iureiu. ſi duos. §. pe. Reſpon. verum eſſe. & hæc Publi. eſt eadem cum illa vtili in rem: vt ar. s. ti. j. l. iij. in fi. j. reſpon. Vel verius, aliud eſt cum iuro rem meã eſſe: aliud cum ex aliquo contractu ad me pertinere: & ſic iuraui hîc rem meam vel refert deferat dominus, vel non dominus. Itẽ nõ videtur aliqua actio dari, ſi à poſſeſſione cadat qui iurauit: vt infra de iureiu. l. nam poſtea. in fi. & l. ſed & ſi poſſeſſori. ij. reſpon. quæ eſt contra. Solu. ibi poſſeſſor, hîc petitor iurauit. vel plenè dicas vt ibi diximus. Accurſius.

m *Duntaxat.* cur nõ contra omnes: vt inſt. de act. §. aliæ. Reſpõ. verbum dumtaxat, non ideo ponitur, vt omnes cęteros rei poſſeſſores excludat: ſed vt excludat dominum rei cui Publiciana nõ ob: vt. j. eo. l. penul. Sic exponitur verbum, ſolus, vbi dicit ꝙ ſolus princeps facit, id eſt, ipſe ſolus: & nõ alius ſolus. nõ autem ſenatum excludit: vt. C. de le. & con. l. fi. ſimile verbum eſt. j. de iureiu. l. non erit. §. dato. & l. nam poſtea. §. iureiurando.

n *Ei enim.* q. d. non domino rei. Azo.

o *Diximus.* ſ. de dolo, & culpa, ſeu mora: & de damnis & fructibus, & impenſis reſtituendis. & no. bene hunc. §.

p *Et heredi.* non vt heredi: vt infra ad exhi. de eo. §. fi. vel aliud in hac quàm in directa.

q *Gerens.* cum ego ratum habuero: vt ſupra de nego. geſt. l. ſi ego. Azo.

r *Prætor ait.* non in hoc edicto.

A ſ *Non igitur.* quia quod in vno permiſit, in cæteris prohibuiſſe videtur: vt. C. de procurato. maritus. Azo.

t *Neque enim dolus.* & ſic eſt perſonale vitium: quare non obſtat emptori: vt infra de do. ma. exce. apud Celſum. §. de auctoris. ſecus ſi eſſet vitium reale: vt. C. de adqui. poſ. l. vitia. ſed hodie malæ fid. &c. vt in auth. vt ſpon. lar. §. rurſus col. ix.

u *Si ſucceſſor ſum.* ſcilicet vniuerſalis.

x *Nec proderit.* ſcilicet mihi bona fides. Et ſic no. hîc extraneum heredẽ non poſſe vſucapere, quod defunctus nõ potuit propter malam fidẽ, quam habebat: licèt res non ſit vitioſa, vel aliàs ei⁹ vſucap. inhibita: quia heres eſt ſucceſſor vitiorũ & culpæ defuncti: vt. j. de vſuc. ſequitur. §. heres. & de diuer. & temp. præſcri. cum heres. & C. de fru. & li. expen. l. ij. & j. e. l. ſi ego. §. part⁹. Itẽ quia eadem cenſetur eſſe perſona: vt in authen. de iureiur. à mo. præ. §. j. col. v. Idem in ſuo herede multo fortius: vt j. de lib. & poſthu. in ſuis. & inſti. de he. qua. & dif. §. ſui. Extraneus autẽ vſucapit pro herede, vbi ſolus tit. defũcto deficiebat. & ſic loquitur titu. pro herede. Alij dicunt extraneum poſſe vſucapere ꝓ herede: licèt defunctus non, propter malam fidem ſolã: & habent pro ſe ar. multa: quibus reſpondebimus iã. j. in. l. ſi ego. §. partus. Item no. hîc, ꝙ in ſucceſſore diſtinguitur: ſit vniuerſalis, vel ſingularis. nam vni- D uerſalis non vſucapit, licèt bonã fidem habeat: quod defunctus mala fide obſtãte vſucapere impediebatur. porro ſi defunctus vſucapiebat heredis mala fides ad implendã vſuca. nõ obſtat: vt hîc, & infra pro empto. l. ij. §. ſi defunctus. niſi ipſi de nouo ſit tradita poſſeſſio, ſecundò mala fide accipienti: vt infra de vſuc. l. heres eius. Singularis autẽ ſucceſſor vel emptor non ꝓhibetur vſucapere, ſi & bo. fi. & iuſtum ti. habeat, quod vẽditor propter malã fidem vſucapere impediebatur: licèt hodie per auth. ſit ſecus: vt modò dixi. Et econtra, ſi emptor habeat à principio malã fidẽ, non vſucapit, quod venditor bonam fidem habens à principio vſucapiebat: vt infra pro empt. l. ij. §. ſi eam rem. Hoc idem & in legatario dico: vt infra de diuer. & tempo. præſcrip. an vitium. nam & ipſe ſingularis eſt ſucceſſor.

* Flo. & in honora.

Succeſſor an poſſit vſucapere quod defũctus nõ potuit.

y *Non meus.* vt infra de contrahen. emp. l. in huiuſmodi. & infra de ædil. edic. l. cum mancipium. Et not. ex prædictis in hoc. §. quòd vbi ceſſat vſucapio, & Publicia. & vbi vnũ locum habet, E & reliquum: vt hîc, & ſupra ea. l. in princip.

Publiciana ceſſat vbi & vſucap. & econtra.

z *Contra.* bona fides eius, non mea. ADDITIO. Ex hoc ſume argu. quòd inſpiciatur bona fides procuratoris, & non domini: & filij, & non patris: & eſt ratio, quia titu. fundatur in perſona ipſius contrahentis: ergo adquirens habet vti adminiculo ex perſona eius: vt infra de act. & obli. l. quæcunque gerimus. ſecundum Baldum.

a *Publiciana tẽpus.* emptionis & traditionis: alioquin finis huius legis eſſet contrarius huic. §. & infra. l. proxi. & infra pro ſol. l. iij. & infra pro empto. l. ij. in prin. & infra de vſuca. ſi aliena. in quibus omnibus dicitur etiam tempus traditionis inſpici. Item in vẽditione hæc duo tẽpora ſpectãtur. ſ. tẽpus cõtractus & traditionis quo ad vſucapionem: in aliis autem cõtractibus ſolum tempus traditionis, vt bonam fidem exigat. vnde & quo ad Publicianam idem ſit, quod in aliis, vt ſufficiat vnũ tempus: vt infra pro ſoluto. l. iij. & pro empto. l. ij. j. reſpon.

emptionis continet:[a] & ideo neque quod ante emptionem, neque quod poſtea dolo malo factũ eſt, in hac actione[b] deduci[c] Pomponio videtur.

Vt Publiciana competat, requiritur titulus & traditio facta reſpectis eiuſdem tituli: & bona fides tempore traditionis. Bartolus.

Bonam autem fidem ſolius emptoris continet. Vt igitur Publiciana competat, hæc debent concurrere: vt & bona fide quis emerit: & ei res empta eo nomine ſit tradita. Cæterùm ante traditionẽ, quamuis bonæ fidei quis emptor ſit, experiri Publiciana non poterit.[d] Iulianus libro ſeptimo Digeſtorum ſcripſit, traditionem rei emptæ oportere bona fide[e] fieri: ideoque ſi ſciens alienam poſſeſſionem adprehendit, Publiciana eum experiri nõ poſſe: quia vſucapere[f] nõ poterit. Nec quiſquam putet hoc nos exiſtimare, ſufficere initio[g] traditionis ignoraſſe rem alienam, vti poſſit Publiciana experiri: ſed oportere[h] & tunc * bona fide emptorem eſſe:

Vbi lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. Bart.

VIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

DE pretio verò ſoluto nihil exprimitur: vnde poteſt coniectura capi, quaſi nec ſententia prætoris ea ſit, vt requiratur an ſolutum ſit pretium.[i]

Sufficit quòd res ſit tradita, vel pro tradita habita. Item ſufficit rẽ eſſe emptam, vel in re empta contineri. Bartolus.

IX. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

B SIue autem emptori res tradita eſt, ſiue heredi emptori, Publiciana competit actio. Si quis rem apud ſe depoſitam vel ſibi commodatam[k] emerit, vel pignori ſibi datam, pro tradita erit accipienda, ſi poſt emptionem apud eum remanſit. Sed & ſi præceſsit traditio emptionem,[l] idem erit dicendum. Item ſi hereditatem emero, & traditam mihi rem hereditariam petere velim Neratius eſſe ſcribit Publiciana.[m]

C Pluribus ementibus ab eodem, potior eſt cui traditio facta eſt: ſi à diuerſis, præfertur poſſeſſor. Bartolus

Si duobus quis ſeparatim[n] vendiderit bona fide ementibus, videamus quis magis Publiciana vti poſsit: vtrum is cui priori[o] res tradita eſt: an is qui tantum emit. Et Iulianus libro ſeptimo Digeſtorum ſcripſit, vt ſi quidem ab eodem nõ domino emerint: potior ſit cui priori res tradita eſt. quòd ſi à diuerſis nõ domi-
D nis, melior cauſa ſit poſsidentis quã petentis.[p] quæ ſententia vera eſt. Hæc actio in his quæ vſucapi non poſſunt,[q] puta furtiuis,

a *Continet*. vt bonam fidem exigat.

b *Actione*. impedienda. Accurſius.

c *Deduci*. quia quamuis ſciat alienam, nihilominus vſucapit: vt infra de adquiren. re. do. bonæ fidei. §. in contrarium. ergo Publicianam habet. Accurſius.

d *Non poterit*. ſi modo fuerit malæ fidei tempore emptionis, vel traditionis. Accurſius.

e *Bona fide*. ex parte emptoris. Accurſius.

f *Quia vſucapere*. hæc eſt bona ratio, vt. j. eo. l. cum ſponſus. §. ſi res. & ſupra. l. proxi. eum qui. in princi. ſed contra. j. eo. cum ſponſus. §. in vectigalibus.

g *Initio*. quod videretur: vt arg. C. de fal. ex initio. Accurſius.

h *Sed oportere & tunc*. ſcilicet cum experitur, ſecũdũ quoſdam: arg. §. partus. j. e. l. ſi ego. qd reproba: quia ſciẽtia poſt traditionẽ non obeſt. s. l. proxi. §. Publiciana. Dic ergo tũc, ſcilicet cum venditur. & ſic duobus temporibus debet habere bonam fidem: vt modo diximus. in. §. Publiciana.

i DE *pretio. Pretium*. eadẽ ratione ergo nec de ſatiſdatione alia quæritur: ſed ſecus in directa rei vin. vt. C. de rei vin. l. quotiens. & inſti. de re. di. §. venditæ. &. j. tribu. l. procuratoris. §. penul. &. j. de contrahen. emp. l. quod vẽdidi. Item no. quòd vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debem⁹. Vel vbi aliquid ſtatuit, nos vltra non procedimus: vt hîc, & ſupra de iudi. l. ij. §. conuenire. in fin. §. & de poſtu. quos prohibet. & de offi. preſi. l. iij. &. j. de aleato. l. j. §. quod verò & infra ſi mẽ. fal. mo. di. l. j. §. ſed ſi mercedem. &. j. ſol. matri. ſi verò negotium. §. pe. &. j. de verb ob. l. quicquid. in princi. & infra de vi & vi ar. l. j. §. quodautem ait prætor. & infra de euic. ſi rem quã. §. fi. &. C. de cad. tol. §. ſinautẽ ad deficientis. in fi. l. &. j. decẽ. l. forma. ecõtra, quia ſupplere debemus: vt infra de teſti. quæſitũ. & ſupra quib. ex cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. & ſupra de arbi. l. licet autem. & infra de leg. præ. l. j. §. generaliter. & ſupra de offi. aſſeſſ. liberti. & infra de præſcr. verb. quia actionum. & l. qui ſeruandarum. in fi. & infra de ſpõ. l. oratio. Sol. vbi lex eſt quæ generaliter loquitur, nec eſt alia ſpecialis quæ de materia illa loquitur: tunc obtinet primum: vt infra ſi à pa. quis fue. ma. l. patri. ſi verò ſit ſpecialis, quę plus dicit in aliquo quã generalis: tũc quod omiſſum eſt à lege, ſcilicet generali, non eſt omittendum &c. vt in ſecũdo. ſed eſt argu. cõtra. extra. de offi. & pote. iudi. dele. c. præterea.

* Hunc, legendũ putauit Duaren⁹ vt ſit ſenſus, oportere hunc cui res bona fide tradita eſt: bona fide quoque emiſſe. quæ emẽdatio difficultatẽ eã tollit quæ ex verbo tunc apud Accurſium erit, & breuiter cõplectitur vtrumque tẽpus quod in eo deſideratur, qui actu rus eſt Publiciana.

k SIue *autem. Commodatam*. cum præſens ſit, vt dixi ſupra ti. j. l. eius rei. Et nota quòd differunt in hoc hæc duo reſponſa huius. §. quia in primo poſt venditionem rei fuit cõmodata res emptori: in ſecundo præceſſit commodatum. ſecundũ Azo. Vel dic quòd in vtroque præceſſit: ſed in primo ex cõmodati cauſa, vel ſimili: in ſecundo ex cauſa emptionis conditionaliter factæ, quæ conditio poſtea extitit: & tunc videtur fieri venditio: & ſic præceſſit traditio: vt infra de ſole. l. ſub conditione. vel tradidit poſtea venditurus. Et facit ad. §. inſti. de rerum diuiſione. §. interdum. &. j. de adquirẽ. rerũ dominio. qua ratione. §. interdũ.

A l *Emptionem*. id eſt exiſtentiam conditionis.

m *Publicianam*. contra videbatur, quia licèt hereditatem emerim, non tamen ſingulas res emi. vnde pro ſingulis de euictione non ago: vt. C. de euic. l. j. Sed tamen ago Publi. vt hîc, quia cum tradidit, videtur adfirmaſſe quòd fuerit hereditaria. Accurſius.

n *Separatim*. aliàs eſſet communis.

o *Priori*. id eſt prius: nomen pro aduerbio.

p *Petentis*. niſi duo nõ domini pro vno habeantur: vt patet ibi in hac diſtinctione, diſtrahitur eadem res duobus inſolidum: quandoque ab vno qui fuit dominus: & tunc qui prius traditionem nactus eſt, petitor eſt, ſi tamen ſoluerit pretiũ: vt. C. de rei vin. l. quotiẽs. & inſtitu. de re. diui. §. vẽditæ. niſi prior priuilegiatus eſſet, vt eccleſia: vt. C. de ſacroſan. eccle. l. fin. Quandoque ab vno nõ domino: & tunc idem: vt tamen non diſtinguatur ſit pretium ſolutũ, vel non: licèt quidam diſtinxerit ſit ſolutum, vel non: & probantur hæc ſupra e. l. de pretio. & hîc quandoque ab vno non domino vni, & eodem poſtea domino alteri: & tunc idem erit. Et hoc eſt notabile hoc caſu, qđ Publiciana præfertur directæ rei vin. contra regulam: vt ſupra de rei vin. ſi à Titio. & infra. e. l. pe. & fina. Quãdoque à diuerſis non dominis & tunc ſi cõtra tertium, idem: ſed inter ſe potior eſt poſſeſſor: vt hic, & infra de act. empt. l. ſi ea res. §. fi. & de pigno. ſi debitor. hoc niſi diuerſi non domini pro vno tantum computentur: vt ſi ego emi à Titio, & per traditionem accepi: tu poſtea emis & accipis ab eodem: deinde alij vendis & tradis: ſicut tu vinceris à me, ita & ille cui vendiſti, quia nihil plus quàm habes, in eum potuiſti tranferre de pretio. nam & aliàs dicitur heres heredis &c. vt infra de regul. iuris. l. in omnibus officiis. §. non debeo. & l. quod ipſis. &. C. de heredi. inſti. l. fin. ſic & emptor qui emit ab emptore, à primo emiſſe videtur: & eiſdem vtitur defenſionibus, & obtinet locum heredis: vt. C. de euictio. l. emptori. & infra de contrahenda emptione. l. dolia. §. j. & infra de vſucapio-
E nibus. l. id tempus. §. j. Quandoque ab vno domino, & ab altero non domino: & tunc qui à domino habet cauſam, potior eſt: vt infra de actio. empti. l. ſi ea res. in fine. Niſi non dominus à domino ius diſtrahendi haberet: vt ſi debitor vni creditor alij diſtrahat: vt infra de diuer. & tempo. præſcrip. l. de acceſſionibus. §. fin. Azo. Et no. quòd ſimilis diſtinctio quæ fit hîc, fit & in pignore: vt infra qui po. in pig. ha. l. ſi non dominus.

Publiciana quandoque rei vin. præfertur.

q *Non poſſunt*. propter ſui vitium: vt ſubiicit. idem ſi per legem ſit inhibita alienatio, & ſic vſucapio: vt infra eo. cum ſponſus. §. ſi res. Cæterùm aliæ quæ vſucapi poſſunt in præiudicium priuatorum, licèt non vſucapiantur in præiudicium fiſci, per Publicianam peti poſſunt, ſi bo. fi. accepit qui petit: vt infra. e. cum ſponſus. §. in vectigalibus. Item ſi quis in facto errans fortè emit à pupillo rẽ eius, cuius alienatio eſt inhibita, ſiue decreto. Item nec ſeruitutes, quæ non habent perpetuam cauſam, vſucapiuntur:

UNED

piuntur: tamen per hanc actionẽ petuntur: vt. ȷ̄. e. l. ſi ego. §. j. H.
a *Fugitiuo*. qui ſui furtum facit: vt. C. de ſer. fugi. l. j. Azo.
b *Poſſediſſet*. licèt nõ poſſederit: quia in hoc caſu ſi ex peculio acquiſiuit, primordium vſuca. eſt tempus aditæ hereditatis: vt. ȷ̄. de vſuca. l. ſi. §. fi. & ſic datur heredi, cui nũquam poſſeſſio fuit quæſita: vt. ȷ̄. e. l. cum ſponſus. §. is cui. Dominiũ autem hereditati acquireretur ſi fuiſſet dominus tradens: ſed poſſeſſio ei acquiri non poteſt: vt infra ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. l. j. §. Scæuola. Accuſius.
c *Siue peculiari. Siue non*. dummodo nomine municipum.
d *Si ego. Alij*. cui donare volui: alioquin ſi vt procuratori dare iuſſi, mihi dabit. vt enim directũ, ita & vtile dominium poteſt mihi quæri per procuratorẽ vtroq; hoc geſtiẽte, vel etiã tradẽte tantũ, vt. ȷ̄. de dona. l. qui mihi. procuratori verò dari non poſſet Publiciana, cum titulum nõ haberet. Accurſius.
e *Publiciana*. alias incipit hîc lex: alias non.
f *Tradito*. ſcilicet ab aliquo in fũdo qui ſuus non erat.
g *Per patientiam*. quæ in ſeruitute cõſtituenda pro traditione habetur: vt. ȷ̄. de ſerui. ruſti. prædi. l. j. §. fi. & de ſer. l. quotiens. j. §. ſeruitutum. &. l. penultima. &. ȷ̄. de vſufr. l. iij. circa principium.
h *Quà ſuam*. quo ad opinionem. ſic. s̄. de peti. here. pro herede. §. ſed enim. &. ȷ̄. de do. ma. except. apud Celſum. §. ſi quis non tutor. Azor.

vel in ſeruo fugitiuo [a] locum nõ habet. Si ſeruus hereditarius ante aditam hereditatem aliquã rem emerit, & traditam ſibi poſſeſſionem amiſerit: rectè heres Publiciana vtitur, quaſi ipſe poſſediſſet.[b] Municipes quoque quorum ſeruo res tradita eſt in eadem erũt conditione:

x. PAVLVS *libro nonodecimo ad Edictum*.

Siue peculiari nomine ſeruus emerit, ſiue non.[c]

xi. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum*.

Si ergo emi, & mea voluntate alij [d] res ſit tradita: imperator Seuerus reſcripſit, Publicianam [e] illi dandam.

Pro ſeruitutibus realibus & perſonalibus habet locũ Publiciana. Bartolus.

Si de vſufructu agatur tradito, [f] Publiciana datur. Itemq; ſeruitutibus vrbanorũ prædiorũ per traditionẽ conſtitutis, vel per patientiã, [g] fortè ſi per domũ quis ſuã [h] paſſus eſt aquæductũ trãſduci. Itẽ ruſticorũ. nam & hîc traditionem & patientiam tuendam conſtat.

Difficilis eſt, & hoc dicit, Vitiũ furtiuitatis impedit Publicianam in re furtiua, & partu eius apud furem, & eius ſucceſſorẽ vniuerſalem: ſed apud ſucceſſorem ſingularem titulo oneroſo vel lucratiuo, non impeditur vſucapio nec Publiciana in partu, & partu partus. Bartolus.

Partus ancillæ furtiuæ qui apud bonæ fidei emptorem cõceptus [i] eſt, per hanc actionẽ petendus eſt: etiam [k] ſi ab eo qui emit, [l] poſſeſſus non eſt.[m] Sed heres furis hãc actionem [n] non habet, quia vitiorum defuncti ſucceſſor eſt.[o] Interdum [p] tamen licet furtiua mater diſtracta non ſit, ſed donata ignoranti mihi, & apud me conceperit & pepererit, competit mihi in partu Publiciana, vt Iulianus ait: [q] ſi modò eo tẽpore quo experiar, † furtiuam matrẽ ignorem.[r] Idem Iulianus generaliter dicit, ex qua cauſa [ſ] matrem vſucapere poſſem ſi furtiua nõ eſſet: ex ea cauſa partũ me vſucapere [t] ſi furtiuam eſſe matrem ignorabã.[u] Ex omnibus igitur caſibus [x] Publicianam habebo. Idem eſt & ſi ex partu partus eſt, etſi non natus, ſed poſt mortem matris exſecto ventre eius extractus eſt: vt & Pomponius libro quadrageſimo ſcripſit.

Quod de re empta eſt, vel rei emptę accedit, poteſt peti per Publi-

ximè. Licèt quidam dicant in emptore tantùm, & donatore. Ac.
r *Ignorem*. alioquin impeditur vſucapio partus, niſi quando denunciauit: vt infra pro ſuo. l. ſi ancillam. Et ſic non haberet Publicianam cum ceſſat vſucapio. Item collige hîc argumẽtum pro his qui dicunt conſiderari in Publiciana bonam fidem, etiã tempore quo agitur: vt & xi ſupra eodem. l. traditionem. in fine. Nos contra: & hîc ſubaudi, maximè. ſic &. ȷ̄. pro ſocio. l. ſi non fuerint. in principio. poteſt & aliter ſolui: vt dicta. l. ſi ancillam.
ſ *Ex qua cauſa*. id eſt titulo.
t *Partum me vſucapere*. apud me cõceptum & natum: cum mater ſcilicet eſt furtiua. Azo. Nunquid ergo ex cauſa emptionis vſucapio partum apud me conceptum & editũ ex matre empta? Reſpõ. non: quia aut eſt pars matris: & tunc quaſi furtiuus nõ vſucaperetur. aut nõ: quod verũ eſt: vt. ȷ̄. pro ſuo. l. ij. & tũc ſimiliter eodẽ titu. non vſucapitur, quo mater: vt infra de vſucapionibus. l. ſi aliena. §. finali. Reſtat ergo vt titulo pro ſuo vſucapiatur, & ſic ex vno titulo oritur alius. Eſt ergo eadem cauſa qua agimus, quo ad genus, non quo ad ſpeciem. Vel dic, eadẽ cauſa id eſt occaſione. ſic. ȷ̄. de incen. rui. naufra. l. j. §. primo.
u *Ignorabam*. ſ. tempore concipiẽdi & pariẽdi. & vt plenè de hoc partu videas, dic quòd ſi prægnantem ancillam ſurripio, vel non prægnantẽ, quę tamen apud me cõceperit & pepererit, partus eſt furtiuus: & eius nomine actio furti datur. ſi verò apud me conceperit, peperit autem apud bonæ fi. poſſ. furtiuus eſt: ſed eius nomine non datur actio furti. Idẽmque dico in vacca furtiua, non obſtante eo quod dicitur infra de vſucap. l. ſi aliena. §. fina. vbi dicitur poſſe vſucapi editum apud bonæ fidei poſſeſ. quia illud dico corrigi per. l. infra de furt. l. qui vas. §. ſi ancilla. vel ibi concepit apud heredem defuncti: ſed peperit apud bonæ fi. poſſ. & in his caſibus certum eſt partum vel fœtum vſucapi non poſſe obſtante vitio rei. ſi verò eitam concepit & peperit apud bo. fi. emptorem, nõ eſt furtiuus, nec eius nomine competit actio furti. Et ſi quæras an poſſit ab eo vſucapi: attende an ſciuit matrem alienam vel furtiuam antequam conciperet: & tunc non vſucapit: an poſt: & tunc ſi ſciat ſimpliciter alienam, & non furtiuam, non impeditur vſucapio: vt. ȷ̄. de vſucap. l. ſequitur. §. de illo. ibi, ſed & ſi, &c. &. §. ſi antequam. &. l. iuſto. §. & ſi poſſeſſionis. &. C. de fur. l. ancillæ. & pro emp. l. ij. Si verò antequã pariat, ſciat furtiuam, impeditur vſucapio, niſi dominum certiorauerit cum poſſit: aliàs non impeditur vſucapio: vt. ȷ̄. pro ſuo. l. ſi ancillam. Et ſic no. quòd poſterior ſcientia in partu impedit vſucapionem. quod eſt ſpeciale: quia in eo non habeo tit. aliàs non eſſet ita: vt. C. de vſuca. transfor. l. j. §. hoc proculdubio.
x *Caſibus*. ſ. prædictis. Item hîc not. quòd M. & quidam alij dixerunt heredẽ vſucapere poſſe quod defunctus ma. fi. poſſedit: cũ ipſe heres putet rẽ fuiſſe defuncti: & argumentantur in hunc modũ: res iſta eſt vſucapibilis. hic extraneus heres poſſidet bo. fi. & iuſto ti. ſ. pro herede: ergo vſucapit. Reſpon. contra errores eorũ: & dico quòd non eſt verum quòd bo. fi. poſſideat: quia ſua ignorantia præſumitur ſcientia: vt. ȷ̄. de diuer. & temp. præſcri. l. cum heres. Item ſucceſſor vitiorum & culpæ defuncti eſt: vt. C. de fruct. & lit. expen. l. litigator. &. s̄. proxi. Sed ipſi reſpõdẽt, verum eſt hoc ſi velit computare tempus heres quo defunctus poſſedit: ee

† Quidam vir doctiſſimus emendat, quo & pariat. Sed eam emendationẽ non admitto. argum. l. 4. ȷ̄. pro ſuo. & aliis argumentis.

Ignorantia quandoque præſumitur ſcientia.

i *Conceptus*. non ita ſi prægnans ſurrepta fuerit: vt ſupra de ſtat. ho. l. penult. §. præterea.
k *Etiam*. multo magis ſi poſſedit: vt. ȷ̄. de vſuca. l. non ſolum.
l *Emit*. ſcilicet matrem. ſic. s̄. eo. l. eum qui. §. in hac. Accurſius.
m *Poſſeſſus non eſt*. quia peperit apud alium bonæ fi. poſſ. vt enim directum in partu mihi quæritur dominium, ſi mea eſſet ancilla, apud quẽcunque ipſa pareret: ita & Publiciana mihi debet quæri, ſi titulum habeo in ancilla: vt hîc, &. ȷ̄. de vſur. l. in pecudum. in fructibus verò directum mihi quæritur dominium, à quocunque percipiantur: vt. ȷ̄. de vſur. qui ſcit. §. præterea. & de fur. qui vas. §. ex furtiuis. Et not. hoc caſu ſine poſſeſſione quæri Public. ſicut in tigno dirutæ domus: vt. ȷ̄. eadem lege. §. idem ait ædibus. &. l. cum ſponſus. §. primo. Vel dic, cũ aliquando poſſedi matrem grauidam: etiam filium tunc videar poſſidere, cum portio ſit viſcerum eius: vt. ȷ̄. de ven. inſpi. l. prima. §. ex hoc reſcripto.

Publiciana quandoque ſine poſſeſſione quæritur.

n *Hanc actionem*. ſcilicet Publicianam, etiam ſi bo. fid. prætendat, & etiam ſi apud eum concipiat & pariat: vt infra de vſucapionibus. l. ſequitur. §. heres. &. §. de illo. Sed ſingularis ſic: vt hîc, & infra de vſucapionibus. l. iuſto. §. & ſi poſſeſſionis. & ſupra eodem. l. eum qui. §. in hac.
o *Succeſſor eſt*. vt. C. de fructibus, & litium expẽſis, lege, litigator, in fine. & infra de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. l. cum heres.
p *Interdum*. videbatur ſoli emptori competere: quia de eo ſolo dixerat, & per hoc in alio remouerat: vt argumentum. C. de procuratoribus. l. maritus. Et ſic verbum, diſtracta, tãtum ad emptorem pertinet: vel videbatur in alio titulo lucratiuo idem quod in hereditate.
q *Iulianus ait*. idem puto & ſi ex alio cauſa quacunque iuſta, res ad me peruenerit: vt infra proximo. §. idem Iulianus generaliter. & infra eodem. l. quæcunque. niſi in vniuerſali herede: vt. s̄. proff. Vetus.

aliàs non:vt.j̃.de acquir.poſſ.l.Pōponius.§.cū quis.&.C.de preſcrip.long.temp.l.j.quæ reſponſio non valet.nam habeo neceſſe computare : quia initium vſuca.eſt tempus quo cœpit poſſidere defunctus mala fi.hinc eſt ꝙ heres ſciens cōplet vſucapionē à defuncto cœptā:vt.j̃.de vſucap.l.heres eius. ergo ſi in initio ille defunctus malam fidē habuit,& heres nō vſucapit : quia ab initio bonæ fidei eſſe debet : vt j̃.de vſucap.l.ſequitur.§.de illo.in fine.§. ſicut ergo vbi ego ab initio ma. fidem habui, poſt ignorans nō vſucapio: ita nec heres: nam vice mea fungitur: vt. j̃. de vſucap. l. heres. Itē ar. duarū legū, facit. j̃. de vſuca.l.nō ſolū. in prī. & huius.§.quibus dicitur ꝙ ſi aliqua ex cauſa vſucapere poſſum ancillā,ſi furtiua nō eſſet: ex eadē eius partū vſucapiam apud me cōceptū & editū, licèt mater fuerit furtiua,ſi modò hoc ignorem. ergo qui nō vſucapit partū ancillæ furtiuę,nō vſucapit matrē nō furtiuā, vt heres:ſed heres furis non vſucapit partū ancillæ furtiuæ, nec eius nomine habet Publ. etiam ſi prætēdat ignorātiam ex perſona ſua: quia vitiorū defuncti ſucceſſor eſt:vt.s̃. hoc. §. ergo non vſucaperet matrē ſi non eſſet furtiua à cōſequenti deſtructo:ſed tunc nullū aliud vitiū obſtaret,niſi rei alienæ ſcientia.& ita patet eā impedire vſucapionem, quaſi penes heredē vitium remāſerit:vt.C.de acquir.poſſ.l.vitia. Item à cōtrario ſenſu legis ſumitur pro hoc argu.j̃. de vſuc.l.vbi lex.§.interdū.ſecundū Ioan.vbi dicit quòd vitium rei nō perſonale, ſi eſt purgatū, non impedit vſucapionem:ergo vitiū perſonale etiā purgatum impediet eam . vſucapio autem pro herede, aliàs habet locū vbi defunctus non habuit malam fidem. Accur.

cianam.h.d.vſque ad finem.Bart.

Idem ait, ædibus emptis,[a] ſi fuerint dirutæ, ea quæ ædificio acceſſerunt, huiuſmodi actione petenda.[b] Quod tamen per alluuionem[c] fundo acceſſit, ſimile fit ei cui accedit: & ideo ſi ipſe fundus Publiciana petit non poteſt,[d] non hoc petetur. ſi autem B poteſt: & ad partem* quæ per alluuionem acceſſit.[e] & ita Pomponius ſcribit. Idem adiicit, & ſi ſtatuæ emptæ partes[f] reciſæ petantur, ſimilem actionem proficere. Idem ſcribit, ſi aream emero,[g] & inſulam in ea ædificauero, rectè me Publiciana vſurum.[h] Item inquit, ſi inſulam emi, & ad aream ea peruenit: æquè potero vti Publiciana.[i]

* & pars quæ.

Valet donatio facta à ſponſo ſponſæ: & ideo eſt ſufficiens cauſa ad vſucapionem & Publicianā. Bartolus.

XII. PAVLVS *libro nonodecimo ad Edictum.*

CVm ſpōſus ſponſæ ſeruum[k] donaſſet, eúmque in dotem accepiſſet ante vſucapionem: reſcriptum eſt à diuo Pio, diuortio facto reſtituendum eſſe ſeruum:[l] nam valuiſſe donationem inter ſponſum & ſponſam.[m] Dabitur ergo & poſſidenti[n] exceptio, & amiſſa poſſeſſione[o] Publiciana, B ſiue extraneus[p] ſiue donator poſſideat.

Verbalis reſtitutio Publicianam trāsfert in fideicōmiſſariam, etiā poſſeſſione nō apprenhēſa. Barto.

Is cui ex Trebelliano hereditas reſtituta eſt,[q] etiam ſi non fuerit nanctus poſſeſſionem, vti poteſt Publiciana.[r]

Emptor reſpectu vtilis dominij habet Publicianam. Bartolus.

In vectigalibus & in aliis prædiis quæ vſucapi non poſſunt,[ſ] C Publiciana competit, ſi fortè bona fide mihi tradita ſunt. Idem eſt & ſi ſuperficiariam[t] inſulam à non domino[u] bona fide emero.

a *Emptis*.à vero domino,quibus tigna aliena erant appoſita.

b *Petenda*.& tamen nunquam poſſeſſa fuerunt:vt.j̃.de vſuca.l. D eum qui.nam eis euictis agitur ex empto: vt ea.l. eum qui.§. ſin- autem columna.

c *Quod tamē per alluuionem*.licèt ita ſit: vt ſupra dixi in acceſſione quæ eſt in ipſa re:aliud tamen eſt in ea quæ fit ipſi rei, ſecundum Ir.vel dic quòd tamen,&c.q.d.per Publicianam petuntur iuncta domui:licèt domus rei vindi.petatur: alluuio tamen ſemper eadem actione cum eo cui acceſſit,petitur: vt hîc, & ar.j̃. de vſufr. l.ſi Titio. §.fi. & eſt ratio:quia primum accedens extinguitur acceſſione,vt non poſſideatur,ſecundum non.Azo.

d *Non poteſt*.vt quia lex prohibet:vt.j̃.l.proxi.§.ſi res.

e *Acceßit*.ſcilicèt eadem actione petitur.Azo.

f *Partes*.adiunctæ per ferruminationē.vnde licèt ſunt abruptæ, petuntur tamē ſimili actione, vt prius antequā eſſent adiunctæ. Vel(quod verius eſt)eadem actione qua & ſtatua:ſecus ſi per applumbaturā:vt.s̃.ti.j.l.in rem actio.§. item quæcunq;. ſicque eſt hîc idem quod in alluuione.Azo.ſ.quādo per ferruminationem. E

g *Emero*.à non domino.Accurſius.

h *Vſurum*.ad inſulam totam interim dum conſtat: licèt aream non inſulam emerim.

i *Vti Publiciana*.pro area,licèt inſulam non aream emerim.

CVm.] CASVS. Per verba de futuro cū Berta ſponſalia contraxi:& iſti Bertæ ſeruū donaui alienū: & ipſa bona fide recepit.vnde valuit donatio.poſtea illū ſeruū,ab ea in dotē accepi. diuortio facto ipſa ſeruum repetit.Dicitur hîc quòd ſi iſta Berta poſſideat,habeat exceptionem.& ſi cadat Berta à poſſ.petet eum Berta per Publicia.ſiue ego poſſideam, ſiue alius extraneus. [IS CVI.] Deceſſit Titius,rem alienam bo.fi.poſſedit.qui deceſſit, & here.inſtituit,& eū rogauit vt totā here.mihi reſtitueret. ipſe heres verbo tātùm mihi reſtituit.poſtmodū aliquis bona here.poſſidebat:& res etiā alienas.an mihi fideicōmiſſario detur Pub.pro iſtis rebus & aliis? Et dicitur ſic. [IN VECTIGALIBVS.] A priuato nō domino emi prædium vectigale,vel fiſcale: & à poſſ. cecidi.habeo Publi.licèt vſucapi nō poſſit. idē eſt ſi ſuperficiariā inſulā emerim,& à poſſ.cecidi.nā habeo Pub.Si emi à te rem quę ꝓhibetur alienari lege,vel cōſtitutione,ſicut fundus dotalis, vel res minoris,& cecidi à poſſ.an cōpetat mihi Pub.quæritur.Et rñ. nō.[PVBLICIANA.] Seruū nōdū vnius anni à te emi bo. fi. à cuiꝰ poſ.cecidi. an mihi cōpetat Pub.quæritur.Et rñ. quòd ſic. poſtea dicit ꝙ & pro parte agere poſſum Pub.& ſi tenui per momentum,& cecidi à poſſeſſ. habeo Publicia. Viuianus.

k *Seruum donaſſet*.alienū:aliàs directa rei vindicatio ſoluto matrimonio daretur: vt. C. de iure do.l.in rebus.

l *Seruū*.per Publicianam, & etiā per actionem de dolo.

m *Sponſam*.ſ. ſcriptum eſt:vt.C.de dona. ante nupt. l. j. cū ergo valet donatio, locum habet vſucapio: ergo & exceptio & Publiciana ſecundum Ioan.

n *Poßidenti*. ſ.mulieri.

o *Poſſeßione*. quod eſt quando dedit viro.

p *Siue extraneus*.hoc caſu datur Publi. tātum. ſed ſi donator poſſideat,tunc actio de dote:vt infra ſoluto matrimonio.l.ſi alienam.

q *Reſtituta eſt*.ſolo verbo:vt infra ad Trebel.l. facta.j. reſpon. & l.reſtituta.§.ſed & ſi verbo.

r *Publiciana*.ex ſua perſona,non autē ex defuncti,quia defuncto directa cōpeteret:tunc directa etiā ſi nō apprehenderit. Et idē in legatario,&eo cui eſt donatū cauſa mortis.& ſecūdū hoc res fuit defuncti,vel ex ſua perſona demū poſſeſſione apprehēſa : vt.s̃.e. vel donationes cauſa mortis ex perſona defuncti qui habuit Publicianā etiā prius:& ſic fuit hîc,& ſecundū hoc res non fuit defuncti. Vel dic ꝙ habet ex ſua perſona etiam nō apprehēſa poſſeſ- D ſione pro illis rebus quę non fuerunt in dominio teſtatoris.nam pro illis rebus quæ fuerunt in dominio,habet directam: & aliud in legato erit.ſ.cum res nō fuit defuncti:quia ibi opus eſt apprehenſione poſſeſſionis: vt.d.l. vel donationes cauſa mortis, quia hereditas ius quoddā vniuerſale eſt:vt.j̃.ad Trebel.mulier.§.fin. &.l.nam quod.§.fin.nec pro his habebit Publi.vt differat à præcedenti poſitione : at legatum non ſic.Item propter fideicōmiſſariam hereditatem cogitur quis adire:non autem propter legatum.Item in legato acquiritur dominium neſciēti legatario hereditate adita:vt.j̃.de leg.ij.l.cum pater.§.ſurdo. in fideicōmiſſaria hereditate demum ea reſtituta:quę reſtitutio etiam ſolo verbo fit:vt infra ad Trebel.l.reſtituta.

ſ *Non poſſunt*.vt publicis populi Romani:vt.j̃.de vſucapionibus l.vſucapionē.ſecus in his quæ propter rei vitiū non poſſunt vſucapi:vt.s̃.eo.ſiue.§.hæc actio.vel etiam perſonæ:vt.s̃.eo.l. traditionē.& in re inalienabili:vt.j̃.proxi.§.Collige etiā hîc ꝙ prædia E vectigalia non poſſunt vſucapi.& ſic eſt contra.j̃. de dam. infec. l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.in fi.Solu.à ſciente nō: ſed ab ignorante ſic.Vel ibi ſpeciale,vt in eum caſum poſſint vſucapi, ſecundum Io.Vel ibi loquitur in prædiis vectigalibus alicuius ciuitatis:hîc de fiſcalibus.vel dic,vſucapiuntur vt vtile dominiū amittatur:vt ſcilicet ſi emam ab eo quē credo habere vtile dominiū, qui nō habet.Et idem in ſuperficiario: non autē quo ad directū, vt penſio non ſoluatur:vt.C.de præſcriptio.xxx.anno.l. competit.& de fun.patri.l.iubemus. lib. xj. Quod autem dixi non vſucapi,verum eſt per.x.an.ſed per. xx. ſic: vt infra de diuer. & tempo.præſcrip.l.in omnibus.Accurſius.

Vectigalia prædia an poſſint vſucapi.

t *Superficiariam*.quantum ad Publicianam,vt eam habeam: non quantum ad vſucapionem:quia ſuperficiariam inſulā bene vſucapio.vel dic quòd nec illam vſucapio quo ad directum dominium:vt modò dixi.

u *A non domino*.aut ab eo quē credo ſuperficiariū,cū nō ſit. Ac.

UNED

a *Lex.* Iulia fundi dotalis: vt inſtitu. qui. alie. licet, in princ. idem in ſacris, & in ſimilibus, quæ inalienabiles ſunt: vt infra de vſuc. l. vſucapionem. Accur.

b *Conſtitutio.* ſcilicet diui Seueri: vt. ꝟ. de rebus eorũ. l. j. Azo. Itē de colono ſine ſolo: vt C. de agrico. & cen. l. quēadmodum. ſed cõtra hoc reſpõd. vt. ſ. eo. l. eũ qui. §. ſi à minore. Solu. ibi res aliena, nõ pupilli erat, & à pupillo alienata: hîc autē pupilli, & ab eo alienata: arg. ꝟ. de re. eo. l. magis. §. j. vel ibi in facto errauit: vel hîc contra pupillum.

Pro his quæ alienari nõ poſſunt, Publiciana non competit. Bar.

Si res talis ſit, vt eam lex [a] aut cõſtitutio [b] alienari prohibeat, eo caſu Publiciana non cõpetit: quia his caſibus neminem prætor tuetur: [c] ne cõtra leges faciat. [d] Publiciana actione etiam de infante ſeruo [e] nõdũ anniculo [f] † vti poſſumus. Si pro parte quis rem petere velit, Publiciana actione vti poteſt. Sed etiã is qui momento [g] poſſedit [h] rectè hac actione experiretur.

† Res mobilis vſu capiebatur anno. veſtigiũ veteris iuris.

Quęcunque eſt iuſta cauſa acquirendi dominium, ſufficit ad Publicianam. Bar.

XIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

QVæcunque ſunt iuſtæ cauſæ [i] adquirendarũ rerum, ſi ex his cauſis nancti [k] res amiſerimus, dabitur nobis earum rerum perſequẽdarum gratia hæc actio.

Solennitas extrinſeca non præſumitur, niſi probetur. Barto.

Interdũ quibuſdam nec [l] ex iuſtis poſſeſſionibus cõpetit Publicianum iudiciũ. nãque pigneratitiæ & precariæ [m] poſſeſſiones iuſtæ ſunt: ſed ex his non ſolet competere tale iudiciũ: illa ſcilicet ratione, quia neq; creditor, neque is qui precario rogauit, eo animo [n] nanciſcitur poſſeſſionẽ, vt credat ſe dominum eſſe. Qui à pupillo emit, probare debet, [o] tutore auctore, [p] lege non prohibente, ſe emiſſe. Sed & ſi deceptus [q] falſo [r] tutore auctore emerit, bona fide [ſ] emiſſe videtur.

Prohibitio ne quis faciat id ad quod tenetur, nõ impedit actum geri. Bartolus.

XIIII. VLPIANVS *libro ſextodecimo ad Edictum.*

PApinianus libro ſexto quæſtionum ſcribit: Si quis prohibuit [t] vel denuntiauit ex cauſa venditionis tradi rem [u] quę ipſius voluntate à procuratore fuerat diſtracta, [x] & is nihilo minus tradiderit: [y] emptorē tuebitur prætor, ſiue poſſideat [z] ſiue petat rē. Sed quod iudicio empti [a] procurator emptori pręſtiterit, cõtrario iudicio mãdati conſequetur. Poteſt enim fieri, vt emptori [b] res auferatur ab eo qui venire mandauit: quia per ignorantiã non eſt vſus [c] exceptione quam debuit opponere, veluti *Si non actor* [d] † *meus ex voluntate tua vendidit.*

Per ſeruum fugitiuum acquiritur domino Publiciana. Bart.

XV. POMPONIVS *libro tertio ad Sabinum.*

SI ſeruus meus cum in fuga ſit, rem à non domino emat Publiciana mihi cõpetere debet, licèt poſſeſſionem rei traditæ per eum nanctus non ſim. [e]

c *Tuetur.* id eſt nõ datur Publiciana.

d *Faciat.* quod eſſet ſi daret Publicianã huic emptori: Accur.

e *Seruo.* empto à non domino. Accur.

f *Anniculo.* anniculus eſt, qui eſt ĩ vltimo die anni, licèt non cõpleuerit: vt. ꝟ. de ver. ſig. l. anniculus. Erat autē cauſa dubitãdi, quia in Publiciana permittit prætor dicere, quaſi vſuceperit: vt inſt. de act. §. aliæ. ſed hoc tam breui tēpore, ſcilicet anni, nõ poterat cõtigiſſe: cũ ad minus triēnio fiat vſucapio. Accur.

Anniculus.

g *Momento.* ſ. tantũm.

h *Poſſedit.* rem emptã à non domino.

Q *Væcunq;.* CASVS. Ex quacũq; cauſa quæritur dominium facta traditione à domino, ex eadē cauſa facta traditione à nõ domino, ſi cadam à poſſeſ. cõpetit mihi Publi. Aliquãdo tamen euenit, ꝙ licèt quis iuſtè poſſideat, non tamen competit ei Publiciana. nam ſi habeo rem obligatam: ſi cado à poſſeſ. non habeo Publicianam, & eſt ratio in litera. [QVI A PVPILLO.] Si emo rem aliquam à pupillo, ad hoc vt mihi cõpetat Publi. probare debeo quòd emi auctoritate tutoris, & ſic cum decreto, & quòd emi lege nõ prohibente: quia hîc habeo Publicianam. ſed ſi emi falſo tutore auctore, videor emiſſe bona fide, vnde Publicianam habeo. Viuianus.

i *Iuſtæ cauſæ.* id eſt iuſti tituli.

k *Nancti.* in quibuſdam tamen caſibus datur Publiciana etiam non apprehenſa poſſeſſione: vt. ſ. eo. l. cum ſponſus. §. is cui. & ꝟ. eo. l. ſi ſeruus. Idem in iniunctis domui: vt in. l. ſi ego. ſupra eo. §. idem ait. idem in herede, & bo. poſſeſſore. Azo.

l *Nec.* pro non, ſcilicet competit. Accur.

m *Precariæ.* no. precaria eſt iuſta: vt. ꝟ. communi diuidun. l. communi diuidundo. §. inter. Sed contra infra de acquirenda poſſeſſione. l. Pomponius. §. cum quis. Sol. dic quòd non eſt iuſta vt ex ea fiat acceſſio: vel dic vt ibi dicitur. Accur.

n *Eo animo.* ex affectu tradentis: vt. ꝟ. de vſuca. pignori. in principio. & ꝟ. de noxali. l. ſi ſeruus depoſitus. in princ. & §. j. & infra de euict. l. ſi cum venditor. in prin.

o *Debet.* vt etiam Publicianam habeat.

p *Tutore auctore.* cuius auctoritas in alienando exigitur. Item ꝙ non prohibente lege: vt quia cum decreto, ſi talis ſit res: alias cũ ſolo tutore: vt habeas hîc, & C. de admi. tut. l. lex quæ. Itē no. hîc qui ſolēnitatē dicit, eã ꝓbet: vt C. de fideicõmiſ. l. fi. de proba. l. pe. & de falſis. l. fi. Sed arg. cõtra inſti. de fideiuſ. §. fin. ſed illam intellige in his in quibus extrinſeca ſolennitas nõ deſideratur. Alij tamē dicunt etiã hæc omnia præſumi ſolēniter interceſſiſſe, niſi cõtra probetur, per prædictũ. §. inſtit. & ꝟ. de proba. ab ea parte.

q *Deceptus.* ab ipſo fortè etiam minore, qui fuit mentitus ſe non habere tutorem alium: vt. ſ. de dolo. l. quid enim.

r *Falſo.* vel quia malus, vel quia nullus.

ſ *Bona fide.* non tamen tenuit alienatio: vt. ꝟ. de reb. eo. qui ſub tuto. vel curato. l. qui neque. Azo. Sed quo ad fructus. Item ſecundum quoſdam vt detur Pub.

P *Apinianus.*] CASVS. Mãdauit tibi procurator meus vt fundum venderes, & vendidiſti: & pretiũ accepiſti: ſed nõ tradidiſti. quęrit an prętor defēdat iſtũ emptorē à me non domino? Et reſpõ. ꝙ ſic. & ſi ego poſtea egi rei vindi. & emptor excep. non oppoſuit, quã poterat opponere, & ſic fuit mihi cõdemnat° ad reſtitutionem fundi, & mihi reſtituit, & ille emptor agere cœpit ex empto contra te nomine euictionis, & tu ei ad duplum cõdemnatus fuiſti: an poſſit me mãdati actione cõtraria cõuenire, quæritur. Et reſpon. quòd ſic.

t *Prohibuit.* procuratori ſuo.

u *Tradi rem.* quæ non erat ſua: vt ſic faciat ad titulum.

x *Diſtracta.* & ſic non erat res integra: quare nõ potuit reuocare vēditionē domin°, vt ſubiicit, &. ꝟ. de dona. qui ſaxũ. in prin. & §. j. Ac.

† rectè ſic Florẽtiæ. Id eſt, procurator. Accurſius malè interpretatur.

y *Tradiderit.* parcēs ſuo pudori: vt infra man. l. Quintus. in fin. primi reſponſi.

z *Poſſideat.* imò videt ꝙ non: & ꝙ dominus potuit reuocare: vt. ꝟ. de excep. rei ven. l. j. §. j. quæ eſt contra. Solu. ibi non erat pretium ſolutum: hîc ſic.

a *Empti.* id eſt pro euictione.

b *Emptori.* agēti ad duplã, re à dño euicta, qui ei venire mãdauit.

c *Vſus.* ſ. emptor: & hæc ignorantia eſt probabilis: quia in alieno facto in hoc caſu. ſ. an dominus mandaſſet: vel ſi mãdaſſet, an mandatum reuocaſſet, quod poterat fieri ignorante emptore: vt habes. ꝟ. de manu. vin. l. ſi pater. & ꝟ. man. l. ſi fideiuſſor.

d *Si non actor.* id eſt procurator, idēmque venditor. & ſunt hæc verba exceptionis. Et not. ꝙ licèt emptor patiatur hîc iniuriam, quia tēpore reuocationis erat iam pretium ſolutum: tamen ſine culpa ſua patitur, & ideo agit, vt hîc & ꝟ. de fideiuſ. l. exceptione. & ꝟ. de euic. l. ſi per imprudentiam.

S *I ſeru°.*] CASVS. Habebam ſeruum, qui à me fugit: & cum erat in fuga, emit rem à non domino, & bona fide, à cuius poſſeſſ. cecidit. an mihi competat Publicia. quæritur. Et reſpond. ꝙ ſic, quanuis illius rei poſſeſ. nactus non ſum.

e *Non ſim.* imò etiam per fugitiuum poſſeſſio quæritur: vt infra de acquirenda poſſeſſ. l. j. §. per ſeruum qui in fuga. in fin. §. & l. rem quæ nobis. & de libera. cau. ſi cui. §. licèt. in fine. quæ ſunt contra. Solu. ibi fuit tradita res ſeruo, hîc non, ſecundum quoſdam. Alij dicunt quòd adquiritur ciuilis, vt ibi: non naturalis, vt hîc. & ratione illius ciuilis datur hic Publiciana, ſi ab ea dominus cadat. Tu dic hunc ſeruum ab alio poſſideri, & mala fide. vnde poſſeſſori per eum nec poſſeſſori malæ fidei, nec mihi domino adquiritur: vt infra de adqui poſſ. l. j. §. ſed ſi per eum. dominium tamen mihi adquiritur directũ, ſi dominus erat tradens: vel vtile ſi non erat dominus, & ita Publiciana: vt hîc. & ſic ſine poſſeſſione hoc caſu Publiciana adquiritur: vt dixi. ſ. eo. l. quæcunque in prin. Item & pro his rebus habeo actionem vi bonorum raptorũ, ſi ſeruo raptæ fuerint: vt &. ꝟ. vi. bo. rap. l. j. §. ſi fugitiu°.

Publiciana quandoque ſine poſſeſſione quęritur.

E *Xceptio.*] CASVS. Rem à non domino bo. fide emi. ab huius rei poſ. cecidi, & dominus verus eã poſſidet. quæritur. ſi ago

cōtra verum dominũ Pub. an poſſit excipere. Et reſp. ꝙ. ſic. & in l. ſeq. datur cōſiliũ vero domino, quòd poteſt obiicere exceptio. iuſti dominij, & hoc propter æquitatē: quia æquitas hoc ſuadet. Nã Publ. actio nō ideo inuēta eſt, vt res vero domino auferatur, ſed vt potius res habeat bo. fid. emptor olim præter dominum.

Publiciana quandoque ſine poſſeſſione queritur.

a *Exceptio.* de hoc plenè dic vt. ꝫ. l. proxi.

b *Publiciana. Primò æquitas.* ſi habes primò, planũ eſt. ſi habes prima, dic quòd de ea æquitate dicit, quæ dicitur primitiua iuſtitia: vt ꝫ. de reg. iur. l. iure naturæ. & qđ ſubiicit: deinde ex &c. q. d. ſecunda iuſtitia, quæ dicitur poſitiua.

* In vulgat. eſt lex Paulus notat.

c *Exceptio.* ſ. hæc, ſi nō ea &c. Accur.

d *Sed vt is.* ſubaudi, ſed ideo cōparata eſt hæc actio, vt &c.

† Pand. & vet. prima Taurel. reperi tamen & in manuſcrip. primò. Cont.

e *Emit.* vel ſimili titu. vel cauſa accepit.

f *Potius.* quàm ali⁹ qui non ſit dominus: vt inſtitu. de act. §. aliæ. in caſibus tamē etiam cōtra dominum datur. Primus, ei qui miſſus eſt ex cauſa damni infecti in poſſeſſ. vt infra de dam. infect. l. damni infecti. §. pe. Secūdus, in ſeruo noxæ dato: vt infra de noxa. l. ſi noxale. §. fi. & l. generaliter. Tertius, in eo qui non dominus vni vendidit: deinde factus domin⁹ vendidit alteri: vt. ꝯ. titu. j. ſi à Titio. &. ꝫ. de exceptio. rei ven. & tradi. l. ſi à Titio. Quart⁹, quando qui à non domino emit, à domino poſtea conuentus, fuit ab eo abſolutus. nam etiam ſi ad dominum poſtea poſſeſſio redit, agitur contra eum hac actione: vt. ꝫ. de excep. rei iudi. l. ſi quis rem. Quintus eſt ſecūdum quoſdam: vt. ꝯ. titu. j. ſi culpa. ſed nos de vtili in rem illam loqui dicimus. Accur.

* Quā præſcilicet, aut ſine titulo poſſidens.

† Pro incluſis in vulgatis eſt. vel.

* Quinã agri vectigales dicantur, pulchrè diſſerit Alcia. li. 3. Diſpun. ca. 10. Qui verò emphyteutici, & quid emphyteuſis, Bartolinus. Pius ī adnotationibus ad. ll. c. 46. de quo &. C. de iure emphyteutico. & Hygi. lib. de limitib. agr.

† Cōſtat hęc verba tandiu & quandiu eſſe præpoſtere hīc poſita, & inuerti debere, vt in vulgata editione.

Exceptio dominij repellit Publicianam. h. d. cum. l. ſeq.

XVI. PAPINIANI *libro decimo Quæſtionum Paulus * notat.*

Exceptio [a] iuſti dominij Publicianæ obiicienda eſt.

XVII. NERATIVS *libro tertio Membranarum.*

Publiciana actio non ideo cōparata eſt, vt res domino auferatur (eiúſque rei argumentũ eſt eſt primo † æquitas, [b] deinde exceptio, [c] *ſi ea res poſſeſſoris nō ſit*) ſed vt is qui [d] bona fide emit, [e] poſſeſſionémq; eius ex ea cauſa nanctus eſt, potius rem habeat. *

SI AGER VECTIGALIS [g] [id eſt †] emphyteuticarius petatur.

TITVLVS III.

Emphyteuta vel habens fundũ vectigalem, etiam cōtra dominũ, ſi nō ceſſauerit in ſolutione penſionis, habet vtilem in rem. h. d. totus iſte titu. Bar.

I. PAVLVS *libro vicenſimoprimo ad Edictum.*

Agri ciuitatium [h] alij vectigales * vocantur: alij non. Vectigales vocanter, qui in perpetuum [i] locantur: id eſt hac lege, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu † neque ipſis qui conduxerint, neque his qui in locum eorum ſucceſſerunt, [k] auferri eos [l] liceat. Non vectigales ſunt, qui ita colendi dantur, vt priuatim agros noſtros colendos dare ſolemus. [m] Qui in perpetuum fundum fruendum conduxerunt à municipibus: quāuis non efficiantur domini, [n] tamen placuit cōpetere eis in rem [o] actionem * aduerſus quēuis poſſeſſorem: ſed & aduerſus ipſos municipes:

II. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Ita tamen, ſi vectigal ſoluant. [p]

III. PAVLVS *libro vicenſimoprimo od Edictum.*

Idem eſt & ſi ad tempus [q] habuerint conductum: nec tempus conductionis finitum ſit.

g SI AGER VECTIGALIS VEL emphyteuticarius petatur.

Vel, pro id eſt. nam idem ſunt: vt ſupra qui ſatiſda. cog. ſciendum. §. 1. Et dicitur ager vectigalis, quia reditus ſiue penſio, quod vectigal dicitur, pro eo præſtatur: vt. ꝫ. l. 1. & ꝫ. de verb. ſignifi. l. inter publica. §. publica. Et de his dicitur infra de dam. infect. l. ſi finita. §. ſi de vectig alibus. & infra de tri. l. 1. §. 1. Accur.

Eiuſdem generis ſunt emphyteuticarij. nam & hi proprietarios imitãtur eiſque perinde ac proprietarijs prætor accōmodat in rē actionē, quæ actio vectigalis ſiue de fundo vectigali dicitur alijs locis, et his ferè verbis propoſita à prætore eſt, ſi ager vectigalis peta. cauſa cognita iudiciũ dabo. Hoc tit. adiecta eſt interpretatio, ne quis acciperet agrũ vectigalē pro ſtipēdiario aut tributario, ſicut in alijs auctorib⁹. nã in iure ager vectigalis ſemper eſt ager emphyteuticarius. Et ager emphyteuticarius, quem dominus in perpetuum vel in plures annos tranſtulit in aliũ ea lege vt id melius cultiúſque redderet conſtituta penſione certa, & nomē à cultura ſubtiliore parte, inſitione. Cuia.

Agri.] CASVS. Hīc dicit Iuriſcon. quòd alij ſunt agri vectigales, alij non: vt in litera. [QVI.] Locauit mihi reſpub. prædium, vt quandiu ſoluam mercedem, tandiu non auferatur mihi. poſtea ego emphyteuta cecidi à poſſeſſio. habeo vtilem rei vindicatio. licèt non ſum dominus. Idem in eo qui accepit in emphyteuſin, ſed ad tempus: quia & ille vtilem rei vindica. habet ſi cadat à poſſeſ. Lex iſta plana eſt cum. l. ſequen.

h *Agri ciuitatium.* idem iuris & in priuatis: vt argu. ꝯ. de peti. here. l. item veniunt. §. petitam. Accur.

i *In perpetuum.* aliter quàm hīc exponitur. ꝫ. pro ſoc. l. j. ſed ſicut hīc, exponitur inſti. loca. §. adeo. & in auth. de ali. & emphy. §. licentiam. col. ix.

k *Succeſſerunt.* etiam in rem illam tantùm: vt infra de loco publi. fru. l. j. in princi.

l *Eos.* agros.

m *Solemus.* puta in annum.

n *Domini.* ſ. directo.

o *In rem.* vtilem: vt. ꝫ. de pig. act. tutor. §. fi. & infra de ſuperfici. l. j. §. quod ait prætor. & de hac actione loquitur. ꝫ de euict. l. ſi cum vēditor. in prin. Et no. ſecūdum Io. ꝙ. nō dicit hīc quòd etiã vtile habeat dominiũ: ſed ſatis poteſt dici. Veruntamen lex non vocat eum heredem vel dominũ qui habet vtiles actiones: vt. ꝯ. de mino. & ſi ſine. §. reſtitutus. Accur.

* Vectigalē actionem & ſuperficiariã Græci vocãt in indice. Cont.

p *Ita tamen. Soluant.* idem & ſi nō ſoluãt quo ad extraneos. & facit. ꝫ. de loc. publ. fru. l. j. in fin. ADDITIO. Iſtã gl. dicit valde no. Bart. hīc ad hoc, ꝙ ſi emphyteuta non ſoluit emphyteuſin, nō debet obiici iſta exceptio ab extraneo, ſed ſolū à domino. & eſt ca ſus in. l. ij. C. de iur. emphyt. & ſic nō transfertur dominiũ ipſo iure: ſed domino volēte, ſecundum Bar.

q *Idem eſt & ſi ad tēpus.* nō modicum: vt ar. ꝫ. de ſuperfi. l. j. §. qđ ait prætor. Sed qđ eſt hoc? dicūt quidã. x. dierũ: vt ar. ꝫ. de iti. act. priu. l. j. §. j. Alij. x. ann. vt C. de præſcri. longi tēp. l. fin. &. ꝫ. qui & à quib. l. ſi cũ fideicōmiſſaria. §. Ariſto. Tu dic, arbitrio iudicis dici non modicum: vt. ꝫ. de iur. delibe. l. j. in fi. Media placet. Accur.

Digeſtorum ſeu Pandectarum liber ſeptimus. †

† De Iudiciis liber tertius.

DE VSVFRVCTV ET quemadmodum quis vtatur fruatur.

TITVLVS I.

I. PAVLVS *libro tertio ad Vitellium.*

Vſusfructus eſt ius [r] alienis [ſ] rebus vtendi [t] fruendi ſalua rerum ſubſtantia.

DE VSVFRVCTV.

Dictum eſt de actionibus in rem competentibus pro corporalibus: nunc de his quæ pro incorporalibus, vt ſeruitutibus. Et quia aliæ ſunt reales, aliæ perſonales: de perſonalibus vt de dignioribus præmittit.

Poſt vindicationes rerum corporalium, quæ non poſſeſſori dantur, quia dicturus eſt de vindicationibus rerum incorporalium, id eſt ſeruitutũ quæ etiã poſſeſſori dantur, & ſeruitutes aliæ ſunt perſonarũ, aliæ rerum, incipit à ſeruitutibus perſonarum, id eſt quibus prædia perſonis ſeruiunt. ex his eſt vſusfructus. qui definitur ſtatim initio tituli, & quibus in rebus quibúſque modis conſtituatur, & fructuarij ius omne, & vt in tituli inſcriptione additur, quemadmodum vtatur fruatur, nam ad modum dirigimus fructuarij ius magis quàm ad qualitatem vtendi. l. 9. in fi. Cuia.

r *Vſusfructus eſt ius.* id eſt ſeruitus. & ſic accipitur inſti. de rebus corporali. & incorpora. §. j. &. ꝫ. de ſerui. vrb. prædi. l. j.

ſ *Alienis rebus.* alienis ideo dicit, quia res ſua nemini ſeruit iure ſeruitutis: vt infra ſi vſusfructus peta. l. vti frui. j. reſpon. Accur.

t *Vtendi.* propter creditorem qui habet ius in re aliena, non poteſt tamen vti: imò furtum committit ſi vtatur: vt inſtit. de obli. quæ ex delicto. §. furtũ autē. j. rñ. Sed quia vſuarius hoc habet. ſ. quòd vtitur, adijcit, fruēdi: quod plus eſt quàm vti: vt inſtitu. de vſu & habi. §. j. Item quia hæc omnia habet ſuperficiari⁹ & emphyteuta & ſimiles: adiicit, ſalua rerum ſubſtãtia: quod quidam ſic exponunt, id eſt præſtita cautione de ſaluãda ſubſtãtia: vt C. eo. l. j. Vnde ſecundum eos quæritur, an ipſa cautio ſit de definitione? Et dicunt quòd ſic: quod non placet: quia ſic non poſſet vſusfru.

UNED

vſusfruc.eſſe ſine ea:ſed eſt etiã antequã ſit interpoſita. vſusfr.vt j̃.de vſufr.ea.re.quæ vſu cõ.l.hoc ſenatuſconſultũ. §. ſi pecuniæ. &.j̃.quemad.ſer.amit.ſi partẽ.§.j.quando dies le.ce.cũ ita.§.cum legato.l.ſeruo.Itẽ quandoq; cautio nunquã præſtatur:vt.j̃. vſufru.quẽad.ca.ſi vſusfru.ij.§.plane. Nõ ergo eſt de definitione vel de ſubſtantia cautio vſusfruc. Dic ergo ſalua rerum ſubſtãtia.i.ne in totum pereat ſubſtãtia q.d.tãdiu durat vſusfr. quãdiu durat ſubſtantia.& hoc eſt quod ſtatim ſubiicit. j̃.l. proxi. & ſecũdũ hoc poſſunt dici illa verba,ſalua rerũ ſubſtãtia, de definitiõe. Itẽ an cautio quã vſufructuarius prȩſtat, poſſit ab herede remitti? P.dixit ꝙ non: ar.C. e.tit.l.j.Sed nos contra per generalẽ regulã. vt C.de pact.l. pe. Itẽ per ſimilẽ: vt infra ad leg. Falc.quod de bonis. in fi.&.l.poteſt.Accur.

II. CELSVS *libro octauo decimo Digeſtorum.*

EST enim vſusfructus ius in corpore: quo ſublato & ipſum tolli neceſſe eſt.

III. GAIVS *libro ſecundo Rerum Cottidianarum, vel Aureorum.*

OMnium prædiorum iure legati poteſt conſtitui vſusfructus, [a] vt heres iubeatur dare alicui vſumfructum. Dare autem intellegitur, ſi induxerit in fundum legatarium, eúmve patiatur [b] vti frui. Et ſine teſtamento autem ſi quis velit vſumfructũ conſtituere, pactionibus [c] & ſtipulationibus id efficere poteſt. Conſtituitur † autem vſusfructus non tantùm in fundo & ædibus, verum etiam in ſeruis & iumentis, cæteríſq; [d] rebus. Ne tamẽ in vniuerſum inutiles eſſent proprietates ſemper abſcedente vſufructu, placuit certis modis extingui vſumfructum, & (ad) proprietatẽ reuerti. [e] Quibus autẽ modis vſusfructus conſtituitur * & finitur, [f] iiſdẽ modis etiã nudus vſus ſolet & conſtitui & finiri.

IIII. PAVLVS *libro ſecundo ad Edictum.*

VSusfructus in multis caſibus pars † dominij [g] eſt. Et extat, [h] quòd vel prȩſens, vel ex die dari poteſt. [i]

Vſusfructus eſt diuiduus ab initio, & ex poſt facto hoc dicit.cum l.ſeq.Bartolus.

V. PAPINIANVS *libro ſeptimo Quæſtionum.*

VSusfructus & ab initio pro parte indiuiſa vel diuiſa conſtitui, [k] & legitimo [l] tempore ſimiliter amitti, eadémq; [m] ratione

† Videtur legendum conſiſtit, vt in manuſcri. Flo. Cõſtitit.

[a] *OMnium. Vſusfructus.* ſed differt ab alio legato: quia adita hereditate cedit: vt j̃.quãdo di. vſusfr. leg. ce.l.j.§.dies.&.C.de caduc.tol.§.excepto.

[b] *Patiatur.* nã nõ recipiũt verã traditionẽ: vt j̃.de acqui.re.do.ſeruꝰ. §.incorporales. ſed patientia loco traditionis eſt: vt hîc, &.j̃.de ſerui. ruſti. prædi.l. j. in fi.& j̃.de ſerui. l. quotiens. in fi.

* Flo. conſtitit.

[c] *Pactionibus.*i.pactionalibus ſtipulationibꝰ. Vel dic, pactionibus. i. aliis cõtractibus à verbo.oblig.& ſtipulationibus.i.verb.obliga.

† Iuxta hoc eſt qđ Cice. ad Curium lib.7. epiſto. cenſet, id cuiuſque eſſe proprium, quo quiſque vtitur fruit.

[d] *Cæteriſq;.* ſ.omnibus exceptis his quȩ vſu cõſumũtur: vt inſti.e.ti.§. conſtituitur. ſed in iſtis etiã poteſt vtilitatis cauſa, vt ibi ſubiungitur.

[e] *Reuerti.* No.extĩguitur formalis qui eſt ſeruitus: & redit ad ꝓprietatẽ, quæ eſt cauſalis.i. cũ cauſa quæ eſt ꝓprietas.& ꝙ hic dicatur vſusfr. cauſalis qui eſt cũ proprietate, probatur.j̃.de exce.rei iudi. ſi cũ teſtamẽto.§. pe. Itẽ no.ar.in prin.huius.§. ſecundum Ir.ꝙ quis non poteſt locare operas ſuas in perpetuũ, ne inutilis eſſet libertas.Ar.pro.eo.j̃. de condi.& de.Titio.§.iij.Sed tu dic contra.nec ob.dicta ratio: quia præſtando intereſſe, liberatur: vt.j̃.de re iu.l.ſi quis ab alio.§. fin. Item quia per ſubſtitutum poteſt ſeruire: vt. C. de epi. & cle.ad ſimilitudinem. ª &.l.quiſquis.& authen.aſſcriptitios.

a] Concor. text. in.l. quiſquis. & qđ ibi no. eo. ti. & facit iſtud ſecũdum Bal. hîc in ar. de vaſallo qui poteſt ſeruire p̃ ſubſtitutum. cõcor. tex. 3. ca. ſi quis deceſſit. ſi de feu. defun. ſit cõt.inter dominum & vaſal. in vſi. feu.

[f] *Et finitur.* vt inſti.de vſu & ha.in princ.Sed nõ omnibus modis quibus vſusfru.conſtituitur, & vſus: vt.j̃.eo.vſusfructus.&. j̃. de vſu & ha.l.vſus.Accurſius.

[g] *VSusfructus. Pars dominij.*i.ſpecies: vt dominiũ ſit quoddam totũ continẽs ſub ſe proprietatẽ nudã, & vſumfru.& ſecundũ hoc aliud erit proprietates nuda: aliud dominiũ plenũ: vt ar.C.de acqui.poſ.l.per procuratorẽ.ſecũdũ.P. Vel verius dic, ſimilitudinẽ habet cũ dominio, ſecundũ.R.nõ autẽ eſt pars prædicamẽtalis: quia ſic eſſet dominiũ.ſic ponitur portio.j̃. de his qui deie.vel effu.ſi verò.§.hoc edictũ. Aſſimilatur autẽ, vt ſtatĩ ſubiicit eadẽ lex: & in quatuor caſibus qui ſunt.j̃.l. proxi. nã nõ ſic in aliis ſeruitutibus: vt ibi dices. Itẽ venit in vẽditione bonorũ.vt.j̃. de bo.auct.iud.poſ.in vẽditione.Item ei de dam.infe. cauetur vt domino: vt.j̃.eo.l.vſufr.leg.§.j.&.j̃.de dam.infec.qui bona.§. & ſuperficiariũ. Propter hoc autẽ dicitur pars dominij, vt hîc: non ꝙ ſit dominium: vt.j̃.de verb.ſig.l.recte dicimus.&.j̃. de lega.ij. Mæuius.§.pe.Item in eo ꝙ obligatur fideiuſſor pro vſufru. perinde ac ſi in partẽ fideiuberet: vt.j̃.de fideiuſ.l.ſi à reo.§.reo.Ecõtra ſi in multis differt à dominio. Primo quia nõ vſucapitur: vt.j̃. de vſuca. iuſto. §. non mutat. Itẽ nõ impeditur vſucapio proprietatis: licèt ſciam alienũ vſumfructum: vt.j̃. de acqui.poſſ.l.ſi quis fundum.§. fin. Item non habet inſtar dominij: quia ſi fructus portio petatur, & abſolutio ſit ſecuta, & pars accreſcens vindicetur: non obſtabit exceptio rei iudi.in proprietate ſecus: vt infra eo. l. ſi Titio. §. fin. Item ſi is cui debetur ſeruitus, emat fundum ſeruientẽ, extinguitur ſeruitus: ſecus ſi emat vſumfructum de.j̃.de ſer.vrba. præ. l. ſi quis ædes. in princ.&.§.j.

Vſus fructus in quibuſdã dominio aſſimilatur, & in quibuſdã ab eo differt.

per legẽ Falcidiã minui poteſt. [n] Reo quoque promittendi defuncto, in partes [o] hereditarias vſusfructus obligatio diuiditur. Et ſi ex communi prædio debeatur: vno ex ſociis defendẽte, pro parte defendentis [p] fiet reſtitutio.

VI. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

VSusfructus pluribus modis conſtituitur: vt ecce, ſi legatus fuerit. Sed & proprietas deducto vſufructu legari poteſt, vt apud heredem maneat [q] vſusfructus. Conſtituitur adhuc vſusfructus & in iudicio familiæ herciſcundæ, & communi diuidundo, ſi iudex alij proprietatem adiudicauerit, [r] alij vſumfructum.

Adquiritur autem nobis vſusfructus non ſolum per noſmetipſos, ſed etiam per eas quoque perſonas, quas iuri noſtro ſubiectas habemus. [ſ] Nihil autem vetat, ſeruo meo heredẽ inſtituto, [t] legari proprietatem deducto vſufructu.

VII. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

VSufructu legato, omnis fructus rei ad fructuarium pertinet. Et aut rei ſoli, aut rei mobilis vſusfructus legatur. Rei ſoli, vtputa ȩdium vſufructu legato, quicunque reditus eſt, ad vſufructuarium pertinet: queq; obuentiones ſunt [u] ex ædificiis, ex areis, & cæteris quȩcunque ædium ſunt. Vnde etiam mitti eum in poſſeſſionem vicinarum ædium cauſa dãni infecti placuit: & iure dominij poſſeſſurum eas ædes, ſi perſeueretur nõ caueri: nec quicquã

[h] *Et extat.*.i certũ eſt.

[i] *Dari poteſt.* & ad diẽ: vt.j̃.fami.erciſc.& puto.§.ij.quod non eſt in aliis ſeruitutibus: vt infra de ſerui.l.iiij.Acc.

[k] *VSusfructus. Conſtitui.* quod nõ eſt in aliis ſeruitutibus: vt.j̃.de ſerui.pro parte. &.j̃.ad legem Falcidiã. l..j.§.ſi vſusfructus.

[l] *Legitimo tempore.* ſcilicet. x. vel. xx. ann. vt C. de præſcript. long. tem.l.fin.& in hoc differt ab aliis ſeruitutibus.

[m] *Eadémq; ratione.* quia pro parte conſtituitur: ꝓ parte ergo deminuitur. vel ſic: quia pars dominij eſt: ergo pro parte deminui poſſit.

[n] *Minui poteſt.* ſcilicet commodè: vt infra ad legem Fal. hereditatũ. In aliis autem tota petitur: ſed partis ȩſtimatio redditur: vt.j̃.de doli ma. except.l.purè.§.fi.& infra ad legem Fal.l. lege Falcidia.

[o] *In partes hereditarias.* ſecus in cȩteris ſeruitutibus: quia inſolidũ remanẽt obligati: vt infra de verbo.oblig.l.ij.& infra ſi ſerui.vin. l.loci.§.ſi fundus.

[p] *Defendentis.* ſcilicet tantùm: ſed in cæteris ſeruitutibus inſolidum: vt infra ſi ſerui.vin.l.loci.§.ſi fundus.Accur.

[q] *VSusfructus. Maneat.* non tamen per omnia vice cuiuſlibet fructuarij habetur, vt infra de vſufru.accr.l.idem.§.j.

[r] *Adiudicauerit.* vt hîc, & infra fa.erciſc.& puto.§.j.& infra communi diui.l.ſi quis putans.§.pe.

[ſ] *Habemus.* vt inſti.per quas perſo.no.acqui.in prin.

[t] *Inſtituto.* ſi dicas à me & alij proprietatem legatam: tunc planum eſt. Item ſi dicas ab alio inſtituto, & ſimiliter alij extraneo proprietatem legatam, & tunc planum eſt. Si autem dicas vt dixit Io.ab alio inſtituto, & mihi domino proprietatem legatam: & tunc bene eſt: quia cedit dies ab adita hereditate: vt infra quãdo di.vſusfr.le.ce.l.j.§. dies. Ideoque quia poteſt interim manumitti ſeruus, & ſic ſuo arbitrio adibit: vel alienari, & ſic iuſſu alterius, omnia conualeſcent, & ceſſat Catonis regula: vt infra de reg.Cato.l.j.Accurſius.

[u] *VSufructu legato. Obuentiones ſunt.* ergo cum licere obligare, ſit fructus rei: vt.j̃.de vſur.l.fi.& de regu. iur. fructus rei

eſt,poterit fructuarius obligare.Sed contra.C.e.intereſt.So.licere obligare,eſt fructus,id eſt vtilitas:non autem obuentio : & ſic hic.Vel poteſt obligare ipſum ius,non ipſam rem,cum ſit aliena. A

a *Nec quicquam amittere* . nam etiam finito vſufructu retinet : vt hic dicit.& eſt ratio: quia hoc ipſum eſt vſusfruc. & eius ratione acceſſit:vt.ȷ̄. pro ſoc.l. verum.§.ſi ſeruo communi.&.s̄. de peti. here.at vbi cum ſemel tantum ceſſerit dies huius perceptionis : vt. C. quando di. leg. ce. l.ij. aliàs ſecus:vt.ȷ̄.eo.ſi operas.&.l.ſed & ſi quis §.ſi operas.

b *Hac ratione*.quia omnis fructus pertinet ad fructuarium.Accur.

c *Poni*.ſ.à domino:ſed nec à fructuario : niſi quod ad fructus ſit neceſſarium:vt.ȷ̄.l.proxi. & ſequen.

d *Reficere quoque* . quia vbi emolumentum,ibi onus:vt inſtitu. de leg. patro.tut.§.fi.Accur.

e *Sarta tecta*.i. vt reficiat,tignū vel coppum apponendo. Alij ſic,id eſt vt habeat ea quę remouentur occaſione emēdationis: quod eſt verū:ſed non per hanc l.vt &.ȷ̄. eo. l. quid ergo ſi.Accurſius.

f *Si qua tamen vetuſtate*. ſuperiori ergo caſu nō vetuſtate.vel parua deſtructio hæc:magna arbitrio iudicis:vt ſubiicit,vnde,&c.

g *Corruiſſent*.cum tota domus non corruerit: & ſic durat vſusfruc.aliàs extigueretur: vt.ȷ̄. qui.mo. vſusfru. amit. l.repeti.§. rei. Vel dic. quòd hîc erat vſusfru. omnium bonorum legatus.Accurſius.

h *Quærit*. & reſpōdet.

i *Refectio*.nō cauſa vetuſtatis: vel etiam cauſa vetuſtatis.

k *Pertinet*. vt eam facere cogatur:vt hîc, & s̄.l. proxi.in fi. &.ȷ̄. de dam. infect. inter fructuarium. aliàs ab vſufructuario repellitur, ȷ̄.de dā. infec.hoc amplius.§.fina.&.l.ſequē. Et idem in creditore vt reficiat, vel caueat de dam.infec.aliàs ſuo iure priuatur : vt infra de dā.infec.l. quid de creditore. &. l. ſi finita. §. item quæritur. Sed quæ erit modico impēſa in prædictis? Reſpon.duorum aureorū:vt argu.s̄.de dolo.ſi oleum.§.fin.Vel dic melius,iudicis arbitrio,vt.ȷ̄.de iure delib.l.j. §.fin.vltra quam ſi quid impendit, repetit à proprietario : vt. C. eo.l.eum. In vſuario autem dic vt inf.de vſu.& habi.ſi domus.

l *Ab ea*.aliàs ab eo,ſcilicet fructuario cui legatus eſt vſusfruct. Vel dic ab eo fundo.qnidam hoc etiam habēt in text.Et ſic not. quòd ratione rei quædam modica præſtatur:vt & infra commoda. in rebus.§.poſſunt.&.C.de pig.l.in ſumma. & ſupra de pac.l. inter debitorem.& infra eo ſi pendentes.§.ſi quid.Sed.ar. contra infra de cōtrahen.emp.l.ſi.§.ſi.Sed ibi erat perſonalis obligatio: non quæ rem comitaretur.Vel refert an cauſa demōſtrandi tantum fuit dictum,ex illo fundo debere ſolui : vt ibi. an vt tantum inde ſoluerentur:vt hîc:ar.infra de leg.j.l.quidam teſtamento.& de le.iij.Paulo Callimacho.§.ſi.Et ar.ȷ̄.de ali.leg.l.ij.&.l. Lucius.

m *Reficere*.niſi vēlit cedere vſumfruc.vt.ȷ̄.eo.l.cum fructuarius.

n *Arbores*.in locū demortuarū: vt.ȷ̄.eo.l. agri. niſi ſint diuulſæ radicitus:vel vi vētorū deiectæ, vel ruptæ : vt ȷ̄.eo.l.arbores.

o *Neratius autem*.Caſſio & Ariſtoni contradicens.Reſpon. quod eſt verū ſi ſenſerint de vetuſtate.aliàs bene dicunt:vt.s̄.eo.l. vſufructu legato.in fi.

p *Neceſſarias*.ne his dic vt dixi.ȷ̄.e.ſi cui⁹.§.fructuarius.in princ.

q *Ampliare*. aliquid noui faciēdo:vt.ȷ̄. eo. vſufructuarius nouū. aliàs poteſt: vt. ȷ̄. eo.ſi cui⁹.§. fructuari⁹. &.§. vnde.quę eſt contra.

amittere [a] finito vſufructu . Hac ratione [b] Labeo ſcribit nec ædificium licere domino te inuito altius tollere: ſicut nec areæ vſufructu legato poteſt in area ædificiū poni . [c] quam ſententiam puto veram . Quoniam igitur omnis fructus rei ad eum pertinet, reficere [d] quoque eum ædes per arbitrium cogi Celſus libro decimo octauo digeſtorū* ſcribit: hactenus†tamen, vt ſarta* tecta [e] habeat . ſi qua [f] tamen vetuſtate corruiſſent, [g] neutrum cogi reficere : ſed ſi heres refecerit, paſſurum fructuarium vti. Vnde Celſus de modo ſarta tecta habendi quærit. [h] Si quæ vetuſtate corruerunt , reficere non cogitur . Modica igitur refectio [i] ad eū †, pertinet: [k] quoniam & alia onera adgnoſcit vſusfructu legato: vtputa ſtipendium vel tributum vel* ſalarium vel alimēta ab ea [l] relicta. Et ita Marcellus libro tertiodecimo ſcribit . Caſſius quoque ſcribit libro octauo iuris ciuilis , fructuarium per arbitrum cogi reficere [m] quemadmodum adſcrere† cogitur arbores . [n] Et Ariſto notat hæc vera eſſe. Neratius autem [o] libro quarto mem branarum ait , non poſſe fructuarium prohiberi quo minus reficiat:quia nec arare prohiberi poteſt, aut colere . Nec ſolùm neceſſarias [p] refectiones facturum, ſed etiam voluptatis cauſa, vt tectoria & pauimenta & ſimilia facere. Neque autem ampliare, [q] nec vtile detrahere poſſe:

VIII. IDEM *libro quadrageſimo ad Edictum.*

QVamuis melius [r] repoſiturus ſit. quæ ſententia vera eſt.

IX. IDEM *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

ITem ſi fundi vſusfructus ſit legatus , quidquid in fundo naſcitur , quidquid inde percipi poteſt , ipſius fructus † eſt : ſic tamen , vt boni viri arbitratu fruatur . Nam & Celſus libro octauodecimo Digeſtorum ſcribit , cogi * eum poſſe rectè colere . Et ſi apes [ſ] in eo fundo ſint,earum quoque vſusfructus [t] ad eum pertinet . Sed ſi lapidicinas habeat , & lapides cædere velit : vel cretifodinas habeat, vel harenas: omnibus his vſurū [u] Sabinus ait quaſi bonum patremfamilias . quam ſententiam puto veram . Sed ſi & metalla poſt vſumfructum legatum ſint inuenta : cum totius agri relinquatur vſusfructus non partium , contineantur [x] legato.

Huic vicinus [y] tractatus eſt, qui ſolet in eo quod acceſſit, tractari . Et placuit alluuionis quoque vſumfructum ad fructuarium pertinere . [z] Sed ſi inſula iuxta fundum in flumine nata ſit, eius vſumfructum ad fructuariū non pertinere Pegaſus ſcribit : licèt proprietati accedat: [a] eſſe enim veluti proprium fundum , [b] cuius vſusfructus ad te non pertineat . quæ ſententia non eſt ſine ratione . Nam vbi latitet [c] incrementum, & vſusfructus augetur : vbi autem apparet ſeparatum , fructuario non accedit.

Aucupiorum quoque & venationum reditum Caſſius ait libro octauo iuris ciuilis ad fructuarium pertinere . ergo & piſcationum . Seminarij † autem fructum puto ad fructuarium pertinere : ita tamen , vt & vendere [d] ei & ſeminare liceat.Debet tamē conſerēdi agri cauſa ſeminarium paratum ſemper renouare, [e] quaſi inſtrumentum [f] * agri , vt finito vſufructu domino reſtituatur . Inſtrumenti [g] autem fructum habere debet: vendendi tamen facultatem non habet. Nam & ſi fundi vſusfructus fuerit legatus,& ſit ager [h] vnde Palo in fūdū

r *QVamus melius*. Meli⁹ eſſe nō videtur quod ſit cōtra domini volūtatē:vt inſti.de actio.§.preterea.

ſ *ITem ſi fundi. Et ſi apes*.aliàs,lapides. aliàs,apes.

t *Vſusfructus*. i. dominiū. vel dic propriè ad vſum fortè cędēdi. Ac.

u *Hıs vſurum*. & fruiturum.

x *Cōtineātur*. ſ.metalla poſt inuenta.& ſic ſiue ſint ibi lapides iā effoſſi,ſiue lapidicinę factę, ſiue poſtea fiāt, ſemper habet vſumfru. Sed ar. contra.ȷ̄ de cōtrahen. emp.l.fundi.vbi diſtinguitur an tēpore vēditionis erāt inuentę,vel nō : ſed ibi in alio caſu dicit: quia nō videbat̄ excepiſſe vēditor lapides niſi qui apparebāt.

y *Huic vicinus*. quia ſupra de augmentis,&.ȷ̄. ſimiliter dicit.

z *Pertinere*. hîc no. qđ accedit, ſequit̄ cauſam eius cui accedit : vt. s̄. de Publi.ſi ego.§.quod tamen. &. C. de allu.l. ij.&.ȷ̄.de pig.ac.ſi conuerterit.§.ſi nuda.&.ȷ̄. de pi.ſi fundus.in prin. & infra de admi. tut. l. quotiēs.§.fi.&.l. tutorē.&.ȷ̄.de pa.do.inter. §.cū iter.&.ȷ̄.e.vſufructuariū.§.ſi in viuariis. &.ȷ̄.de leg.j.ſi ex toto.

a *Accedat*.ei cui proximior eſt: ſed in mari nata fit occupantis: vt inſtit.de rerum diui.§.inſula.

b *Proprium fundum*.ſ.ſeparatum.ſic & in agris limitatis vt.ȷ̄. de acquir.re.do.l.in agris.

c *Latet*.tacitè innuit definitionem alluuionis: vt inſtit. de re.di. §.præterea quod per alluuionem.Azo.

d *Vendere*.ne marceſcant.Accurſius.

e *Renouare*.vendendo,vel permutando.

f *Quaſi inſtrumentum*.ſcilicet aliud.nam & hoc eſt inſtrumentū: vt infra de fun.inſtru.l.quæſitum.§.j.

g *Inſtrumenti*.alterius quàm ſeminarij.

h *Ager*.alius ſibi proximus.Accurſius.

Vendat.

* In vulgatis eſt lex, Hactenus 8. † Vide ad hoc Inno in ca. à nobis. extra de decimis. * Feſtus, Sarte ponebant pro integre, &c. † pertinet. * Sic Flor.& vulga. Sunt qui emedēt, ſolariū.i. tributū quod pēditur pro ſolo quod eſt publicū. ego nihil muto. † ſubſerere.

† Halo.fructuarij. * Fructuarius non poteſt omittere culturā: ſed cogitur ad ea.& eſt ratio,ſecūdum Baldū, quia res inculta deterioratur l. ſi merces. §.cōductor. infra loc. † Loci in quo arborū ſemina pangūtur, vt cū in platas adoleuerint,trāſ ferātur in Pomaria. Plin. plantarium, Columel.ſeminariū vocat. Vide hîc Bud. * Quemadmodū enim inſtrumentū dicitur id ſine quo vti realiqua cōmode non poſſumus, ita ſine ſeminario vtilis ſatis arboratori aut vinitori ager eſſe nō poteſt. Bud.hic.

UNED

a *Vendat.* vtetur quidem quaſi inſtrumento ſi voluntas legantis talis appareat: vt hîc &.ῖ. de fun. inſtru. l. prædia. Sed aliud quando ipſius fundi talis eſſet vſusfru. relictus, vt ſubiicit. Et ſic no. ar. quòd multa conceduntur principaliter & directò, quæ non conceduntur per conſequentiam vel obliquum.

b *Legatus.* & hoc caſu intellige hanc. l. vſque in fi.

c *Ad modū.* q. d. vt bonus vir debet vti. Et ad modū, non autē qualiter dominus vtebatur: vt hîc &.ῖ. eo. ſi pedentes. §. j. dūmodo nō mutet in cōtrariū vſum: vt ῖ. eo. ſi cuius. §. fi. Ac.

d *Ex ſilua cædua.* quę ſcilicet cæſa eſt, & renaſcitur: vt. ῖ. de verbo. ſigni. l. ſilua. Vel dic hîc. i. matura: vt in ea. l. in princ. & dic. vſumfru. in ea. legatum: & ſic etiam vēdere poteſt: vt. ſ. l. proxi. in fi. Et ſecundū hoc dic pedamenta. i. paruulas arbores ad pedes arborū grandiū naſcentes, quę dicūtur germinales: vt ῖ. ſol. ma. l. diuortio. §. puto autē. hoc etiā in l. ſeq. innuit. Vel dic pedamenta. i. ſtipites arborum: vt. ſ. l. proxi. ij. reſpon. Vel dic caſum, ꝙ vineæ fuit relictus vſusfr. ad quē paterfa. vtebatur palo illius ſiluæ: & tunc dices pedamēta. i. palos quaſi apo diamēta vinearum, vel vitium. mediā probo. contra. ῖ. eo. ſi abſente. §. fi. Accurſius.

† Huc pertinent quæ Varro lib. 3 de re ruſt. cap. 4. ſcribit.

e *Ex non cædua.* id eſt non matura.

f *In vineam.* i. ad neceſſitatem tantùm. Et ſic no. quòd hoc caſu habet tātum fructuarius quantum vſuarius, & non plus: vt. ῖ. de vſu & habit. l. diuus. ſic &. ῖ. de vſufruct. earum rerum. l. quoniam pecuniæ. §. j.

g *Sumpturum.* etiam ad vendendum. Accur.

h *Sed ſi grandes.* ſecundū vltimam poſitionē caſus ſuperioris reſponſio bene ſtat. Sed ſecūdum mediam dic quòd ſilua non erat cædua, id eſt matura: licèt aliquæ grandes arbores eſſent ibi: nam ſimul debent cædi.

* Flo nauigandum.

cuius vſusfructus legatus eſt, ſolebat paterfamilias vt, vel ſalice, vel arundine, puto fructuariū hactenus vti poſſe, ne ex eo vēdat: [a] niſi fortè ſalicti ei vel ſiluæ palaris, vel arūdineti vſusfructus ſit legatus. [b] tunc enim & vēdere poteſt. Nam & Trebatius ſcribit, ſiluam cęduā & arundinetū poſſe fructuarium cædere, ſicut paterfamilias cædebat: & vendere, licèt paterfamias non ſolebat vendere, ſed ipſe vti. Ad modum [c] enim referendum eſt, non ad qualitatem vtendi.

x. Pomponivs *libro quinto ad Sabinum.*

Ex ſilua cædua [d] pedamēta, & ramos ex arbore vſufructuarium ſumpturum: ex nō cædua [e] in vineam [f] ſumpturum, [g] dum ne fundum deteriorem faciat.

xi Pavlvs *libro ſecundo Epitomatorum Alfeni Digeſtorum.*

Sed ſi grādes [h] arbores eſſent, † non poſſe eas cædere.

xii. Vlpianvs *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Arboribus euulſis, [i] vel vi vētorum deiectis, vſque ad vſum ſuum [k] & villæ [l] poſſe vſufructuarium ferre Labeo ait, nec materia [m] eum pro ligno vſurum, ſi habeat vnde vtatur ligno. quam ſententiā puto veram. alioquin [n] & ſi totus ager hunc caſum paſſus ſit, omnes arbores auferret fructuarius. [o] Materiam [p] tamen ipſum ſuccidere quantum ad villæ refectionem [q] putat poſſe: quemadmodum calcem, inquit, coquere, vel harenam fodere, aliúdve quid ædificio neceſſarium ſumere. [r] Nauis vſufructu legato nauigatum [ſ] * mittendam puto: licèt naufragij periculum immineat. Nauis etenim ad hoc para-

i *Arboribus euulſis.* vetuſtate, vel terræmotu: vt differat à ſequenti: & hoc ſi impediat fructuarium, poteſt compellere dominum vt tollat: vt infra e. l. Proculus. §. fi.

k *Ad vſum ſuum.* ſcilicet de lignis quæ non ſunt ad ædificandū. & caue, quia loquitur in non cædua: vt ſupra eo. l. ex ſilua.

l *Villæ.* id eſt, domus in rure factæ gratia fructuum: vt infra de verb. ſig. l. fundi.

Materia. Lignum.

m *Materia.* materia dicitur quæ eſt apta ad ędificandum: lignum autem, quod eſt ad comburēdum: vt hîc, & infra de leg. iij. ligni. in principio.

n *Alioquin.* id eſt ſi vltra ſuum vſum & villæ dicas eum vti poſſe. Accurſius.

o *Fructuarius.* & combureret: quod eſt abſurdum.

p *Materiam.* de arboribus euulſis.

q *Refectionem.* ſcilicet attinet. & hoc ſemper accipe in nō cædua. aliàs etiam vendere poteſt: vt ſupra eo. item. §. fi.

r *Sumere.* ſcilicet poteſt.

ſ *Nauigatum.* tempore nauigationis, non alio: vt. ſ. de rei vin. l. vtique. §. fi. &. l. ſi nauis. &. C. de offi. rect. prouin. l. ciuitas.

tur, vt nauiget. [t] Vſufructuarius vel ipſe frui ea re, [u] vel alij fruendam concedere, [x] vel locare [y] vel vendere poteſt. Nam & qui locat, vtitur: [z] & qui vendit, vtitur. Sed & ſi alij precariò concedat, vel donet, [a] puto eum vti: atque ideo retinere vſumfructum. & hoc Caſſius & Pegaſus reſponderunt: & Pomponius libro quinto ex Sabino probat. Non ſolùm autem ſi ego locauero, retineo vſumfructum, ſed & ſi alius negotium meum gerens locauerit vſumfructum, Iulianus libro trigenſimoquinto ſcripſit retinere [b] me vſumfructum. Quid tamē ſi non locauero, ſed abſente & ignorante me negotium meum gerens vtatur quis & fruatur? Nihilo minus retineo vſumfructum. quod & Pomponius libro quinto probat, per hoc quòd negotiorum geſtorum actionem adquiſiui. [c]

Per vnum actum ſingularem retinetur quaſi poſſeſſio totius iuris in vniuerſo. Bartolus.

De illo Pomponius dubitat, ſi fugitiuus in quo meus vſusfructus eſt, ſtipuletur aliquid ex re mea, vel per traditionem accipiat: [d] an per hoc ipſum, quaſi vtar, retineam vſumfructum: magíſque admittit [e] retinere. Nam ſæpe etiam ſi præſentibus [f] ſeruis non vtamur, tamen vſumfructum retinemus: vtputa ægrotante [g] ſeruo, vel infante, [h] cuius operæ nullæ ſunt, vel defectæ ſenectutis homine. Nam & ſi agrū aremus, licèt tam ſterilis ſit, vt nullus fructus naſcatur: retinemus vſumfructum. Iulianus tamen libro. xxxv. digeſtorum ſcribit, etiā ſi non ſtipuletur quid ſeruus fugitiuus, retineri tamen vſumfructum. Nam qua ratione, inquit, retinetur à proprietario poſſeſſio,

t *Nauiget.* Argu. ꝙ ſocius poteſt vti ſilua vel alia re cōmuni etiā ſocio inuitō: dūmodo in eum vſum in quē eſt: vt hic, & inſt. de rerum diui. §. in cōmune. Sed ar. cōtra infra communi diui. Sabinus. & de ſeruit. vrba. prædio. in re communi.

Socius re cōmuni inuito ſocio vti poteſt.

u *Ea re.* in qua habet vſumfructum.

x *Concedere poteſt.* commodando.

y *Vel locare.* huic eſt cōtra. ῖ. locati. locare. Sed ibi in ſeruitutibus rerū, ſiue prædiorum: hîc in perſonali. Itē contra. ῖ. eo. ſed ſi quid inædificauerit. §. & ſi veſtimētorū. ſed ibi ſpeciale vt nō poſſit locari veſtis.

z *Vtitur.* per aliū medium.

a *Vel donet.* hoc caſu oportet dōnatariū vti, cum donans nō vtatur pretio: vt. ῖ. eo. non vtitur. &. l. quia qui pretio. &. l. ſeq. Et ſic no. hîc quòd fructuarius poteſt alienare: vt inſtitu. de vſu & habi. §. j. Sed contra. ῖ. de iure do. l. ſi vſusfructus. & inſti. eo. §. finitur. So. diſtingue, an ille qui cedit habeat voluntatem vti frui per illū cui cedit, & tunc poteſt. an non: & tunc nō poteſt. vel diſtingue, intercedere, quod non poteſt, & concedere, quod poteſt: vt hîc. Concedere enim eſt cum cauſa ſcilicet emptionis, vel donationis, vel ſimili. Vel diſtinguē, an cedat ius: id eſt vſumfruct. quod nō poteſt: vt ibi. an cōmoditatē vtēdi: quod poteſt: vt hîc, ar. ῖ. de peri. & cōmo. rei ven. l. neceſſariò. §. fi. &. ῖ. de dona. l. iiij. Poſſet etiā intelligi lex illa, ſi vſusfructus. quòd non poteſt cedi niſi domino proprietatis. ſ. vt intereat vſusfruc. nam extraneo cedendo, non interit quandiu manet qui ceſſit: vt dicta. l. neceſſario. §. fi. Accur.

Concedere.

b *Retinere.* per alium medium. Accurſius.

c *Acquiſiui.* & ipſe contra me: vt infra eo. ſi abſente. & facit ad §. infra quemadmodum ſer. amit. l. v. &. vj.

d *Accipiat.* ex re mea, vel opera ſua.

e *Admittit.* ſ. Pompo. & ſic mihi quærit, cum ex duabus cauſis fructuario quæratur: vt. ῖ. de acquir. re. do. l. acquiritur. §. de his.

f *Si præſentibus.* id eſt eis qui præſentes ſunt.

g *Aegrotante.* Ar. quòd dapifer debeat habere ſalariū etiā ratione temporis quādo fuit infirmus, cū ſeruire videatur: vt hîc. &. ῖ. de ſtat. lib. l. cum heres. §. Stichus. nam per eum non ſtat quo minus ſeruiat: vt. ῖ. de var. & extraordi. cog. l. j. §. diuus. &. ῖ. loc. l. qui operas. & de hoc dixi. ῖ. locat. ſi vno. §. cum quidam. Accur.

Famulus tempore ſuę infirmitatis ſalariū conſequi debet. Opera infantis nulla eſt.

h *Infante.* no. ꝙ infantis nulla eſt opera: vt &. ῖ. de ope. ſer. l. ſi. in

ee iiij

princip.Sed pupilli maioris infante, ſic: vt ſupra de rei vindic.l. cæterum.& infra de lib.cau.l.fin.& infra eo.ſi infantis.

[a] *Etiam ſi in fuga ſeruus ſit*. niſi in duobus caſibus, & quando pro libero ſe gerit, & quando ab alio poſſidetur: vt infra de adquir.poſ.l.iij.§.ſi ſeruus.&.l.per eum.§.fin.& infra proxi.

etiam ſi in fuga[a] ſeruus ſit, pari ratione etiam vſusfructus retinetur.[b] Idem tractat,[c] quid ſi quis poſſeſſionem eius nanctus ſit, an quemadmodũ à proprietario poſſideri deſinit, ita etiã vſusfructus amittatur. Et primò quidem ait poſſe dici amitti vſumfructum:[d] ſed licèt amittatur, tamen dicendum, quod intra conſtitutũ tempus ex re fructuarij ſtipulatus eſt, fructuario adquiri poteſt.[e] Per quod[f] colligi, poſſe dici ne quidem ſi poſſideatur ab alio, amitti vſumfructum,[g] ſi modò mihi aliquid ſtipuletur: paruíque referre, ab herede poſſideatur, vel ab eo cui hereditas vendita, vel cui proprietas legata ſit: an à prædone.[h] Sufficere enim ad retinendum vſumfructum, eſſe affectum retinere volentis, & ſeruum nomine fructuarij aliquid facere.[i] quæ ſententia habet rationem.

Fructus nõ efficiuntur fructuarij, niſi ab eo vel ab alio eius nomine ſeparentur à terra: & ideo actiones competentes domino, ei non competunt. Bartolus.

Iulianus libro trigenſimoquinto digeſtorum tractat,† ſi fur[k] decerpſerit vel deſecuerit fructus maturos[l] pendentes, cui condictione[m] teneatur: domino fundi, an fructuario? Et putat,[n] quoniã fructus non fiunt fructuarij niſi ab eo percipiantur,[o] licèt ab alio terra ſeparentur,* magis proprie-
A tario cõdictionem competere:[p] fructuario autẽ furti actionem:[q] quoniã interfuit eius fructus non eſſe ablatos. Marcellus autẽ mouetur[r] eo, quòd ſi poſtea fructus iſtos nanctus fuerit[ſ] fructuarius, fortaſſis[t] fiant[u] eius. Nã ſi fiunt, qua ratione hoc euenit, niſi ea, vt interim fierent proprietarij? mox
B adprehenſi, fructuarij efficientur: exẽplo rei ſub conditione legatæ, quæ interim heredis eſt: exiſtente autem conditione ad legatarium tranſit.[x] Verum eſt enim condictionem competere[y] proprietario. Cum[z] autem in pendenti eſt dominium: vt ipſe Iulianus ait[a] in fœtu qui ſummittitur,[b] & in eo quod ſeruus fructuarius per traditionem accepit nõdum quidem pretio ſoluto, ſed tamen ab eo ſatisfacto:[c] dicẽdum eſt con-
C dictionem pendere, magíſque† in pendenti[d] eſſe dominium.

XIII. IDEM *libro octauodecimo ad Sabinum.*

SI cuius rei vſusfructus legatus erit, dominus poteſt in ea re ſatiſdationẽ deſiderare, vt officio iudicis hoc fiat.[e] Nam ſicuti debet fructuarius vti frui: ita & proprietatis dominus ſecurus eſſe debet de proprietate. Hæc autem ad omnem[f] vſumfructum pertinere Iulianus libro trigenſimooctauo digeſtorum probat.* Si
D vſusfructus legatus ſit, non prius dandam actionem[g] vſufructuario, quàm ſatiſdederit,[h] ſe boni

[b] *Retinetur*. vſque ad decennium: vt infra ſtatim not.

[c] *Idem tractat*. ſcilicet quærendo.

[d] *Amitti vſumfructũ*. ſi dicas amitti, id eſt ſtatim amiſſum vſumfruct. ex quo cœpit ab alio poſſideri: dices ꝙ hoc corrigitur. j̃. ſtatim. Si dicas amitti: id eſt ſit in actu amittẽdi, vt incipiat amitti tempore, planũ eſt. nam & lupus exit ſyluam, non tamẽ exiuit. amittitur enim tẽpore conſtituto vt ſubiicit, ſcilicet. x. vel. xx. an. vt. C. de præſcrip.long. temp.l. fi.in fi.& hoc ſiue incipiat alius poſſidere, ſiue etiã non, eo ipſo ꝙ ipſe nõ vtitur: vt &.j̃. de ſer. ruſti. prædi.l.& Attilicinus. ADDIT. Iſta verba glo. cum dicitur, nõ tamen exiuit, &c. quotidie examinãtur ſecundum Bal. hîc. Vnde ſi ſtatutũ dicat, Si magnꝰ dominus intrauerit palatium, non ſufficit quòd teſtis dicat quòd vidit intrare: niſi dicat quòd vidit intraſſe: vt denotet actum conſummatum: arg. huius glo.

† In vulgata editione eſt lex.ſi fur.14.

[e] *Adquiri poteſt*.vt.j̃. de lib.cau.ſi cui.§.licet.

[f] *Per quod*. quia adquiritur.

[g] *Amitti vſumfructũ*. vt ſcilicet ſtatim finiatur: vt.s̃.proxi.dixi.& hoc etiam quãdo nihil mihi ſtipulatur. Et quod ſubiicit, ſi modò, ſubaudi, maximè. nam & ſi quis mihi ſtipuletur, interim fit interruptio: & ideo non curreret contra me præſcriptio: vt in fi.huius.§.dices. hæc gloſſa tota eſt ſecundum primum ſenſum ſuperioris.

* ſeparãtur

[h] *An à prædone*. vel à nullo: vt diximus modo per. l. j̃. de ſer. ruſti.prædi. & Attilicinus. Accurſius.

[i] *Aliquid facere*. vt ſtipulari, vel aliud. Et not. quòd ſecundum quoſdam hæc duo ſufficiunt, ſed vnum tantùm fortè eſt neceſſarium: vel affectus, vel etiam quòd ſtipuletur, vel aliud nomine fructuarij faciat: vt.s̃.ea.l.§.Iulianus. Sed tu dic vtrunque neceſſarium ſi à primo incipias, ad hoc vt nunquã currat præſcriptio. nam per ſtipulationem fit interruptio in ſeruitute tali: cum præſcriptio ſeruitutis facilè interrumpatur: vt.C.de ſerui.l.ij. ſicut facilius currit: quia etiam ſine poſſeſſione, quæ non poteſt eſſe in ſeruitute: vt.C.de prę̃ſcrip.long.temp.l.fi.in fi. Item no. mentem & propoſitum aliquid facientis eſſe ſeruandum: arg.j̃.de aur.& arg.leg.& ſi non.§.pe.&.j̃.commo.ſi vt certo.§.planè.

[k] *Si fur*. quidam habent prin.l.alij.§.Iulianus. quod melius eſt.

[l] *Fructus maturos*. idẽ ſi nõ maturos: vt.j̃.eo.ſi abſente.§.fi.Acc.

[m] *Condictione*. ſcilicet furtiua.

[n] *Et putat*. ſcilicet Iulianus: vnde fuit melius ſupra.§.

[o] *Percipiantur*. vel ab alio eius nomine. Et dic percipiantur, vt etiam in horreis ſint reconditi: vt.j̃.qui.mo.vſusfruct.amit.l.ſi vſufructuarius.& inſti.de re.di.§.is verò.ſecus in bo.fi.poſſe.qui facit ſuos, à quocunq; percepti ſint, & cuiuſcunque nomine, & eo ipſo quòd à ſolo ſunt ſeparati: vt.j̃.de vſur.qui ſcit.§.in alieno.&.§.præterea.& ſupra de rei vindic.l.antepe.

[p] *Competere*. quia ſoli domino datur: vt.j̃.de condic.fur.l.j.

[q] *Furti actionem*. hoc ſi fuerint ſubtracti poſtquam fructuarius poſſit vti: ſcilicet adita hereditate ab herede legantis: & præſtita cautionem: vt infra de vſuca.ſi homo cuius.

[r] *Mouetur*. ſcilicet ad dicendũ quòd competit furtiua condictio fructuario: ideoq; cõtradicebat Iulia. qui dixerat ſoli proprietario dari: quam contrarietatem non ſoluit.

[ſ] *Nanctus fuerit*. ab alio, non à fure: quia tunc nõ daretur ei furtiua condictio: niſi de nouo fuerit factũ furtum.

[t] *Fortaßis*. abundat. ſic ſupra de arbi.ſi duo.

[u] *Fiant*. & ſic extunc dabitur condictio furtiua fructuario ad æſtimationẽ, non ad rem, cum eam habeat: quia fortè redemit ab eo q̃ habuit à fure qui dolo deſiit habere. & verè ita intelligitur Marcellus dixiſſe: non autem ſic vt nunquã proprietario detur, nam, &c.

[x] *Tranſit*. vt. j̃.famil. erciſ.l. & poſt litem.§. res. &.j̃.ad Sylla. l.j.§. ſerui.&.s̃. de rei vindi. l.non ideo. Accur.

† Sic Flo. & vulga. ſunt qui emendẽt magis quàm. quibus non aſſẽtior.

[y] *Competere proprietario*. ſcilicet interim.

[z] *Cum*. id eſt quando. & incipiunt verba Vlpiani. vel cauſatiuè autem pro ſed. Accur.

[a] *Iulianus ait*. hæc duo exempla fuerant Iulia. quæ nunc allegantur contra eum: vt ſicut hîc aliquid eſt in pendenti, ita & in noſtro caſu.

* In vulg. editione eſt lex. Si vſus fructus. 16.

[b] *Summittitur*. id eſt ſummitti debet. nam facta ſummiſſione, iam non pendet dominiũ: vt.j̃.eo.quid ergo.

[c] *Satisfacto*. nam tunc pendet: vt.j̃.eo.ſed & ſi quis.§.interdum.

[d] *In pendenti*. ſcilicet vſquequo fructus conſumpti ſint à fure, neutriq; eorum dandam interim condictionem: & ſic nec ſecundum dictum Iuliani, vt tantùm proprietario: nec Marcelli, vt dicam tantùm fructuario: ſed mediũ quoddam. & dicam quòd eſt in pendenti ratione futuri. nam ratione præſentis competit proprietario: licèt non poſſit eam exercere, vt dixi: niſi conſumptis eis. ſi ergo venerit ad manus fructuarij, non à fure ſibi reſtituente, videatur ab initio ſibi competiſſe condictio furti fictione iuris: vt.j̃.eo.ſed & ſi quis.§.interdum. Sed arg. contra, infra qui po.in pig.ha.l.potior. Et ideo aliud eſt in pignoribus: quia
E in illis ordinem conuentionis intuemur. Accurſius.

[e] *SI cuius. Hoc fiat*. ſcilicet ſatiſdatio tam de reſtituenda re, vt hîc, quàm de vtendo & fruendo arbitrio boni viri: vt infra proxi.& infra vſufruct. quemad.ca. l.j.§. habet autem. adeo vt ante non videatur facere fructus ſuos: vt infra de vſufruct.le. l.vxori. ADDITIO. Iſtud intellige verum vbi eos percipiat fructuarius ſciente & patiente proprietario: vt.l.hac edictali. C.de ſecun.nupt.ſecundum Bart.

[f] *Ad omnem*. ſiue in teſtamento, ſiue inter viuos conſtitutus ſit vt.C.eo.l. vſufruct.j. in caſibus tamen non cauetur: vt not. infra vſufruct.quemad.ca.ſi vſusfructus.§.illud.

[g] *Dandam actionem*. ſcilicet efficaciter.

[h] *Satiſdederit*. vel per fructuarium non ſtet: vt infra vt in poſſ. le.l.j.§.non exigit. Sed & ea non præſtita poteſt per condictionem incerti agi vt cautio interponatur: vt infra de vſufruct.ea. re.quæ vſu con.hoc ſenatuſconſultum.§.j. Accurſius.

Oportet.

viri arbitratu vſurum fruiturum. Sed & ſi plures ſint, à quibus vſuſfructus relictus eſt, ſingulis ſatiſdari oportet. [a] † Cum igitur de vſufructu agitur: non ſolùm quod factum eſt, arbitratur: [b] ſed etiã in futurum quemadmodum vti frui debet. De præteritis [c] autem damnis fructuarius etiam lege Aquilia tenetur: [d] & interdicto quod vi aut clam: [e] vt Iulianus ait. Nam fructuarium quoque teneri his actionibus, necnon furti, certum eſt: ſicut quemlibet alium qui in aliena re tale quid commiſerit.

Actio legis Aquiliæ datur domino propter factum, nõ propter negligentiam. Bartolus.

Denique conſultus, [f] quo bonum fuit actionẽ [g] polliceri prætorem, cum competat legis Aquiliæ actio: reſpõdit, quia ſunt caſus quibus ceſſat Aquiliæ actio, ideo iudicẽ dari, vt eius arbitratu vtatur. Nam qui agrum non proſcindit, qui vites nõ ſubſerit, itẽ aquarum ductus corrumpi patitur, lege Aquilia non tenetur. [h] Eadem & in vſuario dicenda ſunt.

Nota ar. huius. §. quòd quando inter duos eſt contentio de vna poſſeſſione, iudex poteſt prohibere vtrique parti ingreſſum, ne veniant ad arma & rixas. Bart.

Sed ſi inter duos [i] fructuarios ſit controuerſia, Iulianus libro trigẽſimooctauo digeſtorum ſcribit * æquiſſimum eſſe, quaſi [k] commmuni diuidundo iudicium dari, vel ſtipulatione [l] inter ſe eos cauere qualiter fruantur. Cur enim [m] (inquit Iulianus) ad arma & rixam procedere patiatur prætor, quos poteſt iuriſdictione ſua componere? [n] † Quam ſententiam Celſus quoque libro viceſimo digeſtorum probat: & ego puto veram. Fructuarius † cauſam proprietatis deteriorem facere non debet: meliorem facere poteſt. [o] Et aut fundi eſt vſusfructus legatus, [p] & non debet neque arbores frugiferas excidere: neque villam diruere: nec quicquam facere in perniciẽ proprietatis. Et ſi fortè voluptarium * fuit prædium, viridaria vel geſtationes vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas [q] atque amœnas habens, non debebit deiicere, vt fortè hortos olitorios [r] faciat, vel aliud quid quod ad reditũ ſpectat. Inde eſt quæſitum, an lapidicinas vel cretifodinas vel harenifodinas ipſe inſtituere [ſ] poſſit. Et ego puto etiam ipſum inſtituere poſſe, ſi non agri partem neceſſariam [t] huic rei [u] occupaturus eſt. Proinde venas quoque lapidicinarum & huiuſmodi metallorum inquirere poterit. ergo & auri, & argenti, & ſulphuris, & æris, & ferri, & cæterorum fodinas vel quas paterfamilias inſtituit, exercere poterit, vel ipſe inſtituere, ſi nihil agri culturæ nocebit. Et ſi fortè in hoc [x] quod inſtituit, [y] plus reditus ſit, quàm in vineis, vel arbuſtis, vel oliuetis quæ fuerunt, [z] forſitan etiam hæc deiicere [a] poterit: ſiquidem ei permittitur meliorare proprietatem. Si tamen quæ inſtituit vſufructuarius, aut cœlũ [b] corrumpant agri, aut magnum apparatum [c] ſint deſideratura, opificum fortè vel legulorum, [d] † quæ non poteſt [e] ſuſtinere proprietarius: non videbitur viri boni arbitratu frui. Sed nec ædificiũ quidem poſiturum in fundo, niſi

---

Singulis heredibus fidelitatis ſacramentũ præſtandum eſt.

a *Oportet*. argu. quòd ſingulis heredibus domini faciendum eſt ſacramentum fidelitatis: vt. arg. j̃. de no. ope. nun. l. ſtipulatio. §. quæſitũ. &. j̃. vſufr. quemadmo. ca. ſi vſusfructus. §. fi. Nam cum ſit quaſi indiuidua ſeruitutis ſacramentum fidelitatis, & fidelitas ipſa, inſolidum debetur: vt. j̃. de verb. oblig. l. ij. §. pe. Accurſius.

b *Arbitratur*. ſcilicet bonus vir: vt ſi ante cautionẽ aliquid corruperit fructuarius. Itẽ ratione futuri: vt ſubiicit, &. j̃. ſi ſer. vindic. egi. Accurſius.

† No. iũcta glo. quòd fidelitas eſt ſpecies ſeruitutis.

c *De præteritis*. ſ. ante ſatiſdationem datis.

d *Tenetur*. ſi quid dãni dedit.

e *Quod vi aut clam*. ſi quod opus ibi fecit prohibitus, vel ſciens ſe prohibendum: vt. j̃. quod vi aut clam. l. iij. §. fin. & l. ſeq.

f *Conſultus*. id eſt interrogatus Iulianus.

g *Actionẽ*. ſcilicet ex cautione ratione præteritorum damnorum vel futurorum? Reſpon. ſcilicet Iulianus, quia, &c. ſed certè imò ratione fideiuſſoris facto fructuario nõ ſoluendo: vt arg. j̃. ad leg. Fal. l. is cui. & inſtit. de repli. §. fin. Et not. hîc quòd ſuperuacua cautio non eſt interponẽda. ſic &. j̃. vt in poſſ. leg. ſi is à quo. §. fin. & ſupra de pact. l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. Accurſius.

h *Non tenetur*. in cautione omnia dãna veniunt: vt infra vſufruc. quemad. ca. l. j. §. cauere. ſed lege Aquil. data tantum: vt hîc. Sed cõtra. j̃. ad. l. Aquil. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi fornacarius. &. §. ſi ex plauſtro. Sol. hîc res corrũpitur ex ſeipſa, ibi appoſitione ignis, vel mala cõpoſitione lapidũ. Vel hîc non datur directa ſed vtilis: vt ibi.

* In vulg. eſt lex. Æquiſſimum. 17.

i *Sed ſi inter duos*. ſupra cum inter fructuariũ & proprietariũ eſt cõtrouerſia, qualiter ſit vtendum, proſpicitur cautione interpoſita: nunc qualiter inter fructuarium & fructuarium, ſecundum R.

† Cõcor. tex. I. c. placuit. &. c. ſi quis. &. c. fi. 90. diſ. Itẽ etiam concor. tex. & ibi glo. in ca. I. extra de mut. petitio.

k *Quaſi*. id eſt vtili: quia directum tantùm ad corporalia datur: vt. j̃. communi diui. l. per hoc iudicium. &. j̃. de aqua quoti. l. Lucio. in fin. j. reſpon. &. j̃. communi diui. l. communi diuidundo. §. cum de vſufructu. Accurſius.

l *Stipulatione*. vt vnus alteri promittat quòd alterum vti non impediet: vt infra famil. erciſ. & puto. in princ.

m *Cur enim*. meritò prædictis duobus modis proſpicitur: cur enim, &c.

Iudex litigãtes ad pacem cogere poteſt.

n *Iuriſdictione ſua componere*. arg. quòd poteſtas & iudex poſſunt cogere litigatores ad pacem & tranſactionẽ faciẽdam, cauſa dirimendarum litium. ſic. j̃. ſi cer. pet. l. quidam. ſic. s̃. de offic. præ. cõgruit. & in auth. de man. prin. §. deinde. col. iij. &. j̃. de no. ope. nun. l. j. §. & poſt. &. j̃. de leg. j. huiuſmodi. §. fi. &. xc. di. c. placuit. &. c. ſi quis. &. c. fin. &. j̃. de re mili. l. fi. in fi. &. j̃. communi diui. l. communi diuidundo. §. cum de vſufructu. &. j̃. de aqua quoti. Lucio. Sed arg. contra. in auth. vt lit. iur. §. pe. Sed ibi de referendariis dicit, non iudicibus: preterea de litibus ciuilibus. Itẽ ar. cõtra. j̃. eo. quotiens. in prin. ſed & ibi imminet iudex: vt ibi dices.

Expẽſæ quæ à fructuario fieri poſſunt.

o *Facere poteſt*. colligitur ergo vt neceſſarias & vtiles impenſas fructuarius facere poſſit: quia omnes faciunt rem meliorem: vt j̃. de verb. ſignifi. l. impenſæ. niſi faciat immutando ſtatum rei: vt s̃. eo. l. hactenus. §. fin. &. l. quamuis. & vt hîc, &. j̃. eod. l. §. ſed ſi ædium. verſi. ſed & colores. Voluptarias quoque facere potes: vt. s̃. eo. l. hactenus. §. Neratius. non tamen cogitur ad aliquas niſi ſint modicæ: vt. s̃. eod. hactenus. j. reſpon.

† Iſte. §. eſt bene nota. vna cum ſequẽt. vſque ad. l. ſed ſi quid.

p *Legatus*. ſupple, aut alterius rei. & ſi quidem fundi vſufruc. eſt legatus, non debet, [a] &c. quæ eſt Piſ. litera: & abundat hîc poſtea vna negotio: vt &. C. de ſer. fugi. l. j. Accur.

a] Accurſius hic perperã refert Piſanã literam.

* Flo. voluptate fuit preditũ viridaria.

q *Opacas*. id eſt, afferebant vmbram propter ſolem: & dicitur lobia.

r *Olitorios*. id eſt ad faciendum olus, vel oliuas.

ſ *Inſtituere*. id eſt incipere de nouo.

t *Neceſſariam*. ſcilicet fructibus.

u *Rei*. id eſt argẽtifodinas faciendas. ſic. j̃. de ſeruitu. l. ſi cui.

x *In hoc*. id eſt lapidicinis. Accurſius.

y *Inſtituit*. lapidicinas puta, vel ſimilia.

z *Fuerunt*. ibi prius

a *Deiicere*. & ita mutat ſtatum rei. ſic ergo eſt contra. j̃. e. l. §. ſed ſi ædium. verſi. ſed & colores. &. s̃. e. tit. hactenus. §. fi. &. l. quamuis. Sol. quod hîc dicit cũ dubitatione, ibi indubitabiliter ſoluitur: vt ſic iſta ſecundum illas intelligatur. vel hoc fauore vltimæ voluntatis, in qua conſtitutus erat vſusfru. vt ar. j̃. de reg. iur. in teſtamentis. ibi ergo inter viuos. Vel hîc loquitur quando paterfa. inſtituerat, vel inſtituere propoſuerat lapidicinas. vnde præſumitur quòd voluerit vſufructuariũ idem facere: arg. C. de epiſ. audien. l. nemo. hæc placet. vel aliud in his quæ certis finibus circunſcribuntur & deſignantur: vt domus, & ſimilia, quæ non ampliare vel deminuere poteſt. Aliud etiam in cretæfodinis: quæ certo modo non retinẽtur: imò quotidie ampliãtur & deminuuntur: vt hîc, & arg. C. de procu. l. maritus. Itẽ contra. s̃. ea. l. §. fructuarius. in fi. §. vbi non permittitur facere hortos. Sol. licèt plures redderet fructus, nolebat tamen fructus paterfam. ſed amœnitatem: hîc autem fructus volebat.

† Cato de re ruſtica agẽs de olea legenda, legulos vocat qui oleam legunt: vt & Varro lib. 5. de ling. Lat.

b *Cælum*. id eſt ærem. Accurſius.

c *Apparatum*. quid ad proprietarium de apparatu, cum non cogatur reficere: vt. s̃. eo. l. hactenus. in princ. &. ij. reſpon? Reſpon. imò pertinet ad eum magnus apparatus qui gratia rei fieret: haberet enim neceſſe fructuario reſtituere tales expenſas: vt. j̃. eo. ſi extraneo. §. fin. &. l. quòd ſi heres. &. l. ſi abſente. &. j̃. de impen. l. iij. §. fin. &. l. & in totum. &. C. de rei vxo. ac. §. ſed nec impenſas. C. eo. tit. l. eum.

d *Figulorum*. id eſt magiſtrorũ. aliàs legulorũ. Et dicuntur leguli, qui legunt: id eſt colligunt margaritas in arena: ſecundum M.

Leguli qui dicuntur.

e *Non poteſt*. commodè: vt. j̃. de verb. ſigni. l. Nepos Proculo. &

UNED

de condi. inſtit. ſi filius. Sed cur non poteſt: cum ipſe non faciat expenſas: vt ſupra eod. titu. l. hactenus? Reſpon. quia rem deteriorem haberet fructuario mortuo, cum proprietarius talia neſciat exercere. Vel dic, non poteſt reſtituendo: vt modò notaui. & argu. infra de pig. act. ſi ſeruos. Accurſius.

A ſtatus rei fieri non poteſt: arg. infra de leg. j. ſenatus. & ſupra de rei vindica. in fundo. ſecus autem in inquilino qui refringit & tollit: vt infra loc. ſed addes. §. ſi inquilinus. & not. ſupra de rei vindic. l. habitator.

z *Qualum*. id eſt cophinum. vel qualum, id eſt codalum vel codalos. vel qualum, id eſt ſabulum. Accurſius.

a *Sed ſi ædium*. vſque nũc qualiter fundo inſtructo vtatur: nunc qualiter domo. Acc.
b *Immittere*. ſed non claudere: vt infra ead. l. §. item Nerua.
c *Poterit*. id eſt apponere poteſt, ſubaudi.
d *Diætas*. loca in quibus moratur paterfamilias in die.
e *Coniungere*. ſi ſeparata erant. Accurſius.
f *Aut ſeparare*. ſi ſunt coniuncta.
† Flo. viridiaria.
g *Aditus*. anteriores.
h *Poſticas*. id eſt poſteriores aditus domus.
i *Refugia*. id eſt loca abſcõſa: quæ dicuntur ſecreta loca domus.
k *Excolere*. ſic. j. eod. vſuſfructuarius nouũ.
l *Inuenit*. ſupra ea. l. §. fructuarius.
m *Nõ immutata*. ſupra eo. l. hactenus. in fine. & l. ſeq. & infra proxi. §. & infra eod. l. vſufructuarius nouum. & infra de vſu & habita. l. Neratius.
n *Turbatur*. quia ventus magis percutit.
o *Domino*. ſi velit altius tollere inuito fructuario: vt. ſ. eo. vſufruct. §. hac ratione.
p *Nec obſtruere*. id eſt claudere lumina: ſed aperire ſic: vt ſupra proxi. §.
q *Meritoria*. hoc ſtatim exponetur.
r *Quaſi domum*. id eſt eius forma nõ mutata.
ſ *Diuerſoria vel fullonica*. loca in quibus itinerantes diuertunt. fullonica autem poteſt dici gualteria, à fullone: quia facit diuerticulũ quoddam vt ibi lauet telas. vel à folle per quem trahitur aqua. ſic accipitur infra de aqua plu. arcen. l. apud Trebatium. vel ambo pro eodem.
* fructuum.
t *Ego*. ſcilicet Vlpian. dico. aliàs, ergo quidem: & tunc dic, quia ad aliũ omnino vſum non poteſt vti. aliàs eſt ego, ſcilicet Vlpianus.
In vulg. eſt l. x, Sed & ſi.

quod ad fructum percipiendum neceſſarium ſit. Sed ſi ædium [a] vſuſfructus legatus ſit, Nerua filius & lumina immittere [b] eum poſſe ait: ſed & colores & picturas & marmora poterit [c] & ſigilla, & ſi quid ad domus ornatum. Sed neque diætas [d] tráſformare, vel coniungere [e] aut ſeparare [f] ei permittetur, vel aditus [g] poſticaſve [h] vertere, vel refugia [i] aperire, vel atrium mutare, vel viridaria † ad alium modum conuertere. excolere [k] enim quod inuenit [l] poteſt qualitate ædium non immutata. [m] Item Nerua eum cui ædium vſuſfructus legatus ſit, altius tollere non poſſe, quamuis lumina non obſcurentur: quia tectum magis turbatur. [n] quod Labeo etiam in proprietatis domino [o] ſcribit. Idem Nerua nec obſtruere [p] eum poſſe. Item ſi domus vſuſfructus legatus ſit, meritoria [q] illic facere fructuarius non debet: nec per cœnacula diuidere domum. Atquin locare poteſt: ſed oportebit quaſi domum [r] locare: nec balineum ibi faciẽdum eſt. Quod autem dicit meritoria non facturum, ita accipe, quæ vulgo diuerſoria [ſ] vel fullonica appellantur. Ego [t] quidem & ſi balineum ſit in domo, vſibus dominicis ſolitum vacare, in intima parte domus, vel inter diætas amœnas: [u] non rectè nec ex boni viri arbitratu facturum, ſi id locare cœperit, vt publicè lauet: non magis, quàm ſi domum ad ſtationem iumentorum locauerit: aut ſi ſtabulum quod erat domus iumentis & carrucis vacans, piſtrino [x] locauerit:

XIIII. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

Licèt multo minus ex ea re fructum * percipiat.

XV. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

E Sed ſi quid inædificauerit, poſtea, eum neque tollere hoc neque refigere [y] poſſe: refixa planè poſſe vindicare. Mancipiorum quoq; vſuſfructu legato non debet abuti: ſed ſecundum conditionem † eorum vti. Nam ſi librarium rus mittat, & qualum [z] & calcem portare cogat, hiſtrionem balneatorem faciat, vel de ſymphonia * atrienſem, [a] vel de palæſtra ſtercorandis † latrinis præponat, abuti videbitur proprietate. B Sufficienter * autem alere & veſtire debet ſecundum ordinem & dignitatem [b] mancipiorum. Et generaliter Labeo ait, in omnibus rebus mobilibus modum eum tenere debere, ne ſua feritate vel ſæuitia ea corrumpat: [c] alioquin etiam lege Aquilia eum conueniri. Et ſi veſtimentorum [d] vſuſfructus legatus ſit, non ſicut quantitatis vſuſfructus legetur, dicendum eſt ita vti eum debere, ne abutatur: nec C tamen locaturum: [e] quia vir bonus ita non vteretur. Proinde & ſi ſcenicæ veſtis vſuſfructus legetur, vel aulæi, vel alterius apparatus: alibi quàm in ſcena non vtetur. Sed an & locare poſſit, videndum eſt. & puto locaturum. & licèt teſtator commodare non locare fuerit ſolitus, tamen ipſum fructuarium locaturum tam ſcenicam quàm funebrem [f] veſtem.

Proprietatis dominus non debebit impedire fructuarium ita vtentem, ne deteriorem eius conditionem faciat. D De quibuſdam planè dubitatur, ſi eum vti prohibeat, an iure id faciat, vtputa doliis, ſi fortè fundi vſuſfructus ſit legatus. & putant [g] quidam & ſi defoſſa [h] ſint, vti prohibẽdum. Idem & in ſeriis [i] & cuppis & in cadis & amphoris putant. idem & in ſpecularibus, [k] † ſi domus vſuſfructus legetur. Sed & ego puto, niſi ſit contraria voluntas, etiam inſtrumẽtum fundi vel domus contineri. [l] Sed nec ſeruitutem imponere fundo poteſt proprietarius, [m] nec amittere [n] ſeruitutem. Adquirere planè ſeruitutem eum poſſe etiam inuito fructuario Iulianus ſcripſit. Quibus

a *Atrienſem*. id eſt vt lauet atria.
b *Dignitatem*. [a] id eſt meliorem ſtatum & opinionem. non autem ponitur pro publico honore: quia ſeruus eo vti non poteſt: vt C. de tabul. l. generali. lib. x. &. C. qui milit. non poſſ. l. penul. & final.
† Eandẽ cõditionis ſeruorũ differẽtiam tradit Ariſto. lib. I. Polit. ca. 4.
a] Not. glo. qualiter dignitas aliquando ſumitur pro ſtatu.
* Sic Flo. ſed vulgata editio habet. ſymphoniaco, quod quidam magis probãt, nos Flor. pręferimus.
c *Corrumpat*. vt infra eo. ſi pendentes. §. j.
d *Et ſi veſtimentorum*. poteſt dici hoc eſſe de reſponſione. Vel dic quòd ſit de facto, & ibi ſit reſponſio, dicendum eſt, &c. Et dicitur legari vſuſfructus veluti quãtitatis, cum datur veſtimentum æſtimatũ æſtimatione reddẽda finito vſufructu: vt inſtitu. eo. §. conſtituitur.
† Extergendis lat. vel ſtercorandis agris.
* Not. quæ dicantur veſtimẽta ſufficientia: qđ facit ꝑ veſtimẽtis monachorum. & eſt menti tenendum. ſecundũ Bal. hic, quem videas.
e *Locaturum*. Arg. contra ſupra eod. arboribus. §. vſuſfructus. ſed hoc ſpeciale: quia, &c. Item hoc niſi in funebri & perpetua: vt ſubiicit.
f *Quàm funebrem*. quia talibus veſtimentis ſic vteretur vir bonus, ſed in aliis contra: vt in princ. dixit.
g *Putant*. & malè.
h *Defoſſa*. in prædio.
i *In ſeriis*. hęc ſunt genera vaſorum.
k *In ſpecularibus*. inſtrumenta domus, ab inſpiciendo fortè dicta.
l *Contineri*. ſcilicet vſufructu fundi vel domus legato. Sed contra infra de ſup. le. l. fin. Solu. hîc vſuſfructus fuit legatus: quo caſu non poſſet vti frui ſine inſtrumentis. At ibi proprietas fuit legata, vbi non accedunt inſtrumenta niſi infixa: vt infra de fund. inſtru. l. cum fundus. cum enim teſtator vſumfructum reliquit: vt ex ipſo nomine patet, commodum & emolumentum rei videtur voluiſſe ad fructuarium pertinere: quod aliter fieri non poteſt niſi inſtrumentorum habeat fructum. cum autem legatur proprietas, non attenditur aliud niſi quòd dominium tranſeat in legatarium, ſecundum Azo.
† Specularia (inquit Bud.) hic Vlp. intelligit, quibus feneſtrarum hiatus obſtruebantur ad tranſmittendã lucẽ: quæ tamen exemptilia erãt, vt cum liberet, auferrentur.
m *Poteſt proprietarius*. imò videtur quòd ſic: vt infra, ſi vſuſfruct. pe. l. ſi ab herede. quæ eſt contra. Sol. vt ibi.
n *Amittere*. ſcilicet per pactum: ſed non vtendo ipſe vel fructuarius, amittitur: vt infra ſubiicit, & infra quemadmo. ſer. amit. vſuſfruct. à contrario ſenſu.

u *Amœnas*. & repete, balineum ſit.
x *Piſtrino*. id eſt ad opus piſtrini. & facit ſupra eo. l. item ſi. §. fin. & infra eod. ſi pendentes. §. ſi dominus. & ſupra eo. arboribus. §. nauis. Accurſius.
y *Sed ſi quid. Refigere*. id eſt extirpare: ſed ad æſtimationem agere poteſt. vel vindicat ſi eſt diſſolutum, vt ſubiicit: niſi donare voluerit: vel niſi æſtimationem ſit iam cõſecutus: vel ad eum ſpectabat talis impenſa: vt. C. eo. l. eum ad quem. ſed Alb. dicit non poſſe tollere vel refringere, cum ſi ne læſione prioris

Conſequenter.

a *Conſequenter.* ſcilicet dicitur.
b *Non poteſt.* in caſu tamen non dominus adquirit: vt infra de caſtren.pe.l.ex caſtrenſi.§.j.
c *Tenebitur.* ſi tamen ſciuerit deberi.alioquin imputabitur proprietario: vt infra de contrahen.empt.in vendendo.§.penul.

ADDITIO. Iſtam gloſſam dicit Bal. hîc valde nota. ad hoc quòd latior ſit interpretatio in legato vſusfructus quàm proprietatis. & facit.ſ.eo.l.item ſi fundi.§.ſeminarios autẽ.

d *Imponere.* quomodo poteſt fructuarius totum vſumfruc.amittere vel relinquere proprietario: vt.j.eo. cum fructuarius. cum non poſſit pati vnam ſeruitutem imponi? Reſpõ. & hoc poteſt pati: ſed non ſic vt duret vſusfructus. vnde expone, non poteſt imponi, ſcilicet ſic vt vſusfructus duret: ſed eo pereunte ſic: vt.j. de do.ma.except.l.apud.§.quæſitũ. Sed an pereat in ea parte tantũ quæ ſeruit, ſeu in totũ? Reſpon. in totum ſecundũ quoſdã, niſi dicat, ſaluo iure ſuo: vt.j.quib. modis pign.vel hypo.ſolu.l.ſi debitor.§.ſi in véditione. Vel dic cæteræ partes liberæ ſint: vt.l.certo generi.j.de ſerui.ruſtic. prædio. vel in eis fortè durat. Accur.

* Vulg. niſi per quam.

e *N* *Iſi per quam.* ſcilicet talem.
f *Sibi.* ſcilicet proprietario.
g *Altius tollere.* quod fructuario non licet, etiam ſi hoc non conceſſiſſet: vt.ſ.eo.ſi cuius.ª §.item Nerua. & .j.eo.l.vſufructuarius.

a] l.æquiſſimum.

h *L* *Ocum autẽ. Conſentiente.* etiam iure ſuo ſaluo: vt dixi modò ſupra.l.iij.proxi. Sed quomodo dicitur ſaluum ius, cum re religioſa nemo poſſit vti? Reſpõ. vti videtur, cum religioni permittit: ſicut & dicitur habere filium qui intrat monaſterium: vt in authen.de ſan.epiſ.§. ſed hoc præſenti.col.ix. nam lucrum eſt in piè agendo: vt in auth.de her.& Fal.§.ſi verò expreſſim.col.j.

A

conſequenter [a] fructuarius quidem adquirere fundo ſeruitutem non poteſt, [b] retinere autem poteſt. & ſi fortè fuerint non vtente fructuario amiſſæ, hoc quoque nomine tenebitur. [c] Proprietatis dominus ne quidem conſentiente fructuario ſeruitutem imponere [d] poteſt:

XVI. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

NIſi qua [e] * deterior fructuarij conditio non fiat, veluti ſi talem ſeruitutem vicino conceſſerit, ius ſibi [f] non eſſe altius tollere. [g]

XVII. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

LOcum autem religioſum facere poteſt cõſentiente [h] vſufructuario: & hoc verum eſt fauore religionis. [i] Sed interdum & ſolus proprietatis dominus locum religioſum facere poteſt. Finge enim eum [k] teſtatorem inferre, cum non eſſet tam opportunè vbi ſepeliretur. [l] Ex eo, [m] ne deteriorem conditionem fructuarij faciat proprietarius, ſolet quæri an ſeruum dominus coërcere poſſit. Et Ariſto apud Caſſium notat, pleniſſimam [n] eum coërcitionem habere, ſi modò ſine dolo [o] malo faciat: quamuis vſufructuarius ne contrariis quidem miniſteriis [p] aut inuſitatis [q] artificium eius corrumpere poſſit, nec ſeruum cicatricibus deformaret. [r] Proprietarius autem & ſeruum noxę dedere poterit, ſi hoc ſine dolo malo faciat: quoniam noxæ deditio iure non perimit vſumfructum, non

B

magis quàm vſucapio proprietatis [s] quæ poſt conſtitutum vſumfructum contingit. Debebit planè denegari [t] vſusfructus perſecutio, ſi ei qui noxæ accepit, litis æſtimatio non offeratur à fructuario. Si quis ſeruum occiderit, vtilem actionem exemplo Aquiliæ [u] fructuario dandam nunquam dubitaui.

XVIII. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

AGri vſufructu legato, in locum demortuarũ arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt, [x] & priores ad fructuarium pertinent.

Verba per modum conditionis prolata, inducunt diſpoſitionem, quando diſpoſitio ſibi annexa alias non ſortiretur effectum: & tunc appellatione vſusfructus continetur proprietas. Barto.

C

XIX. POMPONIVS *libro quinto ad Sabinum.*

PRoculus putat inſulam poſſe ita legari, vt ei ſeruitus imponatur quæ [y] alteri inſulæ hereditariæ debeatur: hoc modo: *Si ille heredi meo promiſerit per ſe non fore quo altius ea ædificia tollantur, tum ei eorum ædificiorum vſumfructum do lego.* vel ſic: *Aedium illarum quo ad altius quàm vti nunc ſunt, ædificatæ non erunt, illi vſumfructum* [z] *do lego.*

D

Qui amouet impedimentum, non dicitur contra aduerſarium vti. Bartolus.

Si arbores vento [a] deiectas dominus non tollat, per quod incommodior is ſit vſusfructus, vel iter: ſuis actionibus [b] vſufructuario cum eo experiundum.

t *Denegari.* vſufructuario, vt.ſ.ſi ex noxa.cauſ.ag.l.ſi cum vſufructuario.&.j.de ſolu.ſi hominem.& de dam.infec.l.ſi finita.§. item queritur. Et hoc intellige, quando iuſſu prætoris fuit ſeruus ductus, proprietario non defendẽte: aliàs ſi defenderet proprietarius, & damnaretur, etiam vſumfruct. debet facere actoris: & ipſe officio prætoris conſequatur à fructuario, vt aut conferat ad litis ęſtimationem, aut careat fructu: vt.j.de noxal. ſi ex duobus. §. fina.&.l.ſi noxale. Vel dic quòd hîc nudã tantùm proprietatem dederat noxæ dominus. Item quare magis legatũ operæ perit vſucapione: vt infra de vſufruct. leg.l.ij.quàm vſusfructus? Reſpond. opera eſt in ſeruo tantùm qui citò moritur: ſicq; proprietas inutilis de facili eſt: & ſic facilius ad proprietatem vadat: ſed vſusfruc. frequentius in aliis rebus quæ perpetuæ ſunt: & ideo proprietario & eius heredi. vtiles: & ideo non ita facilè: licèt in vſufruc. ſerui eadem ratio ſit. ſed ad ea quę frequentius fiunt, aptantur iura.

u *Aquiliæ.* ſcilicet directæ: vt.j.ad.l.Aquil. itẽ Mela.§.fin.&.l.ſeq. &.ſ.de dolo.l.eleganter.§.ſi ſeruum.&.j.de ſer.corrupt.l.ſi quis.

x *A* *Gri. ſubſtituendæ ſunt.* vt & arg.j.eod.l.vetus.&.l. ſeq. Aliud eſt autem ſi hæ arbores vi tempeſtatis nõ culpa fructuarij euulſæ ſunt: vt infra eod.l.arbores. quæ eſt contra. Sed & hîc habet demortuas: ibi nõ: vt.ſ.eo.l.arboribus. in principio. Accurſius.

P *Roculus.*] CASVS. Legauit mihi vſum fruct. domus teſtator ſub hac conditione, ſi promittã heredi quòd eam non eleuem vt videam vmbras alterius domus, quæ remanebat penes heredem. vel his verbis, vſque dum, &c. an valeat legatum? Dicitur quòd ſic. [SI ARBORES.] Habeo vſumfruct. in fundo. ventus deiecit arbores. dominus debet tollere: & ad hoc ego agam per iudicem: vt ſic poſſim ire & vti per fundum. Cætera ſunt plana vſque ad.l.ſi pendentes. Viuianus.

i *Religionis.* ſ.hoc dicitur. Et ſic not.ar. ad multas contrarietates vbi dicitur, ſpeciale hoc fauore.ſic.j.de relig.ſunt perſonæ.
k *Eum.* proprietarium.
l *Sepeliretur.* vt & infra de relig.l.fin. Accurſius.
m *Ex eo.* ſcilicet quod dictum eſt, ne deteriorem, &c. vt ſupra. eo.l.ſed ſi quid.§.proprietatis.
n *Pleniſſimam.* non tamen vltra modum: vt infra de his qui ſunt ſui vel alie. iur.l.j.&.ij.§.fin. Vſufructuarius verò modicam: vt hic & infra eo.ſed ſicuti.§.quoniam. Item magiſter modicam: vt infra locat.item quæritur.§.idem Iul. Azo.
o *Dolo.* puta ſine læſione fructuarij: vt.ſ.eo.§.j.
p *Miniſteriis.* & ſic non habet ita liberum vſumfruct. vt proprietarius proprietatem. Accurſius.
q *Inuſitatis.* prius. Azo.
r *Deformare.* niſi ex cauſa: vt infra de verb.obli.l. qui ſeruum. & de lega.j.quid ſi ergo.§.heres.
s *Proprietatis.* ſcilicet perimit vſumfruct. vt hîc, &.j.de vſucap. l.iuſto.§.non mutat. nec pignus: vt.C.de pig.l.vſucapio.

E

y *Quæ.* ſcilicet ſeruitus. & hoc etiam inter viuos fieri poteſt: vt infra communia præ.ſi quis duas.j.reſpon. Accurſius.
z *Vſumfructum.* & ita plenã proprietatem legaſſe videtur legando vſumfruct. ſimile.j.de vſufruct.ea.re. quæ vſu conſu.l.fin. & .j.de aur.&.arg.leg.l.ſpecies. prohibuit enim eum altius tollere: quæ prohibitio in eo cui eſt legata proprietas, valet & ſeruitus imponatur. in fructuario verò nulla eſt: quia & ſine prohibitione altius nõ tolleret. Item cum remanet heredis res, eidem ſeruitutem debere non poſſet: vt.ſ.eo.ſi cuius.§.item Nerua &.j.de ſerui.ruſt.prędi.l.in re communi. Quidam tamen dicunt hoc intelligendum cum proprietatem vni, alij vſumfruc.legat: & onerat proprietarium ne altius tollat. Accurſius.
a *Vento.* vnde non ſunt fructuarij: vt.ſ.eo.l.arboribus.
b *Suis actionibus.* ſ.actione ex teſtamento cõtra heredem, vel interdicto quod vi aut clam, vel cõfeſſoria: vt.j.qui.mo.vſusfruc. amit.l. repeti. §. fina. &.l. ſed interdictum. & infra quod vi aut

clam. l. denique. j. reſpon. Quibus actionibus agetur vt tollat, vel pro derelicto habeat: vt argu. infra de dam. infec. l. prætor. in fin. &. ĵ. ne quid in loco pub. l. ij. §. ſi ex fundo.

Legatũ annuũ, an ſit vſus fructus.

a SI quis ita. *Eſſet*. quia ſimilis eſt vſuifructui: non tamen eſt vſusfructus: nam perit morte, ſed non capitis deminutione: vt infra de ann. leg. l. in ſingulos. ſecũdum quoſdam. & ſic nihil eſt contra. Sed tu dic quòd eſt vſusfructus qui ſic relinquitur. & ſic eſt contra infra eo. defuncta. §. Sẽpronio. & infra de vſufruct. le. l. fundi Trebatiani. vbi dicitur non eſſe vſusfructus. Sol. cum legat ex redactu vel reditu fundi vel etiã ex fructibus aliquã partem, nõ eſt vſusfructus: quia partẽ rerũ corporaliũ legat: vt illa. l. defuncta. At cum fructus annuos vel reditus legat: puto referre quib⁹ verbis relinquit. nam ſi dicat, do, lego: vſusfructus eſt: quia hæc eſt mens teſtãtis: vt hîc, & infra de vſufruct. leg. l. cum ita. Si autẽ dicat, dari volo, non eſt vſusfructus, quia voluit heredẽ dominũ eſſe fructuum, & eos præſtare legatario: vt dicta. l. fundi Trebatiani. & dicta. l. in ſingulos. Et eſt ad hoc argu. ĵ. de vſufruct. le. l. patrimonij. Item contra infra de ann. leg. l. Gaius Seius prædia. vbi dicit ſeruitutem non eſſe perſonalem: & ſic nõ vſumfruct. Sed dic quòd ibi omni anno heres præſtare debebat: nõ autẽ per ſe poterat percipere legataria, cũ dixerit teſtator, dari volo ſingulis annis: vnde nõ eſt vſusfruct⁹, ſed alia pręſtatio: vt in dicta. l. patrimonij. & l. fundi.

b SI ſerui. *Gratia*. vt ſi gratia fructuarij, ei adquiratur. ſi domini vel ipſius ſerui, tunc domino: vt hîc, & inſtit. per quas perſo. nob. adqui. §. itẽ quod ſerui. & ĵ. ad Treb. facta. §. ſi heres. Sed videtur indiſtinctè domino quæri: vt. ĵ. de adquir. rerũ do. l. fructuario. quæ eſt cõtra. Sed illam ſecundũ huius legis diſtinctionẽ intellige. Item alia ratione videtur indiſtinctè domino quæri: quia fructuarius nõ poſſet iubere adire: vt. ĵ. de adquir. here. l. aditio. §. præterea. quæ eſt contra. Sol. dominus iubebit & reſtituet fructuario: vt. ĵ. de vulg. & pup. ſubſti. ſed & ſi plures. §. in arrogato. & ĵ. de ſtip. ſer. l. pe. Et ad hoc poterit cogi officio iudicis: vt arg. ĵ. de aqua plu. arc. l. ij. ĵ. item Varus. cum & ſibi nõ noceat, & alteri proſit. Ex prædictis patet hunc ſeruum poſſe duplici iure habere peculiũ: vt. ĵ. de pecu. hinc quæritur. §. poteſt. Accurſius.

c SEd & ſi quid. *Adquiret*. imò indiſtinctè videtur domino reddendum totum: vt. ĵ. de actio. emp. Iulianus. §. ſi quis ſeruo. quæ eſt contra: vbi venditor indiſtinctè dat emptori. Sol. aliud in ſeruo vendito cui aliquid datum eſt poſt venditionem. totum enim dandum eſt emptori indiſtinctè: vt ibi. Item contra infra de ædil. edic. l. cum autem. §. fin. & l. ſeq. Sed & ibi eſt alius caſus, in ſeruo ſcilicet redhibito, vt indiſtinctè omnia reddantur venditori. Vel dic ita etiam ibi diſtinguendum vt hîc, vt ibi dices. Item contra. ĵ. de adquiren. re. domi. cum fructuarius. vbi indiſtinctè dicit domino quæri donata huiuſmodi. Solu. dic indiſtinctè: id eſt nõ habita diſtinctione contẽplatione ipſius ſerui, vel domini, quin in vtroq; caſu domino quæratur. ſecus ſi fructuarij, vt hîc. Item opponitur adhuc, quomodo ex hac cauſa quæritur: cũ nec ſit ex re, nec ex opera? Reſpõdetur. imò ex re videtur eſſe, ſi eius cõtemplatione fiat: vt ĵ. de adquir. here. aditio. in fi. Accur.

A

Qui legat fructus annuos, videtur legare vſumfructum formalem. Bartolus.

XX. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

SI quis ita legauerit: *Fructus annuos fundi Corneliani Gaio Mæuio do lego*: perinde accipi debet hic ſermo, ac ſi vſusfructus fundi eſſet [a] legatus.

XXI. IDEM *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

SI ſerui vſusfructus ſit legatus: quicquid is ex opera ſua adquirit, vel ex re fructuarij, ad eum pertinet: ſiue ſtipuletur, ſiue ei poſſeſſio fuerit tradita. Si verò heres inſtitutus ſit, vel legatum acceperit: Labeo diſtinguit cuius gratia [b] vel heres inſtituitur, vel legatum acceperit.

XXII. IDEM *libro octauodecimo ad Sabinum.*

C

SEd & ſi quid donetur ſeruo in quo vſusfructus alterius eſt: quæritur quid fieri oporteat. Et in omnibus iſtis, ſi quidem contemplatione fructuarij aliquid ei relictum vel donatum eſt, ipſi adquiret: [c] ſin verò proprietarij, proprietario: ſi ipſius ſerui, adquiretur domino. Nec diſtinguimus [d] vnde cognitum eum, & cuius merito habuit qui donauit, vel reliquit. Sed & ſi conditionis implendę cauſa quid ſeruus fructuarius conſequatur, [e] & conſtiterit cõtemplatione fructuarij eam conditionem adſcriptam: dicendum eſt ipſi adquiri. Nam & in mortis cauſa donatione idem dicendum eſt.

D

XXIII. IDEM *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

SEd ſicuti ſtipulando [f] fructuario adquirit, ita etiam paciſcendo [g] eum [h] adquirere exceptionem fructuario, Iulianus libro trigenſimo Digeſtorum ſcribit. * Idemque & ſi acceptum [i] rogauerit, liberationem ei parere. Quoniam autem diximus [k] quod ex operis adquiritur, ad fructuarium pertinere: ſciendum eſt etiam cogendum [l] eum operari. † Etenim modicam quoque caſtigationem [m] fructuario competere Sabinus reſpondit: & Caſſius libro octauo iuris ciuilis ſcripſit. vi neque torqueat, neque flagellis cædat.

Licitum eſt arguere ab his quæ fieri conſueuerunt. Alber.

XXIIII. PAVLVS *libro decimo ad Sabinum.*

SI quis donaturus vſufructuario, ſpopõderit ſeruo in quem vſumfructum habet, ſtipulãti, ipſi vſufructuario obligabitur: quia vt ei ſeruus talis ſtipulari poſſit, vſitatum [n] eſt.

XXV. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

SEd & ſi quis [o] * ſtipuletur ſibi aut Sticho ſeruo fructuario donandi cauſa, dum vult fructuario præſtitum: dicendum, ſi ei [p] ſoluatur, fructuario adquiri.

Vbi pendet cauſa, pendet cauſatum.

Interdum tamen in pendenti eſt cui adquirat iſte fructuarius ſeruus: vtputa ſi ſeruum emit: & per traditionem accepit: necdum pretium numerauit, ſed tantummodo pro eo fecit ſatis: [q] interim cuius ſit quæritur. Et Iulianus libro trigenſimoquinto Digeſtorum ſcripſit in pendenti eſſe dominium eius: [r] & numerationem pretij declaraturam cuius ſit. Nam ſi ex re fructuarij, retro fructuarij fuiſſe. Idémque eſt & ſi fortè ſtipulatus ſit [ſ] ſeruus, numeraturus pecuniam. nam numeratio declarabit cui ſit adquiſita ſtipulatio. Ergo oſtendimus in pendenti [t] eſſe dominium

E

* In vulgata editione eſt lex, Idẽque 28.

Conc. l. 63. ĵ. de ſolut. l. 11. ĵ. de accepti.

† Iſte tex. ſecũdum Bal. eſt argu. ad duo. primò quòd maritus poteſt cogere vxorẽ ad operãdũ. concor. l. ſicut. ff. de ope. liber. Itẽ ſi famulus tuus nõ vult operari, potes eũ caſtigare moderate. Et dicit hic Bal. quòd familiaris inimicus peſſima peſtis eſt.

* Flo. quid.

Caſtigatio modica quibuſdã competit.

d *Nec diſtinguimus*. cũ cõſtet cuius contẽplatione factũ eſt. & ſic nõ ob. ĵ. de caſtrẽ. pecul. l. ſi fortè. & l. caſtrẽſe. & l. miles. & l. filiusfa. & l. dotem. §. fi. in quibus diſtinguitur, an ſit notus filiusfam. ab eo qui in caſtris ei donat vel dat. Accurſius.

e *Conſequatur*. vt quia aliquis fuit inſtitutus heres ſi. x. daret ſeruo fructuario.

f SEd ſicuti ſtipulando. ex ſua opera, vel re fructuarij.

g *Paciſcendo*. de non petendo. Accurſius.

h *Eum*. ſcilicet ſeruũ.

i *Acceptum*. vt infra de accep. l. ſpecies.

k *Diximus*. ſupra eo. ſi ſerui.

l *Cogendũ*. vt. ĵ. de vſu & habi. l. plenum. §. fi.

m *Caſtigationem*. Nota modicã caſtigationem fructuario competere, ſic & docẽti: vt &. ĵ. ad l. Aquil. ſed & ſi. §. fina. & creditori: vt infra de pig. act. eleganter. in fi. & de hoc dixi ſupra eo. locum. §. ex eo.

n SI quis donaturus. *Vſitatũ eſt*. Not. arg. quia vſitatum eſt. ſic. &. ĵ. de ædil. edict. quòd ſi nolit. quia aſſidua. &. ĵ. de aqua plu. arcen. l. ſi prius. §. j.

o SEd & ſi quis. ſcilicet extraneus.

p *Si ei*. ſcilicet ſeruo. & ſic in obligationibus diſtingue ſtipulantem quem quis iniecerit donaturus, aut repetiturus. Bul. i. ſi ſtipuletur adiecto animo donandi, adquiritur adiecto: nec repetitur: vt hic, & infra de verbo. oblig. Iulianus. §. qui fundum. & inſtit. de inuti. ſtipul. §. ſi quis aliquam.

q *Fecit ſatis*. dando fideiuſſorem pro ſoluendo pretio. Accur.

r *Eius*. fructuarij.

ſ *Stipulatus ſit*. quo caſu ex ſtipulatione ſola non numeratione naſcitur actio: vt infra de noua. ſi ita fuerit. §. fi. & l. ſeq.

t *In pendenti*. Not. in pendẽti eſſe dominium donec numeratio declaret cuius ſit: vt hîc, & infra de acquir. re. do. ſi ſeruus qui. §. fin. & ĵ. de ædil. edic. bouem. §. fin. & arg. ĵ. ſi cer. pe. l. proinde: & infra de re. dub. quędam. Sed contra infra de ſtipul. ſer. l. ſi ſeruus communis. Solu. hoc accipe, ſcilicet eſſe in pendenti, attenta futura ſignificatione, non præſenti ſtatu. cum enim hodie certum ſit

ſit rem traditã non eſſe ex re fructuarij, vel opera ſerui: ergo domino eſt quæſita: vt inſtit. per quas perſonas no. adquir. §. de his. præterea in. l. cõtraria alius caſus eſt, ſcilicet in duobus dominis. hîc autem in fructuario & domino.

a *Adhuc intereſſe*. aliàs hîc incipit. l. aliàs non.

b *Humanior eſt*. imò alia ſentẽtia videtur verior: vt. j̃. de act. emp. ſi ſeruus. in princ. quę eſt cõtra. Sol. hæc ſentẽtia vt humanior recipitur, ibi verò de rigore dicit. Vel ibi ſoluit fructuarius, hîc ſeruus. Vel ibi erat res tradita, hîc nõ eo tẽpore quo finitur vſusfruct⁹. Vel ibi vſufructuarius fuit in delicto, quare fuit capi. de. hîc non. prima verior.

c *Et dena*. id eſt. x. & x. vt infra de leg. j. ſi quis teſtamento. ſed hic ponitur pro. x.

d *Numeratione*. i. numerando. Azo.

e *Vindicabit*. dominus eorum.

f *Condictionẽ*. ſ. indebiti: vt per cõdictionem indebiti repetantur: vt j̃. de condict. indeb. cũ duo. &. l. ſi non fortẽ. in prin. Accur.

g *Soluit*. ſeruus. liber autem homo poſſet facere.

h *Nihil fecit*. no. ratione incertitudinis neutrum valere: vt infra de in diem addi. l. cũ duo ſerui. &. j̃. de fund. inſtruct. & inſtr. le. l. quęſitũ. §. ſi quis eidem. & j̃. communia prędio. l. in tradendis. in prin. & j̃. de re. dub. ſi fuerit.

i *Accipiẽtis*. ſed ſi vn⁹ repetat pecuniã ſuam, altera ſtatim efficit̃ illius, & ſic illi res adquiritur cui⁹ fuerat alia pecunia. ſi autẽ pro parte vterq; repetat, puta vnus quinq;, alius alia quinq;: pro parte dimidia vtriuſque dominiũ illi⁹ rei adquirit̃. nã poteſt bene ꝑ parte repeti, quia fuit quãtitas: vt infra de cõdictio. inde. l. ſi nõ ſortem. §. ſi centum. &. §. idem Marcellus. Vel quod melius eſt, non poterit aliquis eorum repetere niſi pro parte, obſtante ſibi exceptione: vt infra de condict. inde. ſi pœnæ cauſa. §. fina. & ſic extunc dominium erit cuiuſlibet pro rata.

† In vulg. eſt lex, Adhuc. 31.

donec pretium numeretur. Quid ergo ſi amiſſo vſufructu tunc pretium numeretur? Iulianus quidem libro trigenſimoquinto Digeſtorum ſcripſit, adhuc † intereſſe [a] vnde ſit pretium numeratum. Marcellus verò & Mauricianus amiſſo vſufructu iam putant dominium adquiſitum proprietatis domino. Sed Iuliani ſententia humanior eſt.[b] Quòd ſi ex re vtriuſq; pretiũ fuerit ſolutum, ad vtrũque dominium pertinere Iulianus ſcripſit: ſcilicet pro rata pretij ſoluti. Quid tamen ſi fortè ſimul ſoluerit ex re vtriuſque? vtputa decem milia pretii nomine debebat, & dena [c] ſoluit ex re ſingulorum: cui magis ſeruus adquirat? Si numeratione [d] ſoluit, intererit cuius priores nummos ſoluat. Nam quos poſtea ſoluerit, aut vindicabit: [e] aut ſi fuerint nummi conſumpti, ad condictionem [f] pertinent. Si verò ſimul in ſacculo ſoluit, [g] nihil fecit [h] accipientis: & ideo nondum adquiſiſſe cuiquam dominium videtur: quia cum plus pretium ſoluit ſeruus, nõ faciet nummos accipientis. [i]

Pulcher. §. Pro tempore quo durat vſusfructus, in effectu quæritur fructuario: pro tempore quo non durat, in effectu proprietario. hoc dicit cum. l. ſi operas. infra eod. Alber. de Ro.

Si operas ſuas iſte ſeruus locauerit, & in annos ſingulos certum aliquid ſtipuletur: [k] eorum quidem annorum ſtipulatio quibus vſusfructus manſit, adquiretur fructuario: ſequentium [l] verò ſtipulatio ad proprietarium tranſit ſemel adquiſita fructuario: quamuis non ſoleat ſtipulatio ſemel cui quæſita, ad alium tranſire, niſi ad heredem vel adrogatorem. [m] Proinde ſi fortè vſusfructus in annos ſingulos fuerit legatus, [n] & iſte ſeruus operas ſuas locauit, & ſtipulatus eſt vt ſupra ſcriptum eſt: [o] prout capitis minutione [p] amiſſus fuerit vſusfructus, mox reſtitutus, [q] ambulabit ſtipulatio: profectáque ad heredem, redibit ad fructuarium. Quæſtionis eſt, an id quod adquiri [r] fructuario non poteſt, proprietario adquiratur. Et Iulianus quidem libro trigenſimoquinto Digeſtorum ſcripſit, quod fructuario adquiri non poteſt, proprietario quæri. Denique [ſ] ſcribit eum qui ex re fructuarij ſtipuletur nominatim proprietario, vel iuſſu eius, ipſi adquirere. [t] Contrà [u] autem nihil agit ſi non ex re fructuarij, nec ex operis ſuis fructuario ſtipuletur. [x] Seruus fructuarius ſi vſumfructum in ſe dari [y] ſtipuletur, [z] aut ſine nomine, aut nominatim [a] proprietario, ipſi proprietario adquirit, exemplo ſerui communis, qui ſtipulando rem alteri ex dominis cuius res [b] eſt, nihil agit: quoniam rem ſuam ſtipulando quis nihil agit: alteri ſtipulando, adquirit ſolidum.

Si ſeruus conducat fructuario operas ſuas, vel rem ſuã: nihil valet, niſi nominatim proprietario ſtipuletur vel conducat. h. d. Albe. de Roſa.

Idẽ Iulianus eodem libro ſcripſit, † ſi ſeruo [c] fructuarius operas eius locauerat, nihil agit. [d] Nam & ſi ex re mea, inquit, à me

† In vulgata editione eſt lex, Si ſeruo. 32.

k *Stipuletur*. puta vſque ad quinquennium: & pro quolibet anno nomine penſionis. x. ſtipulatus eſt.

l *Sequentium*. quibus non manſit. & quod dicit, ſtipulatio. i. cõmodum quod ex ſtipulatione venit: nõ autẽ ſtipulatio iſta. nam prout durat vſusfruct. durat ſtipulatio. ſtatim cũ finitur ſtipulatio: & ipſo iure proprietario quæritur, nõ ex trãſactione: vt. j̃. de ſtipu. ſeruo. l. ſi ſeruus communis. §. fi.

m *Vel adrogatorẽ*. vt. inſti. de adqui. per adroga. §. j. & ſubaudi, vel ad aliũ ſimilẽ, vt bo. poſſeſſorem vel fideicõmiſſariũ. Accur.

n *Legatus*. ſcilicet in hoc ſeruo qui ſuas locauit operas.

o *Supra ſcriptum eſt*. ſcilicet in annos ſingulos.

p *Minutione*. maxima vel media, vel etiam minima olim: vt C. de vſufruct. l. corruptionem.

q *Reſtituitur*. aliàs reſtitutus. ſ. vſusfruct. vſufructuario mox. i. in anno ſequenti. aliàs reſtituitur: & expone eo modo vt infra qui. mo. vſusfruct. amit. l. j. in fi. &. l. ij. Sed ſi in medietate primi anni capite deminutus fuerit, nõne totam penſionem habebit? quod videtur: vt infra de an. leg. l. à nobis. & infra de ſtip. ſer. l. ſi ſeruus communis meus. §. cum ſeruus. Sed arg. contra infra eo. l. ſi operas? Reſpon. totũ quæri: ſed per condictionẽ ſine cauſa, eius tẽporis quo amiſit vſumfructũ penſionẽ domino pręſtabit. Vel dic vt. d. l. ſi operas. Quod autẽ hic dicit, ambulat ſtipulatio, expone, id eſt commodũ ſtipulationis, vt in ſuperiori caſu: vt nõ ſit cõtra infra de ſtipu. ſer. ſi ſeru⁹ communis meus. in prędicto. §. cũ ſeruus. Vel poteſt dici pro rata tẽporis ſtipulationẽ quæri fructuario, cum ex ſuo delicto amiſit vſumfruc. ſec⁹ ſi per mortem, vt ibi. Vel dic ad prĩcipiũ gloſ. refertur apti⁹: licèt in ſingulos annos fuerit legatus: tamẽ ſi capi. demi. maximã vel mediã patiatur: & in ſequẽtibus nhil reſumit: vt not. j̃. quib. mod. vſuſfru. amit. l. iij. niſi reſtitueretur in integrũ. & ita aget ꝑprietari⁹ ſingulis annis antequã reſtituatur: lex tamẽ notat differentiã inter vſumfruct. & annuũ legatum, ſecũdum Azo. vt infra de ann. lega. in ſingulos. & ſic poteſt ſolui lex à nobis: vt. j̃. eo. l. ſi operas. Itẽ not. hîc quòd actio vel ſtipulatio ambulat: vt ſupra de mino. in cauſæ. §. fina. &. l. ſequẽ. &. j̃. de aqua plu. ar. l. ſi tertius. §. ſi prius. Accur.

r *Adquiri*. Pone exẽplum, vt quia rem fructuarij ſtipulat̃: vt inſtit. de ſtip. ſer. §. fi. Vel pone quòd fructuari⁹ erat Iudæus, & ex eius pecunia emit ſeru⁹ mãcipium Chriſtianũ: vt C. de epiſc. & cle. l. deo nobis. §. pe.

ſ *Denique ſcribit*. quaſi dicat, non ſolùm in præmiſſo caſu adquiritur proprietario, ſed etiam in his duobus ſequentibus.

t *Adquirere*. ſed tenetur reſtituere: vt infra de ſtipul. ſer. l. pen. & facit infra de ſtipul. ſeruo. l. j. §. pe. & de adquir. re. do. l. per ſeruũ. §. fructuarius.

u *Contra autem*. i. ſi ex re proprietarij ſtipuletur fructuario.

x *Stipuletur*. ſ. ex re proprietarij. nam ex illis duabus cauſis tantùm quæritur fructuario: vt ſupra eo. ſi ſerui vſusfruct.

y *In ſe*. ſcilicet conſtitutum.

z *Stipuletur*. ſ. ab vſufruct. & non ſibi, ſed proprietario, vel ſine nomine, vt ſubiicit. Aliud enim ſi ſibi: ſicut quando ſibi conducit: quia nihil agitur: vt. j̃. ſtatim ſubiicit. §. idem Iulianus. Vel hîc iuſſerat proprietarius, ibi non: vel vt ibi.

a *Nominatim*. ſcilicet proprietario, quod aliàs in textu eſt.

b *Cuius res*. & ſubaudi, ei cuius &c. nam non valet: vt hic, & infra de ſtipu. ſer. §. fina.

c *Si ſeruo*. aliàs. §. idem Iulianus. aliàs incipit lex, ſi ſeruo.

d *Nihil agit*. vt domino quærat. Et eſt ratio: quia quãtum ad ea

quæ ex opera proueniunt, ſimile eſt hîc habēti plenam proprietatem, quam certum eſt à ſeruo ſtipulari non poſſe. nec eſt cōtra ſupra eo. l. proxi. §. ſi ſeruus. vt ibi modò dixi. Vel ibi non ſtipulabatur ſeruus à fructuario ex operis: & ideo valet.

ſtipulatus ſit,[a] nihil agit: non magis quàm ſeruus alienus bona fide mihi ſeruiens, idem agendo,[b] domino quicquam adquirit. Simili modo (ait) ne quidem[c] ſi rem meam à me fructuario cōducat, me non obligabit.[d] Et regulariter definiit, quod quis ab alio ſtipulando mihi adquirit, id à me ſtipulando nihil agit:[e] niſi fortè (inquit) nominatim domino ſuo ſtipuletur à me, vel conducat. B

Nota quòd iuſſus operatur idē quod nominis expreſſio. Bal.

Si duos fructuarios[f] proponas, & ex alterius re ſeruus ſit ſtipulatus: quæritur, vtrum totum, an pro parte qua habet vſumfructum, ei quæratur. Nam & in duobus bonæ fidei poſſeſſoribus[g] hoc idem eſt apud Scæuolam agitatum libro ſecundo quæſtionum. & ait vulgo creditum, rationémque hoc facere, C ſi ex re alterius[h] ſtipuletur, partem ei dumtaxat quæri, partem domino.[i] Quòd ſi nominatim ſit ſtipulatus,[k] nec dubitari debere quin adiecto nomine ſolidum ei quæratur. Idémque ait & ſi iuſſu eius ſtipuletur: quoniam iuſſum pro nomine accipimus.[l] Idem & in fructuariis[m] erit dicendum: vt quo caſu non totum[n] adquiretur fructuario, D proprietatis domino erit quæſitum: quoniam ex re fructuarij quæri ei poſſe oſtendimus.[o]

Quod autem diximus,[p] ex re fructuarij vel ex operis poſſe adquirere, vtrum tunc locum habeat, quotiens iure legati vſusfructus ſit conſtitutus: an & ſi per traditionem vel ſtipulationem vel alium quemcunque modum, videndum. Et vera eſt Pegaſi ſententia, quam & Iulianus libro ſextodecimo ſecutus E eſt, omni a[q] † fructuario[r] adquiri.

Pro rata temporis quoad vſusfructus durauit, diuiditur emolumentum ſtipulationis inter proprietarium & fructuarium. Bald.

XXVI. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

SI operas ſuas locauerit[ſ] ſeruus fructuarius, & imperfecto[t] tempore locationis vſusfructus interierit: quod ſupereſt,[u] ad proprietarium pertinebit. Sed & ſi ab initio certam ſummam propter operas certas ſtipulatus fuerit: capite deminuto eo idem dicendum eſt.[x]

Fructus pendentes die vſusfructus legati cedente ſpectant ad fructuarium. Albericus.

XXVII. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

SI pendentes[y] fructus iam maturos reliquiſſet teſtator, fructuarius eos feret,[z] ſi die legati cedente[a] adhuc pendentes deprehendiſſet. Nam & ſtantes[b] * fructus ad fructuarium pertinent.

Si dominus ſolitus fuerit tabernis ad merces[c] ſuas vti, vel ad negotiationem: vtique permittetur fructuario locare eas & ad alias merces: & illud ſolum obſeruādum, ne vel abutatur[d] vſufructuarius, vel contumelioſè[e] iniurioſéve vtatur vſufructu. Si ſerui vſusfructus legatus eſt, cuius teſtator quaſi miniſterio vacuo[f] vtebatur:[g] ſi eum diſciplinis[h] vel arte[i] inſtituerit vſufructuarius, arte eius vel peritia vtetur.

Onera realia quę præſtātur à re, vel occaſione rei, ad fructuarium pertinent. Albericus.

Si quid cloacarij[k] nomine debeatur, vel ſi quid ob formam aquæductus qui per agrum[l] tranſit, pendatur, ad onus fructuarij pertinebit. Sed & ſi quid

a *Stipulatus ſit*. puta penſionē ex domo mea fructuarij. & eſt hîc eadem ratio quam modò reddidi in ſuperiori reſponſo.

b *Agendo*. id eſt ſtipulando à me, & ex re mea, vel opera ſua.

Græciſmus. c *Ne quidē*. hæc negatio ſuperfluit propter ſequētem. ſic ſupra eo. ſi cuius. §. fructuarius.

d *Nō obligabit*. niſi fortè nominatim ei domino ſtipuletur: vt ſupra proxi. §. ſi ſeruus. & infra proxi. §.

e *Nihil agit*. ſcilicet vt me obliget. obligabit tamē ipſe dominus de peculio mihi fructuario ex eo cōtractu quē iniui cum ſeruo: vt infra de pec. l. ſi creditor. §. fina. quæ eſt cōtra. nā fructuarius cum ſeruo contrahendo mercedē pro operis ei imponere poteſt: vt. j. de vſu & ha. l. ſed & ipſi.

f *Si duos fructuarios*. id eſt qui habēt vſumfructum in ſeruo.

g *Et in duobus bonæ fid. poſſeſſoribus*. Primò reſpō. & poſtea dicit idē in fructuariis. Accur.

h *Ex re alterius*. ſcilicet bo. fi. poſ.

i *Partem domino*. alius ergo bo. fid. poſ. impedit: ipſi tamen nō quærit: ſed domino, vt hîc. Sed contra infra de acquir. re. do. l. qui bona. §. fina. & infra de ſtip. ſer. l. ſi alienus ſeru⁹. in quib⁹. ll. dicitur quòd totum quęritur ei poſſeſſori, ex cuius re quęſiuit. Sol. hîc de rigore: ibi de æquitate. Vel ibi ſtipulabatur rem quæ erat domini: vnde ſibi plus quæri nō poterat. Vel verius dic pro parte quærit, vt hîc dicit: ſed tamē dominus debet reſtituere per condictionē ſine cauſa: vt infra de ſtip. ſer. l. pen. & ſic inſpecto exitu totum acquiritur ei, ex cuius re fuit ſtipulatus, vt in legibus contrariis.

k *Stipulatus*. domino. Accur.

l *Accipimus*. vt C. per quas perſo. no. acqui. l. ſi duobus. & infra de ſtipu. ſer. proinde. Accur.

m *Idem & in fructuariis*. ſ. quod eſt in bon. fid. poſſeſſoribus. & ideo hîc ſigna & ſolue contrarium infra de ſtip. ſer. ſi alienus. & ſolue eodem modo vt modo dixi circa bonæ fi. poſſeſ.

n *Non totum*. quia non totus vſusfruct. eiùs fit.

o *Poſſe oſtendimus*. vt ſupra eo. l. adhuc. §. quæſtionis.

p *Quod autem diximus*. ſupra eo. l. ſi ſerui.

q *Omnia*. quæſita ex re, vel ex operis.

r *Fructuario*. ſcilicet cuilibet.

ſ *SI operas ſuas locauerit*. in quinque annos.

t *Imperfecto*. id eſt nondum impleto.

u *Quod ſupereſt*. i. eius tēporis penſio. Azo. & ſic non eſt contra A j. de ſtip. ſer. ſi ſeru⁹ communis. §. fi. & vt diximus. ſ. e. l. adhuc. §. ſi operas.

x *Dicendum eſt*. fortè refert an amiſſus ſit vſusfruc. propter delictum fructuarij, an alia de cauſa: vt in primo obtineat quod hîc dicitur. In ſecundo eius anni in quo amittitur, retineat omnia: & nihil ad proprietariū redeat: vt arg. infra de an. leg. à nobis. ſed certè aliud eſt in annuis decē relictis: vt dicit. l. illa, à nobis. & aliud in vſufruct. in quo etiā ſi maturis fructib⁹ finiatur vſusfructus, nō tamen vltra debet habere: vt. j. eo. defuncta. & infra de ann. leg. l. in ſingulos.

† omni. Cuiac lib. obſ. c.36.

SI pendentes.] CASVS. Duo dicit. Teſtator legauit mihi vſumfruct. in quo erāt ſegetes, & alij fructus ſuper arbores: quæritur cuius eſſent, ſi tempore hereditatis aditæ adhuc ſunt ſuper fundum? Et reſpon. quòd ſunt fructuarij. [SI QVID.] Habeo vſum fructū in domo, & in quodam fundo. Dicitur hîc, quòd quo ad domum debeo ſoluere illi qui per ciuitatem cloacas mundat: & alia quædam onera ſuſtinere: & quo ad fundum in quo habeo vſumfructū, debeo ſuſtinere expenſas aquæductus: & etiam expenſas exercitus tranſeuntis: & alia onera quæ ſunt in textu. Viuianus.

* ſic Flor. ſunt tamen qui magis probēt vulgatā lectionē, extantes.

y *Si pendētes*. vt poma. Accur.

z *Feret*. vſufructu legato. Azo.

a *Cedēte*. alioquin ſint heredis: ſicut & ſerui ſunt, qui naſcuntur ex ancilla pendente conditione libertatis: vt C. de fideicom. lib. l. cum libertatem.

b *Stantes*. vt ſegetes: vel pro eodem ponit, ſecundum quoſdā. Sed quid ſi heres morā fecerit in adeundo: vt ſic fructus pendentes fructuarius non deponeret? Reſpon. tenetur de dolo, ſi hoc doloſè fecerit: vt. j. de fideicom. lib. ſi quis rogatus. & . j. eo. ſi vſusfru. legatus. in prin.

c *Merces*. modus enim non qualitas vtendi inſpicitur: vt ſupra eo. item ſi fundi. §. fi.

d *Abutatur*. ſcilicet vt res intereat.

e *Contumelioſe*. & ſic non meretricibus: vt. ſ. eo. ſi cuius. §. fin. & l. ſed & ſi quid. §. ſufficienter.

f *Vacuo*. i. vili, & quaſi nullo, & quaſi mediaſtini.

g *Vtebatur*. vt cuſtos porcorum.

h *Diſciplinis*. etiam liberalibus.

i *Arte*. ſcilicet mechanica.

k *Si quid cloacarij*. id eſt propter cloacæ publicæ refectionem.

l *Per agrum*. eundem vel alium.

Ad collationem

a *Ad collationem.* impendendum ſit.
b *Exercitus.* ſcilicet impendendum ſit, vt felicis embolæ, vel aduentus principis: vt. C. de ſac. ec.l. iubemus nullam. &. l.neminem.& facit infra eo.l.vſufruct.relicto.& ſupra eod.l. hactenus.&.l.vij.§.quoniam.& infra de vſufruct.leg.l.quæro.
c *Municipio.* ſcilicet ſit præſtandum.
d *Pertinebunt.* imò videtur quòd ad dominum: vt.ꝟ. de leg.iij.l. qui cõcubinam.§. qui ortos. quæ eſt contra. Solu. ſi ibi fructuarius ea præſtitiſſet,nihil valeret legatum, quod ei remanſiſſet.vel ibi.
e *Fundo.* à teſtatore: & antequam vſusfructus eſſet conſtitutus.
f *Debeatur.* ergo conſtituta erat.
g *Sub pœna.* ſi moraretur in certis locis.Azo. vt infra de ſer.expor.l. Titius.
h *Quibuſdam.* ſ.locis.
i *Debere.* infra eod.arbores. §.j. contra, vbi reiicit colonum. Solu. hoc ideo, quia hîc parum, vel nihil de libero fruendi arbitrio dimittit: at ibi ſic.
k *Non boni.* quod facere debet. Si ergo proprietarius ab hoc aliquid præſtitit, petit à fructuario,ſi ille in culpa deprehendatur.Sed an etiã contra proprietarium cõmittitur pœna,ſi contra facit fructuarius? Reſpon. ſic: vt.ꝟ. de contrahenda empt.l.ſi quis ſub.
l *Numiſmatũ.* genus númi valens decẽ:in quo imago principis, vel alterius eſt: vt.ꝟ. de auro & argen.lega.l. Quintus.§. ſi autem aurum. Accurſius.

† manuſ-functiones. Vide C.Th. de indulg. debit.

ad collationem [a] viæ, puto hoc quoque fructuarium ſubiturum. Ergo & quod ob tranſitum exercitus, [b] confertur ex fructibus: ſed & ſi quid municipio, [c] (nam ſolent poſſeſſores certam partem fructuum municipio viliori pretio addicere: ſolent & fiſco fuſiones † præſtare) hæc onera ad fructuarium pertinebunt. [d]

Vſuſfructuarius poteſt vti re ſecundum conditionem & poſſibilitatem rei: & ita, vt non incidat in pœnam per proprietarium impoſitam. Bartolus.

Si qua ſeruitus impoſita eſt fundo, [e] neceſſe habebit fructuarius ſuſtinere. vnde & ſi per ſtipulationem ſeruitus debeatur, [f] idem puto dicendum. Sed & ſi ſeruus ſub pœna [g] emptus ſit interdictis certis quibuſdam: [h] an ſi vſusfructus eius fuerit legatus, obſeruare hęc fructuarius debeat? & puto debere [i] eum obſeruare: alioquin non boni [k] viri arbitratu vtitur & fruitur.

In numiſmatibus poteſt conſtitui verus vſusfructus: quia vſu non conſumuntur. hoc dicit. Alberi. de Roſa.

XXVIII. POMPONIVS *libro quinto ad Sabinum.*

Numiſmatum [l] aureorum vel argenteorum veterum quibus pro gemmis vti ſolent, vſusfructus [m] legari poteſt.

XXIX. VLPIANVS *libro octauodecimo ad Sabinum.*

m *Vſusfructus.* quo caſu etiam proprietas legata videtur ſecundum quoſdã:vt.s.eo.l.Proculus.Vel dic quòd vſusfruc.tantùm. & poterat talis haberi fructus, vt pignori obligentur. fructus enim,&c.vt.ꝟ.de vſur.l.ſi. Sed hoc falſum eſt ſimiliter:quia fructuarius non poteſt obligare:vt.C.eo.l.intereſt.& quod dicitur, fructus rei eſt,&c.id eſt vtilitas.Io. Dic ergo quòd hîc erat vſuſfruct.& erit fructus in hoc,quòd pro gemmis tanquam monilia portentur ad pectus:vt hîc,&.ꝟ.ad exhib.l.Iulianus.§.ſi tibi.x.

O *Mnium.*]CASVS. Aliquis vult mihi legare vſumfructum omnium bonorum: bene poteſt: niſi in quarta, quæ debet remanere heredi de bonis.Viuianus.

n *Omnium bonorum.* ſcilicet propriorum.Et not.quòd in quibuſdam dicitur propriè vſusfruct. in quibuſdam impropriè: vt. & C.eod.l.ſi vſusfruct. in his enim quæ conſumuntur vſu, impropriè: vt inſtit.de vſufruct.§.conſtituitur. &.ꝟ.de vſufruct.ea.re. quæ vſu conſu.l.iij.Item in ſeruitutibus: vt.ꝟ.de vſufru.leg.l.j. Item in omni incorporali re: licèt bonorum appellatio etiam incorporalia contineat: vt.ꝟ.de verbo.ſignif.l.bonorum. Item not.quòd in tali legato oportet æſtimari proprietatem & vſumfruct.nam poteſt minus valere proprietas quàm vſufru.& econtra. nam ſi legetur alicui habenti.xl.annos, vel plus, fit computatio.v.annorum,ſi puero.xxx. annorum: vt.ꝟ.ad.l.Fal. hereditatum. Item in eo quòd dicit dodrantis, habet locum in extraneo herede inſtituto. ſecus in filiis, qui habent legitimam cum vſufruct.vt in authen.de trien.& ſemiſ.§.prohibemus.coll.iij.& ſecundum hoc intellige.ꝟ.de vſufruct.leg.l.vxori meæ. quæ eſt contra.&.ꝟ.eo.l.ſi mihi.Accurſius.

Vſuſfructus propriè & impropriè competere poteſt.

A S *I is qui.*]CASVS. Teſtator duas domos habebat: in vna legauit mihi vſumfruct. poterit quidem heres exaltare aliam retentam,cuius vſumfruct.non legauit: & auferre mihi lumen: dummodo parum luminis mihi dimittat.Viuianus.

o *Obſtruere.* aliter in domo locata,etiam ab extraneo obſcurata: vt.ꝟ.loca.ſi merces.§.ij.
p *Sufficit.* ſic eſſet & ſi proprietas aliarum rerum eſſet legata:vt infra de ſer.vrb. prædi.l. binas. & infra ſi vſuſfruct.peta.l.j.§.fin.
q E *X re fructuarij.* *Donauerit.* vt habeat in peculio: vt.ꝟ. de pecu.l.quis ergo.& de acquir. re. do. per ſeruum.§.j.&.ꝟ.de vſu & hab.l. ſi ita. §. fin. Aliud ſi vt alieno: vt infra de acquir. re.do. l.quod fructuarius.
S *I quis.*]CASVS. Vnã domũ habeo: eam tibi trado ex cauſa vẽd. vel aliàs. ſed paciſcor, vt vſusfructus mihi remaneat.pactum valet: ſed non valet, ſi ſeruitutem talẽ exciperem: puta altius nõ tollẽdi, cum ego non habeam domũ cui hæc ſeruitus debeatur.Secundò dicit:dedi tibi domũ,vel fundũ hoc pacto, vt in fundo paſcerẽtur oues meæ:vel habitare poſſem in domo.valet pactũ: quia vſus domus, nõ realis ſeruitus videtur excepta:& fructus etiã fundi nõ erat ali*: niſi ius paſcendi.Viui.
r *Si quis vnas.* aliàs binas,& aliàs vnas.& nõ eſt vis, cum nihil ſibi ſeruauerit.Accur.
ſ *Solas.* id eſt nullum aliud prædium.
t *Vel fundum.* quem ſolum habeat.Accur.
u *Quod perſonæ.* [a] id eſt ſeruitutẽ perſonalem,vt ſubiicit: non autẽ realẽ,cum realis non poſſit eſſe,niſi vterq; habeat prædium: vt inſtit.de ſer.§.ideo.Et not.quòd perſonales ſunt quatuor:vſusfructus,vſus, habitatio, & opera ſiue miniſterium ſeruorum. Aliæ reales ſiue prædiales appellantur: vt.ꝟ.de ſer.l.j.&.ꝟ.de ope. ſer.l. fructus. &.ꝟ.ad.l. Fal.l.j.§.ſi operis.& inſtit.de vſu & habi.§.ſed ſi cui.Probabilius tamen eſt dicere operam non eſſe perſonalem ſeruitutem: quia non perit morte legatarij: vt.ꝟ.de vſufructu leg.l.ij.niſi dicatur perſonalis: quia perit morte eius hominis in quo legata eſt,ſecundum Azo.& ſic remanent tres perſonales.Illę autem de quibus ſtatim ſubiicit hîc,non erant ſeruitutes: vt ibi dices.

O Mnium bonorum [n] vſumfructum poſſe legari,niſi excedat dodrantis æſtimationem, Celſus libro.xxxij. Digeſtorum, & Iulianus libro.lxj. ſcribit: & eſt verius.

XXX. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

B SI is qui binas ędes habeat,aliarum vſumfructum legauerit, poſſe heredem Marcellus ſcribit alteras altius tollendo obſcurare [o] * luminibus: quoniam habitari poteſt etiam obſcuratis ædibus. quod vſque adeò temperandum eſt, vt nõ in totum ædes obſcurẽtur,ſed modicũ lumen quod habitantibus ſufficit, [p] habeant.

XXXI. IDEM *libro decimo ad Sabinum.*

EX re fructuarij etiam id intellegitur, quod ei fructuarius C donauerit, [q] conceſſeritve, vel ex adminiſtratione rerum eius compendij ſeruus fecerit.

XXXII. POMPONIVS *libro trigenſimotertio ad Sabinum.*

SI quis vnas [r] ædes, quas ſolas [ſ] habet, vel fundum [t] tradit: excipere poteſt id quod perſonæ [u] nõ prædij eſt, veluti vſum & vſumfructum. Sed & ſi excipiat vt paſcere ſibi vel inhabitare liceat, valet exceptio, [x] cum ex multis ſaltibus paſtione fructus D perciperetur. Et habitationis exceptione ſiue temporali ſiue vſque ad mortem eius qui excepit, vſus [y] videtur exceptus.

* obſtruere. tu vide Bud. in lege, æquiſſimũ ꝟ. eo.titu. quid ſit luminibꝰ obſtruere.

Incipit in vulgata editione Si quis binas.

a] Vide Ange. in princ. inſtit. de ſer. eundẽ in §. æque.de act. inſt.Iaſ. in d. §. æque.

E x *Valet exceptio.* imò videtur non valere: quia hæc ſeruitus ius paſcendi eſt prædialis: ipſe autem prædium non habet: vt hîc dicit.& ſic eſt contra inſtit. de ſer.§.in ruſticorum.& infra de ſer. ruſti.præ.l.item ſic.in princ.&.l.pecoris.Sol.dicunt quidã quòd eſt perſonalis ſeruitus, quando non habet prædium cui debeatur: vt hîc & arg.infra de ali.leg.l.Mela.§.quidam libertis.cæterùm ſi habet prædium, tunc realis. Sed tu dic quòd hoc ius,ſcilicet paſcendi: ſi ſeruitus eſt, ſemper eſt realis, ſiue prædialis. & quòd quandoq; dicatur eam eſſe perſonalem,exponitur vt cum certa perſona quantum ad commodum finiatur ſeruitus, non ſui natura: quia poſtea obſtabit exceptio. Si verò non habenti prædium concedatur, vt hîc fuit, ius paſcendi non eſt ſeruitus prædialis, vel perſonalis: ſed ius quoddam ex promiſſione, vel ex alio contractu quæſitum,ſecundum Azo.
y *Vſus.* quantum ad commodum: non tamen eſt vſus: vt inſtitu.de vſu & ha.§.ſed ſi cui.

UNED

S *I Titio.*] CASVS. planus eſt. Titio vſumfructum fundi mei legaui : Mæuio proprietatem eiuſdem fundi : deceſſit Titius. vnde dabitur totus fundus iſte Mæuio ,cui legaui proprietatem : & ſic Mæuius habebit plenam proprietatem, & heres nihil habebit ex eo fundo. Viuianus.

XXXIII. PAPINIANS *libro ſeptimodecimo Quæſtionum.*

SI Titio † fructus, Mæuio proprietas legata ſit , & viuo [a] teſtatore Titius decedat : nihil apud ſcriptum heredem relinquetur. [b] & id Neratius quoque reſpondit. Vſumfructum [c] in quibuſdam caſibus non partis * effectum obtinere cōuenit. Vnde ſi fundi vel fructus portio [d] petatur, & abſolutione ſecuta poſtea pars altera quæ adcreuit [e] vindicetur , in lite quidem proprietatis , iudicatæ rei exceptionem [f] obſtare, in fructus [g] † verò non obſtare ſcribit Iulianus : quoniam portio fundi [h] velut alluuio [i] portioni , perſonæ [k] fructus adcreſceret.

Ordo ſcripturæ deſignat ordinem voluntatis , & ordinem proceſſus. hoc dicit de conſecra. diſtint. 2. cap. in Chriſto pater . & ordinem charitatis . de liber. & poſthu.l. Gallus. §. quidam rectè. Baldus.

a *Et viuo* . idem & ſi quandocunq; poſtea: vt.j.de vſufruc.accreſ. l.idem & ſi apud.§.ſed ſi cui. Accurſius.

† Habes hîc text. valde not. & ſingul. ad hoc quòd licèt legatario mortuo viuo teſtatore extīguatur legatum, regulariter remaneat penes ipſius teſtātis heredem l 1.§. pro ſecundo. C.de ca. tol. per Bart. in. l. ſi purè. de leg. 1.infra. limita, niſi proprietas vni, & alteri vſuſfructus legaretur : quia tūc mortuo legatario viuo teſtatore vſus fructus cōſolidatur cū proprietate. Bolo.

* proprietatis.

† fructu. vſuſfructus.

b *Relinquetur*. ſed plenam proprietatē conſequitur Mæuius : vt hîc, & infra ſi vſusfructus peta.l.fundus.etiā ſi pars vſusfructus penes heredem remanſiſſet : & alia relicta eſſet Titio.nam potius proprietario quàm heredi fructuario remaneret: vt infra de vſufructu adcre. lege , idem & ſi apud.§.ſed ſi cui. ſecus autem in pro non ſcripto, & in cauſa caduci, & caduco alio, ſcilicet quàm vſufructu. nam ſi idē legatarius ſubſtitutum vel cōiunctum non haberet , ſicut hic erat , adcreſceret heredi: vt.C.de cadu. tollē. §.in primo.&.§.pro ſecundo. &. §. in nouiſſimo . nec enim proprietarius hic erat coniunctus vel ſubſtitutus fructuario : poſſet tamen dici fructuarium proprietario re coniunctum, cum partem dominij obtineat vſufructuarius, vt ſupra eodem.l.iiij.

c *Vſumfructum*. Pone caſum, quòd mihi & alij fundi proprietas fuit legata: egi ad meam partem actione in rem, vel ex teſtamento, & amiſi. poſtea repudiat collegatarius meus. non adcreſcit mihi. Item pone vſumfruct. mihi & alij relictum : petij partem meam, & amiſi : & poſtea confructuarius cadit à ſua parte. hoc caſu mihi adcreſcit : & rationem diuerſitatis dicit. Accurſius.

d *Portio*. coniungit in caſu : ſed diſtinguit in reſponſione. Acc.

e *Adcreuit*. altero collegatario repudiante.

f *Exceptionem*. videtur quòd non debeat obſtare , cum ſit aliud corpus : quod idem eſſe oportet : vt infra de except. rei iudi.l. cum quęritur.&.l.ſequen. Reſpon. exceptio rei iudi. obſtat quotiens per ſequens iudicium infringitur quod eſt ſtatutum in primo : vt infra de iureiur.l.duobus.§.exceptio.& de excep.l.fundi Titiani. ſi enim primum eſt pro veritate habendum: ergo verum eſt illam partem non eſſe iſtius , quia ſic iudicatum eſt : ſed alia non niſi quia ſua alia ſit, peti poſſet, iure ſcilicet adcreſcēdi : ergo quia repellitur à primo , repellatur ab alio. & hoc probatur iure alluuionis : vt & ſupra de pub.l.ſi ego.§.idem ait ædibus.& hoc ſiue fuit abſolutus, quia non probaui meum : ſiue quia ipſe probauit ſuum. ſecus autem in aliis quæ non adcreſcerent , etiam ſi ex eadem cauſa ago, puta partem fundi petij, & ſuccubui : aliam partem ex eadem cauſa poſtea peto. non ob. exceptio : quia alia res eſt : nec vnam partem alteri adcreuiſſe dici poteſt : vt infra de except.rei iudi.l.cum quæritur.&.l.ſequen.

g *In fructu*. id eſt in vſufructu adcreſcendo.

h *Fundi*. coniunctim legati.

Alluuio ius fundi ſequitur.

i *Alluuio*. quæ ſequitur ius fundi: vt.j.de leg.j.quod in rerum. §.ſi quis poſt.&.s.de Publi.l.ſi ego.§.idem ait ædibus.& idem in inſula : vt.j.de except.rei iudi.l.egi.§.fin. Accurſius.

k *Perſonæ*. non rei : vt infra de except.rei iudi.l.& an eadem.§. qui cum partem. Sed nonne ſi petat vſumfruct. qui adcreuit, ſic dicet : ideo peto , quia mihi adcreuit. & ſic interrogabitur qualiter ſibi adcreuit : & cogetur ex conſequentia quadam dicere : quia mihi & illi fuit relictus. & ſic quia iam contra ſententiam primam venit : obiicitur exceptio rei iudi. non ergo hæc eſt bona ratio, quia perſonæ, &c ? Reſpon. ſi ideo ſuccubuit in prima ſententia , quia non vtendo vel cap. demi. amiſerat , conſtabit eum fuiſſe legatum : & eum fuiſſe fructuarium. & ſic loquitur hîc, & infra tit.j.l.interdum. Si autem ideo ſuccubuit , quia non fuit legatus : tunc idem eſt quod in legato proprietatis, cum res iudicata pro veritate accipiatur : vt infra de re iudica.l.res.& infra de iureiuran.l. ſed ſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. & infra de except.rei iudic.ſi cum argentum.§. penultimo.

XXXIIII. IVLIANVS *libro trigenſimoquinto Digeſtorum.*

QVotiens † duobus vſusfructus legatur , ita vt alternis annis vtantur fruantur : ſi quidem ita legatus fuerit , *Titio & Mæuio* : poteſt dici , priori [l] * Titio , deinde [m] Mæuio legatum datum . Si verò duo eiuſdem nominis fuerint , & ita ſcriptum fuerit , *Titiis vſumfructum alternis annis do* : niſi conſenſerint vter eorum prior vtatur , inuicem ſibi † impedient. [n] Quòd ſi Titius eo anno quo frueretur, proprietatem accepiſſet , [o] interim legatum non habebit : [p] ſed ad Mæuium alternis [q] annis vſuſfructus pertinebit. Et ſi Titius proprietatē alienaſſet , habebit [r] cum vſumfructum : quia & ſi ſub conditione vſusfructus mihi legatus fuerit, & interim proprietatem ab herede accepero, pendente autem cōditione eandem alienauero , ad legatum admittar. [ſ]

Si colono tuo vſumfructum fundi legaueris , vſumfructum

Q *Votiens.*] CASVS. Teſtator legauit vſumfruc. fundi Titio & Mæuio, vt alter vno anno, alter altero vtatur. quæritur quis habebit primū annum ? Et reſpon. quòd primo nominatus, & ſecundū ſecundo nominatus. Quid ſi ambo ſint nominati? Et reſpon. neuter vtetur: niſi conſentiant quis primò habeat . Sed pone vt in principio . l. huius caſum : quòd Titius qui eſt alter ex fructuariis, emit pro decē proprietatem : & fortè tenuit ſuis annis , interim habebit proprie plenam, & ſic nō vſumfruc. formalē : & Mæuius ſuis annis habebit vſumfruc. Item quid ſi poſt decē annos Titius alienauit nudā proprietatem? Reſpō. Titius habebit ſuis annis: vt quilibet antequā proprie. emeret . & hoc probat per ſimile. Nā pone ꝙ quidā legauit mihi vſumfruc. ſub conditione ſi nauis ex Aſia veniret: interim emi proprietatem rei: & tenui per decem an. puta, & tunc alienaui: & poſtea nauis venit: habeo quidem vſumfruct. nec obeſt quòd medio tempore proprietatē habui. [SI COLONO.] Titius locauit fundum ſuum in quinquennium : elapſo poſt anno vſumfruct. eiuſdem fundi legauit eidem colono. quæritur ad quid valet legatum: cum & ſine hoc colonus habebat & fruebatur? Et reſpō. ad tria. nam petet vſumfruct. ex teſtamēto. Item à mercedibus erit liberandus. Item expenſas quas fecit gratia rei, recuperabit. [VNIVERSORVM.] Legauit mihi teſtator vſumfruct. omnium ſuorum bonorum. domus vna ex his bonis fuit combuſta. quæritur an in ea extinguatur vſusfruct? Et diſtingue. aut ſic dixit, omnium bonorum: & tunc remanet vſusfru. areæ : quia area de bonis eſt. Aut dixit, illius domus & illius: & ſic extinguitur vſusfruct. in area. Viuia.

† Concor. tex.ī. c.licet. 16.di. quæ.3. tex. noſter: & facit inar. pro illo tex. in d.ca. iuncta gloſ. quę habet quòd vbi feudatarii non poſſunt cōcordare in regimen feudi, rex debet facere quòd alternis annis regant, per glo. ſin. in.d.c. Bolo.

* Flo. prius.

† ſe.

l *Dici priori*. id eſt primo anno. Azo.

m *Deinde* . in ſecundo anno. & ſic not. ordinem ſcripturæ ſeruandum. [a] ſic infra de fideicommiſ. lib. l. generaliter.§. ſi quis ergo.& qui & à qui.ſi quis habens.& in authen.de hered.& Fal. §.ſi verò nullus. coll.j.&.§.de here.inſtit.qui ſoluendo. Sed arg. contra infra de leg.ij.l.cum pater.§.fidei tuæ.& infra de pecu.le. l.quidam.& infra de ſol.l.non enim.

a] Et cōcor. c.cum dilecta. cū gloſ. 1. extra de reſcrip.

n *Impedient*. vt &.j.qui.mo. vſusfruct. amit.l.ij.§. fina.& infra de ſer.ruſt.præ.l.itinere.vnde ſorte fortè diſcernent : vt ſupra de iudi.ſi cum ambo.& inſtitu.de leg.§. optionis. Vel verius dic iudicem interuenire vt conſentiant : vt infra de lega.j.huiuſmodi. §.ſi.&.s.eo.ſi cui.§.denique. & infra de ædil.edic. quod ſi nolit. §.ſi plures.& inſtit.de ſatiſd.§.penult. Accurſius.

o *Accepiſſet*. ſcilicet ab herede: fortè titulo emptionis. Accur.

p *Non habebit*. ſ. vt non habeat formalem vſumfr. ſed cauſalem: vt.j.qui.mo.vſusfru.amit.l.ij.in prin.ſed videtur habere formalem: vt.j.de vſufruc.accre.l.inde Neratius. §.non ſolum.&.l.antepe.& hîc.Sol.& ibi eſt cauſalis: licèt habeat naturā formalis.

q *Alternis*. ſcilicet illis in quibus ad eum redire debebat ſi non extincta eſſet pars Titij conſolidatione. Sed videtur quòd omni anno quaſi iure adcreſcendi altero amittente : vt infra titu. j.l. iiij.§.non ſolum.&.l.penult. Sed dic quòd hîc non ſunt coniuncti, imò ſeparati : ibi ſic.

r *Habebit*. id eſt rehabebit : vt hîc, &.j.eo.l.dominus.j.reſpon. &.j.quib.mod.vſusfruct.amit.l.ſi duobus.circa princ.

ſ *Admittar*. cōditione exiſtente : vt.j.de verb.obli.ſi rem meā.

hæc

UNED

vindicabit, [a] & cum herede tuo aget ex conducto: & conſequetur vt neque mercedes præſtet, & impenſas quas in culturam [b] fecerat, recipiat. Vniuerſorum bonorum, an ſingularum rerum vſusfructus legetur, hactenus intereſſe puto, quòd ſi ædes incenſæ fuerint, vſusfructus ſpecialiter ædium legatus peti non poteſt: bonorum autem vſufructu legato, areæ vſusfructus peti poterit: quoniam qui [c] bonorum ſuorum vſumfructum legat, non ſolùm eorum quæ in ſpecie ſunt, ſed & ſubſtantiæ [d] omnis vſumfructum legare videtur: in ſubſtantia autem bonorum etiam area eſt.

Heres tenetur de mora & tarditate aditionis. Bartolus.

XXXV. IDEM *libro primo ad Vrſeium Ferocem.*

SI vſusfructus legatus eſt, ſed heres ſcriptus ob hoc tardius adiit, vt tardius ad legatum perueniretur: hoc quoque [e] præſtabitur, [f] vt Sabino placuit.

Non dicitur vſusfructus pertinere deſiiſſe, ſi quod loco vſusfructus æſtimatur, percipitur: quæ æſtimatio loco rei cum ſuis quantitatibus (aliàs qualitatibus) ſubrogatur. Baldus.

Vſusfructus ſerui mihi legatus eſt: íſque cum ego vti frui deſiſſem, liber eſſe iuſſus eſt: [g] deinde ego ab herede æſtimationem legati [h] tuli. nihilo magis eum liberum [i] fore Sabinus reſpondit. Namque videri me vti frui homine, pro quo aliquam rem [k] habeam: conditionem autem eius libertatis eandem manere: ita vt mortis meæ aut capitis deminutionis interuentu liber futurus eſſet.

XXXVI. AFRICANVS *libro quinto Quæſtionum.*

QVi vſumfructum areæ legauerat, inſulam ibi ædificauit. ea viuo eo decidit, vel deuſta eſt. vſumfructum deberi exiſtimauit. [l] Cōtrà autem non idem iuris eſſe, ſi inſulæ vſufructu legato, area [m] deinde inſula facta ſit. [n] Idémque eſſe [o] & ſi ſcyphorum vſusfructus legatus ſit, deinde maſſa facta, [p] & iterum ſcyphi. Licèt enim priſtina qualitas [q] ſcyphorum reſtituta ſit, non tamen illos eſſe, quorum vſusfructus legatus ſit. [r]

Vſusfructus exceptio finitur cum perſona excipientis: niſi tacitè vel expreſſè ſit actum quod exceptio tranſeat ad heredem. Baldus.

hæc autem conditio ineſſe videtur: vt infra de adimen.le.l.cum in annos.&.l.ſi in ſingulos.

a *Vindicabit.* per actionem ex teſtamento: at ex conducto conſequetur impenſas: vtraq; autē actione conſequetur vt non præſtet mercedem: vt hîc, &.j.loca. ſi quis domum.§.fin. &.l.ſeq.& l.ſi in lege.§.fina. Et ſic not. hîc mirabile quòd agitur actione ex contractu ad eū reſcindēdum, ſcilicet ad remiſſionem mercedis, ſicut cōtingit aliàs infra de act.emp.l.ex empto.§.ſi quis virginē. &.j.de contrahen. empt. ſed Celſus.§.ſi fundus.

b *In culturam.* quia & eas teſtator legauerat: vt dicunt. quod nō placet: quia hoc eſt diuinare. Dic ergo ꝙ fecit expenſas gratia rei, nō fructum præſentis anni: quia tūc cum fructibus cōpenſarētur. nam pro colēdo poteſt quis facere expenſas gratia rei: vt.j.de impen. l.iij.§.nos igitur. Et ideo petūtur etiā à fructuario: vt.j. eod. ſi extraneo.§.fina.&.l.quòd ſi heres. multo magis ergo à colono, qui agit cōtra heredem vt reficiat: vt.j.loca.ex conducto.j.reſpon. Accur.

c *Quoniam qui.* Not. ergo quòd refert quid ex ęquipollētibus fiat: vt & inſtitut. de inutil. ſtipul.§.quotiens. Sed arg.cōtra.j.de admini. tut.ſi duo.

d *Subſtantiæ.* pręſentis & futuræ fortè: vt. C. quæ res pigno. oblig. poſſ.l.fi. Azo. Sed arg.contra.infra de auro & arg.leg.ſi ita.

SI *vſusfructus.*] CASVS. Heredem inſtituiſti, & mihi legaſti vſumfr. heres tuus tardius adiuit here. quàm deberet, ad hoc vt tardius haberē vſumfr. tenetur tuus heres mihi ad meum intereſſe. [VSVSFRVCTVS.] Teſtator legauit mihi vſumfructū hereditarij ſerui, & eidē libertatē reliquit cum finitus fuerit vſuſfruct. egi contra heredem: & quia non dedit ſeruum, cōdemnatus eſt in vſusfru. æſtima. quæritur an ſit ſtatim liber? Et reſpon. quòd non: ſed tunc demum quādo finiretur vſusfructus ſi non ſeruum mihi vendidit: & morte ſua & ca.dem. fiet liber. Viuia.

e Hoc quoque. ſcilicet damnum quod habet fructuarius.

f *Præſtabitur.* ſcilicet legatario: vt.j.eo. quæſitum.&.l.quòd ſi heres. Sed quid ſi moram non fecerit: ſed ante aditam hereditatem fructus immaturos percepit? Reſpon. ex dolo vel ex teſtamento tenetur: at fructus etiam immaturos poteſt percipere: vt.j.de vſufruct.leg.l.penul.&.j.eo.ſi abſente. Accurſius.

g *Iuſſus eſt.* ſcilicet in teſtamento. Accurſius.

h *Legati.* ſcilicet vſusfructus, quem non reddam: vt ſtatim dices.

i *Liberum.* videbatur enim quòd ſtatim quaſi iam finito vſuftu. perueniret ad libertatem: tamen non eſt ita.

k *Aliquam rem.* vt infra eod.l.quia. Sed nunquid æſtimatio legati vſufruct. tunc reſtituetur? ſimilis quęſtio ſit. C.de fideicom. li.l.fin. Et videtur reſtituenda: vt in rebus quæ vſu ipſo conſumuntur, dicitur: vt inſtitu.eo.§.conſtituitur. in fin.§. & infra de vſufruct.ea.re. quæ vſu conſu. l. hoc ſenatuſconſultum.§.ſi pecuniæ. Puto tamen contra: quia non ſerui, ſed fructuum vel vtilitatis facta eſt æſtimatio, ſecundum Azo.

QVi *vſumfructum.*] CASVS. Tria dicit. Primò legauit mihi areæ vſumfruct. deinde facta eſt ibi domus: & hæc domus cecidit. Dicitur quòd debetur areæ vſusfructus. Sed econtra teſtator mihi legauit vſumfruc. domus ſuę: poſtea cecidit domus, & facta eſt area: non dabitur vſusfruc. Tertiò dicit quòd ſi teſtator legauit mihi ſcyphos, & hi in maſſam redacti, poſtea refecti

ſunt: non dabitur vſusfruc. [STIPVLATVS.] Tria dicit. Titius promiſit mihi fundū detracto vſufru. pro ſe Titio: & antequam ſolueret, deceſſit. ago contra heredem. ipſe vult ſoluere detracto vſufruct. ſed volo plene tradi: quid iuris ſit? Et dic ꝙ aut detraxit pro ſe & here.ſuis Titius: & nudā proprie. dabit heres. aut pro ſe tātùm, quod præſumitur: & plenè tradet heres. Secundò probat prædicta per ſimile: & adducit ſimilia duo. Primum eſt: Titius teſtamentum fecit, & heredē inſtituit: & legauit fundum Męuio deducto vſufruct. heres Titij priuſquā ageret Mæuius, deceſſit relicto herede. an heres iſtius here. tradet proprie. nudā, an plenā? Et reſpon. quòd plenam tradet: quia multo minus dubitatur in ſuperiori caſu. Secundū eſt, vt, &c. Ecce teſtator legauit mihi nudā proprie. fundi ſub cōditione ſi nauis ex Aſia venerit. antequā eam petam, extitit conditio. & dicit quòd plenam proprie. amodo petā. [VSVSFRVCTVS.] Duobus modis pone. Primo: teſtator legauit mihi vſumfructū ſerui: poſt moram heredis deceſſit ſeruus antequā traderetur. dicit quòd petā æſtimationē vſusfru. ſcilicet vſq; in diem mortis ſerui. Idē ſi ego deceſſi. nam heres meus petet æſtima. vſusfru. vſq; in diē meæ mortis à die mortis ſerui. Secundo ponit: ſi teſtator legauit vſumfructū ſeruo meo: ſeruus deceſſit poſt morā heredis. & dicit quòd æſtimabitur vſusfructus à die moræ vſque in diem mortis. Idem eſt ſi ego dominus decedā. nam cum vſusfructus morte ſit finitus: à die moræ vſque in diem mortis meæ præſtabitur heredi meo æſtimatio vſusfructus. Viuianus.

leg 3 de iure Dotium ff.

l *Exiſtimauit.* ſcilicet Africanus.

m *Area.* ſcilicet poſtea facta ſit. Et not. quòd ideo dicit area, quia ſi non vſque ad aream depoſita eſſent tigna, eadem domus diceretur: vt infra de verbo.obliga.inter ſtipulantem.§.ſacram. & infra de ſolu.qui res.§.aream.

n *Facta ſit.* Cur non eſt idem iuris? Reſpon. quia area eiuſdem naturæ dici poteſt quæ fuit legata. ſolū enim immobile & quaſi immutabile eſt: ſed in inſula vel domo eſt contra: quia certa forma diſtinguitur, & ſubſtātiam capit: forma autem perempta res interiiſſe videtur: vt infra ad exhiben. Iulianus.§.ſed ſi quis. & infra de auro & argen.lega. Seia. De nouo igitur domus conſtructa non vetus in perpetuum extincta videtur reparari: ſolum autem non ſpeciali forma, ſed in primæuo ſtatu ſemper relinquitur. Azo. & hoc in legato vſufructu. Si autē proprietas eſſet legata, indiſtinctè deberetur: niſi expreſſè teſtator mutaſſet voluntatem: vt infra de lega.iij.ſi chorus.§.penul.& fin.& de lega.j.ſeruum filij.§.ſi pocula.&.§.ſi areæ. & ſic non obſtat infra de exceptio.rei iudi.l.& an eadem.§.idem corpus.&.j.de ſer.vrba. prædio.ſeruitutes.§.ſi ſublatum.

o *Idémque eſſe.* ſcilicet quod.ſ.proxi.reſpon. Azo.

p *Maſſa facta.* ſcilicet fuerit. Azo.

q *Qualitas.* non omnino tamen. Azo.

r *Legatus ſit.* Si verò vſusfructus maſſæ relictus eſſet, deinde ſcyphi ex ea facti in maſſam redacti fuerint, debetur vſusfructus, ſecundum Azo. Patet ergo ex prædictis quòd non poteſt dici eadem inſula, quæ deſtructa poſtea reſtituitur, etiam ſi eo animo dirueretur, vt poſtea reficeretur: licèt in naui ſit aliud quàm in domo vel maſſa: vt infra de verbor. obligatio. inter ſtipu-

Stipulatus ſum de Titio fundum Cornelianum, detracto vſufructu. Titius deceſſit. quæſitum eſt, quid mihi heredem eius præſtare oportet. Reſpondit, referre qua mente vſusfructus exceptus ſit. Nam ſi quidem hoc actum eſt, vt in cuiuſlibet [a] perſona vſusfructus conſtitueretur, ſolam proprietatem heredem debiturum. Sin autem id actum ſit, vt promiſſori [b] duntaxat vſusfructus reciperetur, plenam proprietatem heredem eius debiturũ. [c] Hoc ita ſe habere manifeſtius in cauſa legatorũ apparere. etenim ſi heres à quo detracto vſufructu proprietas legata ſit, priuſquam ex teſtamento ageretur deceſſerit, minus [d] dubitandum quin heres [e] eius plenam proprietatem ſit debiturus. Idémque & ſi ſub conditione ſimiliter legatus [f] ſit, & pendente conditione heres deceſſit.

In legato vſufructu poſt mortem ſuccedit obligatio ad intereſſe. hoc dicit. cum. l. ſeq. Bald.

Vſusfructus ſerui [g] Titio legatus eſt. cum per heredem ſtaret quò minus præſtaretur, ſeruus mortuus eſt. Aliud dici non poſſe ait, quàm in id obligatum eſſe heredem, quanti legatarij interſit moram factam non eſſe: vt ſcilicet ex eo tempore in diem in quo ſeruus ſit mortuus, vſusfructus æſtimetur. [h] Cui illud quoque conſequens eſſe, vt ſi ipſe Titius moriatur, ſimiliter ex eo tempore quo mora ſit facta, in diem mortis æſtimatio vſusfructus heredi eius præſtaretur.

XXXVII. IDEM *libro ſeptimo Quæſtionum.*

QVæſitum eſt, ſi cum in annos decem proximos vſumfructum [i] de te dari ſtipulatus eſſem, per te [k] ſteterit quò minus dares, & quinquennium tranſierit, quid iuris ſit. Item ſi Stichi decem annorum proximorũ operas de te [l] dari ſtipulatus ſim, & ſimiliter quinquennium pręteriit. Reſpondit, eius temporis vſumfructum & operas [m] rectè peti, quod per te tranſactum eſt quò minus darentur.

XXXVIII. MARCIANVS *libro tertio Inſtitutionum.*

NOn vtitur vſufructuarius, ſi nec ipſe vtatur, nec nomine eius alius, puta qui emit, vel qui conduxit, vel cui donatus [n] eſt, vel qui negocium eius gerit. [o] Planè illud intereſt, quòd ſi vendidero vſumfructum: etiam ſi emptor non vtatur, [p] videor vſumfructum retinere:

XXXIX. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

QVia qui pretio fruitur, non minus habere intellegitur, quàm qui principali re vtitur [q] fruitur.

XL. MARCIANVS *libro tertio Inſtitutionum.*

QVod ſi donauero, non aliàs retineo niſi ille vtatur.

XLI. IDEM *libro ſeptimo Inſtitutionum.*

STatuæ & imaginis [r] vſumfructum poſſe relinqui magis eſt: quia & ipſæ habent aliquam vtilitatem, ſi quo loco oportuno ponantur. Licèt prædia quædam talia ſint, vt magis in ea impendamus, quàm de illis adquiramus: [ſ] tamen vſusfructus eorum relinqui poteſt.

XLII. FLORENTINVS *libro vndecimo Inſtitutionum.*

SI alij vſus, alij fructus eiuſdem rei legetur, id percipiet

---

lantem. §. ſacram. &. §. nauis. & infra de ſolutionib. l. qui res. §. aream. fortè quia non adeo in ſuum ſtatum domus vel ſcyphus reduci poteſt, ſicut nauis: vtpote cum tabularum de facili poſſit fieri etiam ab imperito aliquo dempto vel etiam adiuncto eadem repoſitio: non autem tignorum & trabium in priſtina loca ſic fieri poteſt eadem reſtitutio propter materiæ aptitudinem & leuigationem: quæ non fit in tignis domus, vt in tabulis nauis. quia ergo non videtur remanere idem ſtatus vel eadem poſitio in domo vt in naui, alia domus eſſe cenſetur: vt argumen. j. de ſolutio. l. cum quis. &. l. qui res. §. aream. ſuper eo quod dicit de ſeruo manumiſſo: quia alius videtur poſt ſtatum mutatum. Accur.

a *In cuiuſlibet*. ſcilicet ſui heredis. Accurſius.

b *Promiſſori*. quod ſemper præſumitur, niſi contra probetur: vt infra de verborum obligatio. ſi ita ſtipulatus fuero. §. penult. in fin. & infra de vſufruct. leg. l. Sempronius Attalus.

c *Debiturum*. habes hîc quòd ſic morte finitur actio pro vſufructu competens, ſicut vſusfructus iam conſtitutus: vt argumen. ſupra, ſi quis cautio. ſi eum. §. qui iniuriarum.

d *Minus*. quàm in ſuperiori caſu.

e *Eius heres*. ſcilicet heredis.

f *Legatus ſit*. ſcilicet fundus, deducto ſcilicet vſufructu.

g *Vſusfructus ſerui*. ſi habes, vſusfructus ſerui Titio, &c. ſicut eſt litera Piſa. planus eſt caſus: & nihil eſt contra, & ſecundum hoc lege eam. ſi verò habes ſeruo Titij: tunc eſt contra. C. eo. l. fina. ſed dices hanc corrigi. loquitur enim hæc ſecundum antiqua tempora: vt infra quib. mo. vſusfru. amit. ſi ſeruos. Vel hîc contemplatione ſerui: ibi domini. prima verior eſt.

h *Aeſtimetur*. vt infra. l. proxi. & facit infra ſi vſusfructus peta. l. vt frui. §. fina. &. l. repeti. §. j. Accurſius.

QVæſitum eſt.] CASVS. duo ſunt, & plani ſunt: quia ſi ſtipuler à te vſumfructum in decem annos, vel operas Stichi, & ſtet per te: debes mihi æſtimationem pręteriti temporis: nec liberaris ſi patiaris me vti per aliud quinquennium. Viuianus.

i *Vſumfructum*. ſerui alicuius.

k *Per te*. ſcilicet promiſſorem. Azo. Dubitatio autem legis erat quòd nondum decennium cucurrerat. Vel dic quòd erat dubitatio: quia volebat ille pati per aliud quinquennium: vt ſic integrum decennium habeat fructuarius: quod non poteſt, imò æſtimationem præteriti temporis præſtabit: vt hîc, & infra de vſufruct. leg. ſi vſusfructus mihi. & infra eo. defuncta. &. l. quòd ſi heres. &. l. cuiuſcunque. in prin. & s. l. proxi. §. fina.

l *De te*. ſcilicet promiſſore. Accurſius.

m *Et operas*. id eſt æſtimationem earum. Accurſius.

NOn vtitur.] CASVS. Qui vſufructu per decennium non vtitur, amittit. Vnde idem eſſe videtur ſiue ipſe ſiue alius pro eo vtatur: puta qui emit ab eo, vel ex donatione accepit, aut geſtor nego. eius. Secundò dicit quòd ſi vendidit: licèt non vtatur re: tunc nõ perdit nõ vtendo fructuarius: quia vtendo pretio, re vti videtur: ſed ſecus ſi donatarius nõ vtatur. Viuianus.

n *Donatus eſt*. ſcilicet vſusfructus.

o *Gerit*. alioquin ſi aliquis iſtorum vtitur, ipſe vti videtur: vt hîc ſubiicit: & ſupra eod. l. arboribus. §. vſufructuarius.

p *Non vtatur*. ita tamẽ ſi nullus alius vtatur: vel ſi vtatur, vtitur nomine emptoris: & meo verè, vel interpretatiuè. alioquin non videor vti: & ſic amitto non vtendo: vt infra quib. modis vſusfructus amitti. Pomponius. quæ eſt contra. nam ibi non vtebatur aliquis meo nomine verè, vel interpretatiuè. Item not. hîc quòd quędam ad emptorem tranſeunt, quæ ad heredem non tranſeunt: vt vſusfructus formalis: ſic & infra de lega. ij. l. peto. §. prædium. Quis enim ignorat magnam eſſe differẽtiam inter ſucceſſorem iuris, & rei? Vel hîc non ius ſed commoditas. Accurſius.

Vſusfructus formalis ad heredem nõ tranſit.

q *QVia qui. Vtitur.* ſic ergo pretium loco rei ſuccedit: vt & infra de pec. ſed & ſi quis ſeruum. &. l. ſequen. & ſupra eod. ſi vſusfructus legatus. §. fina. & infra communi diuidun. item. §. j. in fine. & dixi ſupra de peti. hered. ſi & rem.

STatuæ.] CASVS. Habeo ſtatuam ita pulchram, quòd quilibet videns dat mihi vnum nummum. quæritur an poſſim eius vſumfructum legare. Et dicit quòd ſic. [LICET.] Planum eſt. Dicit enim quòd ſi habeo prædia ſterilia, horum prædiorum ſterilium poſſum vſumfructum legare. Viuianus.

r *Statuæ & imaginis*. pro eodem ponas. Vel dic ſtatua, id eſt figura hominis: imago, ſola pictura. & dicit Pla. in vultu Luc. vbi beſtiales homines ponunt nummos. quod eſt falſum: quia res religioſa eſt: vnde non poteſt in ea conſtitui vſusfructus. Sed dic quòd loquitur de ſtatuis illis quæ erigebantur in honorem alicuius priuati, vel ciuitatis: de quibus dicitur infra de adquir. re. domi. ſtatuas. & infra de priui. cred. Furius. &. Cod. de ſtatu. & ima. Sed quis fructus ex his percipitur? Reſpond. quòd quilibet daret nummum vt poſſit videre: vt fit de leone qui eſt Florentiæ.

ſ *Adquiramus*. de quibus loquitur in authen. de non ali. §. penult. Intellige tamen quòd aliquando aliquid inde percipi poteſt. aliàs non poteſt eſſe vſusfructus in eis: vt ſupra proxi. reſpõ. & infra eo. ſi infantis. Accurſius.

S *I alij.*] CASVS. Teſtator legauit mihi vſumfructũ cuiuſdam fundi:& Titio vſum in eodem.habeo ego totum vſumfruct. detracto vſu.licet vſum habeat Titius,& ego ſimul. Pone aliter hũc caſum,vt not.in glo.magna ibi,vel pone. & ſic duobus modis pone caſum huius legis.

A fructuarius, quod vſuario [a] ſupererit: nec minus & ipſe fruendi cauſa & vſum [b] habebit.

Rerum, an æſtimationis vſusfructus tibi legetur, intereſt. Nam ſi quidem rerum [c] legetur: [d] deducto eo [e] quod præterea tibi legatum eſt, ex reliquis bonis vſumfructum feres. Sin autem æſtimationis vſusfructus legatus eſt, id quoque æſtimabitur, [f] quod præterea tibi legatum eſt. Nam ſæpius [g] idem legando, non ampliat teſtator legatum: [h] re autem legata, etiam æſtimationem eius legando ampliare legatum poſſumus. [i]

B

XLIII. VLPIANVS *libro ſeptimo Regularum.*

ETiam [k] partis bonorum vſusfructus legari poteſt. Si tamẽ non ſit ſpecialiter facta partis † mentio, dimidia pars bonorum continetur. [l]

XLIIII. NERATIVS *libro tertio Membranarum.*

C

VSufructuarius nouum [m] tectorium* parietibus qui rudes [n] fuiſſent, imponere non poteſt: quia tametſi meliorem excolendo [o] ædificium domini cauſam facturus eſſet, non tamen id iure ſuo facere poteſt: aliúdque eſt tueri quod accepiſſet, [p] † an nouum faceret.*

D

XLV. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

SIcut impendia cibariorum in ſeruum cuius vſusfructus ad

a *Vſuario.* id eſt vſui.

b *Et vſum.* id eſt commoditatẽ vſus: vt fruatur, id eſt vendat, vel faciat quod velit. nã cui reliquit fructum, ei & vſum, id eſt commoditatem vſus legat: vt.j. de vſu & habitatione. per ſeruum.§. vſusfructus. Vel pone caſum in eo qui reliquit vſum tantùm: cuius heres legauit alij fructũ. nam quod ſupererit vſuario, cum eius ſit præcipua cauſa, habebit fructuarius. ſic ponitur. j. de vſu & habita. per ſeruum.§.fina. Azo. & ſecundum hunc caſum ſupponit ipſe ꝓ vſuario. & quod dicit. fruẽdi, dicas ꝙ ipſe de vſu ſuo frui poteſt, ſicut fructuarius ex fructu. Sed ſecũdum primum caſum expones ipſe, ſcilicet fructuarius.

c *Rerum.* Quidam fecit teſtamentum: & vſumfructum omnium rerum ſuarum dimiſit Titio: & eidem fundi plenam proprietatem. Vel dixit ꝙ æſtimentur res ſuæ, & vſusfructus æſtimationis detur: & ſimiliter eidem fundũ legauit. inter hos caſus differẽtiam eſſe dicit.

d *Legetur.* ſcilicet omnium. Accurſius.

e *Deducto eo.* quia res ſua nemini ſeruit: vt infra de ſer. vrba. præd.l. in re.

f *Aeſtimabitur.* Et ſic quaſi bis habebit eandem rem, ſcilicet proprietatem plenam, & vſumfru. æſtimationis eiuſdem. Sed ar. contra. j. de verb. ob. qui bis. ſed hoc, quia voluit teſtator, vt ſubiicit.

g *Nam ſæpius.* redit ad primum caſum: & probat per genus: & idem in ſecundo. Accurſius.

h *Legatum.* ſed in prædicto caſu idẽ ſæpius legari videtur, ſcilicet vſusfructus etiam eius cui plenam proprietatem legauit. Accur.

i *Poſſumus.* vt. j. de leg. j. plane.§.j.

k E*Tiam.* aliàs incipit lex, & aliàs.§.

l *Continetur.* vt. j. de verb. ſigni. l. rectè.§.fin.&.l. nomen filiarum.§.portionis.&. j. de inter. act. de ætate.§.ſi interrogatus.

V*Suſfruct.*] CASVS. Legaſti mihi vſumfructũ cuiuſdam domus, quæ cooperta non erat, ſed erat vndiq; fabricata. nunquid ego fructuarius poſſum eã cooperire? Et reſpon. quòd non. Viuianus.

m *Vſusfructuarius nouum.* vetus enim reficere poteſt: vt ſupra eo. l. hactenus. Accurſius.

n *Qui rudes.* id eſt noui, ſuper quibus tectum [a] nondum impoſitum fuerat: vt. j. eo. l. vſufructuarius.

o *Excolendo.* id eſt ædificando. vt enim arare & ſeminare eſt cultura ruſticorum prædiorum: ita ædificare, vel reficere, eſt cultura vrbanorum. Azo.

p *Quod accepiſſet.* reficiendo, non faciendo: vt ſupra eo. ſi cuius.§. ſed ſi ædium. nec perficiendo: vt infra eo. l. vſufructuarius. & facit infra de iti. actúque pri. l. iij.§.penul. Accurſius.

† Partis appellatione, dimidia cõtinetur. concor. gloſ. incle. 1. ſuper verbo: aut earum parte de fo. cõpet. vbi vide cõcor.

* De tectoriis Vitruuius lib. 7 de Archite.

† Vulg. aliud nouũ facere.

* Græca figura cõtẽdo elegantiſſimè dictũ, vt in l. 1. ſ. de cõcep. Dige.

a] Apparet Accurſiũ & ſimiles interpretes nõ intellexiſſe quid eſſet tectorum. ſed hodie ex bonis auctoribus notum eſt, vel grãmatiſtis. de qua re tamẽ copioſe ſcripſit Zoannetus explicat. c. 24. & Cuia. lib. 1. obſ. c. 36.

A S*Icut.*] CASVS. Sicut vſufruct. debet alere ſerũum in quo habet vſumfructum, ita impendia valetudinis ad fructuarium pertinent.

q *Natura.* i. naturali ratione: maximè ſi eſt modica: vt. j. commo. l. in rebus.§.poſſunt.&. j. de do. inter virum & vxo. ſi id quod.§. j.&. ſ. eo. ſed & ſi quid in hoc.§. mãcipiorum. Accurſius.

aliquem pertinet, ita & valetudinis impendia ad eum reſpicere natura [q] manifeſtum eſt.

Etiam proprietati, quæ & conſeruatur de iure ſpeciali, conſolidatur vſusfructus formalis. Bald.

XLVI. PAVLVS *libro nono ad Plautium.*

B SI extraneo ſcripto, & emancipato filio [r] præterito, matri defuncti deducto vſufructu proprietas legata ſit: petita contra tabulas bonorum poſſeſſione, plena proprietas [ſ] pietatis reſpectu matri præſtanda eſt. Si teſtator iuſſerit vt heres reficeret [t] inſulam cuius vſumfructum legauit, poteſt fructuarius ex teſtamento agere vt heres reficeret.

XLVII. POMPONIVS *libro quinto ex Plautio.*

C QVod ſi heres hoc non feciſſet, & ob id fructuarius frui non potuiſſet: heres etiã fructuarij eo nomine habebit actionem quanti fructuarij interfuiſſet non ceſſaſſe heredem: licèt vſusfructus morte eius [u] interiſſet.

XLVIII. PAVLVS *libro nono ad Plautium.*

SI abſente fructuario heres quaſi negotium eius [x] gerens reficiat, negotiorum geD ſtorum actionem aduerſus fructuarium habet: tametſi ſibi in futurum heres proſpiceret. Sed ſi paratus ſit recedere ab vſufructu fructuarius, non eſt co-

S *I extraneo.*] CASVS. Paterfa. extraneum inſtituit: emãcipatum præteriit, matri ſuæ legauit nudã proprietatẽ fundi. egit emãcipatus per contra tab. & obtinuit: & ſic habet heredi. quæritur de legato matris. Et dicit ꝙ mater debet habere nudã proprietatem, ac ſi nõ eſſet ex illo edicto, de legatis præſtãdis. Item quia heres qui ſuccubuit, repũtatur vt mortuus: ergo adcreſcit vſusfruct. proprietati: & ſic iſta mater habet plenam proprietatem. [SI TESTATOR.] Plana ſunt vſq; ad.§. ſiluam. [SILVAM.] Habeo vſumfructũ in ſilua, vel oliueto: incido ſiluam immaturã, vel colligo oliuas immaturas. meꝰ eſt fructus: nec teneor ego vel heres meus ꝓprietario. Idẽ ſi habeo vſumfru. prati. Viuia.

r *Emancipato filio.* Si enim eſſet in poteſtate, & eſſet præteritus, ipſo iure non valeret teſtamentũ: vt inſtit. de exhere. lib. in prin. nec haberet locũ hoc reſponſum: ſed in caſu noſtro huius legis bene valet teſtamentũ: ſed poteſt rũpi per cõtra tab. Acc.

ſ *Proprietas.* ex illo edicto. j. de lega. præſtan. l. j. Sed quid eſt quod dicit, plenam proprietatem præſtãdam? nam ex illo edicto id ſolum quod eſt relictum, conſeruatur ei: ſed ſola proprietas eſt relicta? Reſpon. piè agitur per illud edictũ cum ea tantùm in nuda proprietate. nam alij non daretur niſi matri & ſimilibus: vt in. d. l. infra de leg. præſtan. l. j. ſed id quòd vſusfructus conſolidatur proprietati, eſt de iure communi, eo ſcilicet decedente cui vſufr. eſt relictus: vt. ſ. e. qui vſumfruc.§. ſtipulatus. vel aliàs amittente vſumfruc. hîc autem per contra tab. bo. poſ. aut ipſo iure, aut quantum ad commodum heres inſtitutus perdit: vnde ex neceſſitate fit conſolidatio: vt infra eo. ſub conE ditione. Hodie autem nec in proprietate per illud edictum piè fit cum matre: cum iure communi ex cauſa præteritionis vel exheredationis rupto teſtamento valeant legata: vt. C. de libe. præ. auth. ex cauſa.

t *Vt heres reficeret.* Si verò teſtator non iuſſerit, non cogitur heres reficere: ſi tamẽ refecerit, pati debet fructuarium vti: vt ſupra eo. l. hactenus.§. ſed ſi heres. & facit infra ſi ſer. vind. l. ſed & ſi fortè.§. etiam. Accurſius.

u Q*Vod ſi he. Morte eius.* ſ. fructuarij. & ſic agitur ratione præteriti intereſſe, nõ futuri: vt ſupra eo. quæſitum. &. l. qui vſumfru. in fi. &. j. ſo. ma. vſusfr. &. j. ſi vſusfr. pe. l. vti.§.fi.

x S*I abſente. Negotium eius.* ſcilicet fructuarij. & hoc cũ erat talis refectio, quę ad fructuarium ſpectabat: & tamen proprietario nõ erat nociua, imò profutura: & ſic eſt arg. quòd licèt ſibi proſpicere, & tamen agit: vt hîc. Sed arg. contra infra qui potio. in pign. ha. ſi prior.§. ſciendum. & facit. C. eo. l. iij.

UNED

a *Reficere*. id eſt impenſas refectionis reſtituere: vt & infra eo.l. cum fructuarius. Sed aliter ſi facto ſuo vel ſuorum res deterior ſit facta: vt infra eo.l. ſed cum fructuarius. Accurſius.

b *Siluam cæduam*. id eſt cædi conſuetam. Accurſius.

c *Conſtat*. Sed videtur quòd non faciat fructus ſuos, cum non bene ſint maturi: vt.s. eo.l. ex ſilua. in fine. & l. ſeq. ſed hîc intererat ſua immaturã ſiluã cædere: cum fortè magis valeãt nunc intẽpeſtiuè cæſæ, quàm ſi maturæ: vt accidit in perticis vinearum. ꝙ patet propter id quod de oliua ſubiicit. Sed in contrario non intererat fructuarij cædere immaturam ſiluam: vnde nõ poteſt niſi ad ſuũ vſum cædere: vt in præalleg. l. ex ſilua. in fin.

gendus reficere: [a] ſed actione negotiorum geſtorum liberatur. Siluam cæduam, [b] etiam ſi intempeſtiuè cæſa ſit, in fructu eſſe conſtat: [c] ſicut olea immatura [d] lecta, item fœnum immaturum cæſum, in fructu eſt.

XLIX. POMPONIVS *libro ſeptimo ad Plautium.*

SI mihi & tibi à Sempronio & Mucio heredibus vſusfructus legatus ſit, ego in partem Sempronij quadrantẽ, in partem Mucij alterum quadrantem [e] habebo: tu item in vtriuſque parte eorum quadrantes partes.

Nota quòd legatarius cui imminet reſtitutio: recuperat expenſam ab eo cui tenetur reſtituere. Bald.

L. PAVLVS *libro tertio ad Vitellium.*

TItius Mæuio fundum Tuſculanum reliquit, eiúſque fidei commiſit vt eiuſdem fundi partis dimidiæ vſumfructum Titiæ præſtaret. Mæuius villam vetuſtate corruptam, neceſſariam cogendis & conſeruandis fructibus ædificauit. [f] quæſitum eſt, an ſumptus partem pro portione vſusfructus Titia adgnoſcere debeat. Reſpondit Scæuola, ſi prius quàm vſusfructus præſtaretur, neceſſariò ædificaſſet, non aliàs cogendum reſtituere, [g] quàm eius ſumptus ratio haberetur. [h]

LI. MODESTINVS *libro nono Differentiarum.*

TItio cum morietur, vſusfructus inutiliter legari intellegitur: in id tempus videlicet collatus, quo à perſona diſcedere incipit. [i]

LII. IDEM *libro nono Regularum.*

a] Nota ex gloſ. iuncto text. qualiter oliua quę non matura colligitur, maiorẽ fructũ fert quã oliua matura.

d *Immatura*. quæ plus fert fructus quàm matura: vt. j. de vſufru. lega. l. penul. Azo. in omnibus autẽ his erat dubitatio: quia videbatur collectis oleis, ꝙ poſtea mortuo fructuario proprietarius poſſit illum vindicare, ſicut ſi fuiſſet ibi. Sed contra eſt. & facit ſupra eod. item ſi fundi. §. fin. & l. ſequen.

SI mihi.] CASVS. Teſtator iſtituit duos heredes, & vſumfructũ fundi certi legauit mihi & Titio. quęritur an ſinguli à ſingulis petẽt? Et dicit ꝙ quilibet, & à quolibet. & ſic ego mediam, quæ eſt quarta, petã ab vno, & mediã ab alio: & ſic habeo dimidiam totius vſusfructus, & idem facit Titius. Viuianus.

e *Alterum quadrãtem*. & ſic habeo dimidiam totius vſusfru. ſicut debeo habere: & tu facis idem, vt ſubiicit: arg. s. ſi pars heredit. peta. l. j. §. quinimò. hoc tamen intellige ſaluo iure Falcidiæ heredi: vt ſupra eo.l. omnium. Accurſius.

TItius.] CASVS. Titius fecit teſtamẽtum: heredẽ inſtituit: & Mæuio cuidam fundum legauit: & rogauit hunc Mæuium, vt medietatem vſusfructus daret Titiæ amicæ ſuæ. Męuius iſte ædificauit quandam domunculam neceſſariam ad fructus colligendos: nunc petit Titia medietatem iſtius vſusfruct. Mæuius dicit quòd ipſa ſoluat medias expenſas iſtius domunculæ factæ ad colligẽdos fructus. quæritur quid iuris? Et reſpon. quòd Titia compelletur ſoluere expenſas pro parte ſua. Viuianus.

f *Aedificauit*. id eſt reædificauit: quod pro parte fructuarij erat onus: vt infra eo. cum fructuarius. Accurſius.

g *Reſtituere*. dimidiam vſusfructus, quam debet Mæuio. Accur.

h *Haberetur*. Sed & ſi dediſſet, agit nego. geſto. vt ſupra eo. ſi abſente. in princip. vel condicet ipſam poſſeſſionem: vt infra de condic. indebi. l. qui exceptionem. §. ſi pars. ſic eſt in legato proprietatis: vt infra de leg. j. domus. & l. ſeq. & facit. j. de noxa. ſi ex duobus. §. fin. nec ob. C. de rei vin. ſi quis ſciens. quia ibi ſuo nomine: hîc nomine eius ad quem peruenire ſperabatur. & facit infra de vſusfruct. le. l. generali. §. Lucius. Accurſius.

TItio.] CASVS. Tibi legaui vſumfruct. fundi cum morieris: an valeat legatum, quæritur. Et reſpon. quòd non: quia in id tempus legatus eſt, à quo extinguitur. Viuianus.

i *Incipit*. Not. ergo quòd non poteſt quid incipere ab eo caſu, in quo debet finiri. ſic & j. de vſufr. leg. l. v. & C. de donat. ante nupt. l. quod ſponſæ. & j. de iur. do. ſi res. in prin. & l. ſi pater mulieris. in fi. & j. de ma. teſt. libertas. in prin. & j. de condi. & de. heres. §. quamuis. & C. eo. l. ambiguitatem.

VSufructu † relicto ſi tributa eius rei præſtentur, ea vſufructuarium præſtare debere dubiũ non eſt: [k] niſi ſpecialiter nomine fideicommiſſi teſtatori placuiſſe probetur hæc quoque ab herede dari.

LIII. IAVOLENVS *libro ſecundo Epiſtularum.*

SI cui inſulæ vſusfructus legatus eſt: quamdiu quælibet portio [l] eius inſulæ remanet, totius ſoli vſumfructum retinet.

LIIII. IDEM *libro tertio Epiſtularum.*

SVb conditione vſusfructus fundi à te herede, Titius legatus eſt: tu fundum mihi vendidiſti & tradidiſti detracto vſufructu. [m] quæro, ſi non extiterit conditio, aut extiterit, & interiit vſusfructus, [n] ad quem pertineat? Reſpondit. intellego te de vſufructu quærere qui legatus eſt. Itaque ſi conditio eius legati extiterit, dubium non eſt quin ad legatarium is vſusfructus pertineat: & ſi aliquo caſu ab eo amiſſus fuerit, ad proprietatem fundi reuertatur. [o]

Quòd ſi conditio non extiterit, vſusfructus ad heredem pertinebit: ita vt in eius perſona omnia eadem ſeruentur, quæ ad amittendum vſumfructum pertinent, & ſeruari ſolent. Cæterùm in eiuſmodi venditione ſpectandum [p] id erit, quod inter ementem vendentémque conuenerit: vt ſi apparuerit [q] legati [r] cauſa eum vſumfructum exceptum eſſe, [ſ] etiam ſi conditio [t] non extiterit, reſtitui à venditore emptori debeat. [u]

LV. POMPONIVS *libro vicenſimoſexto ad Q. Mucium.*

† Concor. cũ hac. l. glo. 1. ĩ. c. querelam. poſt medium, in verſic. & ſi tibi legatus. extra de elect.

k VSufructu. Nõ eſt. vt. s. ti. j. ſi pẽdẽtes. §. pe. & §. fi. & l. vij. §. fi. & l. ſeq. Accur.

SI cui.] CASVS. Legatus eſt vſusfruct⁹ inſulæ mihi: ſed poſtea cecidit ꝑ parte, & pro parte non: an retineã vſumfruct. totius inſulæ: quęritur. Et reſpon. quòd ſic. Viuia.

l *Qualibet portio*. per partẽ ergo retinetur vſusfructus totius. ſic & C. de agri. & cen. l. cum ſcimus. §. fin. ſecus autẽ ſi prorſus fuit deſtructa. & ad areã redacta: vt & s. eod. qui vſumfructũ. & j. quib. modis vſusfru. amit. repeti. §. ij. & inſtit. eo. §. fin. & infra de ſeruit. ruſtic. prędio. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. & arg. infra de contrahen. empt. l. domum. §. j. & §. ſi verò quantacunque.

SVb conditione.] CASVS. Teſtator legauit Titio vſumfructũ ſi nauis venerit ex Aſia vſq; ad annum. medio tempore heres vẽdidit fundũ deducto vſufr. Et reſpõ. quòd ſi conditio exiſtat, dabitur legatario: & ſi poſtea amittatur, vadit ad proprietariũ, vel emptorẽ. ſi autẽ deficit, pertinet ad heredem: niſi gratia legatarij excipiatur: tũc enim deficiente conditione ſequitur proprietarium ſtatim, & non heredem. Viuianus.

m *Detracto vſufructu*. & hoc facit dubitationem.

n *Interierit vſusfructus*. morte fructuarij, vel capitis deminutione vel alio modo.

o *Reuertatur*. vt infra de euic. l. fundum cuius. in prin.

p *Spectandum*. ſcilicet primo. Azo.

q *Si apparuerit*. vt quia tempore venditionis dixit, ego non deduco vſumfructum pro me, quia mihi nolo, ſed pro legatario.

r *Legati*. vſusfructus.

ſ *Exceptum eſſe*. nec pro ſe herede. Accurſius.

t *Conditio*. nam ſi extitiſſet conditio vſusfructus legati, & periret poſtea vſusfructus vel morte vſufru. vel alio modo, tũc vſusfructus iret ad proprietatem: vt ſupra proxi. ſic & hîc conſolidatur vſusfructus cum proprietate. Accur.

u *Emptori debeat*. ſi ideo, vt non ad emptorem, ſed ad ſe ſpectaret: etiã ſi conditio deficeret, ipſe habebit. Quid ergo præſumemus in dubio? Reſpon. quòd ſui cauſa tantùm exceperit: vt argu. j. de

ſta. lib.

ſta.lib.qui pecunia.& vt dixi.ſ.eo.qui vſumfru.§.ſtipulatus.Ac.

S *I infantis.*] CASVS. In ſeruo tuo minore.vij.an. vſumfruct. legaſti: an valeat legatum,quæritur.Et reſpon. quòd ſic. Videbatur quòd non: cum vſusfructus eius nullus ſit: ſed tamen poterit eſſe: quia creſcet: & ſic valebit vſusfructus.Viuianus.

a *Si infantis.* id eſt minoris. vij.annis: vt.C. de iure delib.ſi infanti.

b *Tantummodò.* verba ſunt iuriſconſulti, non teſtatoris.aliàs enim finiretur poſt infantiam ſtatim:vt.ĭ.de ali.lega. l.Mela. & ſic prorſus inutilis:quod eſſe non debet:vt.ſ.eo.ſtatuę.j. reſpon.licet.§.eiuſdem legis ſit cõtra. Sed ſol. vt ibi.& hoc manifeſtè litera ſequens probat. Accurſius.

† Teſtamẽto relicti.vt decet ſcriptio.

c *Interim ſit.* vt.ĭ. de ope.ſer.l.ſi.§.j.&.ſ.eo. arboribus.§.de illo.

* Extat vnũ & alterum exẽplũ apud Dionẽ li.54. vbi Auguſtus Cirios fecit ſeruos, & Claudius Rhodios. Connanus refert.

A *N vſusfructus.*] CASVS. Si municipio vſusfructus legetur:an actio municipibus detur? Et reſpõ.quòd ſic. & videbatur quòd nõ, cum extingui nõ poterat morte vel ca.de.Itẽ talis vſusfructus durat vſque ad. c. ann. non vltra:vt hîc,& infra de vſufru.[PER FIDEICOMMISSVM.] Teſtator legauit vſumfruct.libertis quatuor, vt inde alerentur:alter eorum poſtea decedit. eius pars non adcreſcit libertis, ſed ad heredes cedit.Viuianus.

† De ſpatiis vitæ longiſſimis Plin.li. 7.ca. 48.

d *Neque facilè.* poteſt tamen quandoque ſic perire: vt infra quibus mo. vſusfruct. amit. ſi vſusfructus.& ideo dicit,facile.Accurſius.

e *Abſcedente.*id eſt remoto à proprietate.

f *Longæui hominis.* vt. C.de ſacroſanct.eccle. l.fina.§.j.& in authen. vt Eccleſia Romana.§. j.colla. ij. an idem ius in Eccleſia ſi ei relinquatur vſusfructus? Reſpon.ſic: quia paria ſunt: vt.C. de ſac.ſan.eccle.l.fin.in prin. Sic ergo centum annis durat vſusfruct.vt hîc, &.ĭ. de vſusfruct. leg.l.ſi vſusfructus municipibus. Sed contra infra ad leg. Falc.l. hereditatum.§.fina.vbi dicit.xxx.annis durare. Sol.ab initio ſtatuuntur.xxx.anni. ſed ſi vſque tunc capitis deminutionem paſſa non ſit,tunc in centum annos extenditur.Accurſius.

S I infantis [a] vſus tantummodo[b] legatus ſit,etiam ſi nullus interim ſit, [c] cum tamen infantis ætatem exceſſerit,eſſe incipit.

Vſusfructus relictus ciuitati, durat centum annis.Baldus.

LVI. GAIVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum Prouinciale.*

A N vſusfructus † nomine actio municipibus dari debeat,quæſitum eſt. Periculũ enim eſſe videbatur ne perpetuus fieret: quia neque morte, nec facilè [d] * capitis deminutione periturus eſt. qua ratione proprietas inutilis eſſet futura ſemper abſcedente [e] vſufructu.ſed tamen placuit dandam eſſe actionem. Vnde ſequens dubitatio eſt, quouſque tuendi eſſent in eo vſufructu municipes. Et placuit centum annos tuendos eſſe municipes:quia is finis vitæ longæui [f] † hominis eſt.

Querela inofficioſi teſtamenti ſicut reſcindit legatum, ita reſtituit integrũ ius primæuum quod erat à legato confuſum.Baldus.

LVII. PAPINIANVS *libro ſeptimo Reſponſorum.*

D Ominus fructuario prediũ[g] quod ei per vſumfructum ſeruiebat, legauit: [h] idque prædium aliquandiu poſſeſſum legatarius reſtituere filio qui cauſam inofficioſi teſtamenti rectè pertulerat, coactus eſt. manſiſſe fructus ius integrum ex poſtfacto apparuit. [i] Per fideicommiſſum fructu prædiorum ob alimenta libertis relicto, partium emolumentum ex perſona vita decedentium ad dominum proprietatis recurrit. [k]

Fructus percepti pertinent ad fructuarium, non inſpecta quota parte anni vixerit fructuarius. Bartolus.

LVIII. SCÆVOLA *libro tertio Reſponſorum.*

D Efuncta fructuaria [l] menſe Decembri, iam omnibus fructibus qui in his agris naſcuntur, menſe Octobri per colonos ſublatis, quæſitum eſt vtrum penſio heredi fructuariæ ſolui deberet, quamuis fructuaria ante calendas Martias quibus penſiones inferri debeant deceſſerit, an diuidi debeat inter heredem fructuariæ & rempublicam cui proprietas legata eſt. Reſpondi,rempublicam quidem cum colono nullam actionem habere: fructuariæ verò heredem ſua die (ſecundum ea quæ proponerentur) integram penſionem percepturum. [m] *Sempronio do lego ex redactu fructuum holeris & porrinæ, quæ habeo in agro Farrariorum, partem ſextam.* Quæritur, an his verbis vſusfructus legatus videatur. Reſpondi, non vſumfructum, [n] ſed ex eo quod redactum eſſet, partem legatam. Item quæſitum eſt, ſi vſusfructus non eſſet, an quotannis [o] partem ſextam redactam legauerit. Reſpondi, quotannis videri relictum, [p] niſi contrarium ſpecialiter ab herede adprobetur.

LIX. PAVLVS *libro tertio Sententiarum.*

tim, ibi coniunctim legauit, ſecundum P.argu.infra tit.j.l.j.§.j. Vel hîc non fuit vſusfructus,ſed præſtatio ex eo fundo:vt not.ſ. eo.ſi quis ita.& probatur hoc infra de vſu & habit.l.ſi habitatio. §.ſed ſi ſic. Vel dic verius, quòd hîc verus erat vſusfructus: nec tamen ius adcreſcendi eſt inter eos: quia ob alimenta fuit tantùm relictus. Si ergo conliberti alimẽta habeant, nihil eſt vnde querantur, licèt adcreſcat proprietati: quia illa verba, ob alimẽta, taxationis loco ponũtur:vt.ĭ.de tri. vino & oleo leg.l. cum certus. aliàs autẽ eſt ius adcreſcendi:vt in legibus cõtrariis. Item obiicitur quòd ſi quid eſt ſuperfluum,ad libertos pertinet: vt.ĭ. de alimen. leg.l.iiij. Sed dic quòd prædia fuerunt ibi relicta in pleno dominio.Accurſius.

D *Efuncta.*] CASVS. Teſtator legauit Titiæ vſumfructũ vineæ,& ciuitati Bonon. nudam proprietatẽ Titia locauit vineam pro certa mercede ſoluẽda ſingulis annis nomine Titiæ. poſtea deceſſit in menſe Decembri,& ſic ante terminũ ſoluẽdi, ſed poſt collectas vuas.quæritur cui penſio præſtanda erit? Reſpon.ꝙ heredi fructuariæ ſua die erit ſoluenda. [SEMPRONIO.] Si legaſti ſeptimã partem ex reditu fructuũ holeris & porri ex tali fundo, quæritur an ſit vſusfructus? Et reſpõ. quòd non, ſed legatũ: & ego legatũ habebo ſi vſusfructus nõ eſt relictus in annis ſingulis. & dic quotannis,id eſt ſingulis annis: vt legitur.ĭ.de an.leg.l. legatis.§.vini.Viuianus.

l *Defuncta fructuaria.* hæc fructuaria locauerat per colonos, & pactum fecit quòd kalendis Martij reportarentur fructus vel penſio à colonis. hæc mortua eſt poſt collectos fructus: ſed ante diem quo ſolui ſibi debuit.Accurſius.

m *Percepturum.*& ſic pro vltimo anno habet omnes fructus: licèt nondum tranſierit totus:vt infra de an.leg.l.à nobis.ſecus in fructibus dotis: vt infra ſolu.mat. diuortio. ſed hoc ideo, quia iam collecti erant. Item not. hîc pro fructibus præteritis heredes agere: vt ſupra eod.l.quæſitum.&.l.qui vſumfruct.§.fin. & l.ſi operas.& infra ſi vſusfruct.peta.l.vti.§.fin.Item contra infra de iur.fiſ.l.fin.Sed ibi alius eſt caſus.loquitur enim ibi in emptore ad quem fundus peruenit. Item not.argu.quòd penſiones in fine anni ſunt ſoluendæ: ar.contra infra communia præ. l. venditor.in fin.hîc autem ex conuentione fuit.Item not.arg.ad fructus feudorum ſi moritur vaſallus, & non tranſmittit ad heredem,quia mulier eſt: quòd diſtingui debeat,an ſint percepti,vel non.Sed de conſuetudine eſt vt reddat in kalendis Martij: vt in conſuetudine feudorum in tit.hîc finitur lex: deinde conſue.re. inci.c.ſi vaſallus.

Heredes ꝓ fructibus pteritis agere poſſunt.

Penſiones in fine anni ſunt ſoluendæ.

n *Non vſumfructum.* facit.ĭ.de ann.leg. Gaius Seius prædia.&.l. annua. & de vſufruct. leg.l.cum ita. &.l. fundi Trebatiani. &.l. patrimonij.Sed contra.ſ.eo.ſi quis ita.Sol.plenè vt ibi.

o *Quotannis.* id eſt ſingulis annis.Azo.

p *Relictum.* Not.donec viuit,ſingulis annis videri in dubio relictum,non pro vno anno tantùm: vt.ĭ.de ali.leg.l.Mela.in prin.

g h D *Ominus fructuario.Prædium.* id eſt proprietatem.Accur. *Legauit.* in teſtamento in quo exheredauit filium: vt patet infra.

i *Apparuit.* quia tunc perinde eſt ac ſi non eſſet aliquid legatum: vt ſupra de inoffic. teſta.l. eum.§.fin.& argu.ſ. ſi ex noxa. cau.l.ij.in fin. Sed contra infra quib.mo. vſusfruct. amit.ſi tibi. vbi dicit, quòd ſi emit fructuarius conditione pendente legatæ proprietatis alij, quòd ea exiſtente totum perdat. Solu.hîc tantùm de facto fuit facta conſolidatio,cum teſtamentum non valeat fictione iuris:vnde vſusfruc.extingui non poteſt. ibi de iure & de facto:quia tenuit emptio. Item ibi ex ſua propria volũtate habuit emendo:hîc non ſic.Item cõtra.ĭ.de except.rei iudi.euidenter.Sed hoc nõ nocet filio:quia & prius erat ille fructuarius.

k *Recurrit.* & ſic non eſt locus iuri adcreſcendi inter eos:vt hîc, & infra de ali.& ci.leg.l.iij.§.debebit. & argu.infra quemad.ſer. amit.l.aquam.§.ſi. Sed contra infra titu.j.l.j.&.l.interdum. Sol. hîc teſtator cauit vt non haberet locum:ibi non. Vel hîc ſepara-

& arg.infra de vſu & ha.ſi habitatio.§.vtrum autem.Accurſius.

A *Rbores.*] CASVS. Si habeo vſumfructum in fundo,& arbores cadant tempeſtate,non culpa mea: an tenear alias ſubmittere,quæritur. Et reſpon.quòd non.Item ſi habeo vſumfructum in fundo:& emolumẽtum ad me pertinet. Item ſi teſtator locauit fundũ:poſteáque mihi fundi illius vſum legauit:an videatur mihi pẽſio acquiſita?Et reſpon.quòd ſic. Item quæritur an ego vſufru.poſſim expellere colonũ? Et reſpond. quòd ſic, ad exemplũ illius qui emit rem locatam:vt ſicut emptor cui traditur poſſeſſio, poteſt expellere colonum de fundo:ita fructuarius cui penſiones ſoluuntur. [CÆSÆ.] Teſtator legauit mihi vſumfructũ fundi: ex quo in harundine vel alio trahũtur fructus: & etiã illi cenſus ſoluebantur de tali fructu. Dicit ad fructuarium pertinere.nam & onus pertinet.Viuianus.

Coniunge. l.ſi via.de aqua quo. & æſti.

ARbores vi tempeſtatis non culpa fructuarij euerſas, ab eo ſubſtitui non placet: [a] Quidquid in fundo naſcitur, vel quidquid inde percipitur: ad fructuarium pertinet: penſiones quoque iam antea locatorum agrorum, ſi ipſæ quoque ſpecialiter comprehenſæ [b] ſint. Sed ad exemplum venditionis [c] niſi fuerint ſpecialiter exceptæ, [d] poteſt vſufructuarius conductorem [e] repellere. B

Cæſæ harundinis vel pali compendium, ſi in eo quoque fundi vectigal eſſe conſueuit, [f] ad fructuarium pertinet.

LX. IDEM *libro quinto Sententiarum.*

CViuſcumque fundi [g] vſufructuarius prohibitus [h] aut deiectus, [i] de reſtitutione omnium rerum [k] ſimul occupatarum agit. [l] Sed & ſi medio [m] tempore alio caſu interciderit [n] vſuſfructus, æquè de perceptis [o] antea [p] fructibus vtilis actio [q] tribuitur. C

Etiam contra ciuiliter poſſidentem rei vindicatio poteſt intentari. Bartolus.

a *Non placet.*quia euerſæ non pertinẽt ad fructuariũ, niſi vt dicitur s. eod. l. arboribus. in princ. ſed ſecus in demortuis: vt.s.eo.agri. Item facit.s. eod. item ſi fundi.in fin.

b *Comprehenſæ ſunt.* ſubaudi, ad fructuariũ pertinebunt.

c *Venditionis*. in qua conſtat quòd poteſt emptor colonum repellere: vt not.infra de actio.empt.l.Iulianus.§.ſi fructibus. &.C.loca.l.emptorem. & facit infra de contrahen.empt.ſi cum venderes.

d *Exceptæ*. per hoc quod dicit, & patet quòd loquitur eodem caſu.ſiue ergo ſunt comprehenſæ, ſiue nil dictum, poteſt deiici colonus.ſecus ſi excepit:quia tunc non poteſt deiici.Accurſius. D

e *Conductorem*.facit ſupra eod.ſi pendentes.§.fin. contra. Solu. vt ibi.Accurſius.

f *Conſueuit*. duobus modis intellige. vel quòd fundus debeat alij fundo vectigal de talibus: vel quòd alius ei.nam in vtroque caſu pertinet ad fructuarium: primo vt inde ſoluat: ſecundo vt ſibi accipiat: vt arg.infra de an.leg.l.Gaius Seuius.

C *Viuſcumque.*] CASVS. Habebã vſumfructum in fundo. aliquis me deiecit.pone quòd ego qui fui deiectus,non potui habere vſumfructũ, vnde interim perit vſusfructus. an mihi de perceptis fructibus medio tempore antequã finiretur vſusfruct. actio competat? Et reſpon.quòd ſic. [SI FVNDVS.] Teſtator legauit mihi vſumfructum fundi. heres cui nuda proprietas remanſit,tradit mihi.poſtea cecidi à poſſ.& Titius quidã poſſidet. Dicit quòd intendam confeſſoriam contra eum. Secundò dicit: pone quòd etiã heres agat rei vin. contra Titium tenentem: & tunc aut vterq; confitetur me fructuariũ, & heres, & ille poſſeſſor: & ſimiliter debet mihi reſtitui, & cauebit poſſeſſor de non petendo à me. Aut ambo differentur:& tunc differtur reſtitutio mihi faciẽda donec probẽ de iure meo: ſed poſſeſſor cauet mihi de reſtituendis fructibus medij temporis ſi obtineo.Viuia. E

g *Cuiuſcumque fundi*. vrbani vel ruſtici.

h *Prohibitus*. id eſt non admiſſus cum intrare vellet: vt differat à ſequenti.

i *Aut deiectus*. cum eſſet in poſſeſſione.

k *Omnium rerum*. etiam mobilium,occaſione immobilium: vt j.de vi & vi ar.l.j.§.ſi fundus.&.§.rectiſſimè.Accurſius.

l *Agit*. vtili interdicto vnde vi.

m *Si medio*. antequam recuperarentur interdicto vnde vi.

n *Interciderit*. ſi enim interciderit non vtendo, agam contra expulſorem: vt ſi dominus eſt, mihi iterum conſtituat: ſi non, condemnetur ad intereſſe. ſed ſi ca. de. vel ſimili modo, agam pro fructibus tantùm,non pro vſufructu: vt infra de vi & vi ar. l.ſi plures.&.l.ſi fundo.& hîc.Azo. A

o *De perceptis*. & etiã percipiendis:vt.C.vnde vi.de poſſeſſione.

p *Antea*. quàm perierat.

q *Actio*. in factum, loco vnde vi.

Si fundus cuius vſusfructus petitur, non à domino poſſideatur, actio redditur. [r] Et ideo ſi de fundi proprietate inter duos quæſtio ſit, fructuarius nihilo minus in poſſeſſione eſſe debet: [ſ] ſatiſque ei à poſſeſſore [t] cauendum eſt, quòd non ſit prohibiturus frui eum cui vſusfructus relictus eſt, quamdiu de iure ſuo [u] probet. Sed ſi ipſi vſufructuario quæſtio moueatur, interim vſusfructus eius offertur. [x] † ſed caueri de reſtituendo eo quod ex his fructibus percepturus eſt, vel ſi ſatis non detur, ipſe frui permittitur.

Onus reale euitatur ab eo qui vult rem dimittere: ſecus in onere perſonali. hoc dicit cum.l.ſeq. Bartolus.

LXI. NERATIVS *libro ſecundo Reſponſorum.*

VSufructuarius nouũ riuũ [y] * parietibus non poteſt imponere. Ædificium inchoatum fructuarium conſummare non poſſe [z] placet, etiam ſi eo loco aliter vti non poſſit. [a] Sed nec eius quidem vſumfructum [b] eſſe:

r *Redditur*.pro vſufructu.& dic ad intelligẽtiã huius.§. quòd vſuſfructus conſtitutus & traditus peti poteſt cõfeſſoria ab omni poſſidẽte, ſiue ſit dominus, vel nõ:vt.j. ſi vſusfructus peti. l. vti frui. §. vtrum. Si ergo nõ dominus poſſideat,& dominus verus rei vindicatio. proponat: fructuarius quoq; contra eundem poſſeſſorẽ intendat confeſſoriã:aut poſſeſſor, & is qui agit rei vindicatione, cõfitetur vſumfructũ deberi:& tunc ſine cõtradictiõe reſtituitur vſuſfruct9,& cauetur à fructuario: vt hîc, & arg. j.ſi ſerui. vindi.l.harũ. aut diffitetur vterq;,id eſt qui agit rei vindicatione, & poſſeſſor: & tunc differetur reſtitutio vſusfructus. cauetur tamẽ fructuario de reſtitutione fructuum fortè ex generali clauſula: vt ſupra de iudic. in omnibus.Azo.

Vſus fructus qua actione peti poteſt.

† Vulg. differtur.

ſ *In poſſeſſione eſſe debet*. ſcilicet naturali: vt infra de adquirenda poſſeſſ.l.naturaliter.

* Riuũ accipe pro ſtillicidii genere quod minus eſt, leniuſque fluit: quẽadmodũ flumen pro eo quod copioſius maioréque impetu decurrit.l. ſeruitutes.§. ſtillicidium.&.l.foramen.j. de ſeruit.vrb. præd.

Sic Flo. & vulga.Cuiac emẽdat tectorium,lib. 1. obſ. c. 36. arg. l. 44. s. eod. Florẽtina lectio defendi poteſt.

t *Poſſeſſore*. ſcilicet ciuiliter: qui etiam rei vindic. conuenitur: vt hîc habes. Vel dic eum poſſidere: ſed fructuarius debet eſſe: quia debet ei reſtitui.

u *De iure ſuo*.ſ.cõuenti,& eius qui intentat rei vin.nam poſtquã probabit agens rei vindic.ſe eſſe dominum, non eſt opus tenere ſtipulationem in perſona poſſidentis, cum ipſe velut extraneus cenſeatur:non autem dicit de iure ſuo,ſcilicet fructuarij:quia de vſufructu non erat in hoc caſu quæſtio:ſed ſtatim ponitur. D

x *Differtur*. donec probet ſe vſumfructum habere. non ergo erat in poſſeſſione. tunc enim remaneret in poſſeſſione, & frueretur: vt.j.de aqua quoti.& æſti.l.pe.

V *Suſfructuarius.*] CASVS. Legauit mihi teſtator vſumfructum in domo. dicit quòd nõ poſſum mutare ſtillicidium. Secundò legauit mihi ædificij vſumfructum inchoati, non perfecti. Dicit quòd non poſſum perficere: quia ſic mutarentur res,ſi perficeretur imperfectum.

y *Nouum riuum*. ſtillicidij ſcilicet. vel dic propriè pro eo quod deriuat aquam per fundum alterius.Accurſius.

z *Non poſſe*.non ergo inſpicitur quod dominus erat facturus.Et ſic eſt arg.contra.j.de pign.act.l.ſi ſeruos.&.l.vel vniuerſorum.

a *Non poßit*. imò videntur omnia accedere vſuifructui,ſine quibus eſſe non poteſt: vt arg.contra. s. de iuriſdi. om. iudi.l.ij.& infra ſi vſusfruct. pe.l.j.§.j. quæ eſt contra. Solu. hoc ideo, quia hîc mutatur forma rei:vnde non poteſt:licèt aliter vti non poſſit: vt ſupra eo.l.ſi cuius.§.item eum.ſed ibi non mutatur. Item contra.j.eo.l.ſi areæ.Sol.vt ibi. E

b *Vſumfructum*. quo ad commodum, cum aliter vti non poſſit: nihilominus tamen habet ipſum ius: vt ſupra eod.l. arboribus.§.de illo.&.l.ſtatuæ.§.licèt.&.l.ſi infantis. Io.quia quandoque inde traheret commodum fortè ad cuſtodiendum oues ibi intus.ſed certè nec ipſo iure habet vſumfruct.hîc enim loquitur cum inchoatum ædificium à fructuario conſummatum eſt:alioquin inutilis eſſet repetitio, cum ſtatim dixerit in imperfecto commodum vtendi non habere fructuarium: ius ipſum tamen habet: ſed hîc eſt forma mutata, & extinctus vſusfructus: niſi teſtator conſummaret: & in conſummato vſumfructum conceſſit, ſecundum Azo.

Liceat.

a *Liceat.* vt habeat vſumfructum, & liceat ei conſummare ædificium.& facit ad.§.ſ.eod.l.vſusfructus.Accurſius.

V *Suſfructuarium.*] CASVS. Si habeo vſumfruc.in fundo.poſſum venari in illo fundo. [SI IN VIVARIIS.] Aliquis legauit mihi vſumfructũ viuarij.quæritur vtrũ animalia quę ſunt in eo, poſſim venari & comedere? Et videtur quòd non: ſed poterò cũ illis ludere.ſed quicquid dictũ ſit,ſoluit tamen quòd ego vſufru. poſſim capere de illis beſtiis, & vti: dum tamen eundẽ numerum reſtituam in eo viuario domino proprietatis qui fuit eo tempore quo cœpi vti.

b *Dicitur.* ſi fructus talium poſſeſſionũ in venatione conſiſtat:vt.j. de vſur.l.venationem.

c *Ciuili.* vſusfructus. ſcilicet ratione, quem habet.

d *Gentium.* quo cauetur vt qui ceperit, fiat dominus occupatione: vt inſtit.de re.di.§. feræ.Accurſius.

e *Si in viuariis.* locus muro,vel aqua, vel ſepe circundatus, vbi feræ ſunt incluſæ: vt in lacu Peruſino: vt hîc colligitur.

f *Initio.* quia prius ibi non fuerant.

g *Diſcretionem.* Nec enim poſſunt dinoſci illa quæ nouiter inciderunt,à veteribus.

† Facit ad hanc.l. cum cõtra.cũ gl. ſuper verbo extenuaſſẽt. extra de pignor. Ratione difficilis diſcretionis fit, quod aliàs non fieret.

h *Difficilem.* ſic ergo ratione difficilis diſcretionis aliquid fit,quod aliàs non fieret: vt.j. de condic.inde.l.ſi pœnæ.§.j. & ſi cer. pet.nã & ſi fur.§. fin. &.ſ.eo. item ſi fundi.§. ſed ſi inſula.Accurſius.

i *Numerũ.* Debent ergo ea numerari.Acc.

k Q *Vod noſtrũ.Ad alios.* vt hoc caſu, & in creditore:vt.j.de acquir.re.do. non nouum.& arg.j.de adquir.poſſ.l.interdũ.ſed regulariter cõtra:vt.j. de acquir. re.do. l. traditio.&.ſ.de iuriſ.om. iudi. eum qui. §. fin.& C.de hæret. l. omnes vetitæ.&.C.de iur.do. l.fin. j.reſpon. &.j. ad Mace. filium. & ſupra de offic.procon.obſeruare.§.finali.

l *Vſumfructum.* non formalem,ſed cauſalẽ.

niſi in conſtituendo vel legando vſufructu hoc ſpecialiter adiectũ ſit, vt vtrumque ei liceat. [a]

LXII. TRYPHONINVS *libro ſeptimo Diſputationum.*

V Sufructuarium venari in ſaltibus vel montibus poſſeſſionis,probè dicitur: [b] nec aprum aut ceruum quem ceperit, proprium domini capit: ſed fructus aut iure ciuili [c] aut gentium [d] ſuos facit. Si viuariis [e] incluſæ feræ in ea poſſeſſione cuſtodiebãtur quãdo vſusfructus cœpit,num exercere eas fructuarius poſſit,occidere non poſſit:alias ſi quas initio [f] incluſerit operis ſuis,vel pòſt ſibimet ipſæ inciderint, delapſæue fuerint,hæ fructuarij iuris ſint? Commodiſſimè tamẽ, ne per ſingula animalia facultatis fructuarij propter diſcretionẽ [g] difficilem [h] ius incertum ſit, ſufficit eundem numerum [i] per ſingula quoque genera ferarum finito vſufructu domino proprietatis adſignare, qui fuit cœpti vſusfructus tẽpore.

LXIII. PAVLVS *libro ſingulari de iure ſingulari.*

Q Vod noſtrũ non eſt, † transferemus ad alios: [k] veluti is qui fundum habet,quamquam vſumfructum non habeat,tamen vſumfructum [l] cedere poteſt.

Si vſufructuarius vult cedere vſuifructui, non tenetur ad onera propter vſumfructum incumbentia. Baldus.

LXIIII. VLPIANVS *libro quinquageſimoprimo ad Edictum.*

C Vm fructuarius paratus eſt vſumfructum derelinquere, non eſt cogẽdus domum reficere in quibus caſibus & vſufructuario hoc onus incumbit. Sed & poſt acceptum contra eum iudicium parato fructuario derelinquere vſumfructum, dicendum eſt abſolui [m] eum debere à iudice.

LXV. POMPONIVS *libro quinto ad Plautio.*

S Ed cum fructuarius debeat quod ſuo ſuorúmque [n] facto deterius factũ ſit reficere, non eſt abſoluendus,licèt vſumfructũ derelinquere paratus ſit.debet enim omne quod diligẽs paterfamilias in ſua domo facit, & ipſe facere.

Non magis heres reficere debet quod vetuſtate iam deterius factũ reliquiſſet teſtator, quàm ſi proprietatẽ alicui teſtator [o] legaſſet.

LXVI. PAVLVS *libro quadrageſimoſeptimo ad Edictum.*

C Vm vſufructuario non ſolùm legis Aquiliæ actio competere poteſt, ſed & ſerui corrupti & iniuriarum, ſi ſeruum torquendo deteriorem fecerit. [p]

LXVII. IVLIANVS *libro primo ex Minicio.*

C Vi vſusfructus legatus eſt, etiam inuito herede eum extraneo vendere poteſt. [q]

LXVIII. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

V Etus fuit quæſtio, † an partus ad fructuarium pertineret. Sed Bruti ſententia obtinuit, fructuarium in eo [r] locum non habere.neque enim in fructu hominis homo eſſe poteſt. [ſ] hac ratione nec vſumfructum in eo fructuarius habebit. Quid tamen ſi fuerit etiã partus vſusfructus [t] relictus, an habeat in eo vſumfructum? Et cum poſſit partus legari, poterit & vſusfructus eius. Fœtus tamen pecorũ Sabinus & Caſſius opinati ſunt ad fructuarium pertinere. Planè ſi gregis vel armẽti ſit vſusfructus legatus, debebit ex adgnatis gregem ſupplere, id eſt in locum capitum defunctorum.

LXIX. POMPONIVS *libro quinto ad Sabinum.*

V El inutiliũ [u] alia ſummittere: vt pòſt ſubſtituta [x] fiãt [y] propria fructuarij:ne lucro ea res cedat domino. Et ſicut ſubſtituta ſtatim domini fiunt, ita priora quoque ex natura fructus deſinũt eius eſſe. Nam alioquin quod naſcitur, fructuarij eſt: & cum ſubſtituit, deſinit eius eſſe.

LXX. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Q Vid ergo ſi non faciat [z] nec ſuppleat? [a] Teneri [b] eum proprietario Gaius Caſſius ſcribit

C *Vm fructuarius.*] CASVS. cum. l.ſequen.Vſusfruct.eſt mihi relictus in domo quæ diruitur, ſed non culpa mea. an ſim ſoluendus ſi volo relinquere vſumfructum? Et reſpon.quòd ſic. Sed ſi culpa mea diruatur:cum illam reficere debeo,non poſſum relinquere vſumfruct. [NON MAGIS.] Vſumfruct.fundi mihi reliquiſti vel domus.an heres cuius eſt proprietas, cogatur reficere quando teſtator relinquit corruptam vetuſtate? Et reſpon. quòd non: ſicut non tenetur heres reficere, non magis quàm ſi alteri extraneo foret proprietas relicta. Viuianus.

ff. Vetus.

m *Abſolui.* vt enim ſerui pro noxa dimittuntur, ita & ædificia dimitti poſſunt: vt hîc, & infra de dam. infect.l. prætor. §.hoc edicto.& ſupra de rei vindicat.l.pe.& infra de ædil. edic.l. quod ſi nolit.in princip.& infra de aqua plu.arc.l. is cum quo. in fin.l. & infra ne quid in lo.pub.l. ſecunda.§. hoc interdicto non is tenetur. in fin.§.&.ſ.eo. l.ſi abſente.ij.reſpon.

n S *Ed cum fructuarius. Suorúmque.* vt emptorum: vt infra de ædil.edict.l. ædiles. in principio.

o *Teſtator.* niſi hoc præcipia: vt ſupra eod. l. ſi extraneo.§.fin. ſecus in locatore qui debet reficere: vt infra loca. l.ex conducto.in principio.

In vul. eſt lex, Vſufructuario. ſed rectius Flor. Cum vſufruct. & c.

p C *Vm vſufructuario. Fecit.* hoc habes & ſupra eod.loco.§. finali. & infra ad legem Aquil. item Mela.§. finali. &.l.ſeq. & infra de iniur. ſed ſi vnus.§. ſi ſeruus. &. l. item apud. §. item liberum. &. §. ſi vſumfructum.& infra de ſeruo cor.ſi quis ſeruum communem.§.ſi in ſeruo.Accurſius.

† Inter Scæuolã & Manilũ & inter Brutũ ab eis diſſentientẽ. Cic. I. de Finib.

q C *Vi vſusfructus. Vendere poteſt.* vt inſtitu.de vſu & ha. ſecus in emphyteuta: vt. Cod. de iure emphyteu.l. final.§.j. Accurſius.

Cõcor.l.14. j. de vſur. & l 24.j. ad leg. Fal Inſtit. de rerum diui.

V *Etus.*] CASVS. Plana eſt. Dicit enim quòd partus ancillæ non ſunt fructuarij: nec habet in eo vſumfructum, niſi teſtator leget vſumfructum. Quod ſubiicit, planum eſt. [FOETVS.] Sic continua:licèt partus ancillæ fructuarij non fiant, nec etiam vſumfructum in eo habeat, niſi ſpecialiter ei relictus ſit fœtus: tamen partus pecorum fiunt ipſius fructuarij. Viuianus.

r *In eo.* ſcilicet partu. Accurſius.

ſ *Eſſe poteſt.* vt & infra de vſur. l. in pecudum. & inſtitu. de rerum diuiſione.§.in pecudum.

t *Vſusfructus.* Sic ergo expreſſa proſunt. Sed argum. contra.infra de condict. & demon.l. nonnunquam. Accurſius.

u V *El inutilium.* vt & ſupra eo.agri.Accurſius.

x *Subſtituta.* ſcilicet capita à fructuario.

y *Fiant.* ſcilicet illa in quorum locum alia ſubſtituta ſunt.

z Q *Vid ergo.Non faciat.* ſupple, id eſt nec ſuppleat, &c. Accurſius.

a *Suppleat.* antequam conueniatur. Accurſius.

b *Teneri.* vel cautione quia boni viri arbitratu ſe vſurum promittat: vel actione in factum, ſi cautio non eſt interpoſita: vt infra de præſcri.ver.l.partis.

a *Pendēre*.ſic.ſ.eo.l.ſi fur.in fi.Accur.
b *Nihil fuit*.quia nondum erant aliqua demortua.Azo.
c *Nunc &*.quia perierunt poſt aliqua.Azo.
d *Edentur*.poſt caſum.Azo.
e *Edita ſunt*.ante caſum demortuorum.Accurſius.
f *Nocere*.vt vel ex primis vel poſterioribus fiat ſummiſſio, ſecundum R.

† Qui ſummitendi fœt⁹, Columel. lib.8. de re ruſt.

g *Summittere autem facti*.vt & fugere:vt infra de ædil.ædict. bouē. §.j.Accur.
h *Quandam facere*.vtilium ab inutilibus.
i *Quòd*. id eſt quia. nā ſibi inutilia & infirma aſſignat:ſed vtilia proprietario aſſignat & eius facit: ex quo patet quod diuiſio eſt.Azo.

SI *in area*.] CASVS. Vſumfructū habebam in area alicuius:alius eā ædificauit.& ſic vſusfruct⁹ videtur extinctus mutatione rei. ante decenniū reſtituitur vſusfruct⁹ mihi.Cętera plana ſunt vſq; ad finem rubricæ.Viuia.

k *Perit*. id eſt perire ſolet.
l *Reſponderunt*. quia licèt iure ciuili ſit amiſſus,vt j.qui. mo. vſusfru.amit.l.repeti.§.fin. de iure tamē prætorio reſtituitur ipſo iure: vt j.de ſerui.ruſt.prædio. l.& Atilicinus. & ideo nō videtur amiſſus : vt ſ. de in integr. reſtitu. nemo. & hoc ſuperficie ſublata intra tempus quo ſolet perire vſusfruct.alioquin ſi vltra tēpus, agitur vt remoueatur:vt.j.quemadmo.ſer.amit. ſi loc⁹. &.j.ſi ſer. vind. l. ſi eo loco.in princi.Accur.
m SI *domin⁹.Pertinere*. hoc ſi relict⁹ eſt ita,cum deſierit ad illū pertinere:vt j.quando di.le.ce.l.ſi dies. Alioquin ſi ſciens alterius eſſe vſumfructum purè legauerit, adita hereditate cedit dies vſusfructus, & æſtimatio eius legatario præſtatur:ſicut in re aliena legata: vt inſtitu.de lega. §. quod autem diximus.

libro decimo iuris ciuilis. Interim tamen quamdiu ſummittantur † & ſuppleātur capita quæ demortua ſunt, cuius ſit fœtus, quęritur. Et Iulianus libro tricenſimoquinto Digeſtorum ſcribit pendēre [a] eorum dominium: vt ſi ſummittantur, ſint proprietarij: ſi nō ſummittantur, fructuarij. quæ ſententia vera eſt. Secundum quæ, ſi deceſſerit fœtus, periculum erit fructuarij, non proprietarij, & neceſſe habebit alios fœtus ſummittere. Vnde Gaius Caſſius libro octauo ſcribit, carnem fœtus demortui ad fructuarium pertinere. Sed quod dicitur, debere eum ſummittere, totiens verum eſt, quotiēs gregis vel armenti vel equitij, id eſt vniuerſitatis vſusfructus legatus eſt. cæterùm ſi ſingulorum capitum, nihil ſupplebit. Item ſi fortè eo tempore quo fœtus editi ſunt, nihil fuit [b] quod ſummitti deberet, nunc & [c] poſt editionem: vtrum ex his quæ edētur, [d] ſummittere debebit, an ex his quæ edita ſunt, [e] videndum eſt. Puto autem verius, ea quæ pleno grege edita ſunt, ad fructuarium pertinere: ſed poſteriorem gregis caſum nocere [f] debere fructuario. Summittere autem facti [g] eſt: & Iulianus propriè dicit, diſpertire, & diuidere, & diuiſionem quādam facere: [h] quòd [i] dominiū erit ſummiſſorum proprietarij.

LXXI. MARCELLVS *libro ſeptimodecimo Digeſtorum.*

SI in area cuius vſusfructus alienus eſſet, quis ędificaſſet intra tēpus quo vſusfructus perit: [k] ſuperficie ſublata reſtitui vſumfructum veteres reſponderunt. [l]

n SI *areæ.Aedificare*.vt ſupra eo.l.vſufructuarius.§. ædificium. contra.Solu.hæc determinat illam.Accur.
o SI *Sticho.Pertineat*. ſicut & in legato proprietatis : vt infra de lega.ij.ſi duobus.in fine.Accur.

DE VSVFRVCTV ADCRESCENDO.

Perſequitur quem cœpit tractatum de vſufructu dátque ſpecialem titulum de vſufructu adcreſcendo. De dominio adcreſcendo agitur in titulis De heredib.inſti.& de adquiren.hered.& de leg.& fid.Eſt autem ius adcreſcendi,ius retinendæ vel nāſciſcendæ partis eius qui non concurrit vel qui concurrere deſiit.Et ius quidem retinendæ partis eius qui non concurrit, id eſt ius legati integrum nec deminutum concurſu alterius,tam in proprietate quàm in vſufructu locum habet.Ius nanciſcendæ partis eius qui concurrere deſiit,quod proprius videtur eſſe ius adcreſcendi,in vſufructu tantum. Sed & illa accommodari poteſt in vſufructu. nam cum vſusfructus quotidie conſtituatur & legetur retineo potius quàm nanciſcor partem eius qui hodie non concurrit,licet concurrerit heri. igitur vtrobique ius adcreſcendi eſt ius retinendæ partis eius qui non concurrit. Vel,ius legati integrum nec A *deminutum per collegatarij concurſum.Vel,ius non decreſcendi:id enim dicitur adcreſcere quod decreſceret concurrente altero.Et rectè vulgo interpretantur adcreſcit,id eſt non minuitur vel non decreſcit. nam & contra, non minuitur,id eſt adcreſcit.l.10.de leg.3.Eſt & alia differētia quod fructuario adcreſcat etiam amittenti partē ſuam,non proprietatio. Perperā additur tertia ex ſpecie.l.1.§.1.in qua proculdubio Iulianus à Celſo diſſentit.Cuia.*

LXXII. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

SI dominus nudæ proprietatis vſumfructum legauerit, verum eſt quod Mæcianus ſcripſit libro tertio quæſtionum de fideicōmiſſis, valere legatum: & ſi fortè in vita teſtatoris vel ante aditam hereditatem B proprietati acceſſerit, ad legatariū pertinere. [m] Plus admittit Mæcianus, etiam ſi poſt aditam hereditatem acceſſiſſet vſusfructus, vtiliter diem cedere, & ad legatarium pertinere.

LXXIII. POMPONIVS *libro quinto ad Sabinum.*

SI areæ vſusfructus legatus ſit mihi, poſſe me caſam ibi ędificare, [n] cuſtodiæ cauſa earum rerum quæ in area ſint.

LXXIIII. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

C SI Sticho ſeruo tuo & Pamphilo meo legatus fuerit vſusfructus, tale eſt legatum, quale ſi mihi & tibi legatus eſſet: & ideo dubium non eſt quin æqualiter ad nos pertineat. [o]

DE VSVFRVCTV adcreſcendo.

TITVLVS II.

Inter coniunctos eſt locus iuri accreſcendi, non inter totaliter disiunctos.h.d.quod not.Bart.

I. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

QVotiens vſusfructus legatus eſt, ita inter fructuarios eſt ius adcreſcē D di, ſi coniunctim ſit vſusfructus relictus. [p] Cæterùm ſi ſeparatim vnicuique partis [q] rei vſusfructus ſit relictus, ſine dubio ius adcreſcendi ceſſat.

Q*Votiens*.] CASVS. Teſtator legauit vſumfr.fundi mihi & Titio.Titius non vult ſuā partē: vel poſtquā habuerit amiſit. quæritur an accreſcat mihi. Et dicit ꝙ ſi ſumus coniuncti,ſic. ſi ſeparati, non. ſumus autem coniuncti ſi dixit teſtator, Titio & Mæuio. ſeparati, ſi dixit, illi dimidiam, & illi dimidiam. [DENIQVE.] Teſtator legauit vſumfructū fūdi ſeruo cōmuni meo & Titij.& dicit hîc cōiunctim.quæritur ſi vnus dominorum repudiauerit, vtrum alteri accreſcat? Et reſpond. quòd accreſcit alteri. [IDEM AIT.] Si teſtator legauit vſumfructum ſeruo cōmuni Mæuij & Seij, itē & Titio in alia dimidia:ſi Titius perdat, mihi nō Titio accreſcit: & idē eſt etiam ſi mihi & Titio cōiunctim, & Seio ſeparatim. nam & hic Titio amittēte accreſcit mihi,nō Seio.[INTERDVM.] Teſtator legauit mihi vſumfructum fundi. Itē Titio vſumfruct. eiuſdē fundi: & ita ſeparatim quo ad verba:licèt quo ad rē coniuncti ſumus. quæritur an vno amittēte alteri accreſcit? Et dicit quòd ſic. Secundò dicit,in proprietate fundi legata duobus, prædicto modo eſt. nā vno repudiante,accreſcit alteri. Tertiò dicit,ꝙ plenius accreſcit vſusfructus quàm proprietas, quia vſusfructus, ſiue vnus fructuarius repudiet antequam habeat, ſiue poſtquā habeat amittat capi.deminutione vel alio modo,accreſcit: ſed ꝓprietas ita demum,ſi à domino ſit tradita res.Viuia.

E p *Relictus*.imò in caſu videtur etiam ſi cōiunctus eſt, ꝙ non accreſcat:vt infra de cōditionibus & demōſtrationibus.l. mulieri. quæ eſt cōtra,vbi duobus mari & fœminę fuit relictus:& cōiunctim ſub cōditione ſi alter eorū,ſcilicet mulier nō nuberet.nam ea nubente & altero repudiante non accreſcit mulieri. Sol.licèt defecerit ibi conditio in perſona vtriuſque, quia nupſit : tamen quo ad mulierē conditio remittitur.vnde collegatarius nihil habet: & etiā ſi repudiet,nihil repudiare videtur: quia nihil habet. mulieri autem nihil accreſcit: quia conditio viduitatis quæ ſibi remittitur, non plus dat ei, quam ſi collegatarius partem ſuam no perderet. hîc autem ſimpliciter & purè duobus fuit relictus: & alter repudiauit,vel alter amiſit:vnde alteri eſt ius accreſcendi.Et dic de coniuncto re & verbis,vel altero eorum modorum tantùm.Accur.

q *Partis rei*. pro diuiſo aſſignatæ,vel etiam pro indiuiſo: vt pro æquis portionibus,vel huic in dimidiam, illi in alterā dimidiam

lego

Coniunctio realis inducit ius accreſcendi. Bar.

Denique apud Iulianum libro trigenſimoquinto Digeſtorum quæritur, ſi communi ſeruo vſusfructus ſit relictus, & vtrique domino adquiſitus, an altero repudiante vel amittẽte vſumfructũ, alter totum habeat. & putat ad alterum pertinere: & licèt dominis vſusfructus non æquis partibus, ſed pro dominicis adquiratur: tamen perſona eius, non dominorũ inſpecta, ad alterum ex dominis [a] pertinere, non proprietati [b] accedere.

Coniunctus coniunctione legali, præfertur coniuncto tantùm quantum ad ius accreſcendi in vſufructu. Baldus.

Idem ait & ſi cõmuni ſeruo, & ſeparatim Titio [c] vſusfructus legatus ſit, amiſſum ab altero ex ſociis [d] vſumfructũ non ad Titium, ſed ad ſolum ſociũ pertinere debere, quaſi ſolum coniunctũ. quæ ſententia vera eſt. [e] nam quãdiu vel vnus vtitur, poteſt dici vſumfructum in ſuo ſtatu eſſe.

Coniunctus re & verbis, præfertur coniuncto re tantùm. Bal.

Idem eſt [f] † ſi duobus coniunctim, [g] & alteri ſeparatim [h] vſusfructus eſſet relictus.

lego vſumfructũ, dum modò non ſint verbis cõiuncti. Nam nec in proprietate eſſent coniuncti illi quibus partes diuiſæ vel indiuiſæ aſſignantur: vt. j. de leg. ij. & Proculo. ibi, partes videri legatas. & infra de leg. ij. Mæuio. j. reſpon. & infra de here. inſtitu. l. ſi ita quis heredes. Et attende quod dixi, quòd non ſint etiam verbis coniuncti. nam vt in proprietate accreſcit verbis tantùm cõiuncto: vt infra de legat. iij. re coniuncti. ita & in vſufru. multo magis: vt in hac. l. §. interdum. Quidam tamen contra. Argu. pro eis hîc, cæterùm &c. & l. inde Neratius. j. reſpõ. & l. penul. vbi videtur tunc tantùm cõcedere quãdo inſolidum fuit acquiſitus: ſed per partes concurſu ſcinditur. Vel diſtingue an incerta parte pro diuiſo aſſignata cuique cõſtituatur vſusfru. an pro indiuiſo: vt in primo caſu non ſit locus iuri accreſcẽdi: in ſecũdo ſic. & eſt ratio, quia in primo caſu nõ ſunt re vel verbis, vel re & verbis coniuncti: ſicut eſt in cõſimilibus. quod dic vt. j. de lega. ij. ſi duobus. & l. idem ſi apud. §. j.

a *Ex dominis*. quibus pro dominicis partib⁹ quæritur. Azo.

b *Non proprietati*. imò videtur nõ accreſcere, ſed ad heredẽ ſiue ꝓprietariũ redire: vt infra de lega. ij. l. & Proculo. quæ eſt cõtra. Solu. ibi recitat quorũdã opinionẽ, ſcilicet Proculi & patris, nõ aſſertiuè dicit. ideo ſeruat quod hîc dicit aſſertiuè Vlpi. ſecundum quoſdam. Alij quòd illa vt poſterior corrigat iſtam. vel illa de rigore, hæc de æquitate. Tu dic ſecundum Ioann. quòd ibi in legato proprietatis relicto ſeruo communi loquitur: hîc in legato vſusfruct. quod ſicut facilius accreſcit, ita facilius ius coniunctionis recipiat: vt argu. j. ea. l. §. interdum.

† Dic, & eſt ratio ad textũ ſecũdum Bald. quia duæ ratiões vincunt vnã. concor. & facit. l. re cõiuncti. j. de leg. 3.

c *Titio*. qui re tantùm coniunctus eſt.

d *Ex ſociis*. qui re & verbis coniunctus eſt legis auctoritate. quod eſt notandum. nam videtur vnicuique dominorum inſolidum relictus: cum ſeruus vicem duorum ſuſtineat: vt infra de ſtipu. ſer. l. prima. §. communis. Idem & ſi per teſtatorem re & verbis coniungantur: vt ſtatim ſubiicit. Ei ergo quod dicit, hos duos coniunctos, eſt contra. infra de lega. ij. l. & Proculo. Sol. vt dixi ſupra proxi. §. quia ibi in proprietate, hîc in vſufruc. Item ei quod dicit hîc, & infra proxi. §. fina. hunc ſolum coniunctum, non autem Titium, & ideo non accreſcere Titio, eſt contra. infra de heredib. inſtitu. l. item quod Sabinus. §. vnde idem tractat. vbi duo erant inſtituti ſine partibus, alius ex certa parte: & ſi vnus de primis repudiat, accreſcit etiam illi qui ex certa parte eſt inſtitutus. Solu. ibi non erant coniuncti verbis, qui ſine parte inſtituti ſunt: quia dixit, Titium inſtituo, & Seium inſtituo. aliàs ſecus: vt hîc. Et pro hac ſolutione eſt in eod. titulo. l. heredes ſine. vbi videtur fieri hæc diſtinctio. ſed non puto valere: quia tollitur per aliam. l. in eodem titulo, ſi ita quis heredes. vbi etiam verbis erant coniuncti: & tamen ita diſiuncto vt coniuncto accreſcit. Dic ergo quòd dicta. l. item quod Sabinus, & lex, ſi ita quis. loquuntur de iure accreſcendi, quod circa proprietatem eſt: hîc circa vſumfructum in quo facilius quis coniungitur: vt dixi. s. proxi. §. vel verbum, pro æquis, ſoluit contrarium quod eſt ibi. nam ibi vni tantùm re, alteri verbis tantùm eſt coniunctus. Item eidem. i. huic, & j. proxi. reſpon. eſt cõ- A tra. j. de leg. ij. Mæuio. j. reſpon. vbi duobus primò res fuit legata, & poſtea vni, & ex primis vnus repudiat. nam accreſcit etiam illi vni. Solut. ibi erant etiam primi duo re coniuncti, ſed verbis diſiuncti. ſic enim dixerat. illi dimidiam, & illi dimidiam lego. & ſic eandem. quare omnes re coniuncti ſimili modo. Alij tamen diſtinguũt, cuius cõtẽplatione, ſerui, vt tunc obtineat qđ hîc dicitur. an dominorum: & tũc quod ibi in primo contrario gloſſæ, de lega. ij. & l. Proculo. qđ non placet.

Cõiunctio realis inducit ius accreſcendi in vſufructu & proprietate. Item durat vſusfructus etiã poſt eum acquiſitum. Bar.

Interdum tamen & ſi non ſint coniuncti, [i] tamẽ vſusfructus legatus alteri adcreſcit: vtputa ſi mihi fundi vſusfructus ſeparatim B totius, & tibi ſimiliter [k] fuerit relictus. Nam vt & Celſus libro octauodecimo Digeſtorum, & Iulianus libro trigenſimoquinto ſcribit, concurſu [l] partes habemus. quod & in proprietate contingeret. nam altero repudiante, alter totũ fundum haberet. Sed in vſufructu hoc plus eſt, quia & conſtitutus & poſtea amiſſus nihilo minus ius adcreſcẽdi admittit. [m] Omnes enim auctores apud Plautium de hoc conſenſerunt: & vt C Celſus & Iulianus elegãter aiunt, vſusfruct⁹ quotidie cõſtituitur [n] & legatur: nõ vt proprietas eo ſolo tẽpore quo vindicatur. Cũ primum itaque non inueniet alter eum qui ſibi [o] concurrat, ſolus vtetur in totum. Nec refert, [p] coniunctim [q] an ſeparatim [r] relinquatur.

Qui vocãtur ad vſumfructũ ex verbis teſtatoris, ius adcreſcẽdi nõ habẽt. h. d. quod no. quia eſt vna de regulis iuris adcreſcendi. Bar.

e *Vera eſt*. nec dicitur vſusfruct. fundi perẽptus: quia ſocio ius vtendi accreſcit, & ideo proprietati non cõſolidatur. & hoc eſt, nam &c. verum eſt tamen reſpectu perſonę amiſſum vſumfructũ. Acc.

f *Idem eſt*. vt magis cõiuncto accreſcat.

g *Cõiunctim*. re & verbis.

h *Separatim*. verbis: re tamen ſunt coniuncti.

i *Coniuncti*. ſ. verbis.

k *Similiter*. ſ. toti⁹. Ac.

l *Cõcurſu*. ſic & in dãno infecto: vt infra de dam. infect. l. ſi finita. § cum autẽ. & in legato proprietatis: vt inſt. de leg. §. ſi eadem. & C. de cadu. tol. §. ſi verò non omnes. & hîc ſubiicit. ſic & in ĩſtitutione heredũ: vt C. de leg. l. cũ quæſtio.

m *Admittit*. quod in ꝓprietate legata duobus, cõtra eſt, nã ſemel quæſita, ſi poſtea repudiet ab altero eorũ, alteri nõ accreſcit: ſed potius ꝓ derelicto à dño habita occupãti cõce- D ditur: niſi in caſu: vt in auth. de her. & Fal. §. ſi quis autẽ non implens. colla. j. ſed illud euenit authoritate conſtitutionis illius.

n *Quotidie conſtituitur*. ſ. per patientiam, quaſi multi ſint vſusfru. quot patiẽtiæ. & ſic ſemper res integra quo ad futuras patiẽtias: & harũ ratione nõ videtur traditus. Sed tamẽ eſt cõtra. Et ꝓ hac expoſitione eſt. j. titulo. j. l. j. j. rñ. ſecundum Azo. Sed quo ad ius accreſcẽdi eſt verũ. Et ſume hîc argu. ꝙ ius accreſcendi locũ habet etiã vſufru. cõſtituto inter viuos duobus, vel pluribus. Item quod ſubiicit nõ vt proprietas eo tempore quo vindicatur. ſ. per traditionem, ſecũdum Azo. Sed tu expone, vſusfructus quotidie conſtituitur & legatur. i. quotidie vni iure accreſcendi quæritur à collegatario amiſſus, ac ſi verè nuper legatus & conſtitutus eſſet. i. amittenti nunquam acquiſitus. non ſic in proprietate: quia tãtùm à principio: id eſt antequam acquiratur per traditionem: & ſic tẽpore quo vindicatur, antequam tamẽ habeatur. ſed qua- E re facilius accreſcit vſusfru? Reſpond. quia & antequã alterũ eorum acquiratur, facilius accreſcit vſusfr. quàm proprietas. quod patet. j. eodem. l. interdum. & s. tit. j. l. ſi Titio. §. fina.

Vſusfructus facili⁹ quàm proprietas quæritur.

o *Qui ſibi*. quandocunque, ſiue ſit iam agnitus, ſiue non. Ioan.

p *Nec refert*. quo ad hoc vt portio deficiens accreſcat alteri.

q *Coniunctim*. re & verbis.

Coniuncti multipliciter dicũtur.

r *Separatim*. verbis, ſed re coniuncti. & hac ratione diſtingue: quia alij ſunt coniũcti re & verbis: alij re tantùm: alij verbis tantùm. re & verbis: vt Titio & Mæuio Stichum lego: vtrique enim legatum eſt inſolidum eadem oratione verborum: ſed concurſu fiunt partes: vt infra de lega. tertio. l. re coniuncti. Re tãtũ cõiuncti ſunt: vt cum Titio primo lego Stichum: deinde eundem lego Mæuio. & iſti dicuntur verbis diſiuncti vel ſeparati: vt inſtitu. de leg. §. ſi eadem. & ſupra eadem. l. §. idem eſt. & hîc. Et nota quòd ſemper videtur non habuiſſe animum adimendi primo, niſi probetur contra: vt infra de lega. j. ſi pluribus. Verbis

Idem Iulianus libro trigeſimoquinto Digeſtorum ſcripſit, ſi duobus a * heredib⁹ inſtitutis deducto vſufructu proprietas legetur, b ius adcreſcendi heredes nõ habere. Nam videri vſumfructũ conſtitutum, c non per concurſum d diuiſum. e

II. AFRICANVS *libro quinto Quæſtionum.*

IDeoque amiſſa pars vſusfructus ad legatarium eundémq; proprietarium redibit.

III. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

IDem Neratius putat ceſſare ius adcreſcendi libro primo reſponſorum. Cui ſententiæ congruit ratio Celſi dicentis totiens ius adcreſcendi eſſe, quotiens in duobus f qui inſolidum g habuerunt, concurſu diuiſus eſt. Vnde Celſus libro octauodecimo ſcribit, ſi duo fundi domini deducto vſufructu proprietatem tradiderint: vter eorum amiſerit, vſumfructum ad proprietatem redire, ſed non ad totum: h ſed cuiuſque vſumfructum ei parti accedere, quã ipſe tradiderit. Ad eam enim partem redire debet, à qua initio diuiſus eſt.

Inter legatariũ plenæ proprietatis & legatarium vſusfructus, nõ eſt locus iuri accreſcendi. Bartolus.

Non ſolùm autem ſi duobus vſusfructus legetur, eſt ius adcreſcendi: verum & ſi alteri vſusfructus, alteri fundus i legatus eſt. k Nam amittente vſumfructum altero cui erat legatus, magis iure adcreſcendi ad alterum pertinet, quàm redit ad proprietatem. l nec nouum. nam & ſi duobus vſusfructus legetur, & apud alterũ ſit conſolidatus: ius adcreſcendi non perit neque ei m apud quem conſolidatus eſt, neque ab eo: n & ipſe quibus modis amitteret ante conſolidationem, iiſdem o & nunc amittet. & ita & Neratio & Ariſtoni videtur, & Põponius probat.

Inter habentem vſumfructum cauſalem, & vſumfructũ formalem, eſt ius accreſcendi ratione coniunctionis verbalis. Bald.

IIII. IVLIANVS *libro trigenſimoquinto Digeſtorum.*

C SI tibi proprietas p fundi legata fuerit, mihi autem & Mæuio & tibi eiuſdem fundi vſusfructus. habebimus ego & Mæuius trientes in vſufructu: vnus triens q proprietate miſcebitur. Siue autem ego ſiue Mæuius capite minuti fuerimus, triens inter te & alterutrum noſtrum diuidetur: ita vt ſemiſſem r in vſufructu habeat is qui ex nobis capite minutus non fuerat: ad te proprietas cum parte dimidia vſusfructus pertineat. ſ

D V. GAIVS *libro ſeptimo ad Edictum prouinciale.*

ET ſi tradideris t alicui proprietatẽ deducto vſufructu,

autem tantùm coniuncti ſunt: vt cum dico, Titio & Mæuio pro æquis portionibus lego: vt infra de heredib. inſtitu. l. ſi ita quis. Sed quid ſi teſtator dicat, Titio fundi dimidiam portionẽ, Mæuio alteram dimidiam lego? videtur quòd ſint coniuncti: vt infra de legatis ſecundo. l. Mæuio. Sed tamen puto contra: vt infra de legatis ſecundo. l. & Proculo. Lex enim illa, Mæuio. eſt intelligẽda quando eandem dimidiam legauit vtriq;. Qui ergo re & verbis cõiunctus eſt, præfertur cæteris: vt infra de legatis tertio. l. re coniuncti. & ſupra eodem. §. idem ait. & §. primo. Si verò vnus re, & alter verbis coniunctus eſt: quidam dixerũt re cõiunctum præferẽdum. Alij cõtra, argumẽ. ſumẽtes vtrique ex prædicta. l. de leg. iij. re cõiũcti. ego vtrũque admitto: vt infra de heredibus inſtituẽdis. ſi ita quis heredes. Item an ſatiſdatio locũ habeat inter iſtos? Reſpon. vt infra de vſufruc. ea. rerum. ſi tibi. in fine. Accurſius.

* In vulg. eſt lex, Si duob⁹ 2.

Si duobus.] CASVS. Teſtator legauit Titio nudam proprie. fundi, & vſumfructũ retinuit pro duobus heredibus quos inſtituit. an inter heredes qui fructuarij ſunt, habet locum ius accreſcẽdi, vt inter fructuarios? Et dicit quòd nõ: quaſi ſint ſeparati: nã quilibet per hoc partem habet. Tunc enim eſt locus iuri accreſcẽdi, quando ambo inſolidum fructuarij ſunt, ſed concurrentibus eis habent partes. at quando ab initio habẽt partes, non eſt locus iuri accreſcendi. Secundò pone quòd ego & Titius domini cuiuſdam fundi nudam proprie. tradidimus alij. dicit, ſi ego perdam meum vſumfructum ca. de. vel alio modo: accreſcit illi parti propriet. quæ mea fuit, non toti fundo. [NON SOLVM.] Teſtator legauit mihi fundum cum plena proprie. & Titio vſumfructum. concurrimus. ſi ergo Titius amittat ſuam partem vſusfructus, an mihi accreſcit? Dicit quòd ſic, & magis iure accreſcendi, quàm iure conſolidationis: & ideo vſusfruct. eo proprietario amittente alteri accreſcit, ſicut fieret in conſolidatione. Viuianus.

a *Si duobus.* aliàs lex, ſi duobus. aliàs. §. idem Iulianus.

b *Proprietas legetur.* quibuſdam legatariis. Accur.

c *Cõſtitutum.* pro portionibus hereditariis, tacitè hoc præſumpto. ſecus ſi expreſſim dixiſſet: vt infra eodem. l. ſi mulieri. & ita eſt bona ratio.

d *Concurſum.* ſcilicet vtriuſque inſolidum.

e *Diuiſum.* ſcilicet pro parte. & ad hoc eſt infra eodem. l. idem & ſi apud. §. primo. Et ſic not. quòd idem inter viuos: vt infra eodem. l. idem Neratius. §. j.

f *Idem Neratius. In duobus.* id eſt inter duos.

g *Qui inſolidum.* ſibi relictum. inſolidum enim haberi nõ poteſt: quia diuidua ſeruitus eſt: vt infra ad legem Falcidiam. l. prima. §. ſi vſusfructus. idem ſi verbis tantùm eſſent coniuncti. Et quod de duobus dicit, ſi legem vſumfructum fundi, idem dic ſi vni inſolidum, alteri pro parte, ſi modò cõiunctim: vt infra quibus modis vſusfructus amit. l. tertia. §. idem. & infra de heredibus inſtituendis. l. ſi ita quis heredes. ſecundum Azo.

A h *Ad totum.* ſcilicet prædium. id eſt ad quamlibet eius partem pro indiuiſo.

i *Fundus.* non detracto vſufructu, aliàs contra infra de vſufructu lega. l. ſi alij. nec enim intelligeretur dari fundus ſi vſusfructus detrahatur: vt infra de verborum obligatio. l. qui vſumfructũ fundi. & ideo pro parte vſumfructũ habebit: vt infra de vſufructu earũ rerum quę vſu conſumũtur. l. ſi tibi. Sed contra infra familiæ erciſcundæ. l. & puto. §. primo. Solut. vt ibi.

k *Legatus eſt.* vt infra eodem. l. ſi mulieri.

l *Ad proprietatem.* per cõſolidationem. Azo. & eſt ratio: quia ſi alius haberet proprietatem, iſte tamen haberet per ius accreſcendi, & non proprietarius. Accurſius.

m *Nec ei.* quia ei poteſt accreſcere.

n *Ab eo.* quia ab eo ſi ipſe amiſerit, accreſcit alteri. Azo.

o *Iiſdẽ.* ſcilicet cauſalem perdit, qui habet in hoc naturam formalis: ne factum alterius alteri noceat. Accurſius.

SI tibi.] CASVS. Quatuor dicit teſtator legauit mihi ꝓpri. fundi: & mihi & tibi & Mæuio vſumfructũ. in tres partes diuiditur vſusfruct⁹, quarum vna eſt cum proprie. Secundo, ſi ego partem meã amitto, accreſcit tã Mæuio quàm Seio. Tertio, quilibet tam Mæuius quàm Titius habet dimidiã vſusfruct⁹. Sed quid ſi interim cum perdo, Titius iam alienauit ꝓpriè? Et reſpõ. adhuc accreſcit ei. Quartò, ſi teſtator mihi & Męuio legauit vſumfructum, & Titius emit proprie. an tũc ego perdam partem meam? Et reſpon. accreſcit Mæuio & Titio. & ſi tibi teſtatot legauit nudam proprie. deducto vſufructu pro herede, item dimidiã vſusfructus alij legauit: quæritur, an inter heredem & illum fructuarium ſit ius accreſcendi? Et dicit quòd non: ſed proprie. conſolidatur, ſi teſtator legauit vſumfructum mihi & tibi, ſed mihi purè: tibi ſub conditione, ſi nauis ex Aſia venerit vſque ad annum: quæritur ad quem pertinet vſusfruct⁹? Et dicit quòd ad me interim totum pertinet. ſed ſi extat tua conditio, ad te pertinet, vel totus ſi capite minutus ſim pro parte.
E Viuianus.

p *Si tibi proprietas.* nuda. aliàs. §. Iulianus. Accur.

q *Vnus triens.* qui ſupereſt. Azo.

r *Vt ſemiſſem.* id eſt dimidium eius quod eſt amiſſum.

ſ *Pertineat.* Sed quid ſi Titio fundus, & Titio & Mæuio & tibi ſit eiuſdem fundi vſusfruc. legatus? Reſpon. Titius vnam dimidiam ſolus, & alterius dimidiæ habebit tertiam: vt infra de ſtipu. ſer. l. quarta. ſed infra de pecu. leg. l. dominus ſeruum. §. primo, videtur manifeſtè contra. Item C. de leg. l. cum quæſtio. Ioann. Item an ita in perſona eius cui relictus eſt fundus, ius accreſcẽdi locum habeat, non dicit hîc, ſed ei accreſcere ab alio dicit, ſed ꝙ ſocio ab eo accreſcat, non dicit Azo. nec ſupra idem Neratius. in fine. Sed ſol. vt infra eo. l. ſi mulieri.

t *ET ſi tradideris.* tu cui proprietas cum tertia parte vſusfructus eſt legata, vel per venditionem, vel alio modo. Accurſius.

Idem eſt

nihilo minus putat Iulianus adcreſcere: nec videri nouum tibi adquiri vſumfructum.

VI. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

IDem & ſi apud vnũ ex tribus fructuariis cõſolidatus ſit vſusfructus.[a] Sed ſi cui proprietas deducto vſufructu legata ſit, & mihi pars[b] vſusfructus, videndum erit
B an inter me & heredẽ ius adcreſcẽdi verſetur. Et verũ eſt, vt quiſquis amiſerit, ad proprietatẽ reuertatur.[c] Si mihi vſusfructus[d] fundi purè, tibi ſub cõditione legatus ſit, poteſt dici totius fundi vſumfructũ ad me pertinere interim: & ſi capite minutus fuero, totum[e] amittere. Sed ſi extiterit cõditio, totũ vſumfructũ[f] ad te pertinere, ſi fortè capite deminutus ſum. cæterũ cũ in meo ſtatu maneo, cõmunicãdum vſumfructũ.

Tantũ habet vnus nominatus, quantum plures innominati coniuncti per nomen collectiuum. Item dictio, cum, per modũ copulæ cadẽs inter perſonas, operatur idem quod dictio &. Baldus.

VII. PAVLVS *libro tertio ad Sabinum.*

SI quis Attio & heredib⁹ ſuis[g] vſumfructũ legauerit, dimidiã Attius, dimidiã heredes habebũt. Quòd ſi ita ſcriptum ſit, *Attio & Seio cum heredibus meis*, tres partes[h] fient: vt vnam habeant here-
D des, tertiã Attius, tertiã Seius. Nec enim[i] intereſt, ita legetur, *illi & illi cũ* † *Mæuio: illi & illi & Mæuio.*

VIII. VLPIANVS *libro ſeptimo decimo ad Sabinum.*

SI mulieri[k] cũ liberis ſuis[l] vſusfructus legetur, amiſſis liberis ea vſumfructũ habet:[m] ſed & matre mortua liberi eius nihilominus vſumfructum habent[n] iure adcreſcẽdi. Nam & Iulianus libro trigenſimo Digeſtorum ait,

a IDem eſt & ſi apud. *Vſusfructus*. quod enim diximus à principio idem nunc & ex poſtfacto.
A
b *Pars*. ſic ergo apud heredem altera dimidia remanſit. & hoc probat. & facit ſupra eo. l. j. §. fi. & l. ſeq. Accur.

c *Reuertatur*. nam nec verbis ſunt coniuncti.

d *Si mihi vſusfruct⁹*. ſic & in liberto vni purè, & alteri ſub cõditione aſſignato: vt ĩfra de aſſig. liber. l. ſub cõditione. §. fina. Accur.

In vulga. Idẽ eſt & ſi.
e *Totum*. contra infra de condit. & demon. l. mulieri. Sol. vt dixi ſupra. l. j. in princi.

f *Vſumfructum*. veniẽte conditione. Accur.

g SI quis *Attio & heredibus ſuis*. i. teſtatoris, cũ fortè legauit à legatario, vel à coherede, vel à ſuis Titij, id eſt filiis eius'. Ioã. nam ſui heredes ſunt: vt inſtitu. de hered. quali. & diff. §. ſui. & ſecundum has expoſitiones non eſt contra. ĵ. de leg. j. l. planè. §. ſi duobus. vbi dicitur heredi à ſeipſo legari non poſſe.

h *Tres partes fient*. imò duæ videntur fieri debere: vt C. de impu. & aliis ſubſtitu. l. fin. in fi. Solu. illa corrigit. vel verbũ. vna, ibi poſitũ, tollit contra. hoc non valet: vt. ĵ. de here. inſt. l. liber homo. §. Titius. Vel meli⁹ ibi loquitur de heredibus vnius legatarij. i. Titij. Sed hîc alteri⁹, id eſt teſtatoris, quibus à coherede vel legatario legauit. Azo.

i *Nec enim intereſt*. vt & ĵ. de vſufru. lega. illi. & de lega. j. l. Titiæ. §. nihil. & l. ſi quis inquilini. §. ſi ita. Accur.

† Not. text. ſecun. Bart. de dictione cũ, quæ ponitur cõiunctiuè: de quo no. in. l. triblici. de verbo. ſig. infra.

SI *mulieri*.] CASVS. Teſtator inſtituit extraneos, & mulieri cũ liberis legauit vſũfruct. ſiue liberi moriãtur, accreſcit matri ſuę: ſiue mater moriatˀ, accreſcit liberis. Secũdò ponit ꝙ teſtator inſtituit ſolos liberos, & voluit eos frui cũ matre. tibi reliquerat vſũfructum fundi. & dicit idẽ, vt ſi mater moriatur, accreſcat liberis, & interim ſimul vtã-
E tur. Tertiò, ſi teſtator extraneũ & filios heredes inſtituit, & mulieri legauit vſumfru. & dicit idem eſſe quod in primo. Viuia.

k *Si mulieri*. de aliquo fundo.

l *Cum liberis ſuis*. non inſtitutis heredibus. idem & ſi ſint inſtituti: vt infra ſubiicit. Azo.

m *Habet*. videbatur enim quòd hæc coniunctio, cum, faceret conditionem: vt quicunque eorum deficeret, vel mater vel filij, periret totum legatum vſusfructus: vt infra de condi. & demon. l. Iulius Paulus. ſed non eſt ita: vt hîc dicit. quandoque tamen in vſufructu ſicut in proprietate fit pars coniuncto. quod dic vt not. infra de leg. j. l. huiuſmodi. §. ſi Titio.

n *Habent*. ſcilicet in totum.

o *Intelligendum*. vt ius accreſcendi hincinde habeat locum. Acc.

p *Non vt legatarios*. ſ. tantùm vel ſimpliciter: ſed vt ſimul cũ matre fruerentur. Sed qualiter eſt idem ſi ſoli liberi ſunt heredes? nec enim eis à ſeipſis legari potuit: vt infra de leg. j. l. plane. §. pe. & l. legatum eſt deli. §. j. Reſpon. hîc nõ legauit liberis, ſed mulieri, vt frueretur cũ liberis: vt ſupra poſuit. Et ita liberi non ſunt legatarij in vſufructu, ſed nudam habẽt proprietatem, & cauſalẽ vſumfruct. pro parte. Sed tamen vt dixi ſupra, eis mortuis mater habet vſumfr. & ſic accreſcit vſusfr. cauſalis, & mortua matre liberi habẽt vſumfru. cauſalem, nõ formalẽ, quem haberent niſi eſſent inſtituti. ſi autẽ liberi & extranei ſunt heredes, liberi poſſunt intelligi legatarij in vſufructu quẽ habẽt formalem. Sed pro qua parte? Reſpon. pro dimidia eius partis in qua inſtituti ſunt extranei, aliã habet mater: & habet præterea pro tota parte pro quota ſunt inſtituti filij: quia à ſeipſis nõ potuit eis legari: vt dixi. imò filij cauſalẽ: vt dixi. Ir. tamẽ ſcribit hîc ꝙ virilẽ debẽt habere: vt ſpeciale ſit in vſufructu. Sed Azo cõtra. Accur.

idem intellegendum[o] in eo qui ſolos liberos heredes ſcripſerit, licet non vt legatarios[p] eos nominauerit, ſed vt oſtenderet magis velle ſe matrem ita frui, vt liberos ſecum habeat fruẽtes. Sed & Põponius quærit, quid ſi mixti fuerint liberi & extranei[q] heredes.
B & ait filios legatarios eſſe intellegendos.[r] Et per contrarium[ſ] ſi voluerit eos liberos ſimul cũ matre frui, debere dici matrem legatariam eſſe intellegendam:[t] & per omnia ſimilem eſſe & in hoc caſu iuris euentum.[u]

Nota quòd ei cui legatur proprietas, videtur etiam legatus vſusfructus cauſalis. Bal.

IX. AFRICANVS *libro quinto Quæſtionum.*

SI proprietas fundi[x] duobus, vſusfructus vni legatus ſit, non
C trientes in vſufructu habent, ſed ſemiſſem[y] duo, ſemiſſem fructuarius. Item contra, ſi duo fructuarij, & vnus fundi legatarius ſit.

X. VLPIANVS *libro ſeptimodecimo ad Edictum.*

INterdum pars vſusfructus etiã non habenti partem ſuam, ſed amittenti[z] adcreſcit. nam ſi vſusfructus duobus fuerit legatus, & alter lite cõteſtata amiſerit vſumfructum,[a] mox & collegatarius qui litem conteſtatus non erat, vſumfructum amiſit:[b] partem di-
D midiam duntaxat quàm amiſit[c] qui litem conteſtatus eſt aduerſus eum qui ſe liti obtulit,[d] à poſſeſſore[e] conſequitur. Pars enim collegatarij ipſi adcreſcit, non domino[f] proprietatis. vſusfructus enim perſonæ adcreſcit, & ſi fuerit amiſſus.

Vbi diuerſi ſunt grauati, & diuerſi onerati, non habet locum ius accreſcendi. Bal.

XI. PAPINIANVS *libro ſecundo Definitionum.*

q *Et extranei heredes*. repete ſecundũ quod legauit teſtator vſumfr. mulieri cum liberis.

r *Intelligendo*. vt ius accreſcendi hincinde habeat locum. Accur.

ſ *Et per contrariũ*. nam s̃. poſuit quando frui voluit matrẽ cum liberis. Azo.

t *Intelligendam*. & etiã liberos: vt. s̃. l. ꝓxi. ĩ fi.

u *Euentum*. vt hincinde habeat locũ ius accreſcendi.

x SI *proprietas fũdi*. appellatione fundi plena continetur proprietas: vt. s̃. e. idẽ Neratius. §. non ſolùm.

y *Semiſſem duo*. ſ. proprietarij habẽt: vt hîc, & ĵ. de vſufr. leg. l. Sẽpronius Attalus. §. fin. ſic & in ꝓprietate duobus & vni relicta: vt. ĵ. de her. inſti. l. Titi⁹. Ac.

z INterdũ. *Sed amittẽti*. i. ei qui amiſit iam.

a *Amiſerit vſumfructũ*. iniuria iudicis. Azo

b *Vſumfructum amiſit*. non vtendo, vel repudiando, vel capitis diminutione.

c *Quam amiſit*. ſecundum R. & bene[a] puncta ſic. quã amiſit, ſubaudi, qui non eſt coteſtatus: conſequitur ille qui eſt cõteſtatus: vt & s̃. de vſufru. ſi Titio. §. fi. & ĵ. de excep. rei iud. l. & an eadẽ. §. qui cum partem. & quod dicit, duntaxat, quaſi diceret, non recuperat illam partem quam ipſemet amiſit: vt. ĵ. ti. ij. l. iij. §. idem Pomponius. in fi. §.

a] nõ placet Cuiac. lib. 6. obſ. c. 11.

d *obtulit*. cum non poſſideret. idem & ſi contra poſſidentem egiſſet. Azo.

e *A poſſeſſore*. qui ſcilicet nunc poſſidet.

f *Non domino*. imo domino: vt. s̃. de vſufru. l. dominus fructuario. §. fina. quæ eſt contra. Sol. vt ibi.

CVm *ſingulis*.] CASVS. Inſtituit quis duos heredes. ab vno reliquit mihi vſumfru. fundi, ab alio vſumfru. eiuſdem fundi Titio legauit. dicit quòd ſumus ſeparati ac ſi ab vno reliquiſſet duobus pro æquis portionibus: quia & hîc ſumus ſeparati, &

Cvm ſingulis [a] ab heredibus ſingulis eiuſdẽ rei fructus legatur, [b] fructuarij ſeparati videntur non minus quàm ſi æquis portionibus [c] duobus eiuſdẽ rei fructus legatus fuiſſet: vnde fit [d] vt inter eos ius adcreſcendi nõ ſit:

XII. Vlpianvs *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Cvm alius ab alio herede vſumfructum vindicat. B

QVANDO DIES VSVSFRVCTVS LEGATI CEDAT. TITVLVS III.

I. Vlpianvs *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Qvanquã vſusfructus [e] ex fruendo conſiſtat, id eſt facto aliquo [f] eius qui fruitur & vtitur, tamen ſemel cedit dies, [g] aliter atque [h] ſi cui in mẽſes vel in dies vel in annos ſingulos quid [i] legetur. tunc enim per dies ſingulos vel menſes vel annos dies legati cedit. Vnde C queri poteſt, ſi vſusfructus cui per dies ſingulos legetur, [k] vel in annos ſingulos, an ſemel cedat. Et puto non cedere ſimul, ſed per tẽpora adiecta, vt plura legata ſint. & ita libro quarto Digeſtorum Marcellus probat in eo cui alternis diebus vſusfructus legatus eſt. Et ideo ſi is fructus legatus ſit, qui cottidie percipi [l] non poteſt, non erit inutile legatũ: ſed dies habebũt [m] legatum, quibus frui poteſt. D

Dies vſusfru. legati cedit adita hereditate: & ſi eſt dies appoſita, ipſo iure nõ cedit ante diem. facit infra de vſufru.leg. Sẽpronius Attalus. Et ſi eſt relictus per nomina multiplicatiua, vt in ſingulos annos, nõ cenſetur legatum vnum: ſed plura, propter enumerationẽ temporum. Baldus.

Dies autem vſusfructus, item vſus, nõ prius cedet, quàm hereditas [n] adeatur. [o] Tunc enim cõſtituitur vſusfructus, cum quis iam frui poteſt. Hac ratione [p] & ſi ſeruo hereditario vſusfructus legetur, Iulianus ſcribit, quamuis cætera legata hereditati adquirãtur, in vſufructu tamẽ perſonam domini [q] expectari, [r] qui vti & frui poſſit. Item ſi ex die vſusfructus legetur, dies eius nondum cedit niſi cum dies venit. Poſſe enim vſumfructum ex die legari & in diem conſtat. [ſ] Non ſolùm autem vſusfructus ante aditam hereditatem dies non cedit: ſed nec C actio [t] de vſufructu. Idémque & ſi ex die [u] fuerit legatus vſusfructus. Denique Scæuola ait, agentem [x] ante diem vſusfructus, nihil facere [y] quanuis aliàs [z] qui ante diem agit, malè agit. [a]

QVIBVS MODIS VSVSFRVCTVS VEL VSVS AMITTITVR. TITVLVS IIII.

I. Vlpianvs *libro ſeptimodecimo ad Sabinum.*

Non ſolum vſumfructũ amitti capitis minutione conſtat, ſed & actionẽ [b] de vſufructu. Et parui refert, vtrũ iure [c] ſit conſtitutus vſusfructus, an verò tuitione prætoris. [d] D

---

ideo non eſt ius accreſcendi. Viuianus.

a *Cum ſingulis*. ſcilicet legatariis. Azo.

b *Vſusfructus legatur*. inſolidum tam in perſona heredis, quàm legatarij. & ob hoc differt à caſu ſeq. Accur.

c *Aequis portionibus*. à ſingulis heredibus faciẽdis, & ſingulis legatariis: puta à Titio lego Cornelio, & à Sempronio lego Ciceroni vſumfruc. in fundo Gabiano pro æquis portionibus: vt. ĩ. l. proxi. ſubiicit. alioquin eſsẽt verbis coniuncti: vt. ĩ. de here. inſti. ſi ita quis heredes. Vel melius, licèt ſint coniuncti verbis, tamen non habent ius accreſcẽdi propterea, quia à diuerſis percipiunt vſumfru. Azo. Sed certè imò videtur habere ius accreſcẽdi: vt. ĩ. de leg. j. ſi duob⁹. §. fi. vbi fuit legatũ Titio & Poſthumo pro parte virili: & tamẽ habet locũ ius accreſcendi. Sol. hîc fuerũt omnimodo diſiuncti: ibi autẽ ſaltem verbis cõiũcti: inter quos eſt ius accreſcendi, ſecundum Ioan. ſi non ſint alij re vel re & verbis coniũcti: vt. ĩ. le lega. iij. l. re cõiuncti. Vel refert ſecundũ Azo. ab vno herede relĩquatur, vt ibi: vel à pluribus, vt hîc. Et no. ĩ ſuperiori caſu, ꝙ obligari heredes inſolidum non facit fructuarios coniunctos.

d *Vnde fit*. redit ad primum. Accur.

QVANDO DIES vſusfruct⁹ legati cedat.

Eſt & in ceſſione legati longe alia ratio vſusfruct⁹ quàm proprietatis. nam vſusfructus dies cedit ab adita hereditate, proprietatis iure veteri à morte teſtatoris, iure nouo ex apertis tabulis, iure nouiſſimo vt iure veteri. Diem legati cedere cum dicimus, ſignificamus poſt eum diem moriente legatario, legatum tranſmitti in heredem eius. Potuit addi, vel vſus, vt titu. ſeq. quod non potuit præcedenti. Cuia.

Qvanquã.] CASVS. Primò dicit quòd vnus eſt vſusfructus, & ſimul incipit deberi purè & ſimpliciter relict⁹, licèt ſingulis annis, vel pluribus vicibus fruatur fructuarius. Secundò dicit quòd aliud eſt ſi alicui legetur propriet. vel vſusfru. per ſingulos annos, vel mẽſes, vel dies: quia plura ſunt legata: & pluries incipit deberi adita here. legantis, nõ prius. Tertiò ſi legetur ſeruo hereditario, extunc, id eſt adita heredi. cedet: non prius. ſic ſi ex tempore legetur, nec vſusfructus, E nec actio cedit ante diem venientem: licèt aliàs quod debetur ex die, poſſit peti: ſed malè: quia obſtat exceptio. hîc tamen ipſo iure non poteſt agere. Viuianus.

e *Quanquam vſusfructus*. purè relictus. Azo.

f *Aliquo eius*. vnde & quotiens vtitur, videbatur cedere: vt. ſ̃. tit. j. l. j. §. penul. Accur.

g *Cedit dies*. id eſt incipit deberi. ſed venire diem, id eſt peti poſſe: vt infra de verb. ſignifi. l. cedere. non autem cedit quantum ad tranſmiſſionem: cum ad heredẽ non tranſeat: vt C. de cadu. tollen. §. in nouiſſimo.

h *Aliter atque*. imò non videtur aliter: vt. ĩ. de vſufru. lega. l. antepen. quæ eſt contra. Sol. legare fructus annuos vel menſtruos perinde accipitur, ac ſi ſingulis annis legetur vſusfru. & hæc ibi parificat. ſed legare vſumfru. purè non eſt pro eodẽ ac ſi ſingulis annis leget vſumfru. quia primo caſu ſemel cedit, & vnum eſt legatum: vt hîc: at quãdo in annos ſingulos, vel annos plures, plu- A ries cedit: vt hîc, &. ĩ. de dona. cau. mor. l. ſenatus. §. fi. & de annu. lega. l. cum in annos. &. ĩ. ad leg. Fal. l. j. §. ſi in annos.

i *Quid legetur*. puta decem iure vſusfructus vel proprietatis. & ſic bene diximus.

k *Legetur*. prædictis modis, id eſt per ſingulos dies.

l *Percipi nõ poteſt*. propter capitis deminutionem. Accur.

m *Habebunt*. id eſt, in his dieb⁹ habebit legatũ, quibus frui poteſt, id eſt quibus fuit reſtitutus: vt. ĩ. titu. j. l. j. §. fin. Accur.

n *Hereditas*. ſ. legantis.

o *Adeatur*. tunc ergo cedit, vt poſſit frui: vt ſubiicit hîc. nõ autem quo ad trãſmiſſionem: vt. ſ̃. in prin. hui⁹ legis dixi. Accur.

p *Hac ratione*. quia ex facto alicui⁹ pẽdet: vt in prin. huius legis.

q *Domini*. ſ. heredis futuri: & dic ꝙ alius fuit teſtator qui legauit vſumfructũ, & alius cuius hereditas iacet.

r *Expectari*. in omni legato inſpicit̃ perſona domini, an habeat teſtamẽti factionem, vel nõ: vt. ĩ. de leg. ij. debitor. §. fi. Sed in vſufru. inſpicitur etiã & expectatur vt tunc cedat cũ heres. i. domin⁹ adiuerit: vt hîc, &. ĩ. de ſtipu. ſer. l. vſusfru. ſine. &. ĩ. tit. j. ſi ſeruo. Accur.

ſ *Conſtat*. vt &. ſ̃. de vſufru. l. iiij. & tamen nõ cedit ante diem: vt hîc, & infra quando dies le. ce. l. ij. & iij.

t *Actio*. ſ. confeſſoria: vt. ĩ. ſi ſer. vin. l. ij.

u *Ex die*. vſusfru. vt etiam actio non prius cedat.

x *Agentem*. ſcilicet legatarium.

y *Nihil facere*. quia ipſo iure nullam habet actionem.

z *Quamuis aliàs*. i. in legatis relictis vel promiſſis ex die.

a *Malè agit*. quia actionem habet, ſed exceptione repellitur: vt ĩ. de eo quod cer. lo. l. ij. §. ſi quis ita ſtipuletur. &. ĩ. de ver. obli. eum qui kalendis. Sed contra. ſ̃. de pact. l. iiij. Sol. vt ibi. Item facit. ĩ. ad le. Iul. de adul. ſi maritus. §. fi.

QVIBVS MODIS VSVSFRVCTVS vel vſus amittitur.

Vſusfructus amittitur capitis deminutione, morte, tempore, rei mutatione, non vtendo, ceſſione in iure, dominij adquiſitione: quibus tamen omnibus modis proprietas non amittitur. Cuia.

Non ſolum. CASVS. Legauit mihi vſumfruc. ſi capite minutus fuero, amitto vſumfru. & actio. pro vſufru. competentem. cætera plana ſunt. Viuia.

b *Actionem*. amittitur etiam actio ipſo iure, niſi quando perit non vtendo, quia per exceptionem tunc perit: vt ar. infra de act. & obli. l. obligationum ferè. §. placet.

c *Iure*. ſcilicet ciuili in teſtamento etiam directo.

d *Tuitione prætoris*. vt per fideicommiſſum: vt infra ſi vſusfru. peta. l. qui vſumfructum. &. ĩ. eo. l. ſi legatum. vel in ſuperficiario ſolo vel vectigali: vt infra de ſuperficie. l. j. in fi. & hoc ſubiicit: vel aliis modis vt diximus infra vſufructua. quemadmo. ca. ſi vſusfructus mihi. §. illud.

A Proinde traditus [a] quoque vſusfructus, item in fundo † vectigali [b] vel ſuperficie non iure [c] conſtitutus, capitis minutione amittitur: ſed ita demum amittitur capitis deminutione vſusfructus, ſi iam conſtitutus eſt. Cæterùm ſi ante aditam hereditatem, aut ante diem cedentem quis capite minutus eſt, conſtat non amitti. [d] Si tibi fundus ex die legatus eſt, & vſumfructum mihi rogatus es reſtituere: videndum erit, ſi capite minutus fuero intra diem legato tuo inſertum, ne [e] fortè ſaluus ſit mihi vſusfructus, quaſi ante diem cedentem capitis minutio interueniat. quod benignè dici poterit. [f]

Id quod non eſt, perire non poteſt. Bal.

Vſque adeo autem capitis deminutio eum demum vſumfructum perimit qui iam conſtitutus eſt, vt ſi in ſingulos annos vel menſes vel dies legatus ſit, is demum amittitur, [g] qui iam proceſſit. [h] C & ſi fortè in annos ſingulos legatus eſt, illius dumtaxat anni vſusfructus amittetur. & ſi in menſes, eius menſis. ſi in dies, eius diei.

No. in ver. quod ſi ex duobus. quòd ſeparatio & diſtinctio temporum habet vim diſtinctionis re & verbis, & impedit ius accreſcēdi. Bal.

II. Papinianvs *libro ſeptimodecimo quæſtionum.*

D SI duobus ſeparatim [i] alternis annis vſusfructus relinquatur, continuis annis proprietas nuda eſt: cum ſi legatarium vnum ſubſtituas [k] cui alternis annis legatus ſit vſusfructus, plena ſit apud heredem proprietas eo tempore quo ius fruendi legatario non eſt. Quòd ſi ex duobus illis alter decedat, [l] per vices temporum plena proprietas erit. Neque enim adcreſcere alteri quicquam poteſt, quoniam propria quiſque tempora non concurrente altero fructus integri [m] habuit. E

Si non mors, [n] Sed capitis deminutio interceſſerit, [o] quia plura legata ſunt, illius anni tantùm, ſi modò ius fruendi habuit, fructus amiſſus erit. Quod & in vno legatario qui fructum in ſingulos annos accepit, defendendum eſt: vt commemoratio temporum, [p] repetitionis [q] poteſtatem habeat. Cum ſingulis fructus alternis annis legatur, [r] ſi cōſentiant [ſ] in eundem annum, impediuntur: quòd non id actum [t] A videtur, vt concurrerent. [u] Multum etenim refert, duobus ſimul alternis annis legetur, [x] (quod ſanè vltra primum annum [y] procedere non poterit: non magis quàm ſi vni legatus ita fuiſſet) an ſingulis alternis annis. Nam ſi cōcurrere volent: aut impedient inuicem propter voluntatem: [z] aut ſi ea non refragabitur, [a] ſingulorum annorum [b] fructus vacabit. [c]

B Vſusfructus capitis deminutione amiſſus poteſt reſumi ex diſpoſitione repentina. & videtur diſpoſitio repētina eo ipſo quòd eſt facta commemoratio temporis. hoc dicit, hoc principium. Bald.

III. Vlpianvs *libro decimoſeptimo ad Sabinum.*

SIcut in annos ſingulos vſusfructus legari poteſt, ita & capitis minutione [d] amiſſus legari poteſt, vt adiiciatur, *Quotiénſque capite minutus erit, ei lego.* Vel ſic, *Quotiens amiſſus erit.* & tunc ſi capitis minutione amittatur, repetitus vi C debitur. Vnde tractatum eſt, ſi cui quandiu viuat, vſusfructus legatus ſit: an videatur repetitus quotiens amiſſus eſt. quod & Mæcianus tentat: & puto repetitum videri. [e] Quare ſi vſque ad tempus ſit legatus, vtputa vſque ad decennium, idem erit dicendum.

Vſufructuarius vtens, ex repetitione habet ius accreſcendi, ſicut haberet ſubſtitutus ſibi non tanquam verbis, ſed tanquam re coniunctus. hoc dicit. & eſt multùm no. Bald.

D Hæc autem repetitio quæ fit poſt amiſſum capitis minutione vſumfructum, quæritur an & ius adcreſcendi ſecum ſaluum [f] habeat · vtputa * Titio & Mæuio vſusfructus legatus eſt: & ſi Titius capite minutus eſſet. eidem vſumfructum legauit. quæſitum eſt, ſi Titius ex repetitione vſumfructū haberet, an inter eos ius adcreſcendi ſaluum eſſet. Et Papinianus libro ſeptimodecimo quæſtionum ſcribit, ſaluum eſſe perinde E ac ſi alius eſſet Titio in vſufructu ſubſtitutus: hoc enim tametſi non verbis, re tamen cōiunctos videri.

Quando non eſt repetita tota pars partis, illa pars repetita habet ius accreſcēdi, non reſpectu partis non repetitæ, imò ſola conſolidatur proprietati: ſed reſpectu partis collegatarij. Baldus.

Idem Papinianus quærit: ſi Titio & Mæuio vſufructu legato, [g] in repetione vſusfructus non totum, ſed partē Titio relegaſſet, [h]

a *Traditus.* ex cauſa vēditionis interviuos, vel ſimili: ſubaudi, amittitur ca. demi. vt ſubiicit.

b *Vectigali.* hoc iure prætorio.

c *Iure.* ſ. prætorio.

d *Non amitti.* quod enim non eſt, amitti nō poteſt: vt infra de condit. & demon. Titio vſusfruc. & infra quemad. ſer. amit. l. ſi partē. & infra qui. ad li. procla. nō licet. l. Licinius. & infra de regulis iur. non poteſt. in fin. tit. & l. non videtur rem. Azo.

e *Ne.* id eſt an.

f *Poterit.* vt ſaluus ſit.

g *Demū amittitur.* per capi. deminu.

h *Proceßit.* imò videtur amitti quod nō eſt, vt in alia ſeruitute alterno tempore relicta: vt infra quemadmodū ſer. amit. ſi ſic. quæ eſt contra. So. hîc de amiſſione quæ fit per capi. demi. ibi de ea quæ nō vtendo. Accurſius.

i *SI duobus ſeparatim.* vt vnus vno anno, alius alio vtatur. & ita hoc aduerbiū ſeparatim, nō deſignat tantùm ſeparationē in legando factam: ſed in vtendo & fruendo faciendam: vt & infra ea. l. §. fin.

k *Subſtituas.* id eſt proponas.

l *Decedat.* in primo caſus legis.

m *Integri.* & ſic nō habet locū ius accreſcendi: vt & s. de vſufruct. accre. l. iij. in princ.

n *Si non mors.* morte enim ſecuta nō videtur repetitus: vt. j. eo. repeti. j. reſpon. & s. ſtatim.

o *Interceſſerit.* quando duob⁹ ſeparatim alternis annis, & alter in ſuo anno capite minuitur.

p *Temporum.* ſcilicet ſingulorum: cū dicit, ſingulorū annorū fructus legis lego. Azo.

q *Repetitionis.* vt videatu repetiiſſe vſumfruc. ita: quotiens amiſſus erit vſusfructus, do lego. Azo.

r *Alternis annis legatur.* ſeparatim: vt vnus vno anno, alter alio anno vtatur: vt in principio legis.

ſ *Conſentiant.* hic conſenſus eſt diſſenſus.

t *Actū.* ſ. à teſtatore.

u *Concurrerent.* in eundem annum.

x *Legetur.* quo caſu cōcurrunt: cum ambo loco vnius habeantur.

y *Primum annū.* apertîus dixiſſet vltra annū: quia alius erat annus proprietarij. primū autem hîc dicit reſpectu ſequentium, & tertius erit primus & quintus: & ſic in aliis alternatis. Accurſius.

z *Voluntatem.* teſtatoris. & hoc quando non apparet quis primò fuerit nominatus. aliàs ille habet primū annum: vt. s. de vſufruc. l. quotiens duobus. Sed hoc caſu quando eſt incertum quis primo fuerit nominatus, quare non interuenit prętor: vt. s. de vſufr. ſi cuius. §. denique. & inſtit. de ſatiſda. tu. & cu. §. ſin autē? Reſpon. quia hîc deficit actio qua intentata interueniat prętor: quę eſt in illa. l. ſi cuius. ſcilicet commudi diuidūdo. Item nec eſt fauor ætatis qui eſt in illo. §. inſtit. qui eſt magnus: vt. C. de act. empt. l. curabit. Vel verius dic ꝙ etiam hîc interuenit: vt infra de lega. j. huiuſ modi. §. fi.

a *Non refragabitur.* quia voluit eos vti ſimul in eundem annum.

b *Annorū.* ſcilicet alternorum.

c *Vacabit.* cū eodē anno ſimul fruautur. Ac.

d *SIcut in annos. Capitis deminutione.* ſ. capitis deminutione minima interueniente. cæterùm ſi maximam vel mediam paſſus eſt fructuarius, denuo ſibi legari nō poſſet: vt inſtit. de capitis deminu. §. j. ij. & iij. & C. de hered. inſtitu. l. j. & inſtit. de here. quali. & dif. §. teſtamenti. hodie autē nō amittitur capitis deminutione minima: & ideo nō poſſet fieri hęc repetitio: vt inſtitu. de acqui. per arro. j. reſpō. niſi īdulta reſtitutione à principe poſt maximam vel mediā: vt. s. de poſtul. l. j. §. de qua. & ita intelligēdum eſt quod eſt. j. de an. leg. l. in ſingulos. & in. l. iſta. & facit. j. de vſufr. leg. l. licet. Accurſius.

e *Repetitum videri.* vt & infra de euic. ſi rem quam. §. fi.

f *Saluū.* ſi poſtea morte ſoluatur.

g *Legato.* ſ. purè. Azo.

h *Relegaſſet.* ſic puta: quotiēs Titius amiſerit, ei do lego ꝑ parte:

† Ludo. Ro. fo. 22. ſing. 602. reprehēdit Bald. hic in iſto tex. vide quę dicuntur hîc ī interpreta. Bolog.

* Iſte tex eſt not. ſecūdū Bar. hîc ad hoc quòd quādo copula cadit inter diuerſas orationes, facit cōiūctionē verbalē. ad qđ cōcor. l. 1. §. his itaque. C. de cadu. tol.

UNED